

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО, ХРАНИТЕ И ГОРИТЕ

**ГОДИШЕН ДОКЛАД ЗА СЪСТОЯНИЕТО И РАЗВИТИЕТО НА
ЗЕМЕДЕЛИЕТО**

(АГРАРЕН ДОКЛАД `2020)

Съдържание	
Списък на използваните съкращения	6
РАЗДЕЛ А	10
I. СЪСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ НА НАЦИОНАЛНАТА ИКОНОМИКА. МАКРОИКОНОМИЧЕСКА РАМКА. МЯСТО НА АГРАРНИЯ ОТРАСЪЛ В НАЦИОНАЛНАТА ИКОНОМИКА	10
II. РАЗВИТИЕ НА АГРАРНИЯ ОТРАСЪЛ ПРЕЗ 2019 Г. И ПРОГНОЗИ ЗА 2020 Г.	15
1. Използване на земеделската земя и структури в земеделието	15
1.1. Използване на площите със селскостопанско предназначение	15
1.2. Използване на земеделските парцели	16
1.2.1. Система за идентификация на земеделските парцели	16
1.3. Регистрация на земеделски стопани	17
1.4. Участие на Държавния поземлен фонд в поземлените отношения в България	17
1.4.1. Предоставяне на имоти от ДПФ под наем или аренда	17
1.4.2. Разпределение на пасища, мери и ливади от държавен и общински поземлен фонд по реда на чл. 37 и от ЗСПЗЗ	18
1.4.3. Учредяване на ограничени вещни права върху земи от ДПФ	18
1.5. Дейности и договори за поддържане на картата на възстановената собственост и регистри	18
1.6. Поземлени отношения	18
1.6.1. Комасация (уедряване) на земеделските земи	19
1.7. Дейности по опазване на земеделските земи	19
2. Икономически и производствени резултати през 2019 г. и прогнозни данни за 2020 г.	19
2.1. Икономически сметки за селското стопанство за 2019 г.	19
2.1.1. Стойност на брутната продукция от отрасъл „Селско стопанство“	20
2.1.2. Стойност на крайната продукция	21
2.1.3. Междинно потребление	23
2.1.4. Брутна добавена стойност	23
2.1.5. Предприемачески доход	23
2.2. Производствени резултати в растениевъдството	23
2.2.1. Зърнопроизводство	24
2.2.2. Маслодайни култури	26
2.2.3. Мониторинг на пазара на зърно	26
2.2.4. Окачествяване на реколта `2019	27
2.2.5. Технически култури	28
2.2.6. Медицински и ароматни култури	29
2.2.7. Плодове	29
2.2.8. Зеленчуци	31
2.2.9. Прогнозни данни за производството на основни зърнени и маслодайни култури от реколта `2020	35
2.3. Производствени резултати в животновъдството	35
2.3.1. Говедовъдство и биволовъдство	39
2.3.2. Овцевъдство и козевъдство	41
2.3.3. Свиневъдство	43
2.3.4. Коневъдство	45
2.3.5. Птицевъдство	46
2.3.6. Пчеларство	48
2.3.7. Зайцевъдство	51

2.4.	Състояние на биологичното производство в България през 2019 г.	51
2.4.1.	Оператори в система на контрол	51
2.4.2.	Биологично растениевъдство	52
2.4.3.	Биологично животновъдство	53
2.4.4.	Пазар на биологични продукти	53
2.5.	Лозарство и винопроизводство	54
2.5.1.	Производство на грозде	54
2.5.2.	Винопроизводство	57
2.5.3.	Износ и внос на вино	58
III.	ТЪРГОВИЯ СЪС СЕЛСКОСТОПАНСКИ СТОКИ	61
1.	Равнище и динамика на външната търговия с аграрни стоки	61
2.	Географско разпределение на външната търговия със селскостопански стоки	62
3.	Структура и динамика на аграрната търговия по продукти	66
4.	Развитие на външната търговия със селскостопански стоки през януари - юни 2020 г.	69
5.	Дейности по подкрепа на износа на земеделска продукция	69
IV.	ПОДПОМАГАНЕ НА АГРАРНИЯ ОТРАСЪЛ	71
1.	Подпомагане по първи стълб на ОСП	71
1.1.	Директни плащания на площ, преходна национална помощ и обвързано с производството подпомагане	71
1.2.	Механизми за пазарна подкрепа	78
1.2.1.	Сектор „Мляко“	78
1.2.2.	Сектор „Плодове и зеленчуци“	79
1.2.3.	Сектор „Пчеларство“	81
1.2.4.	Сектор „Вино“	82
1.2.5.	Публична интервенция и частно складиране	83
1.2.6.	Сектор „Захар“	83
1.2.7.	Промоционални програми	83
1.2.8.	Политика на качество – защитени наименования	84
1.3.	Търговски механизми	85
1.3.1.	Лицензиране на износа	85
1.3.2.	Лицензиране на вноса на земеделски продукти от трети страни	86
2.	Подпомагане по Втори стълб на ОСП	87
3.	Допълнително държавно подпомагане	94
3.1.	Държавни помощи	94
3.2.	Краткосрочно кредитиране	98
3.3.	Инвестиционни кредитни схеми на ДФЗ	98
V.	ДЕЙНОСТИ, СВЪРЗАНИ СЪС ЗЕМЕДЕЛСКОТО ПРОИЗВОДСТВО	100
1.	Контрол на земеделска и горска техника	100
1.1.	Регистрация на земеделска и горска техника	100
1.2.	Технически преглед на техниката	101
1.3.	Правоспособност за работа с техника и издаване на свидетелства	101
1.4.	Изпитване и сертифициране на земеделска и горска техника	101
2.	Хидромелиорации	101
2.1.	Обекти за предпазване от вредното въздействие на водите	101
2.2.	Напояване	102

2.3.	Дейности по подмярка 4.3 „Инвестиции за развитие, модернизация или адаптиране на земеделската и горска инфраструктура от ПРСР 2014-2020 г.....	104
3.	Растителна защита и фитосанитарен контрол	105
3.1.	Растителна защита.....	105
3.2.	Фитосанитарен контрол	109
3.2.1.	Контрол при производството на територията на България и движение на растения, растителни продукти и други обекти в ЕС.....	109
3.2.2.	Фитосанитарен контрол при износ.....	111
3.2.3.	Фитосанитарен контрол при внос.....	111
3.3.	Контрол на продукти за растителна защита и торове	111
3.3.1.	Резултати от контролната дейност върху предлагането на пазара на ПРЗ.....	112
3.3.2.	Резултати от контролната дейност върху употребата на ПРЗ	112
4.	Торове	113
4.1.	Регистрация на торове	113
4.2.	Контрол на торовете при предлагането им на пазара	113
5.	Сортоизпитване, апробация и семеконтрол	114
6.	Безопасност по хранителната верига	119
6.1.	Здравеопазване и хуманно отношение към животните.	120
6.2.	Контрол на идентификация на животните и ветеринарномедицинската дейност	124
6.3.	Контролни дейности	126
6.3.1.	Безопасност на храните	126
6.3.2.	Система за административна помощ и сътрудничество.....	132
6.3.3.	Системата за административна помощ и сътрудничество – Мрежа за измами с храни.....	132
6.3.4.	Система IMSOC	132
6.3.5.	Контрол на ветеринарномедицинската дейност, ветеринарномедицинските продукти и фуражи, граничен контрол ..	133
6.3.5.1.	Контрол на ветеринарномедицинската дейност	133
6.3.5.2.	Контрол на ветеринарномедицински продукти	133
6.3.5.3.	Граничен контрол	136
6.3.5.4.	Контрол на фуражите	137
6.4.	Анализ на рисковете по хранителната верига	145
6.5.	Законодателни промени в областта на безопасността по хранителната верига	148
7.	Селекция и репродукция в животновъдството.....	150
7.1.	Управление на националните генетични ресурси в животновъдството	150
7.2.	Контрол и координация на развъдната дейност	154
8.	Селскостопанска наука, обучение и съветническа дейност	156
8.1.	Научноизследователска дейност и научно обслужване в селското стопанство, осъществявани от Селскостопанска академия.....	156
8.1.1.	Създадени и внедрени в производството научни продукти.....	156
8.1.2.	Трансфер на знания и научни продукти и професионално обучение.....	157
8.1.3.	Квалификационна структура на учените и обучение на докторанти.....	157
8.1.4.	Специализирана научна периодика	157
8.1.5.	Международно сътрудничество в областта на селскостопанската наука	157
8.2.	Съветническа дейност	158
8.3.	Професионални обучения	161
8.4.	Подобряване на връзката „научни изследвания – съвети в земеделието - земеделски бизнес”	161

8.5.	Информационно осигуряване.....	161
8.6.	Агрохимични анализи.....	161
8.7.	Дейност на НССЗ по мярка 2 „Консултантски услуги, услуги по управление на стопанството и услуги по заместване в стопанството” от ПРСР 2014 - 2020 г.	162
8.8.	Дейност на НССЗ по мярка 6 „Развитие на стопанства и предприятия“ от ПРСР 2014 - 2020 г.	162
8.9.	Дейност на НССЗ по мярка 4 „Инвестиции в материални активи“ от ПРСР 2014 - 2020 г.	162
8.10.	Обща селскостопанска политика 2021 - 2027 г.	162
9.	Борба с градушките.....	163
10.	Намаляване на регулаторната и административна тежест за бизнеса.....	165
10.1.	Преглед на прилаганите регулаторни режими в системата на МЗХГ.....	165
10.2.	Предприети през 2019 г. мерки за намаляване на регулаторната и административната тежест за бизнеса.....	166
10.3.	Управление на рисковете и кризите в земеделието.....	166
VI.	ГОРСКО СТОПАНСТВО.....	167
1.	Характеристика на горските територии.....	167
2.	Промени в горските територии.....	168
3.	Стопанисване на горските територии.....	170
3.1.	Залесяване и защита срещу ерозия и порои.....	170
3.2.	Провеждане на сечи в горите.....	172
4.	Ползване на дървесина и на недървесни горски продукти.....	172
4.1.	Ползване на дървесина.....	172
4.2.	Странични дейности и ползване на недървесни горски продукти.....	174
5.	Защита на горските територии.....	174
5.1.	Защита на горските територии от болести, вредители и други повреди.....	174
5.2.	Защита на горите от пожари.....	175
6.	Защитени територии.....	175
7.	Горска сертификация.....	178
8.	Инвентаризация и планиране в горските територии.....	179
9.	Ловно стопанство.....	180
10.	Опазване на горските територии и контрол.....	181
11.	Стратегическо планиране, усъвършенстване на нормативната база и международни дейности.....	183
12.	Финансиране и инвестиции в горските територии.....	184
12.1.	Изпълнителна агенция по горите.....	184
12.2.	Държавни горски предприятия.....	185
13.	Административно обслужване.....	185
VII.	РИБАРСТВО И АКВАКУЛТУРИ.....	186
1.	Улов и производство на риба и други водни организми.....	186
2.	Внос и износ на риба и рибни продукти.....	191
3.	Оперативна програма за развитие на сектор „Рибарство“ 2007-2013 г.....	194
4.	Програма за морско дело и рибарство 2014 – 2020 г.....	195
5.	Обща политика в областта на рибарството.....	205
	РАЗДЕЛ Б.....	208
	ПРИЛОЖЕНИЯ.....	221

Списък на използваните съкращения

АДПБФП	Административни договори за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ
АЕП	Агроекологични плащания
АПС	Система за административна помощ и сътрудничество
БАБХ	Българска агенция по безопасност на храните
БАНСИК	Българска анкета за наблюдение на селскостопанската и икономическа конюнктура
БВП	Брутен вътрешен продукт
БДС	Брутна добавена стойност
БДС	Български държавен стандарт
Биволи	Схема за обвързано подпомагане за биволи
БНБ	Българска народна банка
БСК	Биологични и стопански качества
БЧК	Български червен кръст
БФП	Безвъзмездна финансова помощ
ВЕИ	Възобновяеми енергийни източници
ВМП	Ветеринарномедицински продукти
ВОК	Главна дирекция "Верификация на официалния контрол"
ВОМР	Водено от общностите местно развитие
ВПС	Възстановяване и поддържане на затревени площи с висока природна стойност
ГИП	Гранични инспекционни пунктове
ГКПП	Гранични контролно-пропускателни пунктове
ГМО	Генетично модифициран организъм
ГП	Групи производители
ГРМ	Горски репродуктивни материали
ГСПП	Горскостопански планове и програми
ДАЕУ	Държавна агенция „Електронно управление“
ДВ	Държавен вестник
ДГС	Държавни горски стопанства
ДДС	Данък добавена стойност
ДПЖСК	Схема за обвързано подпомагане за овце майки и/или кози майки под селекционен контрол
ДЗС	Схема за дребни земеделски стопани
ДЛС	Държавни ловни стопанства
ДП	Държавно предприятие
ДПЖ-ПЛ	Схема за обвързано подпомагане за овце-майки и/или кози-майки в планински райони
ДПФ	Държавен поземлен фонд
ДФЗ/ДФ „Земеделие“	Държавен фонд „Земеделие“
ДФЗ-РА	Държавен фонд „Земеделие“ – Разплащателна агенция
ЕАСТ	Европейска асоциация за свободна търговия
ЕЖСК-МЛЯКО	Схема за обвързано подпомагане за млечни крави под селекционен контрол
ЕЖСК-МЕСО	Схема за обвързано подпомагане за месодайни крави под селекционен контрол
ЕЗФРСР	Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕК	Европейска комисия
ЕМНКП	Единен многогодишен национален контролен план за храни, фуражи, здравеопазване на животните, хуманно отношение към тях и защита на растенията
ЕОБХ	Европейски орган по безопасност на храните

ЕПИВ	Европейски план за икономическо възстановяване
ЕС	Европейски съюз
ЕСФ	Европейски социален фонд
ЕФГЗ	Европейски фонд за гарантиране на земеделието
ЕФМДР	Европейски фонд за морско дело и рибарство
ЕФР	Европейски фонд по рибарство
ЕФРР	Европейски фонд за регионално развитие
ЗГМО	Закон за генетично модифицираните организми
ЗГТ	Земеделска и горска техника
ЗГУ	Защитено географско указание
ЗДП	Схема за плащане за селскостопански практики, които са благоприятни за климата и околната среда (зелено директно плащане)
ЗУИ	Законоустановени изисквания за управление
ЗНД	Заразен нодуларен дерматит
ЗНП	Защитено наименование за произход
ЗППМ	Закон за посевния и посадъчен материал
ЗСПЗЗ	Закон за собствеността и ползването на земеделските земи
ЗПОПЗПЕС	Закон за прилагане на Общата организация на пазарите на земеделски продукти на Европейския съюз
ИАГ	Изпълнителна агенция по горите
ИАЛВ	Изпълнителна агенция по лозата и виното
ИАРА	Изпълнителна агенция по рибарство и аквакултури
ИАСАС	Изпълнителна агенция по сортоизпитване, апробация и семеконтрол
ИАСРЖ	Изпълнителна агенция по селекция и репродукция в животновъдството
ИЗП	Използвана земеделска площ
ИИС	Интегрирана информационна система на БАБХ
ИСАК	Интегрирана система за администриране и контрол
ИСУН 2020	Информационна система за управление и наблюдение на средствата от ЕС България 2020
КАТ	Контрол на автомобилния транспорт
КП	Консултански пакети
МВР	Министерство на вътрешните работи
МЗС	Схема за млади земеделски стопани
МЗХГ	Министерство на земеделието, храните и горите
МИГ	Местни инициативни групи
МИРГ	Местни инициативни рибарски групи
МОСВ	Министерство на околната среда и водите
НАП	Национална агенция за приходите
НАССР	Анализ на опасностите и контрол на критичните точки
НБ	Национален бюджет
НГФ	Национален гаранционен фонд
НДЖ1	Схема за преходна национална помощ за говеда, необвързана с производството
НДЖ3	Схема за преходна национална помощ за овце-майки и/или кози-майки, обвързана с производството
НДНИВМИ	Национален диагностичен научноизследователски ветеринарномедицински институт
НДТ	Схема за преходна национална помощ за тютюн, необвързана с производството
НМП	Национална мониторингова програма за контрол на остатъци от пестициди в и върху храни от растителен произход
НМПКО	Национална мониторингова програма за контрол на остатъци

НПКГМХ	Национална програма за контрол на генетично модифицирани храни
НПКОП	Национална програма за контрол на остатъци от пестициди в и върху храни
НПП	Национална програма по пчеларство
НРЛ	Национална референтна лаборатория
НСЗ	Национална служба по зърното
НСИ	Национален статистически институт
НССЗ	Национална служба за съвети в земеделието
ОБМ	Общ брой микроорганизми
ОБСК	Общ брой соматични клетки
ОД „Земеделие“	Областни дирекции „Земеделие“
ОДБХ	Областна дирекция по безопасност на храните
ОИСР	Организация за икономическо сътрудничество и развитие
ОНД	Общност на независимите държави
ООП	Обща организация на пазара
ОП	Организации на производители
ОПИК	Оперативна програма „Иновации и конкурентоспособност“
ОПНОИР	Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“
ОПОР	Обща политика в областта на рибарството
ОПОС	Оперативна програма „Околна среда“
ОПРР	Оперативна програма „Регионално развитие“
ОПРСР	Оперативна програма за развитие на сектор „Рибарство“
ОПРЧР	Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“
ОСП	Обща селскостопанска политика
Памук	Специално плащане за култура – памук
ПМДР	Програма за морско дело и рибарство
ППЗСПЗЗ	Правилник за прилагане на Закона за собствеността и ползването на земеделските земи
ПРЗ	Продукти за растителна защита
ПРСР	Програма за развитие на селските райони
ПС	Приоритет на Съюза
ПЧИ	Преки чуждестранни инвестиции
РДГ	Регионална дирекция по горите
РМС	Решение на Министерски съвет
РХС	Различимост, хомогенност и стабилност
СЕПП	Схема за единно плащане на площ
СЕУ	Система за електронни услуги
СЗ - ДККП	Схема за обвързано подпомагане за зеленчуци (домати, краставици, корнишони и патладжан)
СЗ - П	Схема за обвързано подпомагане за зеленчуци (пипер)
СЗ - КЛЧ	Схема за обвързано подпомагане за зеленчуци (картофи, лук и чесън)
СЗ - МЗДП	Схема за обвързано подпомагане за зеленчуци (моркови, зеле, дини и пъпеши)
СЗ-други	Схема за обвързано подпомагане за зеленчуци (зеле, дини и пъпеши)
СЗ-основна	Схема за обвързано подпомагане за зеленчуци (основна група)
СЗо	Схема за обвързано подпомагане за зеленчуци - оранжерийно производство
СИЗП	Система за идентификация на земеделските парцели
СМЛК	Схема за обвързано подпомагане за млечни крави
СМЛК-ПЛ	Схема за обвързано подпомагане за млечни крави в планински райони
СМКЮ	Схема за обвързано подпомагане за месодайни крави и/ или юници
СМР	Стратегии за местно развитие
СН	Сдружения за напояване

СП-други	Схема за обвързано подпомагане за плодове (сливи и десертно грозде)
СП-основна	Схема за обвързано подпомагане за плодове (основна група)
СПК	Схема за обвързано подпомагане за протеинови култури
СПП	Схема за преразпределително плащане
ССА	Селскостопанска академия
СМР	Стратегии за местно развитие
ТПП	Тематична подпрограма за малки стопанства
ФХА	Физико-химичен анализ
ХВП	Хранително-вкусова промишленост
ХТСХ	Храна с традиционно-специфичен вкус
ЦЛВСЕЕ	Централна лаборатория по ветеринарно-санитарна експертиза и екология
ЦЛКР	Централна лаборатория по карантина на растенията
ЦЛХИК	Централна лаборатория за химични изпитвания и контрол
ЦОРХВ	Център за оценка на риска по хранителната верига
ЦОФК	Цифрова ортофотокарта
ЦПО	Център за професионално обучение
ЦУ	Централно управление
CPVO	Офис на Общността за закрила на сортовете
ESVAC	Европейска система за надзор на употребата на ветеринарни антимикробни средства
OIE	Международно бюро по епизоотии
PPPAMS	Система за управление на заявленията за разрешаване на продукти за растителна защита/Plant Protection Products Authorization Management System
RASFF	Система за бързо предупреждение за храни и фуражи

РАЗДЕЛ А

I. СЪСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ НА НАЦИОНАЛНАТА ИКОНОМИКА. МАКРОИКОНОМИЧЕСКА РАМКА. МЯСТО НА АГРАРНИЯ ОТРАСЪЛ В НАЦИОНАЛНАТА ИКОНОМИКА

По данни на НСИ, през 2019 г. брутният вътрешен продукт, произведен в страната, бележи ръст от 3,7% спрямо предходната година в реално изражение¹.

Номиналният стойностен обем на БВП за годината достига 119 772 млн. лева (61 239 млн. евро).

Към края на 2019 г. инфлацията се увеличава с 3,8% на годишна база, а средногодишната инфлация е 3,1%.

По данни на БНБ за платежния баланс на страната, през 2019 г. износът възлиза на 56 953 млн. лева (29 119 млн. евро), което представлява 47,6% от БВП на страната. Вносът за годината е на стойност 62 607 млн. лева (32 011 млн. евро) или 52,3% от БВП. Така, в рамките на 2019 г. се формира отрицателно търговско салдо за България в размер на 5 655 млн. лева (2 891 млн. евро).

През 2019 г. преките чуждестранни инвестиции в България възлизат на 2 227 млн. лева (1 139 млн. евро), което представлява 1,9% от БВП.

Таблица I.1. Основни макроикономически показатели на Република България

Показател	2015	2016	2017	2018	2019
БВП по текущи цени, млн. лева	89 362	95 131	102 345	109 743	119 772
БВП по текущи цени, млн. евро	45 690	48 639	52 328	56 111	61 239
Годишен реален темп на изменение на БВП, %	4,0	3,8	3,5	3,1	3,7
Средногодишна инфлация, %	-0,1	-0,8	2,1	2,8	3,1
Инфлация в края на годината, %	-0,4	0,1	2,8	2,7	3,8
Търговско салдо, млн. лева	-5 129	-1 925	-1 498	-5 278	-5 655
Търговско салдо, млн. евро	-2 622	-984	-766	-2 699	-2 891
ПЧИ, млн. лева	3 913	1 813	3 166	1 923	2 227
ПЧИ, млн. евро	2 001	927	1 619	983	1 139

Източник: НСИ – БВП и инфлация; БНБ – данни за търговско салдо и ПЧИ, съставени по шестото издание на Ръководство по платежен баланс и международна инвестиционна позиция на МВФ, 2008 (предварителни данни за 2019 г.)

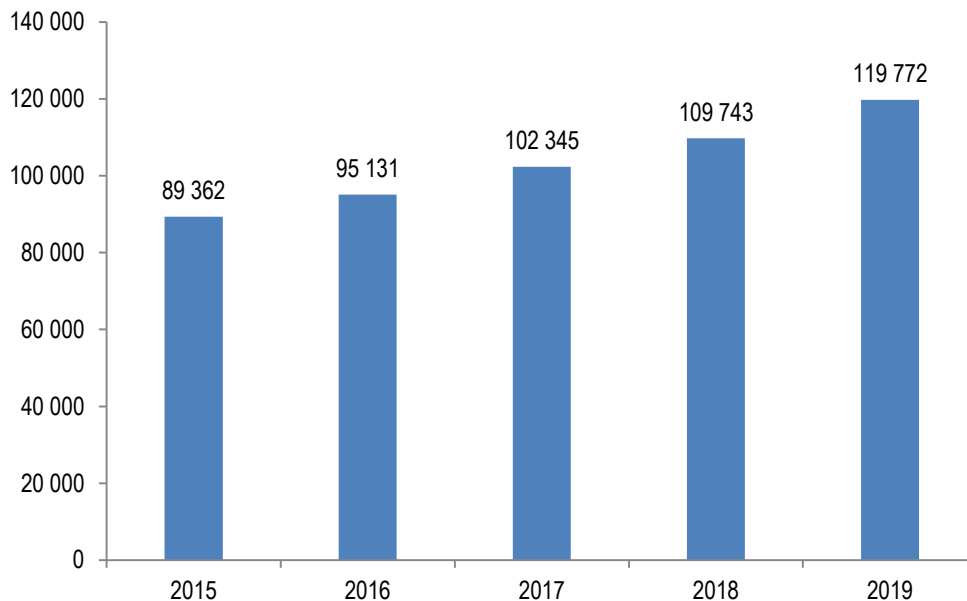
Забележка: Вследствие на използвани различни методологии, данните за износ, внос и търговски баланс, съставяни от БНБ за статистиката на платежния баланс, се различават от данните за износ, внос и търговско салдо, съставяни от НСИ за статистиката на външната търговия.

Брутен вътрешен продукт

Данните за 2019 г. сочат ръст на БВП с 3,7% в реално изражение спрямо предходната година. В номинално изражение той възлиза на 119 772 млн. лева (61 239 млн. евро), като на глава от населението се падат 17 170 лева (8 779 евро).

¹ Реалният темп на изменение е изчислен по съпоставими цени на 2010 г.

Фигура I.1. Размер на БВП за периода 2015 – 2019 г., млн. лева

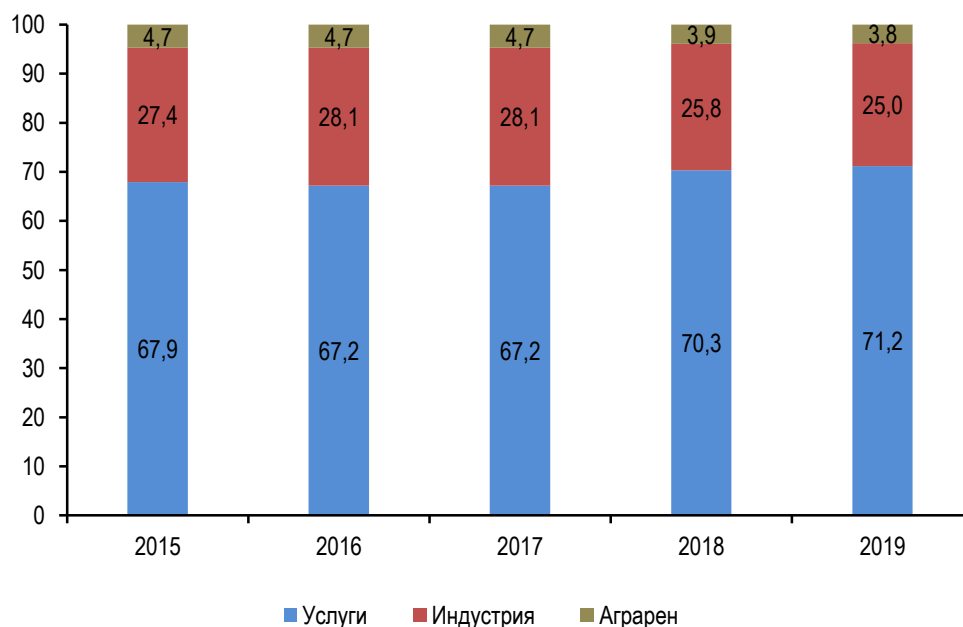

Източник: НСИ

Брутна добавена стойност

Брутната добавена стойност, създадена от отраслите на националната икономика през 2019 г. възлиза на 103 383 млн. лева (52 859 млн. евро) по текущи цени, отбелязвайки реален ръст от 3,3% на годишна база. Добавената стойност на субектите от аграрния сектор през 2019 г. е в размер на 3 876 млн. лева по текущи цени. В реално изражение тя нараства с 4,1% спрямо предходната година.

Фигура I.2. БДС по икономически сектори за периода 2015 – 2019 г., %

Източник: НСИ

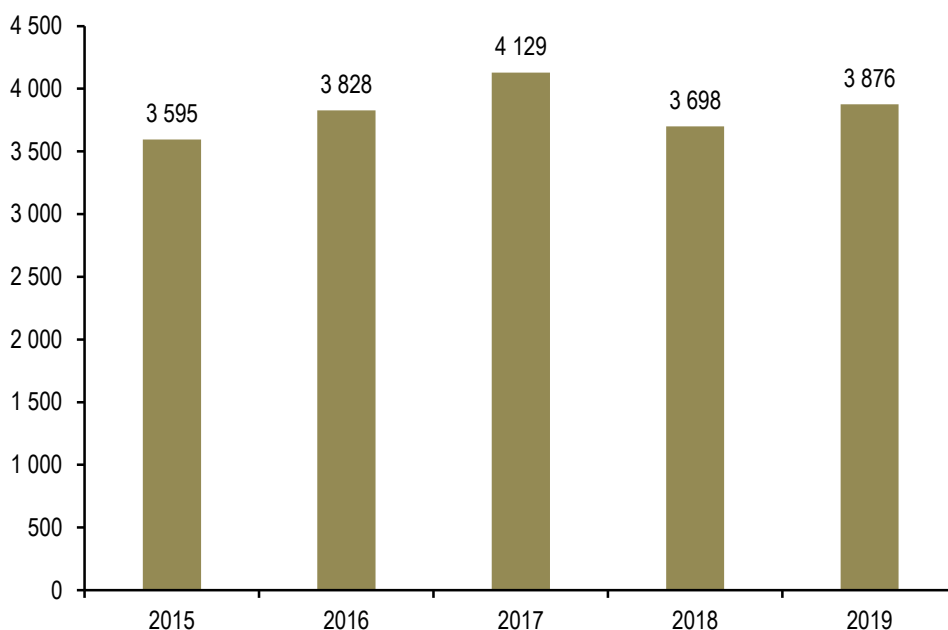
По икономически сектори, БДС за 2019 г. се разпределя, както следва:

- Индустрия (включително строителство) – 25,0%;
- Услуги – 71,2% ;
- Аграрен (селско, горско и рибно стопанство) – 3,8%.

Делът на аграрния сектор в общата БДС намалява с 0,1 процентни пункта спрямо предходната година.

Според сезонно изгладените данни на НСИ, през първото тримесечие на 2020 г. общата БДС за икономиката на страната нараства с 2,3% спрямо съответния период на 2019 г. в реално изражение, а през второто тримесечие се свива със 7,8%. По отношение на БДС, формирана от аграрния отрасъл, данните сочат увеличение с 0,7% на годишна база в реално изражение през първото тримесечие на 2020 г. и намаление с 2,1% през второто тримесечие. Това говори, че на този етап аграрният отрасъл е сравнително слабо засегнат от кризата с пандемията от COVID-19.

Фигура 1.3. БДС от отрасъл „Селско, горско и рибно стопанство”, 2015 – 2019 г., млн. лева

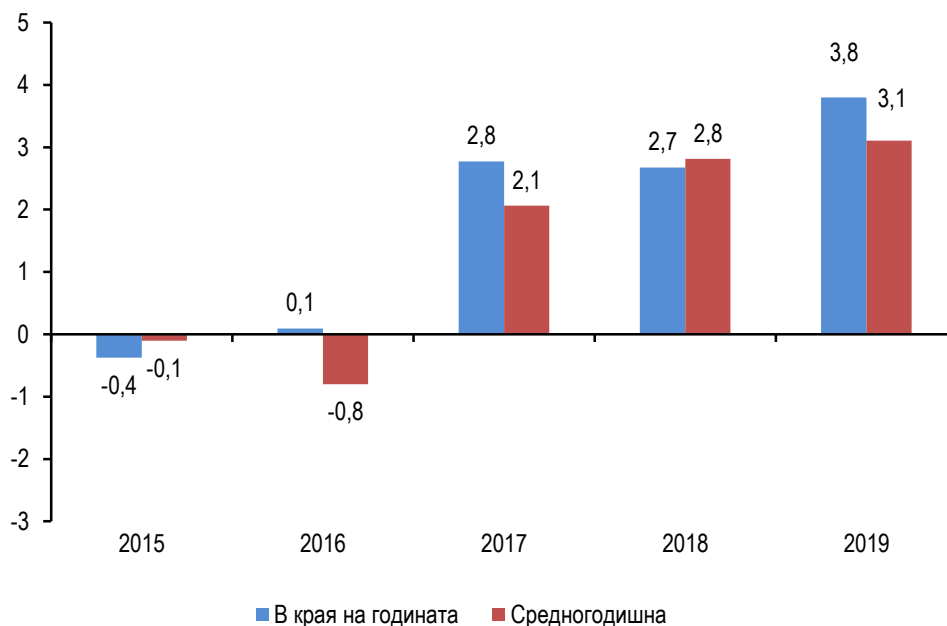

Източник: НСИ

Инфлация

Инфлацията, натрупана в края на 2019 г. е 3,8%, а средногодишната инфлация за годината е 3,1%. Към м. декември 2019 г. цените на хранителните стоки се покачват с 6,8% на годишна база, на общественото хранене – с 5,8%, на нехранителните стоки – с 1,5% и на услугите – с 3,0%.

Фигура I.4. Инфлация, 2015 – 2019 г., %

Източник: НСИ

Заетост и безработица

По данни на НСИ, средногодишният брой на заетите лица на 15 и повече навършени години през 2019 г. е 3 233,1 хиляди - с 80,4 хиляди повече в сравнение с предходната година. Броят на заетите лица в сектор селско, горско и рибно стопанство нараства с 3,2%, до 214,1 хиляди, като се наблюдава запазване на относителния дял на сектора в структурата на заетостта по икономически дейности около 6,6%.

Коефициентът на безработица намалява с 1 процентен пункт спрямо 2018 г., до 4,2%. Средногодишният брой на безработните лица е 142,8 хиляди, със 17,6% по-малко в сравнение с 2018 г.

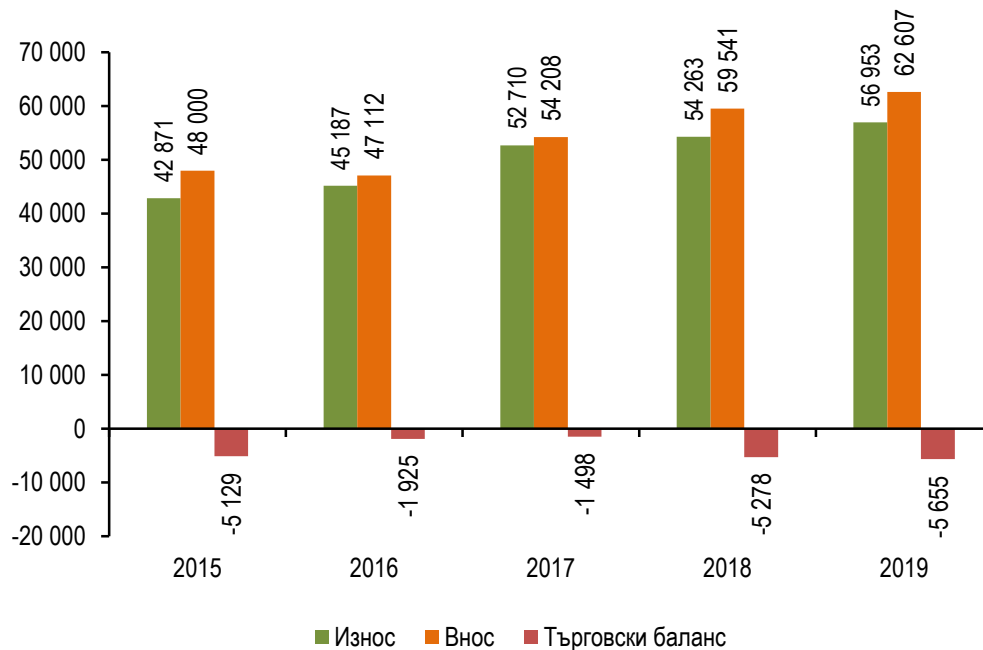
По предварителни данни на НСИ, през 2019 г. средната годишна работна заплата на наетите по трудово и служебно правоотношение е 15 283 лева, което е с 1 528 лева или 11,1% повече спрямо предходната година. В сектор селско, горско и рибно стопанство е налице увеличение с 10,5% на годишна база, до средно 11 994 лева на лице.

Износ и внос

Според предварителни данни на БНБ за платежния баланс, през 2019 г. износът на България възлиза на 56 953 млн. лева (29 119 млн. евро) - с 5% над нивото от предходната година, като представлява 47,6% от БВП на страната. При вноса се отчита сходно увеличение - с 5,1%, до 62 607 млн. лева (32 011 млн. евро) или 52,3% от БВП.

Така, през 2019 г. се формира отрицателно търговско салдо за България в размер на 5 655 млн. лева (2 891 млн. евро), при дефицит от 5 278 млн. лева (2 699 млн. евро) за 2018 г.

Фигура I.5. Износ, внос и търговски баланс за периода 2015 – 2019 г., млн. лева

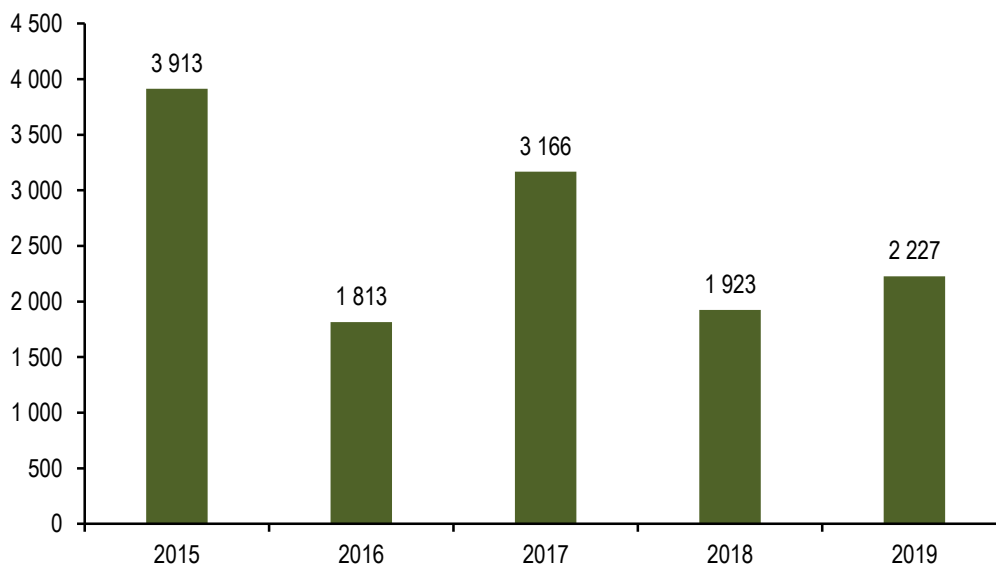

Източник: БНБ (предварителни данни за 2019 г.)

Преки чуждестранни инвестиции

По предварителни данни на БНБ, през 2019 преките чуждестранни инвестиции в страната за 2019 г. са в размер на 2 227 млн. лева (1 139 млн. евро), с 15,8% над нивото от предходната година. Преките инвестиции през годината представляват 1,9% от БВП, при 1,8% през 2018 г.

Фигура I.6. Преки чуждестранни инвестиции, 2015 – 2019 г., млн. лева

Източник: БНБ (предварителни данни за 2018 и 2019 г.)

В рамките на 2019 г., най-много инвестиции са привлечени в секторите „Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети“ (492,7 млн. евро), „Операции с недвижими имоти“ (219,9 млн. евро) и „Преработваща промишленост“ (143,2 млн. евро). Нетните чуждестранни инвестиции в селското, горско и рибно стопанство през годината нарастват до 63,6 млн. евро, при 14,5 млн. евро през 2018 г.

II. РАЗВИТИЕ НА АГРАРНИЯ ОТРАСЪЛ ПРЕЗ 2019 Г. И ПРОГНОЗИ ЗА 2020 Г.

1. Използване на земеделската земя и структури в земеделието

1.1. Използване на площите със селскостопанско предназначение

Площта със селскостопанско предназначение през 2019 г. е 5 222 925 ха, което представлява около 47% от територията на страната.

Таблица II.1. Обработваема земя, използвана земеделска площ и площ със селскостопанско предназначение за периода 2015 – 2019 г., ха

ЗАЕТОСТ	2015	2016	2017	2018	2019
пшеница	1 151 225	1 215 684	1 197 768	1 237 736	1 250 478
ечемик	191 433	168 244	138 122	115 773	112 264
ръж и тритикале	24 190	30 909	30 639	29 767	28 163
овес	13 329	15 675	19 730	16 886	13 866
царевица	524 121	468 762	461 085	478 357	641 555
други житни	31 479	21 304	19 600	24 641	26 352
слънчоглед	851 245	887 845	934 715	859 910	789 604
тютюн	17 443	13 930	10 506	8 668	4 849
индустриални маслодайни култури	225 847	196 958	181 067	203 397	158 305
други индустриални култури	53 755	55 144	58 848	46 640	57 878
картофи	9 449	10 109	12 909	14 611	11 177
грах, фасул, бакла, леща и други варива	24 617	33 928	78 389	103 445	42 167
пресни зеленчуци	37 538	46 527	33 312	35 483	35 627
разсадници	///	///	///	///	///
едногодишни фуражни култури	6 871	14 223	17 705	18 152	13 859
ливади засети с бобови и житни треви	94 682	108 793	117 951	118 619	124 333
угар	235 150	191 537	159 959	149 683	149 636
оранжерии	1 314	1 419	1 520	1 606	1 503
ОБРАБОТВАЕМА ЗЕМЯ:	3 493 688	3 480 991	3 473 825	3 463 370	3 461 615
Семейни градини	15 664	15 367	15 258	14 836	14 636
овощни насаждения	68 543	77 625	84 320	88 829	90 221
лозя – чиста култура	54 210	52 517	53 251	53 787	53 005
смесени трайни насаждения	8 522	8 222	8 220	8 312	7 813
разсадници	2 202	2 602	2 304	2 100	1 699
Общо трайни насаждения:	133 477	140 966	148 094	153 029	152 738
Оранжерии	///	///	///	///	///

ЗАЕТОСТ	2015	2016	2017	2018	2019
Постоянно затревени площи и ливади-овощни градини	1 368 665	1 384 088	1 392 352	1 399 041	1 408 481
ИЗПОЛЗВАНА ЗЕМЕДЕЛСКА ПЛОЩ:	5 011 494	5 021 412	5 029 529	5 030 276	5 037 470
Необработвана земя	191 258	193 228	194 873	195 918	185 455
ПЛОЩ СЪС СЕЛСКОСТОПАНСКО ПРЕДНАЗНАЧЕНИЕ:	5 202 752	5 214 640	5 224 402	5 226 194	5 222 925

Източник: МЗХГ, отдел „Агростатистика“

Използваната земеделска площ (ИЗП) се формира от обработваемата земя, трайните насаждения, разсадници, постоянно затревените площи и семейните градини. През 2019 г. тя е в размер на 5 037 470 ха (45% от територията на страната), без съществена промяна спрямо предходната година.

В **обработваемата земя** се включват площите, при които се прилага сеитбооборот, временните ливади с житни и бобови треви, угарите и оранжерии. През 2019 г. тя намалява незначително (с 0,1%) спрямо предходната година, до 3 461 615 ха, което представлява 68,7% от използваната земеделска площ.

Овощните насаждения през 2019 г. представляват 1,8% от ИЗП на страната, като площите, заети с тях са 90 221 ха или с 1,6% повече спрямо предходната година.

Лозя – чиста култура през 2019 г. има върху 53 005 ха, което е намаление с 1,5% спрямо 2018 г. Делът на лозята от ИЗП на страната е 1,1%.

Необработваните земи включват както изоставени трайни насаждения, така и обработваема земя, които не са използвани за земеделско производство повече от пет години, но експлоатационното им възстановяване е възможно с минимални средства. През 2019 г. необработваните земи заемат около 1,7% от площта на страната, като намаляват с 5,3% на годишна база.

1.2. Използване на земеделските парцели

1.2.1. Система за идентификация на земеделските парцели

Системата за идентификация на земеделските парцели (СИЗП) е основна подсистема на Интегрираната система за администриране и контрол, на базата на която стават заявяването на площи за подпомагане и контролът за допустимост за плащане на заявените площи. Поради това данните в нея трябва да са максимално актуални и достоверни.

През 2019 г. поддържането на данните в СИЗП обхваща следните дейности:

- Актуализация на цифровата ортофото карта (ЦОФК) на страната по самолетно заснемане - 27,07% (30 042,3 кв. км). Актуализацията се извършва в рамките на сключен договор по реда на Закона за обществените поръчки с рег. № РД 51-52 от 03.08.2016 г. за заснемане и изработване на ЦОФК в периода 2016-2019 г. с изпълнител Обединение „Геореал-Геоконсулт“;
- Актуализация на физическите блокове по новата ЦОФК – граници, начин на трайно ползване, слой „Площи, допустими за подпомагане“ според промените, настъпили в ползването на земеделските площи и тяхното състояние;
- Извършване на теренни проверки, с използване на GPS-устройства, за измерване и заснемане на проверяваните физически блокове, в които са заявени за подпомагане площи извън границите на блока или извън слоя „Площи, допустими за подпомагане“ (18 651 физически блока с обща площ 629 147,21 ха за 2019 г.);
- Отразяване констатациите и измерванията от тези теренни проверки в базите данни на

СИЗП;

- Отразяване констатациите от проверките на място, извършени от Техническият инспекторат на Разплащателната агенция в базите данни на СИЗП;
- Създаване на специализиран слой „Временно затревени площи“, който се използва при калкулациите на зелените плащания;
- Създаване на специализиран слой „Екологично насочени площи“, съдържащ ландшафтни елементи в обработваемите земи за нуждите на зелените плащания;
- Извършване на качествен контрол на данните в СИЗП и изготвяне на годишния доклад за състоянието на СИЗП до Европейската комисия;
- По актуализираните физически блокове и слой „Площи, допустими за подпомагане“ се извършва определяне на плащанията на площ;
- Актуализация на специализиран слой „Постоянно затревени площи“ чрез издаване на заповеди по индивидуални заявления.

1.3. Регистрация на земеделски стопани

Регистърът на земеделските стопани съгласно Наредба № 3 от 1999 г. служи за набиране на информация за земеделските стопани и за дейността им, с цел подпомагане на земеделието и развитието на селските райони.

Дейността по поддържане на регистър на земеделските стопани обхваща регистрацията на нови земеделски стопани, пререгистрацията и актуализиране на данните за вече регистрирани такива и отписване на земеделски стопани при прекратяване на дейността им.

През 2018/2019 стопанска година общият брой на земеделските стопани, регистрирани в регистъра по Наредба № 3/1999 г. е 88 162, а през 2019/2020 стопанска година (към юли 2020 г.) - 80 236.

Таблица II.2. Земеделски стопани, регистрирани по реда на Наредба № 3/1999 г.

	2013/ 2014	2014/ 2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020*
Общ брой регистрирани земеделски стопани	76 408	97 266	98 303	96 476	93 023	88 162	80 236

Източник: МЗХГ, ДПИЗП

* Данни към м. юли 2020 г.

1.4. Участие на Държавния поземлен фонд в поземлените отношения в България

1.4.1. Предоставяне на имоти от ДПФ под наем или аренда

Земеделските земи от ДПФ се предоставят за ползване под наем и аренда чрез търг съгласно разпоредбите на Закона за собствеността и ползването на земеделските земи (ЗСПЗЗ) и Правилника за прилагане на ЗСПЗЗ. Към 2019 г. общият размер на предоставените под наем или аренда земеделски имоти от ДПФ на физически и юридически лица възлиза на 110 085 ха.

През 2019 г. на основание разпоредбите на чл. 24а, ал. 1 от ЗСПЗЗ и чл. 47б, ал. 1 от ППЗСПЗЗ, са проведени търгове за отдаване под наем и аренда на свободните земеделските земи от ДПФ в страната за стопанската 2019/2020 година. От обявените 644 648 дка свободни земеделски земи, са спечелени 261 950 дка, като са сключени общо 1 122 договора за отдаване под наем/аренда.

1.4.2. Разпределение на пасища, мери и ливади от държавен и общински поземлен фонд по реда на чл. 37 и от ЗСПЗЗ

Пасищата, мерите и ливадите от държавния и общинския поземлен фонд се отдават под наем или аренда на собственици или ползватели на животновъдни обекти с пасищни селскостопански животни, регистрирани в Интегрираната информационна система на БАБХ, съобразно броя и вида на регистрираните животни, по цени, определени по пазарен механизъм.

Определените за стопанската 2019/2020 година площи от общинския поземлен фонд (ОПФ) са 100 690 ха за общо ползване и 275 642 ха за индивидуално ползване. Подадените заявления за разпределение са 3 597 броя за 107 733 ха, като от тях за общо ползване са разпределени 50 506 ха и за индивидуално ползване - 80 056 ха пасища, мери и ливади. Обявените със заповед на министъра на земеделието, храните и горите пасища, мери и ливади от ДПФ възлизат на 30 880 ха, подадени са 204 броя заявления за 14 702 ха, разпределени са 3 520 ха. Сключените договори за ползване, след разпределение на ОПФ са 2 603 броя за 38 363 ха, за ДПФ 77 броя за 1 415 ха. Проведените тръжни процедури и сключени едногодишни договори за наем за имоти от ОПФ са 398 броя за 8 363 ха, за ДПФ - 195 броя за 6 914 ха.

1.4.3. Учредяване на ограничени вещни права върху земи от ДПФ

През 2019 година са разгледани над 80 искания от кметове на общини, юридически и физически лица, във връзка с инвестиционни намерения за изграждане или разширение на площадкови и/или линейни обекти, с които се засягат земи, собственост на ДПФ. На основание чл. 24в от ЗСПЗЗ са изготвени 26 броя предварителни съгласия за възлагане изработването на подробен устройствен план за проектиране на площадки и трасета, във връзка с изграждане на водопроводни и канализационни мрежи, трасета на електропроводи и елементи на техническата инфраструктура.

Сключени са 23 договора за учредяване на ограничени вещни права върху земи от държавния поземлен фонд на основание чл. 24, ал. 1 от ЗСПЗЗ, чл. 47, ал. 20 и ал. 21 от ППЗСПЗЗ.

1.5. Дейности и договори за поддържане на картата на възстановената собственост и регистри

В изпълнение на разпоредбите на Закона за кадастъра и имотния регистър, от общо 4 623 землища в страната, 4 391 са с влезли в сила кадастрална карта и кадастрални регистри за неурбанизираните територии като са преминали на поддръжка към Агенцията по геодезия, картография и кадастър (АГКК) и регионалните подразделения. Останалите 232 землища са с действаща карта на възстановената собственост (КВС) и се поддържат от структурите на МЗХГ.

С цел облекчаване на земеделските производители, упълномощени служители от общинските служби по земеделие подпомагат АГКК при обслужването с кадастрални данни при заявяването и предоставянето на административни услуги, за имоти в земеделски и горски територии. Към м. декември 2019 г. покритието на страната с кадастрални карти и регистри за неурбанизираните територии е нараснало до 95%.

За землищата с действаща карта на възстановената собственост са извършени услуги на граждани по реда на Наредба № 49/2004 г. по подадените от тях заявления за издаване на скици, отразяване промяна в собствеността, следствие на извършени разпоредителни сделки, издаване на решения за възстановяване правото на собственост върху земеделски земи и гори и земи от горския фонд, удостоверения от различен характер и др.

1.6. Поземлени отношения

За стопанската 2019/2020 година са изготвени 3 672 броя споразумения и разпределения за създаване на масиви за уедрено ползване на земеделските земи върху общо 28 517 650 дка обработваеми площи - с 18 485 дка повече от предходната стопанска година. За имоти с начин на трайно ползване – „пасища, мери и ливади” са сключени общо 630 броя споразумения или разпределения върху 290 072 дка. Продължава тенденцията на засилен интерес на земеделските

стопани към процедурите за комасирано ползване на регистрираните от тях с правно основание земеделски земи. В създадените масиви за уедрено ползване на площите са включени и имоти, за които не са подадени декларации от собствениците и не са сключени договори за ползването им, т. нар. „бели петна“. Общо площите на „бели петна“ в масивите са в размер на 1 249 523 дка за обработваеми земи и 162 978 дка за пасища, мери и ливади. За имотите – „бели петна“ ползвателите им превеждат сума в размер на средното годишно рентно плащане за землището, съобразно местонахождение на имотите. Събраните средства са депозитни и могат да се изплащат на правоимащите лица от съответната областна дирекция "Земеделие" в 10-годишен срок. Разпределението им между съсобствениците (сънаследниците) се уреждат помежду им, съгласно чл. 30, ал. 3 от Закона за собствеността, според който всеки съсобственик има право да получи такава част от ползите от общата вещ, която съответства на неговия дял в съсобствеността.

1.6.1. Комасация (уедряване) на земеделските земи

Открити са процедури за уедряване на земеделските земи в 15 землища на територията на страната - с. Николаево, общ. Плевен, обл. Плевен; с. Сухиндол, общ. Сухиндол, обл. Велико Търново; с. Факия, общ. Средец, обл. Бургас; с. Асеново, община Стражица, обл. Велико Търново; с. Ленково, общ. Гулянци, обл. Плевен; гр. Угърчин, общ. Угърчин, обл. Ловеч; с. Радювене, общ. Ловеч, обл. Ловеч; с. Долно Ябълково, общ. Средец, обл. Бургас; с. Горно Абланово, общ. Борово, обл. Русе; с. Горско Сливово, общ. Летница, обл. Ловеч; с. Жребино, общ. Елхово, обл. Ямбол; с. Лалково, общ. Елхово, обл. Ямбол; с. Марково, общ. Каспичан, обл. Шумен; гр. Стражица, общ. Стражица, обл. Велико Търново; с. Стрелец, общ. Горна Оряховица, обл. Велико Търново, като заявленията обхващат около 10 000 ха.

1.7. Дейности по опазване на земеделските земи

През 2019 г. Комисията за земеделските земи е разгледала общо 900 предложения за промяна на предназначението на земеделските земи, като е постановила решения за площ от общо 1 058 ха.

Комисиите към Областните дирекции „Земеделие“ са разгледали общо 1 084 предложения за промяна на предназначението на земеделските земи, като са постановени решения за площ от общо 333 ха.

През 2019 г. не са определяни нови площи за рекултивация, както и не са приемани рекултивирани терени, които да се причислят към земи за земеделско ползване.

2. Икономически и производствени резултати през 2019 г. и прогнозни данни за 2020 г.

2.1. Икономически сметки за селското стопанство за 2019 г.

Таблица II.3. Основни икономически показатели за селското стопанство за периода 2017 – 2019* г., млн. лева

	Показатели	2017	Изменение 2018/2017 %	2018	Изменение 2019/2018 %	2019*
1	Стойност на продукцията от растениевъдството и животновъдството (по цени на производител**), в т.ч.:	7 337,5	1,7%	7 460,6	2,2%	7 628,0
1.1	Продукция от растениевъдството	5 482,9	2,9%	5 642,0	2,1%	5 760,9
1.2	Продукция от животновъдството	1 854,6	-1,9%	1 818,6	2,7%	1 867,1
2	Селскостопански услуги	465,3	7,8%	501,7	-1,9%	492,2
3	Неселскостопански неотделими второстепенни дейности	228,7	-15,7%	192,7	3,2%	198,9

	Показатели	2017	Изменение 2018/2017 %	2018	Изменение 2019/2018 %	2019*
4	Стойност на брутната продукция от отрасъл Селско стопанство (по цени на производител**) (р 4 = р 1.1 + р 1.2 + р 2 + р 3)	8 031,5	1,5%	8 155,0	2,0%	8 319,1
5	Стойност на крайната продукция от отрасъл Селско стопанство (по базисни цени***)	8 239,8	2,6%	8 457,6	0,6%	8 504,6
6	Междинно потребление (без вътрешни обороти)	4 479,5	7,0%	4 794,2	-0,4%	4 777,4
7	Брутна добавена стойност по базисни цени	3 760,3	-2,6%	3 663,4	1,7%	3 727,2

Източник: данни на НСИ, обработени от МЗХГ

* Данните за 2019 г. са предварителни

** Цени на производител - цени, невключващи субсидии по продукти

*** Базисни цени – цени, включващи субсидии по продукти

2.1.1. Стойност на брутната продукция от отрасъл „Селско стопанство“

Стойността на брутната продукция от отрасъл Селско стопанство за 2019 г. по текущи цени на производител (по предварителни данни) възлиза на 8 319,1 млн. лева, като отбелязва ръст от 2,0% спрямо предходната година. Тя се формира от стойността на:

- Продукцията от растениевъдството – 5 760,9 млн. лева (с дял 69,3%);
- Продукцията от животновъдството – 1 867,1 млн. лева (с дял от 22,4%);
- Селскостопанските услуги – 492,2 млн. лева (с дял от 5,9%);
- Продукцията от неотделими второстепенни дейности – 198,9 млн. лева (с дял от 2,4%).

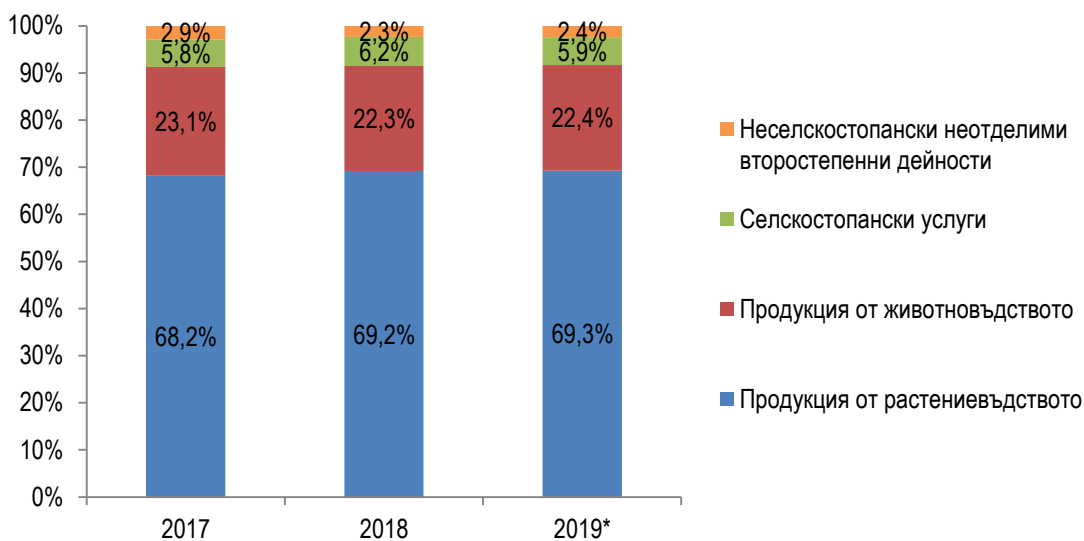
Нарастването на стойността на брутната продукция от отрасъла е резултат от ръста при двата основни подотрасъла – растениевъдство и животновъдство, както и при продукцията от неселскостопанските неотделими дейности. Спад е налице единствено при селскостопанските услуги.

Растениевъдният подотрасъл отбелязва увеличение от 2,1% на годишна база (със 118,9 млн. лева), повлиян основно от ръста при структуроопределящото направление Зърнопроизводство, който компенсира спада при редица други направления като Технически култури, Протеинодайни култури, Фуражни култури и Плодове.

Брутната продукция от подотрасъл Животновъдство нараства с 2,7% (с 48,5 млн. лева) на годишна база. Налице е увеличение в стойностно изражение при почти всички поднаправления на отрасъла. Спад се наблюдава единствено при млечния подсектор.

Общият размер на реализираните посредством продажби селскостопански стоки (продукти от растениевъдството и животновъдството) през 2019 г. възлиза на 6 921,3 млн. лева или 83,2% от брутната продукция от отрасъл Селското стопанство (Приложение 1). Продадената растениевъдна продукция през годината е на стойност 5 391,8 млн. лева (64,8% от брутната продукция), а продадената животновъдна продукция – на стойност 1 529,5 млн. лева (18,4% от брутната продукция). Извън отрасъла е реализирана растениевъдна и животновъдна продукция за 6 556,7 млн. лева (в т.ч. износ), а в рамките на продажби между селскостопанските предприятия – за 364,7 млн. лева.

Фигура II.1. Структура на стойността на brutната продукция от отрасъл Селско стопанство за периода 2017 – 2019* г., %

Източник: изчисления на МЗХГ по данни на НСИ
*Данните за 2019 г. са предварителни

Селскостопанските единици са употребили с производствена цел произведени през годината селскостопански продукти (семена, посадъчен материал, фуражи и др.) на стойност 557,2 млн. лева (6,7% от brutната продукция).

За самопотребление в стопанствата е използвана селскостопанска продукция - основно преработени в стопанството селскостопански продукти - на стойност 273,9 млн. лева (3,3% от brutната продукция).

Произведените стоки - основен капитал за собствена сметка (производство на продуктивни животни), са на стойност 111,9 млн. лева.

2.1.2. Стойност на крайната продукция

По предварителни данни стойността на крайната продукция от селското стопанство (стойност на продукцията след приспадане на вътрешните обороти) по базисни цени (цени с включени субсидии по продукти) за 2019 г. възлиза на 8 504,6 млн. лева и отбелязва ръст от 0,6% (с 47,0 млн. лева) спрямо предходната година (Приложения 4 и 5).

Структурата на крайната продукция в селското стопанство за 2019 г. запазва формираните съотношения между направленията на отрасъла, очертани при стойността на brutната продукция. И при крайната продукция най-голям е относителният дял на продукцията от растениевъдството – 66,3%. За 2019 г. относителният дял на продукцията от животновъдството е 25,6%, на селскостопанските услуги – 5,8% и на продукцията от неотделимите неселскостопански второстепенни дейности – 2,3%.

С най-голям дял в стойността на крайната продукцията от отрасъла остават зърнените и маслодайните култури. Двете групи култури заедно (съответно зърнените - на стойност 2 933,3 млн. лева и маслодайните – 1 411,4 млн. лева) формират над половината (51,1%) от стойността на продукцията от отрасъл Селско стопанство през 2019 г.

Най-голям принос за формирането на крайната продукция от отрасъла през 2019 г. имат следните растениевъдни продукти:

- Мека пшеница – дял от 19,6% с 1 666,3 млн. лева.
- Стойността на продукцията се задържа на нивото от предходната година предвид лекия ръст на физическия обем от 1,0% и намалението на цените с 1,3%.
- Слънчоглед – дял от 13,1% с 1 118,1 млн. лева.

- При стойността на продукцията от слънчоглед се отбелязва ръст от 3,9%. Физическият обем на продукцията остава на нивото от предходната година, но е налице ръст на цените – с 4,0%.
- Царевица за зърно – дял от 12,1% с 1 029,5 млн. лева.
- При царевичата за зърно е налице нарастване на стойността на крайната продукция с 8,5%, обусловен от увеличението на физическия обем на годишна база с близо 9%.
- Рапица и репица – дял от 3,4% с 287,3 млн. лева

Стойността на продукцията от това производствено направление намалява със 7,4% спрямо предходната година в резултат от свиването на производството с над 9%, въпреки постигнатия ръст на цените с близо 2%.

През 2019 г. сектор Плодове и зеленчуци (в т. ч. картофопродукция и лозя) създава продукция на стойност 798,0 млн. лева, с 11,9% по-малко спрямо предходната година. Секторът формира дял от 9,4% в стойността на крайната продукция. Производството на зеленчуци (в т.ч. картофи) е в размер на 476,5 млн. лева (дял от 5,6% в стойността на крайната продукция), а на плодове - в размер на 321,5 млн. лева (дял от 3,8%). Крайната продукция от подсектор Плодове намалява с 16,2% в стойностно изражение, а от подсектор Зеленчуци – с 8,7%. Общо при зеленчуците е налице спад както на производството, така и на цените. При плодовете се наблюдава ръст на физическия обем при повечето пресни плодове, съпроводен обаче от понижение на цените. За резултатите от подсектор Плодове до голяма степен влияние оказва спадът при производството на винено грозде (намаление на физическия обем на продукцията с 9,2%, съпроводено от спад на цените с 13,3%).

Крайната продукция от подотрасъл Животновъдство за 2019 г. е в размер на 2 174,4 млн. лева. Налице е увеличение от 184,2 млн. лева (или с 9,3% спрямо предходната година), обусловено от ръст на цените.

Направленията от животновъдния подотрасъл, които имат най-голям принос в общата стойност на крайната продукция от отрасъл Селско стопанство през 2019 г., са:

- Производство на мляко – дял от 7,4% с 625,3 млн. лева;

При производството на мляко се наблюдава годишно намаление с 4,1% в стойностно изражение – резултат от свиване на производството с 6,7% и ръст на цените с 2,6%.

- Овцевъдство и козевъдство – дял от 4,4% с 372,5 млн. лева (ръст на стойността от 87,3% спрямо 2018 г. - при незначително намаление на физическия обем с 1,1% и чувствителен ръст на цените с 88,4%);
- Свиневъдство – дял от 4,0% с 336,6 млн. лева.
- Стойността на продукцията от свиневъдството нараства с 10,8% на годишна база под влияние на увеличението на цените (с 13,8%) въпреки спада на физическия обем (с 3,0%);
- Птици – дял от 3,7% с 315,1 млн. лева (ръст от 3,5%).
- При птицевъдството стойността на продукцията нараства спрямо 2018 г. както поради постигнат ръст на физическия обем (с 2,2%), така и под влияние на увеличението на цените (с 1,3%).
- Говедовъдство – дял от 2,9% с 249,6 млн. лева (спад от 15,4% на годишна база).
- Намалението на стойността на продукцията в говедовъдството е резултат от спада както на цените (с 8,8%), така и на физическия обем (с 6,6%) в това производствено направление.
- Производство на яйца – дял от 2,1% със 181,9 млн. лева (ръст от 4,6%).

Стойността на продукцията през 2019 г. се увеличава спрямо предходната година като резултат от значителния ръст на физическия обем (с 8,1%) въпреки спада на цените (с 3,5%).

2.1.3. Междинно потребление

Междинното потребление, използвано за създаването на крайната продукция в отрасъла през 2019 г., възлиза на 4 777,4 млн. лева, като се запазва на нивото от предходната година (налице е лек спад от 0,4% на годишна база) (Приложения 3 и 4).

Най-голям дял в неговата структура заемат разходите за горива и масла – 22,2% (1 062,8 млн. лева), следвани от разходите за фуражи – 21,0% (1 003,5 млн. лева), селскостопанските услуги – 10,3% (492,2 млн. лева), разходите за торове и почвени подобрители – 9,8% (469,5 млн. лева), разходите за поддръжка и ремонт на машини и дребен инвентар – 6,9% (329,0 млн. лева).

Налице е ръст в потреблението на семена и посадъчен материал с 24,0 млн. лв. (с 13,3%), на торове и почвени подобрители с 19 млн. лв. (с 4,2%), на ветеринарните разходи с 10,9 млн. лв. (с 4,4%), на фуражи с 9,2 млн. лв. (с близо 1 %). Намалява потреблението на горива и масла със 123,4 млн. лв. (с 10,4%), на продукти за растителна защита с 5,1 млн. лв. (с 1,5%), на селскостопански услуги с 9,5 млн. лв. (с 1,9%).

През 2019 г. междинното потребление представлява 56,2% от стойността на продукцията, или 100 единици крайна продукция са създадени с използването на 56,2 единици междинно потребление.

2.1.4. Брутна добавена стойност

Брутната добавена стойност, създадена в селското стопанство през 2019 г., е в размер на 3 727,2 млн. лева (по базисни цени) и отбелязва ръст на годишна база от 1,7% (с 63,8 млн. лв.) (Приложения 4 и 5).

2.1.5. Предприемачески доход

За 2019 г. предприемаческият доход в отрасъла по предварителни данни възлиза на 2 565,5 млн. лева – с 4,3% над нивото от предходната година (Приложение 4).

Фигура II.2. Основни икономически показатели за отрасъл Селско стопанство за периода 2017 – 2019* г., млн. лева

Източник: НСИ

Данните за 2019 са предварителни

2.2. Производствени резултати в растениевъдството

Агротемперологичните условия през 2019 г. се характеризират с повишена динамика, с редуващи се краткотрайни застудявания и наднормени температури.

Отчетените критични ниски температури през периода януари – март нанесоха частично, а на места и пълно измръзване на плодните пъпки, цветовете и завръзките при редица овощни видове.

Вследствие есенното засушаване, на отделни места част от рапицата не успя да поникне, което наложи презасяване на площите.

През месеците март и април в част от полските райони се създадоха условия за образуване на слани. Отчетени са значителни повреди по редица овощни видове (кайсии, череша, праскови и др.). Падналите повсеместни валежи, след ранното пролетно засушаване, бяха решаващи за развитието на есенните посеви, при които протичаха критични по отношение на влагата фази. Те осигуриха влага за нормалното протичане на началните фази от вегетацията на засетите пролетни култури.

Падналите градушки, придружени с интензивни валежи през месеците май, юни и началото на август, нанесоха сериозни щети по земеделските култури.

В началото на септември 2019 г. агрометеорологичните условия се определяха от сухо и топло време. Задълбочилата се суша възпрепятства провеждането на предсеитбените обработки на площите, предвидени за засяване с есенни култури. По тази причина на много места бяха пропуснати агротехническите срокове при сеитбата на рапицата. В края на септември, след падналите валежи, на отделни места в Дунавската равнина започна сеитбата на пшеницата.

През месец октомври задълбочилият се дефицит на почвена влага беше лимитиращ фактор за развитието на есенните посеви. По тази причина в северозападните райони на страната беше възпрепятствано поникването на засетите посеви със зимни житни култури, а в част от Горнотракийската низина есенното засушаване постави под въпрос оцеляването на част от поникналите посеви с рапица.

През 2019 г. са отчетени вреди върху земеделските култури, причинени от следните неблагоприятни климатични събития: измръзване, пороен дъжд (буря) наводнение, градушки и суша (засушаване).

2.2.1. Зърнопроизводство

През 2019 г. като цяло се наблюдава увеличение на производството на основните зърнени култури в страната спрямо предходната година, с изключение на ръжта. При всички зърнени култури, освен царевичата, са отчетени по-високи средни добиви.

Таблица II.4. Производство на зърнени култури от реколти `2018 и `2019 г.

Култура	Реколтирани площи (ха)			Среден добив (тона/ха)			Производство (тона)		
	2018	2019	Изм. 2019/2018	2018	2019	Изм. 2019/2018	2018	2019	Изм. 2019/2018
Пшеница	1 212 012	1 198 682	-1,1%	4,81	5,14	6,8%	5 832 449	6 161 997	5,7%
Ръж	8 316	6 097	-26,7%	1,66	1,93	16,7%	13 776	11 793	-14,4%
Тритикале	15 171	15 199	0,2%	2,66	2,84	6,9%	40 306	43 173	7,1%
Ечемик	103 570	112 029	8,2%	4,22	4,89	15,6%	437 507	547 244	25,1%
Овес	11 339	12 153	7,2%	2,14	2,51	17,1%	24 308	30 518	25,5%
Царевица за зърно	444 623	560 911	26,2%	7,82	7,11	-9,1%	3 478 013	3 990 190	14,7%
Ориз	11 004	11 822	7,4%	5,76	6,04	4,8%	63 415	71 415	12,6%

Източник: МЗХГ, отдел "Агростатистика", анкета „Добиви от земеделски култури“

Пшеница

Производството на пшеница през 2019 г. възлиза на 6 162 хил. тона – увеличение с 5,7%, спрямо 2018 г., което се дължи на относително благоприятните климатични условия в процеса на развитие на културата, довели до повишение на средния добив (с 6,8%).

Площите, засети с пшеница през 2019 г. са 1 201 678 ха – с 1,3% по-малко на годишна база, като от тях са реколтирани 1 198 682 ха.

Относителният дял на реколтираните площи с пшеница е 62% от общо реколтираните площи със зърнени култури. С най-голям дял от площите с пшеница е Североизточният район – 23%, следван от Северозападния с 22%.

По данни от анкета БАНСИК на отдел Агростатистика, през 2019 г. отглеждане на пшеница след пшеница има върху 7,5% от площите, при 6,4% през 2018 г. Върху около 91,7% от площите с пшеница реколта `2019, е извършен добър сеитбооборот. След окупни култури са засети 67,8% от площите, докато през предходната година такова отглеждане се наблюдава върху 70,4%. В сеитбооборота на пшеница тази година са включени 2% угари.

Ръж и тритикале

Произведеното зърно от ръж реколта `2019 е с 14,4% под нивото от предходната година, като намалението на реколтираните площи с 26,7% е частично компенсирано от увеличение на средния добив.

При относително запазване на реколтираните площи и повишение на средния добив с 6,9%, производството на тритикале се увеличава със 7,1% на годишна база.

Най-много реколтирани площи с ръж и тритикале се наблюдават в Южен централен район - съответно 2 339 ха ръж и 6 478 ха тритикале.

Ечемик

Производството на ечемик през 2019 г. възлиза на 547,2 хил. тона. Това представлява ръст от 25,1% на годишна база, в резултат от увеличение както на реколтираните площи – с 8,2%, така и на средния добив - с 15,6%.

Най-много площи с ечемик през 2019 г. има в Югоизточния район (29,7% от общия размер на реколтираните площи в страната), следван от Североизточния район (18,9%).

По отношение на предшествениците, добър сеитбооборот е направен върху около 74,6% от площите с ечемик. Най-висок отново е делът на слънчогледа – 36,6%. След окупни култури са засети 45,3% от площите с ечемик. Угарите, включени в сеитбооборота на ечемика през 2019 г., са 3,2%.

Овес

Производството на овес бележи ръст от 25,5% спрямо 2018 г., което се дължи на по-големия размер на реколтираните площи и получените по-високи добиви от хектар. Средният добив се увеличава със 17,3% спрямо предходната година.

Най-много площи с овес са реколтирани в Северозападния район (31,9% от общо реколтираните площи в страната).

Царевича за зърно

Полученото зърно от царевича през 2019 г. нараства с 14,7% спрямо предходната година, до 3 990,1 хил. тона. Това се дължи на увеличение на реколтираните площи с 26,2%, докато средният добив за страната намалява с 9,1%.

Засетите площи с царевича за зърно през 2019 г. са 561 972 ха, което е с 25,5% над нивото от 2018 г. От тях са реколтирани 560 911 ха – с 26,2% повече на годишна база.

С най-голям дял в общо реколтираните площи с царевича през годината е Северозападният район (37,3%), следван от Северен централен (29,1%) и Североизточен (26,9%).

Подобно на предходни години, при царевичата най-голям е делът на предшественик пшеница – 51,2%. Ечемикът, включен в сеитбооборота на царевичата през 2019 г., е 3,6%.

Ориз

През 2019 г. в страната са произведени 71,4 хил. тона оризова арпа - с 12,6% повече на годишна база. Наблюдава се увеличение както на реколтираните площи – със 7,4%, така и на средния добив - с 4,8%.

2.2.2. Маслодайни култури

Основните маслодайни култури, които се отглеждат в България, са слънчогледът и зимната маслодайна рапица.

Таблица II.5. Производство на маслодайни култури от реколти `2018 и `2019 г.

Култура	Реколтирани площи (ха)			Среден добив (тона/ха)			Производство (тона)		
	2018	2019	Изм. 2019/2018	2018	2019	Изм. 2019/2018	2018	2019	Изм. 2019/2018
Слънчоглед	788 656	815 561	3,4%	2,44	2,35	-3,9%	1 927 040	1 914 072	-0,7%
Рапица	182 619	151 174	-17,2%	2,58	2,83	9,8%	471 035	428 256	-9,1%

Източник: МЗХГ, отдел "Агростатистика"

Слънчоглед

Производството на слънчоглед през 2019 г. възлиза на 1 914,1 хил. тона. Количество е с незначителните 0,7% под нивото от предходната година, като увеличеният размер на реколтираните площи с 3,4% до голяма степен компенсира понижението на средния добив с 3,9%.

Засетите площи със слънчоглед през 2019 г. са 817 112 ха – с 3,3% повече от предходната година.

Площите със слънчоглед в Северозападния район представляват 25,5% от общо реколтираните площи в страната през 2019 г. Следва Североизточният район с 21,9%.

Най-голям е дялът на слънчогледа, разположен върху предшественик пшеница – 71,9%. Ечемикът, включен в сеитбооборота на слънчогледа през годината, е 5,5%.

Рапица

През 2019 г. в страната са произведени 428,3 хил. тона рапица, което е с 9,1% по-малко спрямо 2018 г.

Засетите площи с рапица през 2019 г. са 152 800 ха, като от тях са реколтирани 151 174 ха – намаление със 17,2% на годишна база. От друга страна, при средния добив се отчита повишение с 9,8%.

Най-много реколтирани площи с рапица през годината има в Югоизточния район (39% от общо реколтираните площи в страната), следван от Северния централен район (23,9%).

2.2.3. Мониторинг на пазара на зърно

През 2019 г. продължава тенденцията на увеличение както на броя на обектите за съхранение на зърно, така и на общия капацитет за съхранение. В рамките на годината е актуализирана базата данни на обектите за съхранение на зърно в страната, като са вписани 195 броя нови обекти за съхранение на зърно, направена е промяна в обстоятелствата на 164 броя от вписаните обекти и са заличени 15 броя. Към 31.12.2019 г. обектите за съхранение на зърно в страната са общо 4 226 броя, с

капацитет 16 202 817 тона. Базата данни за местонахождението и капацитета на обектите за съхранение на зърно към 30 юни и 31 декември 2019 г. е качена на Портала за отворени данни при Министерски съвет.

През 2019 г. са извършени общо 1 291 броя проверки, в т.ч. на обекти за съхранение на зърно - 648 броя, на зърнопроизводители - 242 броя, на предприятия за преработка на зърно - 2 броя и на нови обекти за съхранение на зърно - 399 броя. При проверките са съставени 125 констативни протокола за установени нарушения.

2.2.4. Окачествяване на реколта `2019

За извършване на представително окачествяване на пшеница, ечемик, слънчоглед, царевица и оризова арпа от реколта `2019 са взети и анализирани 2 965 проби от 4 192 686 тона, което представлява 34,3% от добитото количество и покрива критериите за представителност на окачествяването.

Окачествяване на пшеница от реколта `2019

Крайните резултати от окачествяването показват, че произведената през 2019 г. пшеница с млевни и хлебопекарни качества, които отговарят на изискванията на търговци и преработватели, възлиза на 56,6% от общото производство.

Разпределението на зърното по групи е както следва:

- Първа група – 2,1%, при 0,8% за 2018 г.;
- Втора група – 8,5%, при 3,3% за 2018 г.;
- Втора Б група – 46%, при 12,2% за 2018 г.;
- Трета група – 40,3%, при 83,8% за 2018 г.

Средните стойности на основните показатели, които определят качествената характеристика на зърното от реколта `2019 година за страната са:

- съдържание на влага: 11,7% $\pm$ 0,6%;
- хектолитрова маса: 74,2 kg/100 dm³ $\pm$ 2,6 kg/100 dm³;
- добив на мокър глутен: 25% $\pm$ 3,4%;
- отпускане на глутена: 7,6 мм $\pm$ 1,6 мм;
- число на хлебопекарна сила: 54,8 усл. ед. $\pm$ 5,8 усл. ед.;
- съдържание на протеин: 12,5% с.в. $\pm$ 1,2% с.в.;
- число на падане: 355,9 сек. $\pm$ 50,4 сек.

Окачествяване на ечемик от реколта `2019

Получените крайни резултати показват, че 54% от ечемикът е пивоварен, а 46% - фуражен.

Средните стойности на основните качествени показатели на ечемика от реколта `2019 година са както следва:

- съдържание на белтъчни вещества: 12,2% $\pm$ 1,3%;
- хектолитрова маса: 62,1 кг/100 dm³ $\pm$ 3,3 кг/100 dm³;
- изравненост на партидите: 85,5% $\pm$ 12,3%;
- влажност: 12,2% $\pm$ 1%;
- културни примеси: 1,6% $\pm$ 1,2%;

- чужди примеси: 1,1% ± 1,6%.

Окачествяване на слънчоглед от реколта `2019

Окончателните резултати показват, че 95,1% от анализираниите проби отговарят на условията на стандарта за качество на слънчогледовото семе, при установени 81,8% през предходната година.

Средните стойности на основните качествени показатели на слънчогледа от реколта `2019 са:

- съдържание на влага: 5,8% ± 0,4%;
- масленост: 45,1% ± 2,4%;
- културни примеси: 1,4% ± 0,8%;
- чужди примеси: 3,3% ± 1,5%.

Окачествяване на царевица от реколта `2019

Крайните резултати сочат, че 95,2% от произведеното количество царевично зърно отговарят на критериите за съдържание на нишесте и минималните граници залегнали в стандарта по отношение на съдържанието на влага и наличието на примеси, при 87,4% през 2018 година.

Средните стойности на основните качествени показатели на царевицата от реколта `2019 са:

- влага: 12,1% ± 0,7%;
- културни примеси: 3,6% ± 1,7%;
- чужди примеси: 0,7% ± 0,3%;
- съдържание на нишесте: 72,2% ± 0,6%;
- хектолитрова маса: 72,6 kg/100 dm³ ± 1,8 kg/100 dm³.

Окачествяване на оризова арпа от реколта `2019

Средните стойности на основните качествени показатели на оризовата арпа от реколта `2019 са:

- влага: 12,7% ± 0,5%;
- културни примеси: 0,3% ± 0,2%;
- чужди примеси: 0,6% ± 0,4%;
- червени зърна: 0,2% ± 0,3%;
- пожълтели зърна: не са открити;
- оголени зърна: 2,7% ± 1,6%;
- хектолитрова маса: 59,0 kg/100 dm³ ± 1,6 kg/100 dm³.

2.2.5. Технически култури

Тютюн

През 2019 г. производството на тютюн е в размер на 6 481 тона – с 25% по-малко спрямо 2018 г., поради редукация на реколтираните площи с 39,2%. Отчетения среден добив възлиза на 1,83 тона/ха – с 23,3% по-висок на годишна база.

Памук

Произведеното количество влакнодаен памук нараства с 29,9% спрямо предходната 2018 година, до 3 099 тона, в резултат на увеличение както на реколтираните площи (с 9,6%), така и на средния добив (с 18,5%).

Влакнодаен коноп

През 2019 г. засетите площи с влакнодаен коноп в страната са 11 400 дка.

2.2.6. Медицински и ароматни култури

През 2019 г. площите, заети с основни медицински, ароматни и етеричномаслени култури, като маслодайна роза (розов цвят), лавандула (свеж цвят), маточина (суха маса), кориандър (семя), резене (семя), бял трън (семя) и др., са в размер на 53 983 ха, което е с 29,5% повече в сравнение с 2018 г.

Реколтираните площи с тези култури възлизат на 46 259 ха, с 43% над нивото от предходната година.

Таблица II.6. Производство на основни етерично-маслени култури от реколти `2018 и `2019

Култура	Реколтирани площи (ха)			Среден добив (тона/ха)			Производство (тона)		
	2018	2019	Изм. 2019/2018	2018	2019	Изм. 2019/2018	2018	2019	Изм. 2019/2018
Лавандула	9 695	13 693	41,2%	3,56	3,77	6,1%	34 481	51 681	49,9%
Маслодайна роза	4 279	4 563	6,6%	3,39	2,92	-13,9%	14 483	13 306	-8,1%
Маточина	1 395	1 367	-2,0%	3,53	2,78	-21,2%	4 924	3 805	-22,7%
Кориандър	8 197	18 202	122,1%	0,73	1,10	50,5%	5 977	19 975	234,2%

Източник: МЗХГ, отдел "Агростатистика"

Засадените площи с маслодайна роза нарастват с 5,7% спрямо 2018 г., а реколтираните – с 6,6%. Наблюдава се намаление на производството на розов цвят с 8,1% (до 13 306 тона), поради понижение на получения среден добив с 13,9%.

Добитото количество лавандулов цвят през 2019 г. бележи ръст от 49,9% на годишна база, до 51 681 тона, основно вследствие на увеличение на реколтираните площи с 41,2%. При средния добив също е налице повишение, с 6,1%.

През 2019 г. производството на кориандър достига 19 975 тона - над три пъти повече спрямо предходната година, поради значително нарастване както на реколтираните площи (над два пъти), така и на средния добив (с 50,5%).

При маточината се отчита свиване на площите спрямо 2018 г., което е съществено при засетите - с 24,1% и слабо при реколтираните – с 2%. В съчетание с 21,2% по-нисък среден добив, това води до намаление на производството с близо 23%.

2.2.7. Плодове

През 2019 г. производството на плодове в земеделските стопанства възлиза на 234 589 тона, с 2,7% повече на годишна база. В сравнение с 2018 г. се наблюдава значителен ръст на продукцията от круши – с 61,6% и кайсии и зарзали – с 48,9%. Съществено по-големи са и прибраните количества праскови и нектарини, вишни и лешници – с между 7,4% и 17,3%. Същевременно, производството на бадеми се свива с 43,9%, а това на ябълки – с 13,3%.

Водещо място в производството на плодове заема Югоизточният район с 26,3% от общото производство за годината, следван от Южен централен район с 21,4%. В Югоизточния район е съсредоточено производството на праскови (44,8%) и череши (39%), а в Южния централен район – това на вишни (40,4%), ябълки (37,3%) и сливи и джанки (23,8%). В Северния централен район са произведени 85,8% от кайсиите за страната. При производството на малини най-висок дял заема Североизточният район.

По видове продукти, най-голям относителен дял от общото производство на плодове през 2019 г. заемат сливите и джанките – 24%, следвани от черешите – 23,4%, ябълките – 18,6% и прасковите и нектарините – 14,4%.

Общо засадените площи с овощни, черупкови и ягодоплодни видове през 2019 г. са 73 389 ха – със 7,5% повече спрямо 2018 г. От тях са реколтирани 42 901 ха, което е със 7,6% повече спрямо предходната година. Най-голям е делът в общо реколтираните площи на черешите – 25,3%, следван от този на сливите и джанките – 18,7% и на орехите – 14,8%. При почти всички култури е налице увеличение на реколтираните площи спрямо 2018 г. – от 3% при орехите до 58,9% при лешниците. Намаление се регистрира само при бадемите (със 7,8%) и прасковите и нектарините (с 8,7%). Около 15% от плододаващите площи с овощни видове не са реколтирани, поради климатични и други причини.

Таблица II.7. Производство на плодове, реколти `2018 и `2019

Овощни култури	Реколтирани площи (ха)			Среден добив (кг/ха)			Производство (тона)		
	2018	2019	Изм. 2019/2018	2018	2019	Изм. 2019/2018	2018	2019	Изм. 2019/2018
Ябълки	3 981	4 142	4,0%	12 635	10 532	-16,6%	50 298	43 622	-13,3%
Круши	571	696	21,9%	5 881	7 795	32,5%	3 358	5 425	61,6%
Кайсии и зарзали	2 550	2 910	14,1%	5 330	6 957	30,5%	13 592	20 244	48,9%
Праскови и нектарини	3 521	3 214	-8,7%	8 202	10 541	28,5%	28 879	33 878	17,3%
Сливи и джанки	7 357	8 017	9,0%	7 671	7 009	-8,6%	56 433	56 192	-0,4%
Череша	10 049	10 837	7,8%	5 504	5 072	-7,8%	55 309	54 960	-0,6%
Вишни	1 184	1 328	12,2%	4 046	3 875	-4,2%	4 791	5 146	7,4%
Орехи	6 181	6 365	3,0%	828	760	-8,2%	5 116	4 838	-5,4%
Бадеми	1 091	1 006	-7,8%	1 179	718	-39,1%	1 286	722	-43,9%
Лешници	799	1 270	58,9%	492	339	-31,1%	393	430	9,4%
Малини	2 102	2 192	4,3%	3 544	3 253	-8,2%	7 450	7 131	-4,3%
Култивирани шипки	-	557	-	-	1 512	-	-	842	-
Други	468	367	-21,6%	-	-	-	1 596	1 159	-27,4%
Общо:	39 854	42 901	7,6%	-	-	-	228 501	234 589	2,7%

Източник: МЗХГ, отдел "Агростатистика", Анкета „Производство на плодове – реколта `2019“

Площите с невстъпили в плододаване овощни насаждения, отглеждани в стопанствата през 2019 г., са 17 353 ха. Най-голям относителен дял от тях заемат орехите – 44,4%, следвани от сливи и джанки – 15,4%, лешници – 14,3% и череша – 8,5%. От новосъздадените насаждения през стопанската 2018/2019 година, 52% са от черупкови видове, 40% - костилкови видове и 8% - семкови и други видове. От черупковите видове най-голям е делът на орехите (48,9%), следвани от бадемите (33,2%), а от костилковите видове – сливите (54,3%) и черешите (34,5%).

През 2019 г. средните добиви от праскови и нектарини, кайсии и зарзали и круши се повишават в рамките на 28,5% - 32,5% спрямо предходната година. При останалите основни плодове е налице намаление на добивите с между 4,2% (вишни) и 39,1% (бадеми).

Реализирани са 98,5% от произведените през 2019 г. плодове, като за търговската мрежа са насочени 47,7%, за преработвателната промишленост – 33,7%, а за собствена консумация – 1,6%.

2.2.8. Зеленчуци

През 2019 г. площите, използвани за производство на зеленчуци, включително сухи бобови култури, в земеделските стопанства са 52 539 ха, което е с 55,9% по-малко от предходната година. Откритите площи със зеленчуци се свиват с 56,3%, до 51 617 ха, основно поради спад на площите със сухи бобови зеленчуци (нахут, леща и зрял фасул). Оранжерийните площи са 922 ха (+0,7% на годишна база), като са използвани средно 1,3 пъти за производство на зеленчуци.

Общата продукция от зеленчуци – реколта `2019 е в размер на 769 хил. тона – с 15,1% по-малко на годишна база, като производството от открити площи намалява с 13,8%, до 668,2 хил. тона а оранжерийното – с 23%, до 100,8 хил. тона.

През 2019 г. най-голямо е производството на картофи – 197,4 хил. тона (25,7% от общото производство на зеленчуци и сухи бобови култури), домати – 145 хил. тона (18,9%), дини – 96,8 хил. тона (12,6%) и краставици – 67,8 хил. тона (8,8%).

Реколтираните площи със зеленчуци през годината са с 52,1% по-малко спрямо 2018 г., което се дължи основно на редукия на площите със сухи бобови култури с близо 80%. По групи култури, увеличение на реколтираните площи е налице при пресните бобови култури – със 72,9%, листни или стъблени зеленчуци – с 10% и при плодовите зеленчуци – с 8,8%.

С най-голям относителен дял от общо реколтираните площи със зеленчуци през 2019 г. са площите, заети с нахут – 22%, картофи – 18%, дини – 9,3%, домати – 9%, и др.

Таблица II.8. Основни площи, използвани за производство на зеленчуци – реколти `2018 и `2019, ха

Основни площи	Реколта `2018	Реколта `2019	Изменение 2019/2018
Открити площи	118 191	51 617	-56,3%
Общо оранжерийна площ	916	922	0,7%
Обща площ	119 107	52 539	-55,9%

Източник: МЗХГ, отдел "Агростатистика" – Анкета „Производство на зеленчуци“ и анкета „Добиви от земеделски култури“

По видове зеленчукови култури, през 2019 г. се отчита значителен ръст на годишна база при реколтираните площи с краставици и тикви за семе (близо три пъти), следвани от тези с градински грах - зелен, салати и марули, артишок, градински фасул – зелен, зрял чесън и домати – с между 19,1% и 91,9%. От друга страна, чувствително намаляват реколтираните площи, заети със спанак, картофи, корнишони, праз, леща и нахут – в границите от 33,3% до 81%.

Общото производство на зеленчуци, без сухи бобови култури, от открити площи през 2019 г. е в размер на 651,3 хил. тона, което е с 8,3% по-малко в сравнение с предходната година. Сред по-значимите култури, увеличение на получената продукция се отчита при краставиците (два пъти и половина), пипера (със 17,5%), домати (с 12,3%) и дините (с 1,9%), а намаление – при тиквите (с 57,2%), зрелия кромид лук (с 24,9%), картофите (с 24,5%), морковите (с 20,4%), пъпешите (с 11,8%), патладжаните и главестото зеле (с по 1,7%).

Таблица II.9. Площи, производство и средни добиви от зеленчуци – реколта 2019 г.

Култури	Открити реколтирани площи (ха)		Производство (тона)							Среден добив от открити площи (кг/ха)	
			Открити площи		Оранжерийно производство		ОБЩО				
	2018	2019	2018	2019	2018	2019	2018	2019	Изм. 2019/2018	2018	2019
Плодови зеленчуци, в т. ч.:	17 821	19 393	312 905	334 157	126 277	98 015	439 182	432 172	-1,6%	-	-
Домати	3 907	4 654	85 232	95 722	62 845	49 290	148 077	145 012	-2,1%	21 815	20 568
Краставици	470	1 409	7 216	26 502	59 788	41 315	67 004	67 817	1,2%	15 353	18 809
Корнишони	400	260	7 006	4 913	347	236	7 353	5 149	-30,0%	17 515	18 896
Патладжани	439	383	11 246	11 053	14	125	11 260	11 178	-0,7%	25 617	28 859
Тиквички	110	111	2 894	2 453	21	с	2 915	с	-	26 309	22 099
Тикви и катуни	1 569	1 235	23 397	10 006	-	с	23 397	с	-	14 912	8 102
Тикви за семе	46	120	27	61	-	-	27	61	125,9%	587	508
Пъпеш	2 766	2 450	26 536	23 400	59	30	26 595	23 430	-11,9%	9 594	9 551
Дини	4 318	4 779	94 995	96 786	-	-	94 995	96 786	1,9%	22 000	20 252
Пипер (вкл. лют пипер)	2 854	3 058	48 755	57 263	3 203	6 719	51 958	63 982	23,1%	17 083	18 726
Сладка царевица	472	510	3 507	4 274	-	-	3 507	4 274	21,9%	7 430	8 380
Бамя	470	424	2 094	1 724	-	-	2 094	1 724	-17,7%	4 455	4 066
Пресни бобови култури, в т. ч.:	667	1 153	3 468	5 781	5	3	3 473	5 784	66,5%	-	-
Градински грах - зелен	479	919	1 707	4 618	-	-	1 707	4 618	170,5%	3 564	5 025
Градински фасул - зелен	188	234	1 761	1 163	5	3	1 766	1 166	-34,0%	9 367	4 970
Зеленчуци от рода Brassica, в т.ч.:	2 125	2 013	49 834	50 282	-	114	49 834	50 396	1,1%	-	-
Главесто зеле	1 961	1 770	47 240	46 449	-	114	47 240	46 563	-1,4%	24 090	26 242
Цветно зеле (карфиол)	92	101	1 528	1 758	-	-	1 528	1 758	15,1%	16 609	17 406
Други зеленчуци от рода Brassica (броколи и брюкселско зеле)	72	142	1 066	2 075	-	-	1 066	2 075	94,7%	14 806	-
Листни или стъблени зеленчуци (с изкл. на зеленчуци от рода Brassica)	632	695	6 435	4 153	4 289	2 503	10 724	6 656	-37,9%	-	-
Артишок	168	276	294	180	-	-	294	180	-38,8%	1 750	652
Салати и марули	54	95	1 165	1 600	4 171	2 470	5 336	4 070	-23,7%	21 574	16 842
Спанак	132	88	327	578	с	с	с	с	-	2 477	6 568
Чубрица	-	84	-	134	-	-	-	134	-	-	1 595
Праз	104	55	2 284	875	-	с	2 285	с	-	21 962	15 909

Култури	Открити реколтирани площи (ха)		Производство (тона)							Среден добив от открити площи (кг/ха)	
			От открити площи		Оранжерийно производство		ОБЩО				
	2018	2019	2018	2019	2018	2019	2018	2019	Изм. 2019/2018	2018	2019
Други листни и стъблени зеленчуци (копър, магданоз, лук кромид - зелен, аспержи и др.)	174	97	2 365	786	с	27	с	813	-	-	-
Грудкови и лукови зеленчуци	5 779	4 326	71 145	55 074	231	70	71 376	55 144	-22,7%	-	-
Лук кромид - зрял	3 675	2 625	41 798	31 376	-	-	41 798	31 376	-24,9%	11 374	11 953
Моркови	1 524	1 086	25 645	20 407	-	-	25 645	20 407	-20,4%	16 827	18 791
Чесън – зрял	418	506	1 772	2 216	-	-	1 772	2 216	25,1%	4 239	4 379
Други грудкови и лукови зеленчуци (салатно цвекло, арпаджик, ряпа, репички, и др.)	162	109	1 930	1 075	231	70	2 161	1 145	-47,0%	-	-
Картофи	14 096	9 291	261 594	197 382	100	28	261 694	197 410	-24,6%	18 558	21 244
Ягоди	726	703	4 791	4 479	42	86	4 833	4 565	-5,5%	6 599	6 371
Общо зеленчуци	41 846	37 574	710 172	651 308	130 944	100 819	841 116	752 127	-10,6%	-	-
Сухи бобови култури, в т. ч.:	65 912	14 042	65 118	16 912	-	-	65 118	16 912	-74,0%	-	-
Зрял фасул	1 809	1 396	2 246	1 400	-	-	2 246	1 400	-37,7%	1 242	1 003
Леща	3 179	1 273	3 209	1 386	-	-	3 209	1 386	-56,8%	1 009	1 089
Нахут	59 841	11 373	58 342	14 126	-	-	58 342	14 126	-75,8%	975	1 242
Други сухи бобови	1 083	-	1 321	-	-	-	1 321	-	-	-	-
Общо зеленчуци и сухи бобови култури	107 758	51 617	775 290	668 220	130 944	100 819	906 234	769 039	-15,1%	-	-

Източник: МЗХГ, отдел "Агростатистика" – Анкета „Производство на зеленчуци“ и анкета „Добиви от земеделски култури“, с - конфиденциални данни (има по-малко от 3 стопанства в разглежданата категория)

Продукцията от плодови зеленчуци от открити площи нараства с 6,8% на годишна база, до 334,2 хил. тона.

Значителен ръст е налице при пресните бобови култури, прибрани от открити площи – с близо 67%, а слабо изразен - при зеленчуците от рода Brassica (главесто зеле, карфиол и броколи) – с 0,9%.

Общото производство на сухи бобови култури (зрял фасул, леща и нахут) от открити площи през 2019 г. е 16,9 хил. тона - със 74% по-малко спрямо 2018 г., като намаление се наблюдава и при трите основни култури.

Свива се и продукцията от открити площи на листни и стъблени зеленчуци (с изключение на зеленчуците от рода Brassica) – с 35,5%, както и на грудкови и лукови зеленчуци – с 22,6%.

При производството на картофи от открити площи се отчита спад от 24,5% на годишна база, до 197,4 хил. тона.

Таблица II.10. Общо производство на основни зеленчуци от реколти `2018 и `2019, тона

Видове зеленчуци	Реколта `2018	Реколта `2019	Изменение 2019/2018
Домати	148 077	145 012	-2,1%
Пипер (сладък и лют)	51 958	63 982	23,1%
Краставици и корнишони	74 357	72 966	-1,9%
Дини	94 995	96 786	1,9%
Картофи	261 694	197 410	-24,6%
Ягоди	4 833	4 565	-5,5%

Източник: МЗХГ, отдел "Агростатистика" – Анкета „Производство на зеленчуци“

През 2019 г. при основните зеленчукови култури се наблюдават разнопосочни изменения на средния добив от хектар в сравнение с 2018 г. Увеличение на средния добив има при краставиците – с 22,5%, картофите – с 14,5%, сладката царевица – с 12,8%, патладжана – с 12,7%, морковите – с 11,7%, пипера – с 9,6%, главестото зеле – с 8,9% и зрелия кромид лук – с 5,1%, а понижение – при ягодите, домати, дините и тиквите – с между 3,5% и 45,7%.

Извън основните зеленчукови култури, по-съществено повишение на средния добив от хектар спрямо 2018 г., се наблюдава при зеления градински грах (с 41%) и спанака (над два пъти и половина), а намаление – при зеления градински фасул и артишока (респективно с 46,9% и 62,7%).

По-високият среден добив при някои от основните зеленчукови култури е резултат от използването на сертифицирани семена от земеделските стопани и спазване на технологиите за отглеждане на зеленчуците с акцент прилагане на техники, щадящи околната среда.

Оранжерийното производство в страната се определя от няколко основни зеленчукови култури - домати, краставици, салати и марули, пипер и корнишони. То се развива в зависимост от търсенето на пазара, като част от продукцията е предназначена за износ.

Общото производство на оранжерийни зеленчуци през 2019 г. е в размер на 100,8 хил. тона, което е с 23% по-малко спрямо предходната 2018 г.

Сред основните оранжерийни зеленчуци, при пипера се отчита двукратен ръст на производството на годишна база, а при домати, краставиците, корнишоните, салатите и марулите - намаление с между 21,6% и 40,8%.

Таблица II.11. Оранжерийно производство на основни зеленчуци от реколти `2018 и `2019, тона

Видове зеленчуци	Реколта `2018	Реколта `2019	Изменение 2019/2018
Домати	62 845	49 290	-21,6%
Пипер	3 203	6 719	109,8%
Краставици	59 788	41 315	-30,9%
Корнишони	347	236	-32,0%
Салати и марули	4 171	2 470	-40,8%
Други зеленчуци (без гъби)	590	789	33,7%
Общо	130 944	100 819	-23,0%

Източник: МЗХГ, отдел "Агростатистика" – Анкета „Производство на зеленчуци“

Продължава тенденцията за модернизирание на съществуващите оранжерии с прилагане на нови и по-съвременни технологии за качествени зеленчуци - оранжерийно производство.

Наблюдава се разнообразяване на видовете зеленчукови култури, отглеждани в оранжерии. Освен основните оранжерийни култури се произвеждат още картофи, лук кромид-зелен, чесън-зелен, тиквички, пъпеши, ягоди и други.

2.2.9. Прогнозни данни за производството на основни зърнени и маслодайни култури от реколта `2020

По прогнозни данни, налични към началото на м. октомври, през 2020 г. се очаква намаление на продукцията от почти всички основни зърнени и маслодайни култури спрямо предходната година. Това се дължи главно на неблагоприятните климатични условия през стопанската година, довели до редукия на средните добиви от единица площ.

На този етап се очертава производството на пшеница, царевица, слънчоглед и рапица от реколта `2020 да бъде с между 14,5% и 39,8% по-малко на годишна база. Само продукцията от ечемик се оценява като малко по-висока спрямо предходната година (с около 2%), тъй като увеличеният размер на реколтираните площи компенсира негативния ефект от понижението на средния добив.

Таблица II.12. Прогноза за производството на основни зърнени и маслодайни култури през 2020 г.

Култура	Показател/година	2019	2020 (прогноза)	Изм. 2020/2019
Пшеница	Площи (хил. ха)	1 199	1 184	-1,2%
	Среден добив (тона/ха)	5,14	3,93	-23,5%
	Производство (хил. тона)	6 162	4 658	-24,4%
Царевица за зърно	Площи (хил. ха)	561	575	2,5%
	Среден добив (тона/ха)	7,11	4,00	-43,7%
	Производство (хил. тона)	3 990	2 772	-30,5%
Ечемик	Площи (хил. ха)	112	138	23,2%
	Среден добив (тона/ха)	4,88	4,00	-18,0%
	Производство (хил. тона)	547	560	2,3%
Слънчоглед	Площи (хил. ха)	816	810	-0,7%
	Среден добив (тона/ха)	2,35	1,70	-27,7%
	Производство (хил. тона)	1 914	1 636	-14,5%
Рапица	Площи (хил. ха)	151	115	-23,9%
	Среден добив (тона/ха)	2,83	2,20	-22,3%
	Производство (хил. тона)	428	258	-39,8%

Източник: МЗХГ, отдел „Агростатистика“ (прогнозни данни за 2020 г.).

2.3. Производствени резултати в животновъдството

Държавната политика в областта на животновъдството е насочена към създаване на условия за устойчиво развитие на сектора и защита интересите на земеделските стопани. Разпространението на заразни болести по животните през 2019 г. усложни епизоотичната обстановка в страната и засегна сектора, по-конкретно свиневъдния (Африканска чума по свинете) и птицевъдния (Инфлуенца по птиците). С цел овладяване разпространението на заболяванията и преодоляване на негативното им влияние върху развитието на животновъдство, са предприети адекватни действия в краткосрочен и дългосрочен план за повишаване на биосигурността в стопанствата и е разработен компенсаторен механизъм за обезщетение на засегнатите животновъди. Успоредно с това, като приоритетен сектор в областта на земеделието, животновъдството продължава да се подпомага посредством различни

финансови инструменти със средства от европейския бюджет по двата стълба на ОСП (за директни плащания и пазарни мерки и за развитие на селските райони), както и с национални средства. Осигуряването на благоприятна нормативна и икономическа среда позволява по-ефективно управление на фермите, подобряване на рентабилността на производството, повишаване безопасността и качеството на продукцията. Това допринася за гарантиране доходите на фермерите и за ускоряване на икономическия растеж на сектора.

През 2019 г. продължава прилагането на класификацията на кланичните трупове от говеда, свине и овце (агнета) по Скалите на ЕС. С класификацията се цели подобряване на прозрачността на пазара и повишаване на конкурентоспособността на месните продукти на европейския пазар, както и предоставяне на обратна информация към фермерите относно резултатите от способите на отглеждане на животните им.

Тенденцията на намаление на броя на стопанствата, отглеждащи селскостопански животни се запазва и през 2019 г., главно за сметка на отпадане на част от дребните стопанства. Процесът на окрупняване на сектора допринася за по-голямата устойчивост на фермите, по-ефективно и рентабилно производство.

В сравнение с предходната година, животновъдните стопанства, в които се отглеждат говеда, намаляват с 16,9%, а тези с биволи – с 3,1%. Стопанствата, отглеждащи овце и кози са съответно с 14,6% и 22,3% по-малко на годишна база. Драстичен спад е регистриран при стопанствата със свине – със 73,8%. Това се обяснява с мерките за ограничаване на разпространението на заболяването Африканска чума по свинете, довели до временно спиране на дейността по отглеждане на свине не само в част от промишлените ферми, но и в множество на брой дребни стопанства.

Към края на 2019 г. при почти всички основни видове селскостопански животни е налице намаление на броя на годишна база, както следва: говеда – с 3%, овце – с 5,1%, кози – с 15,9%, свине – с 24,9%. В същото време, общият брой на биволи се увеличава със 7,1%.

През 2019 г. продължава тенденцията на увеличение на едрите преживни животни от месодайно направление, допринасяйки за задълбочаване на специализацията на производството. Към края на годината броят на месодайните крави нараства с 8,8% спрямо година по-рано, като благоприятно влияние за този ръст оказват прилаганите схеми за обвързано с производството подпомагане в животновъдството (в т.ч. схеми за месодайни крави и животни под селекционен контрол). От друга страна, броят на месодайните овце-майки през годината намалява с 5,2%.

Таблица II.13. Брой животни през 2018 и 2019 г. и прогноза за 2020 г.

Вид животни	2018	2019	Изменение 2019/2018	2020 г. прогноза
Говеда - общо, в т.ч.:	526 491	510 460	-3,0%	515 000
крави - общо, в т.ч.:	340 818	331 415	-2,8%	332 400
- млечни крави	234 055	215 219	-8,0%	216 000
- месодайни крави	106 763	116 196	8,8%	116 400
Биволи - общо, в т.ч.:	15 625	16 734	7,1%	17 000
биволици	10 309	11 471	11,3%	11 500
Овце - общо, в т.ч.:	1 350 033	1 280 983	-5,1%	1 300 000
овце-майки - общо, в т.ч.:	1 119 885	1 074 644	-4,0%	1 100 000
- млечни овце-майки	988 385	950 019	-3,9%	975 000
- месодайни овце-майки	131 500	124 625	-5,2%	125 000
Кози - общо, в т.ч.:	271 734	228 493	-15,9%	231 000
кози-майки	231 250	193 881	-16,2%	202 000
Свине - общо, в т.ч.:	654 554	491 814	-24,9%	498 000
Общо разплодни женски свине над 50 кг	69 987	50 858	-27,3%	51 500

Вид животни	2018	2019	Изменение 2019/2018	2020 г. прогноза
Птици - общо, хил. бр., в т.ч.:	15 519	15 565	0,3%	15 600
кокошки и ярки	6 951	7 107	2,2%	7 100
пилета за месо	6 921	6 635	-4,1%	6 700
водоплаващи птици	1 421	1 609	13,2%	1 600
други птици	226	214	-5,3%	200
Пчелни семейства	783 348	867 561	10,8%	870 000

Източник: МЗХГ, отдел „Агростатистика“

Забележка: данните за животните от рода на ЕРД, ДРД и свинете са към 1-ви ноември, за птиците – към 31-ви декември, а за пчелните семейства – към 1-ви октомври.

Към 31 декември 2019 г. в страната се отглеждат 15,6 хил. броя птици – с 0,3% над нивото от предходната година, като увеличението на броя на водоплаващите птици (с 13,2%) и кокошките и ярките (с 2,2%) компенсират намалението при пилетата за месо (с 4,1%).

Общият брой на пчелните семейства нараства с 10,8% спрямо година по-рано, достигайки 867 561 броя.

Продължава процесът на окрупняване на стопанствата при всички видове и категории селскостопански животни. Най-значително нараства средният брой свине в стопанство – със 187,3%, до 289,3 броя, като при свинете-майки увеличението е с 69%, до 124,3 броя. Това се дължи на факта, че намалението на стопанствата със свине е по-значително от това при общия брой на отглежданите в тях животни. Годишното нарастване на средния брой на говеда общо и крави общо е с близо 17%, а на овцете общо и овце-майки – респективно с 15,7% и със 17,8%. По-умерено увеличение се наблюдава при средния брой на биволи общо – със 7,1% и биволици – с 11,3%. Средният брой кози общо и кози-майки е съответно с 4,9% и с 3,1% повече на годишна база.

Таблица II.14. Производство на мляко за периода 01.11.2018 - 31.10.2019 г. по райони на планиране, хил. литри

Райони	Общо мляко	В т. ч.:			
		Краве мляко	Биволско мляко	Овче мляко	Козе Мляко
Северозападен	135 132	116 467	3 721	8 898	6 046
Северен централен	127 656	115 323	1 097	6 664	4 572
Североизточен	150 196	137 855	944	7 156	4 241
Югоизточен	182 685	158 739	2 770	15 183	5 993
Югозападен	71 556	52 095	1064	10 086	8 311
Южен централен	244 629	217 872	3 236	16 717	6 804
Общо за страната	911 854	798 351	12 832	64 704	35 967
Изменение 2019/2018	- 8,4%	- 8,5%	12,7%	- 6,4%	-14,2%

Източник: МЗХГ, отдел „Агростатистика“

Общото производство на сурово мляко в страната през 2019 г. е в размер на 911 854 хил. литра - с 8,4% по-малко спрямо предходната година, в резултат на редуцирания брой млечни животни като цяло. По-сериозно намаление се отчита при производството на козе мляко – с 14,2%, а по-умерено при кравето и овчето мляко – респективно с 8,5% и 6,4%. Само добивът на биволско мляко нараства на годишна база, с 12,7%, поради увеличаване на биволиците.

Най-голям дял в общия добив на суровина формира кравето мляко - 87,6%, следвано от овчето със 7,1%. Козето мляко заема дял от 3,9%, а биволското - 1,4%.

Водещ при производството на мляко през 2019 г. остава Южен централен район, с дял от 26,8%, следван от Югоизточен район с 20% и Североизточен район с 16,5%. Най-нисък добив е регистриран в Югозападен район – 7,8%.

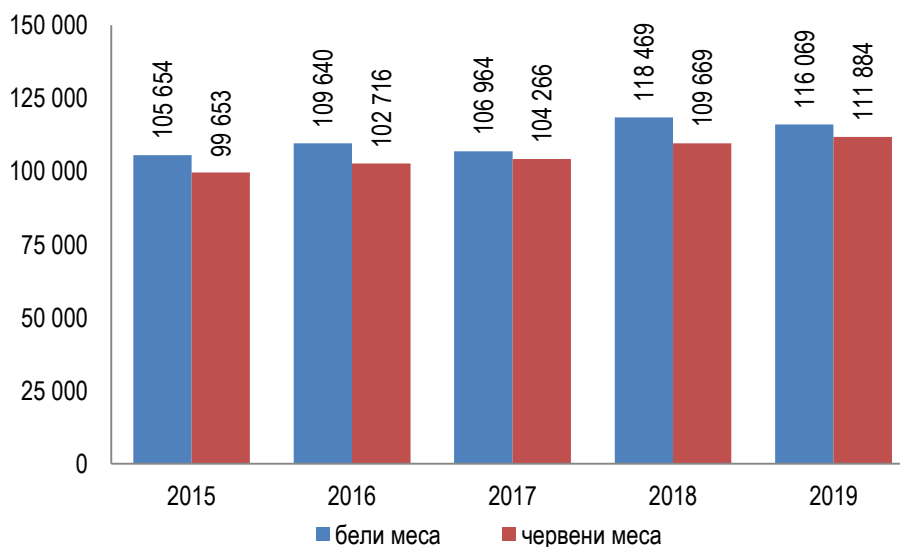
Таблица II.15. Производство на животинска продукция през 2018 – 2019 г. и прогноза за 2020 г.

Продукт	2018	2019	Изменение 2019/2018	2020 прогноза
1. Мляко - всичко (хил. литри), в т.ч.:	995 023	911 854	-8,4%	929 500
Краве мляко	872 596	798 351	-8,5%	810 000
Биволско мляко	11 389	12 832	12,7%	13 000
Овче мляко	69 117	64 704	-6,4%	69 000
Козе мляко	41 921	35 967	-14,2%	37 500
2. Месо – общо в кланично тегло (тона), в т.ч.:	228 138	227 953	-0,1%	217 000
Червени меса	109 669	111 884	2,0%	100 000
Бели меса	118 469	116 069	-2,0%	117 000
3. Яйца (хил. броя)	1 298 425	1 399 465	7,8%	1 400 000
4. Пчелен мед (тона)	10 338	11 518	11,4%	11 000

Източник: МЗХГ, отдел „Агростатистика“

През 2019 г. общо добитото месо в страната е в размер на 227 953 тона, което представлява запазване около нивото от предходната година (-0,1%). Производството на червено месо се увеличава с 2% на годишна база, до 111,9 хил. тона, поради нарастване на добива в стопанствата с 24,9%, докато този в кланиците се свива с 2,8%. Общият добив на бяло месо през годината е 116,1 хил. тона - с 2% по-малко спрямо предходната година, като се наблюдава намаление както на промишленото производство (с 1,8%), така и на добива в стопанствата (с 13,4%).

Фигура II.3. Производство на месо през периода 2015 – 2019 г., тона

Източник: МЗХГ, отдел „Агростатистика“

Производството на пчелен мед през 2019 г. е 11 518 тона - с 11,4% над нивото от предходната година, поради увеличаване с 14,5% брой пчелни семейства, при малко по-нисък среден добив (16,4 кг от пчелно семейство).

Добивът на яйца от домашни птици се увеличава със 7,8% на годишна база, достигайки 1 399 465 хил. броя. При яйцата от кокошки, формиращи 98,3% от общото производство на яйца през годината, се отчита ръст от 8%.

Очаквани данни за 2020 г.

През 2020 г. се очаква общият брой на всички категории селскостопански животни да бъде около или малко над нивата от предходната година.

По предварителни данни на отдел „Агростатистика“ на МЗХГ, за периода януари - юли 2020 г. в кланиците на страната са произведени общо 105 393 тона месо – с 10,5% по-малко на годишна база, в т.ч.: 39 273 тона червено месо и 66 120 тона бяло месо. Сравнявайки със същия период на предходната година, промишленият добив на червено месо се свива с 24,2%, поради спад от 27,3% при свинското месо, което представлява около 88% от общото производство на червени меса. Общият добив на бяло месо отбелязва незначително увеличение на годишна база - с 0,4%. Около 76% от добива на бяло месо се формира от пилета бройлери от кокошия вид, като за първите седем месеца на 2020 г. са произведени 50 492 тона - с 2,7% по-малко спрямо същия период на 2019 г. Същевременно, производството на месо от патици нараства с около 14%, до 12 615 тона.

Общото производство на месо през 2020 г. се предвижда да бъде с около 5% под нивото от предходната година, възлизайки на около 217 хил. тона, в т. ч. 100 хил. тона червени меса (-10,6%) и 117 хил. тона бели меса (+0,8%).

През първите осем месеца на 2020 г. в млекопреработвателните предприятия са преработени общо 499 385 хил. литра мляко, в т. ч. 466 530 хил. литра - краве, съответно с 5,2% и с 5,6% повече спрямо същия период на предходната година.

При предвиждано леко увеличение на броя на млечните животни, общото производство на млечна суровина в страната за цялата 2020 г. се прогнозира да нарасне с близо 2% на годишна база, до малко под 930 хил. литра. Това включва около 810 хил. литра краве мляко, 69 хил. литра овче мляко, 38 хил. литра козе мляко и 13 хил. литра биволско мляко, като най-съществено увеличение се очаква по отношение на овчето мляко.

Производството на яйца се очаква да се задържи около нивото от предходната година, а добивът на пчелен мед - да спадне с около 4,5%, вследствие на неблагоприятните климатични условия през годината.

2.3.1. Говедовъдство и биволовъдство

В рамките на 2019 г. продължава процесът на специализация на производството в говедовъдството, който се характеризира с преминаване от млечно към месодайно направление.

Към 01.11.2019 г. общият брой говеда в страната е с 3% под нивото отпреди една година, възлизайки на 510 460. Броят на млечните крави намалява с 8%, за сметка на увеличаващия се брой крави от месодайно направление – с 8,8%. Така, делът на кравите за месо в общия брой крави достига 35%, при 31,3% през предходната година.

Таблица II.16. Разпределение на говедата по райони през 2018 и 2019 г.

Райони	01.11.2018 г.				01.11.2019 г.			
	Говеда		Крави		Говеда		Крави	
	хил. броя	дял	хил. броя	дял	хил. броя	дял	хил. броя	дял
Северозападен	62,6	11,9%	41,9	12,3%	59,7	11,7%	39,8	12,0%
Северен централен	57,5	10,9%	35,7	10,5%	55,5	10,9%	33,1	10,0%
Североизточен	66,8	12,7%	38,8	11,4%	64,0	12,5%	36,3	10,9%
Югоизточен	101,6	19,3%	65,5	19,2%	97,9	19,2%	64,3	19,4%
Югозападен	72,6	13,8%	46,3	13,6%	71,0	13,9%	44,6	13,5%
Южен централен	165,4	31,4%	112,6	33,0%	162,4	31,8%	113,3	34,2%
Общо за страната	526,5	100%	340,8	100%	510,5	100%	331,4	100%

Източник: МЗХГ, отдел „Агростатистика“

Общият брой на кравите през 2019 г. намалява с 2,8% спрямо предходната година, до 331,4 хиляди. Около една трета от тях (113,3 хил. броя) се отглеждат в Южен централен район, в т.ч. 28,4% от млечните крави в страната и 45% от месодайните крави.

Към края на 2019 г. броят на стопанствата, отглеждащи млечни крави намалява с 26,2% на годишна база, до 14 403 броя. Най-голям спад е регистриран при броя на най-дребните стопанства с 1 - 2 млечни крави - с 32,7%, както и на животните в тях – с 29,2%. Най-слабо намаляват големите стопанства с 50 и повече животни и животните, отглеждани в тях, като в такива стопанства се намират 59% от млечните крави в страната през годината.

Средният размер на стопанствата с млечни крави достига 14,9 броя, при 12 броя през 2018 г.

Таблица II.17. Разпределение на млечните крави според броя на отглежданите животни в стопанство към 01.11.2019 г.

Брой животни в стопанство	Стопанства		Млечни крави	
	хил. броя	Изменение 2019/2018	хил. броя	Изменение 2019/2018
1 - 2	8,9	-32,7%	10,9	-29,2%
3 - 9	1,5	-15,8%	7,4	-14,0%
10 -19	1,1	-15,1%	15,4	-12,5%
20 -49	1,7	-13,1%	54,5	-11,4%
50 - 99	0,8	-5,5%	49,8	-5,9%
100 и повече	0,4	-0,8%	77,2	-1,0%
Общо	14,4	-26,2%	215,2	-8,0%

Източник: МЗХГ, отдел „Агростатистика“

В резултат на намаления брой млечни крави, производството на краве мляко през 2019 г. се свива с 8,5% спрямо предходната година, възлизайки на 798 351 хил. литра.

Традиционно, най-голям дял в общия добив на краве мляко заема Южен централен район – 27,3%, следван от Югоизточен – 19,9% и Североизточен – 17,3%. Най-малък е дялът на произведеното краве мляко в Югозападен район – 6,5%.

Към края на 2019 г. стопанствата, отглеждащи биволици са 318 броя - с 5,4% по-малко спрямо година по-рано, като същевременно броят на биволиците в тях нараства с 11,3%. В резултат, средният размер на стопанствата с биволици достига 38,3 броя животни (при 34,3 броя през 2018 г.).

Намалението на стопанствата с биволици през годината е за сметка на категориите с между 10 и 19 биволици и с 1 – 2 животни. При останалите категории стопанства и броя на животните в тях се наблюдава увеличение спрямо предходната година, което е най-значително при стопанствата с между 3 и 9 биволици. Близо 90% от биволиците в страната се отглеждат в стопанства с 20 и повече животни.

Водещи в биволовството остават районите Северозападен, Южен централен и Югоизточен.

Вследствие на по-големия брой отглеждани биволици, през 2019 г. производството на биволско мляко бележи ръст от 12,7% спрямо предходната година, достигайки 12 832 хил. литра.

Таблица II.18. Разпределение на биволите по райони през 2018 и 2019 г.

Райони	01.11.2018 г.				01.11.2019 г.			
	Биволи общо		Биволици		Биволи общо		Биволици	
	хил. броя	дял	хил. броя	дял	хил. броя	дял	хил. броя	дял
Северозападен	4,5	28,7%	2,9	28,6%	4,4	26,3%	3,2	27,5%
Северен централен	1,4	8,9%	0,9	8,2%	1,7	10,1%	0,9	8,2%
Североизточен	1,1	7,3%	0,8	7,6%	1,2	6,9%	0,8	6,6%
Югоизточен	3,4	21,9%	2,3	22,8%	3,5	21,2%	2,5	21,6%

Югозападен	1,6	10,0%	0,9	8,3%	1,7	10,4%	1,1	10,0%
Южен централен	3,6	23,2%	2,5	24,5%	4,2	25,1%	3,0	26,1%
Общо за страната	15,6	100%	10,3	100%	16,7	100%	11,5	100%

Източник: МЗХГ, отдел „Агростатистика“

Общото производство на говеждо месо в страната през 2019 г. е в размер на 16 867 тона кланично тегло – с 4,4% над нивото от предходната година, като добивът в животновъдните стопанства се увеличава с 26,1%, а този в кланиците се свива с 22,2%. Говеждото месо формира 15,1% от общия обем произведено червено месо за годината.

Таблица II.19. Производство на говеждо месо през 2018 и 2019 г. (тона кланично тегло)

Категории животни	В кланици			В стопанства			Общо производство		
	2018	2019	Изм. 2019/2018	2018	2019	Изм. 2019/2018	2018	2019	Изм. 2019/2018
Телета и млади говеда	592	475	- 19,8%	6 530	5 720	-12,4%	7 122	6 195	-13,0%
Други говеда	6 665	5 168	- 22,5%	2 369	5 504	132,3%	9 034	10 672	18,1%
Общо за страната	7 257	5 643	-22,2%	8 899	11 224	26,1%	16 156	16 867	4,4%

Източник: МЗХГ, отдел „Агростатистика“

През 2019 г. по Скалата на Общността EUROP са класифицирани общо 10 953 броя говеда на възраст над 8 месеца, което е с 1,8% повече в сравнение с 2018 г. Кланиците, извършващи класификация на кланични трупове от говеда през годината са осем.

Най-голям е дялът на кравите категория „D“ – 69,3%, следван от говедата с категория „А“-млад бик, „Е“- юница, „В“- бик, „Z“ – животно на възраст от 8 до 12 месеца и „С“ – кастрирано мъжко животно – съответно 17%, 5,3%, 4,9%, 3,3% и 0,2%.

Основна част от класифицираното говеждо месо е добито от животни млечно направление, чиито кланични трупове са с нисък рандеман и слабо развита конформация. Поради това, най-голям е дялът на класифицираните говеда с клас по конформация Р (слаб) – 44,6% и клас по степен на залоеност 2 (среден) – 49,7%.

2.3.2. Овцевъдство и козевъдство

Подходящите природо-климатични условия и дългогодишните традиции благоприятстват развитието на овцевъдството в страната. То е широко застъпено както в равнинните, така и в планинските и полупланинските райони, осигурявайки поминък на голяма част от населението в селските райони.

Към 01.11.2019 г. в страната се отглеждат общо 1 280 983 броя овце - с 5,1% по-малко на годишна база. Намалението на общия брой овце-майки е с 4%, като при млечното направление то е с 3,9% (до 950 019 броя), а при месодайните овце-майки - с 5,2% (до 124 625 броя). По-значителен спад се отчита на броя на животните от категорията други овце (вкл. и агнета) - със 17,5% и на кочовете - с 12,1%.

Броят на стопанствата, отглеждащи овце и овце-майки към края на 2019 г., спада съответно с 18% и 18,5% спрямо година по-рано. В резултат, средният брой овце в стопанство нараства с 15,7%, достигайки 72 броя, а този с овце-майки – със 17,8%, до 61,1 броя.

Традиционно, овцевъдството е съсредоточено предимно в Южна България, като през 2019 г. там се отглежда около 68% от цялото поголовие. Най-голям брой овце-майки се отглеждат на територията на Южен централен район, следван от Югоизточен и Югозападен райони. От северните

райони на страната, водещ остава Североизточният.

През 2019 г. броят на големите овцеферми, отглеждащи 300 и повече овце-майки и дзвизки, нараства с 14,1% на годишна база, а броят на животните в тях - с 9,3%. При останалите размери стопанства се наблюдава спад, най-значителен при тези с до 9 броя овце-майки, които намаляват с 30%, а животните в тях – с 30,2%.

Таблица II.20. Разпределение на овцете по райони през 2018 и 2019 г. (хил. броя)

Райони	Овце общо, хил. броя			В т.ч. овце-майки, хил. броя		
	01.11.2018 г.	01.11.2019 г.	Дял (2019 г.)	01.11.2018 г.	01.11.2019 г.	Дял (2019 г.)
Северозападен	126,8	120,3	9,4%	109,6	103,4	9,6%
Северен централен	120,6	114,9	9,0%	104,4	94,7	8,8%
Североизточен	212,5	173,1	13,5%	161,0	145,2	13,5%
Югоизточен	300,4	289,1	22,5%	249,7	242,4	22,6%
Югозападен	255,4	244,4	19,1%	211,6	195,0	18,1%
Южен централен	334,3	339,2	26,5%	283,6	293,9	27,4%
Общо за страната	1 350,0	1 280,9	100%	1 119,9	1 074,6	100%

Източник: МЗХГ, отдел „Агростатистика“

Отглежданите към края на 2019 г. кози в страната наброяват 228 493 – с близо 16% по-малко спрямо година по-рано, като козите-майки намаляват с 16,2%.

Стопанствата, отглеждащи кози общо и кози-майки са съответно с 19,8% и 18,6% по-малко в сравнение с предходната година. Така, средният размер на стадата с кози общо нараства с 4,9%, до 23,6 броя, а този на стопанствата с кози-майки – с 3,1% до 20,2 броя.

През 2019 г. се наблюдава съществено намаление на най-големите стопанства със 100 и повече заплодени кози – с 30,4%, както и на най-малките с 1 до 9 броя животни – с 24%. Броят на животните в тези категории стопанства също е редуциран - респективно с 24,1% и 25,1% спрямо 2018 г. Същевременно, стопанствата, отглеждащи между 50 и 99 заплодени кози и тези с между 10 и 19 животни нарастват съответно с 26,4% и 19,2%, а броят на животните в тях - с 18% и с 13,3%.

Козевъдството е концентрирано в южните райони на България, като през 2019 г. там се отглеждат около 63% от козите. Водещ остава Югозападен район с дял от 27,5% на животните в него. От северните райони, най-голям брой кози се отглеждат в Северозападен район.

Таблица II.21. Разпределение на козите по райони през 2018 и 2019 г. (хил. броя)

Райони	Кози общо			В т.ч. кози-майки		
	01.11.2018 г.	01.11.2019 г.	Дял (2019 г.)	01.11.2018 г.	01.11.2019 г.	Дял (2019 г.)
Северозападен	39,9	31,7	13,9%	34,2	28,9	14,9%
Северен централен	27,2	24,4	10,7%	24,4	20,4	10,5%
Североизточен	29,0	28,7	12,6%	23,6	23,9	12,3%
Югоизточен	43,2	37,3	16,3%	37,3	32,7	16,9%
Югозападен	88,1	63,0	27,5%	71,9	50,6	26,1%
Южен централен	44,3	43,4	19,0%	39,9	37,4	19,3%
Общо за страната	271,7	228,5	100%	231,3	193,9	100%

Източник: МЗХГ, отдел „Агростатистика“

Произведеното в страната мляко от дребен рогат добитък (ДРД) през 2019 г. намалява с 9,3% на годишна база, до 100 671 хил. литра, в т.ч.: овче – 64 704 хил. литра и козе – 35 967 хил. литра. Сравнявайки с предходната година, добивът на овче мляко спада с 6,4%, а този на козе мляко - с 14,2%. Относителният дял на овчето мляко в общия обем добита млечна суровина през годината е 7,1%, а на козето – 3,9%.

Около 65% от овчето мляко и 59% от козето млякото са добити на територията на Южна България, където се отглеждат по-голяма част от овцете-майки и козите-майки.

Общият добив на месо от ДРД е 11 703 тона кланично тегло, с 6,2% повече в сравнение с предходната година, формирайки дял от около 10,5% от общия обем произведено червено месо през годината. Производството на месо от овце общо нараства с 5,1% на годишна база, до 10 014 тона, а това от кози - с 13,7%, до 1 689 тона.

Класификацията на леки и тежки трупове от овце (агнета) през 2019 г. се прилага в три кланици. Класифицирани са общо 12 035 броя леки и тежки кланични трупове от овце (агнета) - два пъти и половина повече спрямо 2018 г. Близо 86% от тях са леки трупове (до 13 кг), като около 78% са класифицирани като първо качество.

Най-голям е делът на леките кланични трупове с тегло от 10,1 кг до 13 кг - категория С – 57,4%. Следват тези с тегло от 7,1 кг до 10 кг - категория В с 42,6%. Както и през предходната година, няма агнета, класифицирани в категория А.

Класифицираните през 2019 г. кланични трупове от овце на възраст до 12 месеца и над 13 кг са 1 692 броя - три пъти повече спрямо предходната година.

През 2019 г. всички класифицирани тежки агнета са с клас по конформация О (среден), а най-голям е делът на класифицираните със степен на залоеност 2 (среден) 69,8%.

За 2020 г. се очаква броят на класифицираните овце да нарасне спрямо 2019 г., при запазване на броя на кланиците, които извършват класификация.

2.3.3. Свиневъдство

Свиневъдният сектор в страната е добре структуриран и специализиран, което е предпоставка за устойчиво и стабилно развитие.

Установените в страната огнища на заболяването Африканска чума по свинете през 2019 г. засегнаха сериозно сектора, водейки до значително редуциране на броя на поголовието. В рамките на годината над 190 хил. свине са умрели или принудително умъртвени.

Към 1-ви ноември 2019 г., общият брой свине в страната е 491 814 - с 24,9% по-малко на годишна база. Общият брой на разплодните женски свине намалява с 27,3%, до 50 858 броя, в т. ч. и на основните свине-майки – с 27,5% (до 37 327 броя.). В сравнение с предходната година, броят на фермите, отглеждащи свине общо бележи спад от 73,8%, а този на стопанствата със свине-майки – с 57,1%.

Малко над 68% от всички отглеждани свине са концентрирани в два района на планиране – Североизточен и Югоизточен. Най-малко свине се отглеждат в Югозападен район – едва 2%. По отношение на разпределението на основните свине-майки, водещ е Югоизточен, следван от Североизточен район.

Таблица II.22. Разпределение на свинете по райони през 2018 и 2019 г. (хил. броя)

Район	Свине-общо			Основни свине-майки		
	01.11.2018 г.	01.11.2019 г.	Дял (2019 г.)	01.11.2018 г.	01.11.2019 г.	Дял (2019 г.)
Северозападен	27,0	17,5	3,5%	2,6	2,5	6,6%
Северен централен	197,6	70,2	14,3%	14,2	5,6	15,1%

Район	Свине-общо			Основни свине-майки		
	01.11.2018 г.	01.11.2019 г.	Дял (2019 г.)	01.11.2018 г.	01.11.2019 г.	Дял (2019 г.)
Североизточен	219,6	211,8	43,1%	13,2	10,1	26,9%
Югоизточен	139,4	122,8	25,0%	12,6	10,5	28,2%
Югозападен	15,9	9,9	2,0%	1,5	1,3	3,5%
Южен централен	55,1	59,6	12,1%	7,4	7,3	19,7%
Общо за страната	654,6	491,8	100%	51,5	37,3	100%

Източник: МЗХГ, отдел „Агростатистика“

В почти всички райони на страната, с изключение на Южен централен, се наблюдава редуциране на броя отглеждани свине спрямо предходната година. Най-сериозно засегнат от заболяването Африканска чума по свинете е Северен централен район, където броят на отглежданите свине общо е с 64,4% по-малко на годишна база, а на свинете-майки - с 60,1%.

Общият брой на стопанствата, отглеждащи женски свине за разплод (над 50 кг) към края на 2019 г. намалява с 50,8% спрямо година по-рано, а броят на животните в тях - с 27,3%. Най-значително спада броят на дребните фамилни ферми с 1-2 броя животни, които са редуцира с 63,5%, а свинете майки в тях - с 40%. Броят на големите свинекомплекси с 200 и повече женски свине за разплод намалява с 13,3% на годишна база, като в тях се отглеждат с 27,3% по-малко животни. В тази категория са концентрирани около 90% от женските свине за разплод в страната.

Таблица II.23. Разпределение на женските свине за разплод над 50 кг според броя на отглежданите животни в стопанство към 01.11.2019 г.

Брой животни в стопанство	Стопанства		Женски свине за разплод над 50 кг	
	Брой	Изменение 2019/2018	Хил. броя	Изменение 2019/2018
1-2	158	-63,5%	0,3	-40,0%
3-9	74	-52,9%	0,3	- 57,1%
10-49	61	-1,6%	1,4	0,0%
50-199	31	-24,4%	2,9	- 27,5%
200 и повече	39	-13,3%	46,0	- 27,3%
Общо	363	-50,8%	50,9	- 27,3%

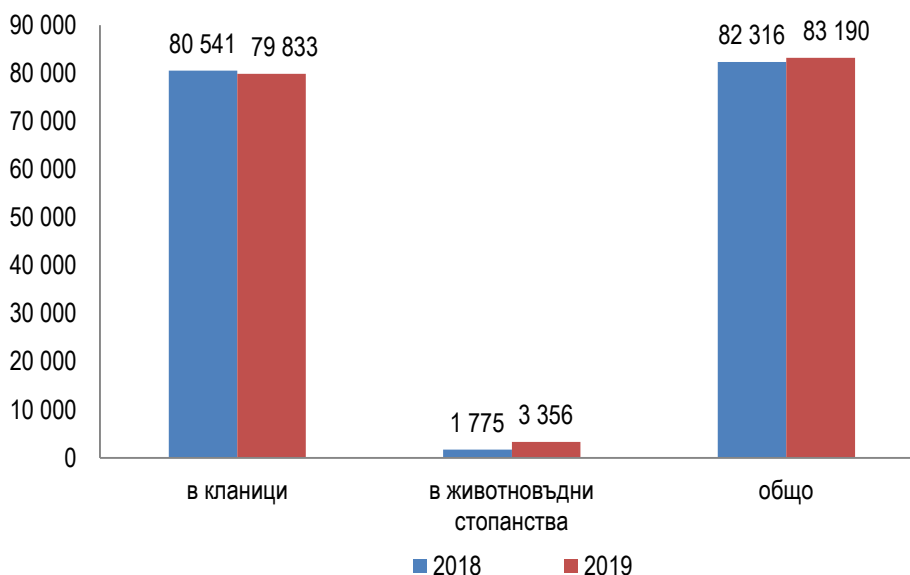
Източник: МЗХГ, отдел „Агростатистика“

През 2019 г. продължава да се прилага схемата на държавна помощ за реализиране на доброволно поети петгодишни ангажименти за хуманно отношение към свинете. Субсидиите се предоставят годишно и покриват допълнителните разходи или пропуснатите доходи, свързани с тези ангажименти.

Производството на свинско месо през 2019 г. се увеличава с 1,1% на годишна база, до 83 190 тона, от които 79 833 тона - добито в кланиците и 3 357 тона – в животновъдните стопанства. Промисленото производство на свинско месо е с 0,9% под нивото от предходната година, докато добивът в животновъдните стопанства нараства близо два пъти, вследствие на наложените санитарни мерки заради АЧС.

Традиционно, добивът на свинско заема най-голям дял в общото производство на червени меса в страната, като през 2019 г. той е около 74%.

Фигура II.4. Производство на свинско месо през 2018 и 2019 г., тона

Източник: МЗХГ, отдел "Агростатистика"

През 2019 г. по Скалата за класификация на кланични трупове от свине (S)EUROP са класифицирани общо 46 758 броя - с 52% по-малко в сравнение с 2018 г., поради заболяването Африканска чума по свинете. Кланиците, които извършват класификация през годината са две (като едната функционира само през първото тримесечие на годината, а другата - до месец юли).

Малко над 79% от класифицираните през годината свине са от клас Е, със съдържание на постно месо от 55% до 60% от теглото на трупа, а 20,3% - са с клас по конформация U – от 50% до 55% съдържание на постно месо.

Таблица II.24. Класифицирани кланични трупове от свине според съдържанието на постно месо

Година	S 60% и повече	E от 55 до 60%	U от 50 до 55%	R от 45 до 50 %	O от 40 до 45%	P 40% по-малко	Общо (Брой)
2015	1 630	64 821	14 345	141	11	1	80 949
2016	383	69 511	14 373	62	2	0	84 334
2017	240	70 525	20 967	82	17	0	97 831
2018	318	70 422	18 888	134			89 762
2019	151	37 081	9 491	35			46 758

Източник: МЗХГ, дирекция „Животновъдство“

С прилаганото в България регресионно уравнение се класифицират само парени трупове от свине. Кланиците, извършващи класификация през 2019 г. са класифицирали близо 71% от общо закланите и обработени чрез парене свине, които формират едва 5,6% от промишленото производство в страната.

За 2020 г. се очаква броят на класифицираните свине да бъде около нивото от 2019 г., тъй като не е изготвено ново регресионно уравнение за класификация на драни свине.

2.3.4. Коневъдство

По експертна оценка, през 2019 г. броят на еднокопитните животни (в т. ч. конете) в България се задържа на около 116 хиляди. Основното им предназначение е за работа в селското стопанство.

Конезавод „Кабюк“ е единственото държавно предприятие, функциониращо в сектора, в което се отглеждат български и чужди племенни породи коне, като Каракачански кон, Източнобългарски кон, Плевенски кон, Чистокръвен Английски кон, Чистокръвен Арабски кон, Арабска Шагия и др. Останалите коне се отглеждат в частния сектор.

С цел запазване на поголовието коне, през 2014 г. за първи път бе предоставена подкрепа на коневъдството чрез отпускане на държавна помощ от типа de minimis, която оказва благоприятен ефект върху развитието на сектора. Това допринася за продължаване на съществуващите вековни културни и исторически традиции и затвърждаване позициите на страната в този сектор сред останалите държави-членки на ЕС.

Работата, свързана със запазване и развитие на генетичните ресурси в коневъдството, продължава и през 2019 г.

2.3.5. Птицевъдство

Птицевъдството е един от най-интензивните сектори в животновъдството, характеризира се с широко застъпени механизация и автоматизация на производствените процеси, което осигурява високоефективно промишлено производство.

Общият брой птици, отглеждани в страната към края на 2019 г. е 15 565 хиляди - с 0,3% повече спрямо предходната година, в т.ч.: 7 107 хил. броя кокошки и подрастващи носачки, 6 635 хил. броя пилета за месо, 23 хил. броя пуйки, 1 573 хил. броя патици, 36 хил. броя гъски и 191 хил. броя - други птици.

В сравнение с година по-рано, броят на кокошките и подрастващите носачки нараства с 2,2%, а този на патиците - с 11,7%. Още по-значителен ръст е налице при гъските – близо три пъти, но този вид птици е с малка популация и не оказва съществено влияние на общия брой. Сериозно намаление се наблюдава при пуйките – с 34,3%, а умерено – при пилета за месо от кокошия вид - с 4,1%.

Таблица II.25. Брой птици в края на годината, хил. броя

Вид птици	2017	2018	2019	Изменение 2019/2018
Кокошки-носачки и подрастващи носачки	6 898	6 951	7 107	2,2%
Пилета за месо	5 966	6 921	6 635	-4,1%
Пуйки	30	35	23	-34,3%
Патици	1 666	1 408	1 573	11,7%
Гъски	16	13	36	176,9%
Други птици (пъдпъдъци, щрауси и токачки)	180	191	191	0,0%
Общо	14 756	15 519	15 565	0,3%

Източник: МЗХГ, отдел „Агростатистика“

Благоприятно влияние върху развитието на птицевъдството оказва схемата на държавна помощ за реализиране на доброволно поети ангажменти за хуманно отношение към птиците (за угодяване и за яйценосно направление) за период от пет години, чието прилагане продължава и през 2019 г. С Решение на Европейската комисия, през м. март 2019 г. схемата е изменена и освен включените до този момент родители от кокошия вид, са добавени и пуйки, патици и гъски. Промяната е свързана с изменение на обхвата на подпомагане и касае допълнение на действащата Мярка Б - Осигуряване на свободна подова площ не по-малка от 10% над задължителния стандарт.

Таблица II.26. Брой птици по видове и райони през 2019 г., хил. броя

Район	Кокошки носачки и подрастващи	Пилета за месо	Кокошки и пилета общо	Пуйки	Патици	Други птици	Птици общо	Изменение 2019/2018 птици общо
Северозападен	732	480	1 212	6	109	9	1 336	-3,0%
Северен централен	1 803	2 854	4 657	1	158	6	4 822	-24,0%
Североизточен	1 667	1 342	3 009	4	77	9	3 099	20,9%
Югоизточен	1 094	1 741	2 835	4	323	58	3 220	50,0%
Югозападен	с	с	506	2	2	120	630	-28,4%
Южен централен	с	с	1 523	6	904	25	2 458	11,3%
Общо за страната	7 107	6 635	13 742	23	1 573	227	15 565	0,3%
Изменение 2019/2018	2,2%	-4,1%	0,9%	-34,3%	11,7%	11,3%	0,3%	

Източник: МЗХГ, отдел „Агростатистика“, с- конфиденциални данни

Към края на 2019 г. около 59% от кокошките носачки, 65% от пилетата за месо и 48% от пуйките се отглеждат в северните райони на страната, а около 58% от патиците са концентрирани в Южен централен район.

Стопанствата, отглеждащи птици от яйценосно направление – кокошки-носачки и подрастващи, намаляват с 13,4% на годишна база, до 50 177 броя. Наблюдава се намаление на броя на стопанствата, отглеждащи до 10 хил. броя кокошки и ярки – с 13,4% и на птиците в тях - с 11,4%. Същевременно, броят на промишлените ферми с между 10 000 и 99 999 и със 100 хиляди и повече птици нараства с по около 6% на годишна база, а отглежданите в тях птици - съответно с 9,7% и 2,8%. В края на 2019 г. близо 87% от кокошките-носачки и подрастващите птици се отглеждат в големи стопанства с 10 хиляди и повече птици.

Отглеждането на пилета за месо от кокошия вид също е съсредоточено в големи птицеферми – през 2019 г. близо 98% от бройлерите са в стопанства с над 10 000 птици. През годината на територията на страната е регистрирано заболяването Инфлуенца по птиците, засегнало големите птицеферми. Това е основен фактор за намаление на броя на стопанствата, отглеждащи 100 хиляди и повече птици с 15,4% на годишна база и на пилетата в тях – с 6,9%. Птицефермите с 10 000 – 99 999 броя птици са със 7,4% повече спрямо предходната година, но се отчита леко намаление с 1,6% на броя на пилетата, отглеждани в тях.

През 2019 г. общото производство на яйца нараства със 7,8% на годишна база, достигайки 1 399 465 хил. броя, в т.ч.: 1 375 713 хил. броя от кокошки и 23 752 хил. броя – от други птици. От общия брой добити яйца от кокошки, 1 153 123 хил. броя са за консумация, с 5,5% повече на годишна база. По-чувствително е отчетеното увеличение на добитите разплодни яйца от кокошия вид - с 23,2%, до 222 590 хиляди броя.

По райони на планиране, водещи в производството на яйца през 2019 г. са Североизточен район, Северен централен и Южен централен райони.

Таблица II.27. Производство на яйца през 2019 г. по райони за планиране, хил. броя

Район	Яйца от кокошки	Други яйца	Общо яйца	Изменение 2019/2018
Северозападен	122 859	881	123 740	2,9%
Северен централен	330 896	1 906	332 802	1,7%

Североизточен	371 801	900	372 701	34,8%
Югоизточен	188 807	6 644	195 451	15,0%
Югозападен	76 002	9 002	85 004	10,8%
Южен централен	285 348	4 419	289 767	-11,6%
Общо за страната	1 375 713	23 752	1 399 465	7,8%

Източник: МЗХГ, отдел „Агростатистика“

През 2019 г. в страната са произведени общо 116 069 тона птиче месо и субпродукти – с 2% под нивото от предходната година. Промисленото производство е с 1,8% по-малко на годишна база, а добивът в стопанствата, който по принцип заема сравнително малък дял, спада с 13,4%. Близко 83% от произведеното в страната месо е от кокошия вид.

Таблица II.28. Производство на птиче месо и субпродукти през периода 2018 - 2019 г.

	2018	2019	Изменение 2019/2018
В кланици	116 537	114 396	-1,8%
В стопанства	1 932	1 673	-13,4%
Общо	118 469	116 069	-2,0%

Източник: МЗХГ, отдел „Агростатистика“

2.3.6. Пчеларство

Дългогодишните традиции и подходящите природни, климатични и екологични условия в България благоприятстват развитието на пчеларството. Предвид незаменимите лечебни свойства на пчелния мед и пчелните продукти се наблюдава засилен интерес и търсене от страна на потребителите, а добрите качествени параметри на българския мед го правят до голяма степен експортно ориентиран.

Пчеларството представлява алтернативна заетост за населението в слаборазвитите селски райони, осигуряваща допълнителни доходи.

Положително влияние върху сектора оказва прилаганата вече четвърта поредна тригодишна Национална програма по пчеларство, която се разработва с широкото участие на браншовите пчеларски организации.

Към 1 октомври 2019 г. в страната има 13 771 пчелни стопанства, в които се отглеждат 867 561 пчелни семейства – съответно с 12,3% и 10,8% повече на годишна база. Средният брой пчелни семейства в стопанство е 63 броя, при 63,9 броя за 2018 г.

Таблица II.29. Брой пчелни стопанства и пчелни семейства към 1 октомври

Брой пчелни семейства в стопанство	Брой стопанства			Брой пчелни семейства			Среден брой пчелни семейства		
	2018	2019	изменение 2019/2018	2018	2019	изменение 2019/2018	2018	2019	изменение 2019/2018
от 1 до 9	2 510	2 440	-2,8%	11 550	10 450	-9,5%	4,6	4,3	-6,5%
от 10 до 49	4 584	5 678	23,9%	106 891	131 487	23,0%	23,3	23,2	-0,4%
от 50 до 149	3 526	4 093	16,1%	302 870	375 201	23,9%	85,9	91,7	6,8%

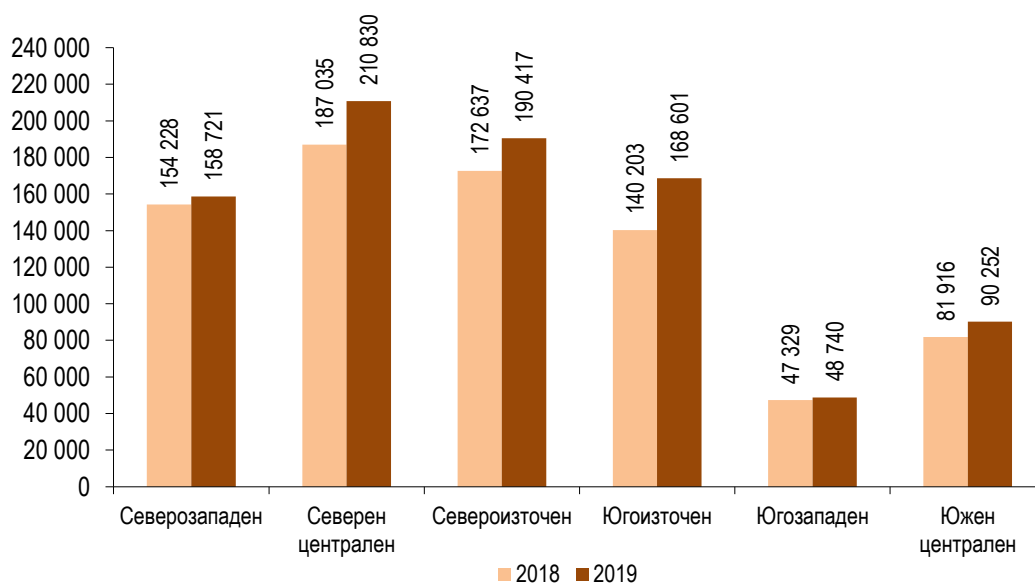

Брой пчелни семейства в стопанство	Брой стопанства			Брой пчелни семейства			Среден брой пчелни семейства		
	2018	2019	изменение 2019/2018	2018	2019	изменение 2019/2018	2018	2019	изменение 2019/2018
150 и повече	1 640	1 560	-4,9%	362 037	350 423	-3,2%	220,8	224,6	1,7%
Общо	12 260	13 771	12,3%	783 348	867 561	10,8%	63,9	63,0	-1,4%

Източник: МЗХГ, отдел „Агростатистика“

Пчеларството е по-широко разпространено в Северна и Югоизточна България, където през 2019 г. се отглеждат 84% от пчелните семейства. Най-голям брой пчелни семейства се отглеждат в Северен централен и Североизточен райони, следвани от Югоизточен и Северозападен райони.

Фигура II.5. Брой пчелни семейства по райони през 2018 и 2019 г.

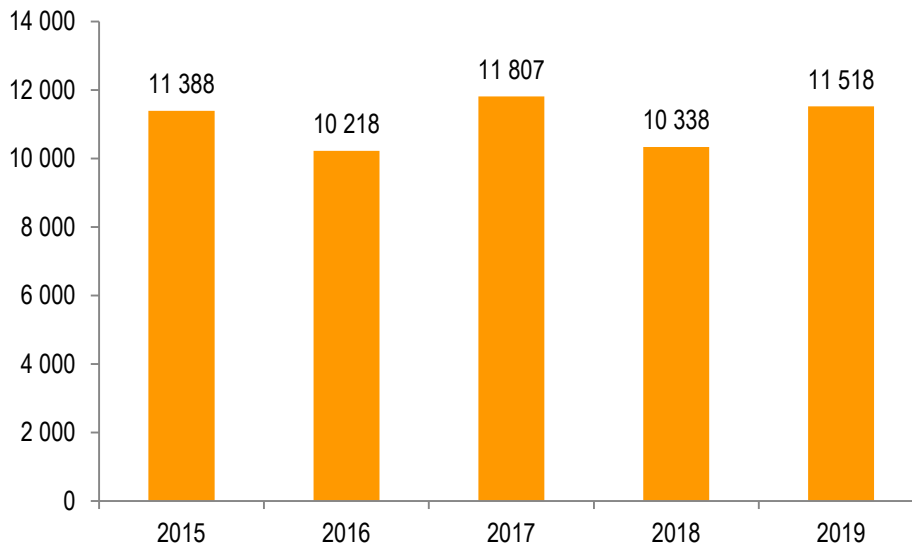
Източник: МЗХГ, отдел „Агростатистика“

През 2019 г. пчелните семейства, от които е добиван мед, достигат 702 851 броя – с 14,5% повече спрямо предходната година. При леко понижениe на средния добив от пчелно семейство (16,4 кг), производството на пчелен мед бележи ръст от 11,4%, до 11 518 тона.

Реализацията на пчелен мед и средните продажни цени (без ДДС) през 2019 г. са, както следва:

- Директни продажби на краен потребител – 1 779 тона - 7,13 лв./кг;
- Директни продажби на търговци на дребно – 307 тона – 6,21 лв./кг;
- Продажби на преработвателни предприятия – 3 734 тона – 4,18 лв./кг;
- Продажби за промишлеността – 454 тона – 4,04 лв./кг;
- За собствена консумация и подхранване на пчелите – 1 561 тона.

Фигура II.6. Производство на пчелен мед през периода 2015 - 2019 г., тона

Източник: МЗХГ, отдел „Агростатистика“

Общо реализираното количество мед през 2019 г. намалява с 4% на годишна база, до 7 835 тона. Значителен спад е отчетен при директните продажби на търговците на дребно – с 44,1%, а по-умерен при продажбите на преработвателни предприятия – с 11,3%. Директните продажби на краен потребител и тези за промишлеността нарастват съответно с 16,8% и 40%, а количеството пчелен мед за собствена консумация и подхранване на пчели е без съществена промяна (+0,5%). Към 1 октомври 2019 г. нереализираните количества пчелен мед са 5 223 тона, с 59% повече спрямо година по-рано.

През 2019 г., в резултат от болести, отравяне, глад и други причини са унищожени общо 58 377 пчелни семейства – с 15,1% повече спрямо предходната година.

Вароатозата е разпространено заболяване в Европа, в т. ч. и в България. Нейното нашествие влияе съществено върху добивите, а мерките за третиране срещу нея - върху качеството на пчелния мед. През 2019 г. са третирани 856 699 броя пчелни семейства (99% от общия им брой), при средна цена на едно третиране 5,00 лева, което е с 2,3% по-малко като разход спрямо предходната година.

В подхранване на пчелните семейства през годината се включват: зимно – 607 131 броя, пролетно – 667 905 броя и есенно подхранване – 610 310 броя пчелни семейства.

Стопанствата, практикували подвижно пчеларство през 2019 г. намаляват с 14,8% на годишна база, до 310, а пчелните семейства в тях - с 5,6%, до 25 081 броя.

В рамките на четвъртата тригодишна Национална програма по пчеларство (НПП), приложима за периода 2017 - 2019 г., за финансовата 2019 г. е осигурен бюджет в размер на 4 758 590 лева (в т.ч. 50% национално съфинансиране). Усвоените от пчеларите средства са 3 677 335 лева, или 77,3% от общия ресурс. Най-висок процент на усвояване на бюджета е постигнат по мярка А - "Техническа помощ за пчелари и сдружения на пчелари" - 89%, следвана от мярка Б - "Борба срещу агресорите и болестите в кошера, особено срещу вароатозата" - 78% и мярка Д - „Мерки за подкрепа на подновяването на пчелните кошери в Европейския съюз" - 76%.

През 2019 г. е разработена новата тригодишна НПП 2020 - 2022 г. , която е одобрена от ЕК с Решение за изпълнение (ЕС) 2019/974 на Комисията от 12 юни 2019 г.

Общият бюджет по Програмата е увеличен с над 30% и е в размер на 6,4 млн. лева за всяка от трите години на изпълнението ѝ, от които 50% от Европейския фонд за гарантиране на земеделието и 50% от националния бюджет. За първи път чрез нея ще се финансират разходи за подвижно пчеларство, което от една страна ще гарантира разнообразна паша за пчелните семейства и ще

повиши добива на пчелен мед и пчелни продукти, а от друга ще доведе до запазване на съществуващото биоразнообразие от растителни и дървесни видове у нас. Въведени са и дейности, свързани с провеждане на обучения за добри практики при отглеждане на пчелните семейства. Чрез НПП 2020 - 2022 г. ще се подпомага и провеждането на базари, на които местни пчелари ще могат да предлагат произведените от тях пчелни продукти, с цел тяхното популяризиране и увеличаване на потреблението. За първи път в Програмата са предвидени и редица други дейности, свързани с изследвания, имащи отношение към здравословния статус на пчелите.

2.3.7. Зайцевъдство

По експертна оценка, общият брой на зайците в страната през 2019 г. е около 115 хиляди, като отглеждането им през последните години има по-скоро любителски характер.

Въпреки добрите природно-климатични условия и наличието на традиции в отглеждането, развитието на зайцевъдството е слабо застъпено в страната, поради наличието на редица трудности, като:

- Недобра професионална подготовка на зайцевъдите;
- Остаряло оборудване;
- Високи производствени разходи, които често надвишават изкупните цени;
- Липса на стабилни стратегически експортни пазари и партньори;
- Силна зависимост на износа на заешко месо от конюнктурата на външните пазари;
- Липса на директни субсидии за фермерите-зайцевъди;
- Недостатъчно развит научен потенциал за осигуряване на сектора;
- Недостатъчен маркетинг и мениджмънт на българския пазар.

2.4. Състояние на биологичното производство в България през 2019 г.

Наличието на качествен поземлен ресурс, климатичните условия, традициите в развитието на аграрния сектор и добрият производствен опит в растениевъдния и животновъдния подотрасли са факторите, които допринасят за развитие на биологичното производство в страната ни.

Определящо за сектора на биоземеделието е специфичният метод на производство, който поддържа екологичните баланси и произвежда продукция, покриваща принципите на екологичните цикли растения – животни – почва.

Информацията за състоянието на биологичното производство в България през 2019 г. е основана на данните от годишните доклади на одобрените от министъра на земеделието, храните и горите общо 14 контролиращи лица на биологично производство.

2.4.1. Оператори в система на контрол

Събирането на информацията от системата на контрол на биологичното производство е в рамките на календарната година.

В края на 2019 г. общо регистрираните в МЗХГ биологични оператори са 6 405 броя – с 255 по-малко спрямо година по-рано, от които 5 942 броя са селскостопански производители, 237 броя преработватели на биологична продукция и 226 броя търговци (вносители, износители, търговци на едро и дребно).

През 2019 г. броят на биологичните оператори в система на контрол представлява близо 7,3% от общо регистрираните земеделски стопани по Наредба № 3 от 29 януари 1999 г. за създаване и поддържане на регистър на земеделските стопани. Наблюдава се относително запазване на нивото от предходната година, когато този дял е бил малко под 7,2%.

2.4.2. Биологично растениевъдство

Общите площи, върху които се прилагат методите на биологично производство (площи в период на преход и биологични площи) през 2019 г. са в размер на 226 хил. ха – с 39,2% повече в сравнение с 2018 г. Техният дял в общата използвана земеделска площ в страната достига 4,5%, при 3,2% през предходната година.

Таблица II.30. Площи в система на контрол, в т. ч. „в преход“ и „биологични“ (ха)

Групи култури	2018	2019
Зърнено-житни култури, вкл. ориз	21 019,4	48 120,6
Зърнено-бобови, протеинови култури за производство на зърно	17 380,2	12 927,3
Кореноплодни култури	1 366,8	539,5
Технически култури – общо	31 272,7	44 137,7
Култури за зелено / Фуражни култури от обработваеми земи	1 119,7	439,0
Пресни зеленчуци, пъпеши, ягоди, култивирани гъби (оранжерийно и полско производство)	5 526,8	7 905,4
Трайни насаждения	38 188,5	82 083,1
Постоянни ливади и пасища	40 751,0	27 338,9
Угар	5 707,1	2 510,1
Общо площи в система на контрол	162 332,4	226 001,5

*Източник: МЗХГ, по данни от годишните доклади на контролиращите лица на биологичното производство

Таблица II.31. Площи на земеделски култури, отглеждани по биологичен начин и площи в преход (ха)

Вид култури	Площи в преходен период		Площи, преминали периода на преход		Общо площи	
	2018	2019	2018	2019	2018	2019
Зърнено-житни култури, вкл. ориз	3 991,3	5 439,7	17 028,1	42 680,9	21 019,4	48 120,6
Технически култури	8 707,7	7 842,1	22 565,0	36 295,7	31 272,7	44 137,7
Пресни зеленчуци, пъпеши, ягоди, култивирани гъби	2 336,3	1 202,1	3 190,5	6 703,4	5 526,8	7 905,4
Трайни насаждения	15 408,6	18 179,9	22 779,9	63 903,1	38 188,5	82 083,1
Постоянни ливади и пасища	16 100,2	7 036,2	24 650,8	20 302,7	40 751,0	27 338,9
Фуражни култури от обработваеми земи (Култури за зелено)	277,5	71,8	842,3	367,2	1 119,7	439,0
Угар	2 362,5	1 165,3	3 344,6	1 344,8	5 707,1	2 510,1

Източник: МЗХГ, по данни от годишните доклади на контролиращите лица на биологичното производство

През 2019 г. площите със зърнено-житни култури и трайни насаждения в система на контрол нарастват над два пъти спрямо предходната година, възлизайки на съответно 48 120,6 ха и 82 083,1 ха. При зърнено-житните култури се запазва тенденцията за преобладаващо отглеждане на пшеница, царевица, ечемик и овес.

Сериозно увеличение е налице и при общите площи в система на контрол, заети с технически култури - с 12 865 ха, до 44 137,7 ха, както и при тези с пресни зеленчуци, пъпеши, ягоди и култивирани гъби – с 2 378,7 ха, до 7 905,4 ха.

Площите с ароматни култури, медицински растения и подправки (включени в групата „технически култури“) са в размер на 16 559,7 ха - с 3 988,4 ха по-малко на годишна база. Най-голям дял от тях заемат площите с лавандула (4 434,1 ха), следвани от тези с кориандър (4 144 ха), резене (3 064,1 ха) и маслодайна роза (1 506,9 ха).

Към края на 2019 г. в система на контрол са 27 338,9 ха с постоянни ливади и пасища, което представлява намаление с 13 412,1 ха спрямо предходната година.

2.4.3. Биологично животновъдство

През 2019 г. се запазва тенденцията за по-слабо развитие на сектора на биологичното животновъдство в България спрямо биологичното растениевъдство. По биологичен начин в страната се отглеждат основно говеда, овце, кози и пчелни семейства.

Таблица II.32. Селскостопански животни в система на контрол

	Брой животни, отглеждани по биологичен начин		Общ брой животни, отглеждани през 2019 г.	Дял на животните, отглеждани по биологичен начин от общия брой животни за 2019 г.
	2018	2019		
Говеда	11 359	10 914	510 460	2,1%
Овце	23 636	22 982	1 280 983	1,8%
Кози	9 339	9 175	228 493	4,0%
Пчелни семейства	264 069	239 223	867 561	27,6%

Източник: МЗХГ, отдел „Агростатистика“ и данни от годишните доклади на контролиращите лица на биологичното производство

През 2019 г. се наблюдава свиване на броя на селскостопанските животни в система на контрол спрямо предходната година. При говедата намалението е с 445 броя, при овцете – с 654 броя, при козите – със 164 броя, а при пчелните семейства - с 24 846 броя.

По биологичен път през 2019 г. са произведени 11 071,7 тона сурово мляко, 5,4 тона сметана, 8,9 тона масло, 246,5 тона сирене, 3 хил. тона миди и 3,6 тона водорасли. От биологичното пчеларство през годината са добити 3 128,3 тона пчелен мед и продукти от пчеларството.

Произведените количества от изброените продукти са близки до отчетените през 2018 г.

2.4.4. Пазар на биологични продукти

Пазарът на биопродукти в България се развива с по-бързи темпове спрямо тяхното производство. Преобладаваща част от биологичните храни у нас се изнасят, предимно на европейския пазар. България е един от най-големите износители на диви сушени горски плодове и билки. Изнасят се и намират много добър прием на международните пазари биологичните замразени плодове (ягоди, малини и боровинки), мед, етерични масла от роза, лавандула, мента, сирене, кашкавал и конфитюри. Българските биопродукти са конкурентоспособни на чуждите пазари, тъй като не отстъпват по качество, отговарят на всички изисквания и стандарти и са уникални.

Увеличава се броят на специализираните магазини за продажба на био храни, както и броят на търговските обекти, които се включват в дистрибуцията на биологичните храни.

2.5. Лозарство и винопроизводство

2.5.1. Производство на грозде

Площи

През 2019 г. площите с лозови насаждения в стопанствата намаляват с 1,2% спрямо предходната година, до 50 100 ха, като за близо 15 хил. ха не са полагани грижи, основно поради икономически и социални причини. Около 5% от площите в стопанствата са млади, невстъпили в плододаване.

Неподдържаните лозя, както и тези на маломерни и разпокъсани парцели извън земеделските стопанства са 13 912 ха.

Таблица II.33. Лозята в България за периода 2010 – 2019 г.

Година	Площи с лозови насаждения в земеделските стопанства, ха	Лозя извън земеделските стопанства стопанствата, ха	Общо площи с лозя, ха
2010	56 968	25 707	82 675
2011	52 567	25 901	78 468
2012	62 701	14 640	77 341
2013	58 236	4 900	63 136
2014	52 587	10 298	62 885
2015	50 705	12 086	62 791
2016	50 892	12 024	62 916
2017	51 272	12 680	63 952
2018	50 727	13 676	64 400
2019	50 100	13 912	64 012

Източник: МЗХГ, отдел „Агростатистика“

Общите площи с лозя през 2019 г. са в размер на 64 012 ха, с 0,6% по-малко спрямо предходната година.

Традиционно, най-голям дял от лозята в стопанствата (около 71%) се намират в южната част на страната, главно в Югоизточен и Южен централен райони.

Таблица II.34. Разпределение на площите с лозя през 2019 г. по местонахождение на стопанствата

Райони	Обща площ (ха)	От тях реколтирани (ха)	Реколтирани, %
Северозападен	4 965	2 231	45%
Северен централен	2 608	1 462	56%
Североизточен	4 238	2 515	59%
Югоизточен	16 871	10 543	62%
Югозападен	2 966	2 366	80%
Южен централен	18 452	10 934	59%
Общо	50 100	30 051	60%

Източник: МЗХГ, отдел „Агростатистика“

През 2019 г. се отчита намаление на общо реколтираните площи с лозя с около 4% на годишна база.

При белите винени сортове намалението на реколтираните площи е общо с 5% за страната, най-чувствително в Югозападния и Югоизточния райони, съответно с 29% и 17%. В същото време, в Северозападния, Южния централен и Северния централен райони се наблюдава увеличение на реколтираните площи с бели винени сортове с между 12% и 35%. При червените винени сортове

намалението е общо с около 4%, основно поради по-малко реколтирани площи в Североизточния, Северозападния и Югоизточния райони. При десертните сортове лозя общо реколтираните площи са с около 4% повече спрямо 2018 г., като значително увеличение на тези площи се отчита в Североизточния район – с около 57%.

Вследствие на лоши климатични условия, от 2 656 ха плододаващи лозя не е прибрана продукция.

Таблица II.35. Разпределение на реколтираните лозя през периода 2018 - 2019 г. по статистически райони

Райони	Червени винени сортове (ха)		Бели винени сортове (ха)		Десертни сортове (ха)		Общо лозя (ха)	
	2018	2019	2018	2019	2018	2019	2018	2019
Северозападен	1 821	1 583	461	624	35	24	2 317	2 231
Северен централен	653	720	614	690	76	52	1 343	1 462
Североизточен	758	637	1 838	1 787	58	91	2 654	2 515
Югоизточен	4 873	4 332	6 838	5 699	565	512	12 276	10 543
Югозападен	2 033	2 063	68	48	275	255	2 376	2 366
Южен централен	7 917	8 005	1 508	1 853	929	1 076	10 354	10 934
Общо	18 055	17 340	11 237	10 701	1 938	2 010	31 320	30 051

Източник: МЗХГ, отдел „Агростатистика“

Водещо място в структурата на лозовите насаждения през 2019 г. продължават да заемат червените винени сортове, с относителен дял от около 58%, следвани от площите с бели винени сортове – около 36% и десертните – около 7%.

Средни добиви

Средният добив от винени сортове лозя през 2019 г. е 5 880 кг/ха, с 5,4% по-нисък спрямо предходната година. Същевременно, при десертните сортове лозя се наблюдава увеличение на средния добив с 4,7%, до 6 390 кг/ха.

Таблица II.36. Средни добиви на грозде от лозя – реколта `2019

Райони	Средни добиви от лозя (кг/ха)	
	Винени сортове	Десертни сортове
Северозападен	3 944	3 375
Северен централен	3 465	4 769
Североизточен	5 726	4 044
Югоизточен	6 756	6 840
Югозападен	5 356	4 690
Южен централен	5 917	6 922
България	5 880	6 390

Източник: МЗХГ, отдел „Агростатистика“

Най-високи средни добиви от винени сортове са отчетени в Югоизточния и Южния централен райони (съответно 6 756 кг/ха и 5 917 кг/ха), а от десертни – в Южния централен и Югоизточния райони (съответно 6 922 кг/ха и 6 840 кг/ха).

Производство

Като цяло, 2019 г. се характеризира със сравнително благоприятни за развитието на лозовите насаждения в страната природо-климатични условия. Реколтата от грозде през 2019 г. е много добра като качество, но количествено по-малка в сравнение с предходната година.

През 2019 г. производството на грозде от лозя намалява с близо 9% на годишна база, до общо 177 721 тона, в съотношение винено – 93% и десертно – 7%. Продукцията от асми възлиза на 813 тона, с около 24% под нивото от предходната 2018 г.

Традиционно, най-голямо производство от лозя е отчетено в Югоизточния и Южния централен райони, формиращи съответно около 40% и 37% от общото производство.

През 2019 г. в почти всички райони на страната се наблюдава намаление на производството на грозде от лозя, най-чувствително в Северния централен район - с 36%. Само в Южния централен райони се отчита увеличение на производството, с около 8%.

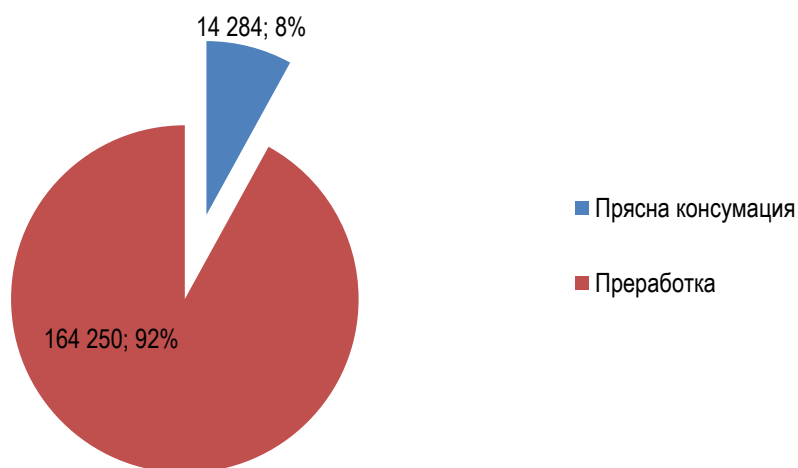
Таблица II.37. Производство на грозде – реколта `2019 г.

Райони	Грозде от лозя			Грозде от асми (тона)	Общо произведено грозде (тона)
	Винено (тона)	Десертно (тона)	Общо произведено грозде от лозя (тона)		
Северозападен	8 705	81	8 786	-	-
Северен централен	4 886	248	5 134	-	-
Североизточен	13 879	368	14 247	-	-
Югоизточен	67 772	3 502	71 274	-	-
Югозападен	11 307	1 196	12 503	-	-
Южен централен	58 329	7 448	65 777	-	-
Общо	164 878	12 843	177 721	813	178 534

Източник: МЗХГ, отдел „Агростатистика“

От общо произведеното грозде през годината, 92% са насочени за преработка, а 8% - за консумация в пряно състояние.

Фигура II.7. Разпределение на произведеното грозде – реколта `2019, тона и процентен дял

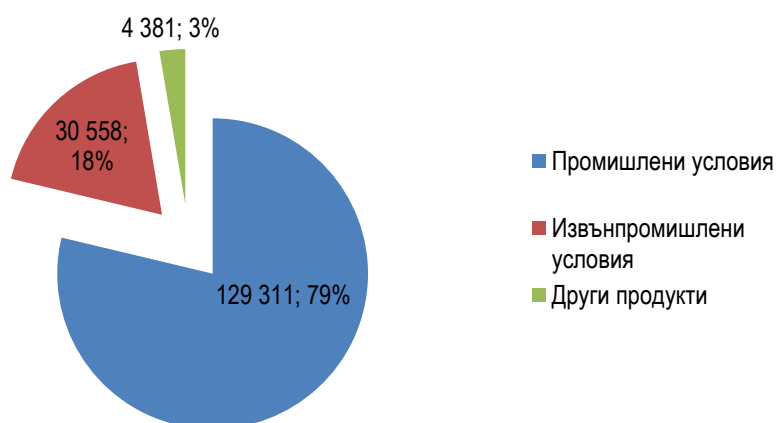
Източник: МЗХГ, отдел „Агростатистика“

По данни на Изпълнителната агенция по лозата и виното, през 2019 г. изкупеното и преработено количество винено грозде от винарските предприятия възлиза на 129 311 тона, с 22,6 хил. тона по-малко спрямо предходната година.

Гроздето, предназначено за преработка в извънпромишлени условия е в размер на 30 558 тона, а 4 381 тона от преработеното грозде е потребено за други продукти, различни от вино и гроздова мъст.

Фигура II.8. Разпределение на гроздето – реколта `2019, предназначено за преработка, тона и процентен дял

Източник: МЗХГ, отдел „Агростатистика“

2.5.2. Винопроизводство

Общото производство на вино от реколта `2019, декларирано от регистрираните винопроизводители, възлиза на 857 375 хектолитра. Това е със 17,6% по-малко спрямо преходната година, като се отчита спад в произведените количества за всички категории вина. Производството на бели вина намалява с близо 20% на годишна база, до 421 397 хектолитра, а това на червени вина и розе - с около 15% до 435 978 хектолитра.

С най-голям дял от промишленото производство на вина - реколта `2019 са трапезните вина (вина без защитено наименование за произход или защитено географско указание) – 63%, следвани от регионалните вина (вина със защитено географско указание) с 41,3%.

Водещ в производството на вино е Югоизточният район с около 54% от общото промишлено производство, следван от Южен централен район с 25%. Най-малък е делът на произведеното в Северозападния район вино – 2%.

Таблица II.38. Количество произведено вино и гроздова мъст от предприятията за винопроизводство, реколта `2019

Район	Количество произведено вино и гроздова мъст, хектолитра								
	Вина със ЗНП* (качествени)		Вина със ЗГУ** (регионални)		Други вина (в т. ч. трапезни)		Мъст	Общо вина	
	бели	червени и розе	бели	червени и розе	бели	червени и розе		бели	червени и розе
Северозападен район	0	217	2 689	3 703	3 928	8 703	21 029	6 618	12 623
Северен централен район	0	1 807	11 962	9 342	7 693	8 141	0	19 655	19 290
Североизточен район	218	0	20 061	6 147	19 018	9 190	450	39 297	15 337
Югоизточен район	620	978	77 042	99 264	191 777	90 927	8 645	269 439	191 169
Югозападен район	0	0	3 649	13 733	23 672	27 434	20 832	27 320	41 166
Южен централен район	152	1 408	22 432	83 661	36 484	71 324	8 354	59 068	156 393
ОБЩО ВИНО:	990	4 410	137 835	215 850	282 572	215 718	59 310	421 397	435 978

Източник: Изпълнителна агенция по лозата и виното

*ЗНП – Защитено наименование за произход; **ЗГУ – Защитено географско указание

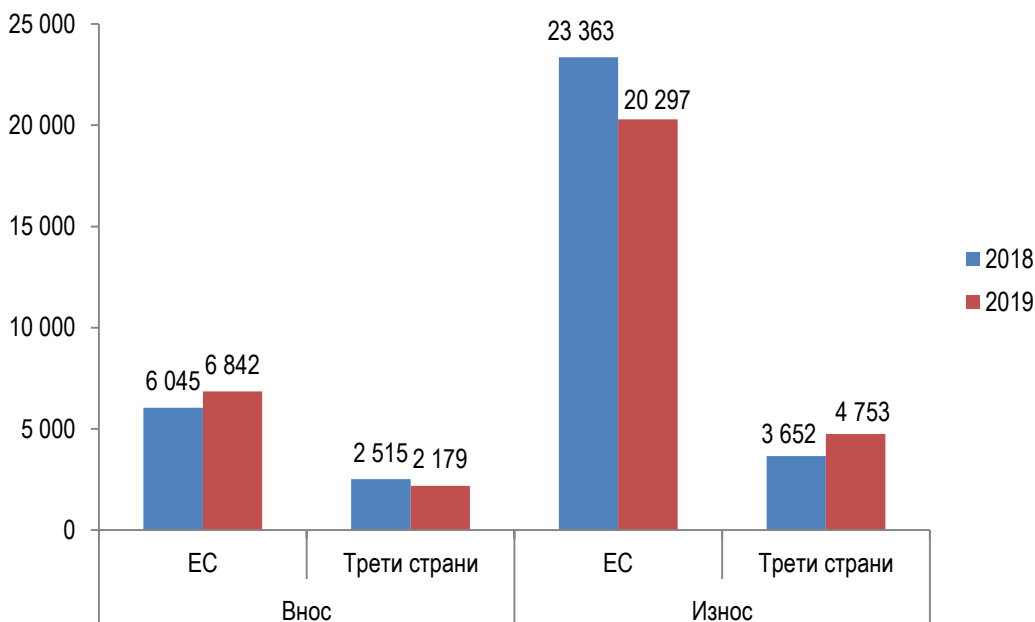
В извънпромишлени условия през 2019 г. са произведени 147 497 хектолитра вино, при 129 536 хектолитра за преходната година.

Така, общото производство на вино - реколта `2019 възлиза на 1 004 872 хектолитра, с 14% по-малко в сравнение с реколта `2018.

2.5.3. Износ и внос на вино

Традиционно, износът на вино от България надхвърля значително вноса в страната.

Фигура II.9. Външна търговия с вино през периода 2018 – 2019 г., хил. литра

Източник: НСИ

Износ

По данни на НСИ, през 2019 г. износът на вино възлиза на 25 050 хил. литра, което е със 7,3% под нивото от предходната година. Поради увеличение на средната износна цена със 17%, до 1,40 евро/литър, в стойностно изражение експортът нараства с 8,5%, до 34 952 хил. евро.

Основен пазар за българските вина през 2019 г. остава Европейският съюз, където са реализирани общо 20 297 хил. литра (81% от целия износ) – с 13,1% по-малко спрямо 2018 г. Подобно на предходни години, най-големи количества са насочени за Полша – 10 144 хил. литра (50% от изпращанията за ЕС). Многократно увеличение на годишна база се отчита при изпращанията за Хърватия, Словакия, Латвия и Италия, докато чувствително намаление е налице при тези за Полша (с 30,1%) и Франция (с 91,2%).

Износът за трети страни през 2019 г. бележи ръст от 30,2% в сравнение с предходната година, възлизайки на 4 753 хил. литра. Около една трета от количеството е реализирано в Русия. Наблюдава се значително увеличение на експорта на вино за Япония (с 49%) и някои африкански държави като Кот д'Ивоар, Бенин и Нигерия, докато пратките за Русия се свиват с 2,7%.

Таблица II.39. Износ на вина през 2018 и 2019 г., литри

Страни	2018	2019
ЕС, в т. ч.:	23 362 784	20 297 388
Полша	14 511 504	10 144 264
Швеция	3 545 328	4 385 910
Чехия	1 488 892	1 718 828
Обединено кралство	1 716 555	1 573 286

Страни	2018	2019
Белгия	495 933	564 546
Германия	352 685	381 457
Словакия	143 836	325 005
Литва	304 776	319 694
Италия	18 136	237 500
Латвия	29 016	141 846
Румъния	161 659	123 363
Хърватия	51 160	108 744
Нидерландия	113 636	98 834
Гърция	102 185	81 455
Франция	233 482	20 576
Други	94 001	72 080
Трети страни, в т. ч.:	3 651 762	4 752 930
Русия	1 606 154	1 563 014
Япония	484 840	722 441
Нигерия	64 021	517 462
САЩ	356 354	485 157
Китай	430 370	465 826
Кот д'Ивоар	93 393	188 694
Обединени арабски емирства	53 693	94 010
Бенин	11 700	84 240
Канада	81 759	83 322
Казахстан	16 875	78 744
Гана	0	51 354
Беларус	58 500	49 098
Швейцария	35 548	47 971
Виетнам	56 623	45 707
Хонконг	59 914	43 745
Монголия	76 536	10 728
Ливан	41 256	0
Други	124 226	221 417
Общо	27 014 546	25 050 318

Източник: НСИ.

Внос

Общият внос на вино през 2019 г. е в размер на 9 021 хил. литра, с 5,4% повече спрямо 2018 г. При малко по-ниска средна вносна цена от 2,30 евро/литър, общата стойност на вноса се повишава с 4,8%, до 20 751 хил. евро.

Таблица II.40. Внос на вина през 2018 и 2019 г., литри

Страни	2018	2019
ЕС, в т. ч.:	6 045 317	6 841 529
Италия	1 194 578	2 059 320
Испания	1 581 581	1 696 216
Франция	1 178 821	1 239 112
Германия	734 744	891 691
Румъния	763 998	431 189
Обединено кралство	49 159	122 058
Чехия	169 661	98 891
Унгария	10 472	96 000
Гърция	78 326	69 456
Португалия	31 572	36 098
Белгия	29 990	26 492
Нидерландия	24 997	23 790
Швеция	134 493	21 898
Дания	4 773	12 145
Австрия	26 304	7 121
Други	31 848	10 052
Трети страни, в т. ч.:	2 514 697	2 179 315
Северна Македония	1 557 016	1 038 248
Нова Зеландия	543 674	630 091
Чили	232 297	262 566
Молдова	15 852	105 719
Аржентина	55 174	56 448
Южна Африка	13 395	32 445
Грузия	22 335	24 398
Косово	47 100	0
Други	27 854	29 400
Общо	8 560 014	9 020 844

Източник: НСИ.

Доставките на вино от ЕС нарастват с 13,2% на годишна база, до 6 842 хил. литра, което представлява 75,8% от общия внос за годината. Традиционно, най-значителни количества са внесени от Франция, Испания и Италия, като и при трите държави се отчита увеличение спрямо 2018 г., достигащо до 72,4% при италианските вина. Прави впечатление сериозният ръст през годината на вноса от Обединеното кралство и Унгария (съответно около два пъти и половина и над девет пъти. От друга страна, количествата, доставени от съседните Румъния и Гърция намаляват респективно с 43,6% и 11,3%.

От трети страни през 2019 г. са внесени общо 2 179 хил. литра вино – с 13,3% по-малко спрямо предходната година, главно поради спад на доставките от Северна Македония с 33,3%. В същото време, вносът от други основни доставчици сред страните извън ЕС като Нова Зеландия и Чили се увеличава съответно с 15,9% и 13%. След отчетен спад през предходните две години, импорът на вино от Молдова нараства близо седем пъти на годишна база.

III. ТЪРГОВИЯ СЪС СЕЛСКОСТОПАНСКИ СТОКИ

През 2019 г. относителният дял на аграрния сектор в общия износ, внос и стокообмен за страната отбелязва леко повишение спрямо предходната година, до съответно 16%, 11% и 13,4%.

Таблица III.1. Относителен дял на аграрните стоки във външната търговия на България през периода 2018 – 2019 г., хил. евро

Година	2018		Дял на аграрния сектор в %	2019		Дял на аграрния сектор в %
	Общо за страната	Аграрен сектор		Общо за страната	Аграрен сектор	
Износ, FOB	28 647 910	4 308 917	15,0	29 889 833	4 793 065	16,0
Внос, CIF	32 147 742	3 256 142	10,1	33 740 128	3 702 996	11,0
Стокообмен	60 795 652	7 565 059	12,3	63 629 961	8 496 061	13,4

Източник: данни на НСИ, обработени от МЗХГ.

1. Равнище и динамика на външната търговия с аграрни стоки

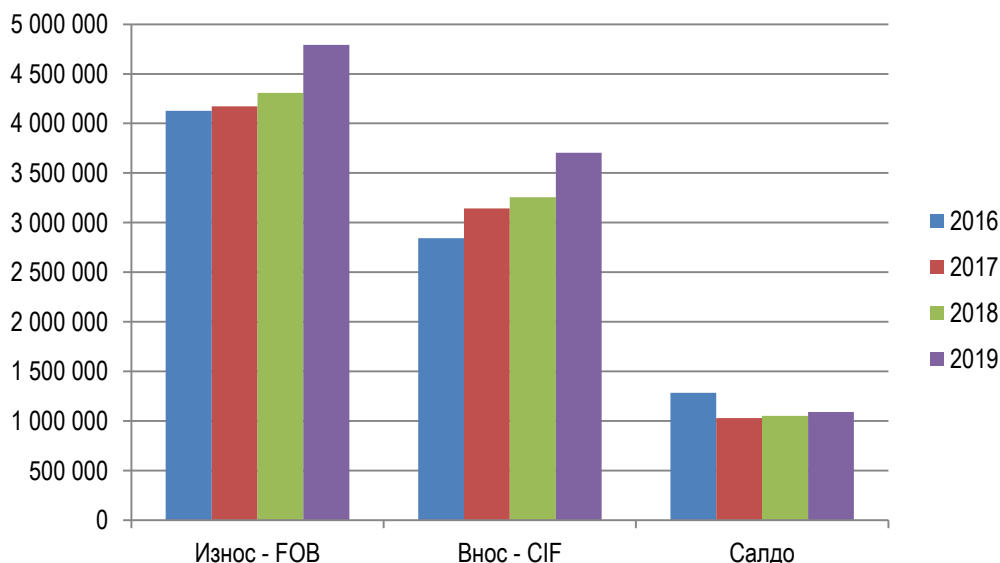
По данни на НСИ, през 2019 г. аграрният стокообмен на България възлиза на 8 496 млн. евро, което е с 12,3% повече спрямо предходната година. Експортът на селскостопански стоки нараства с 11,2% на годишна база, до 4 793 млн. евро, като най-голям принос за това има повишеният износ на царевица и пшеница. При аграрния внос също се отчита увеличение - с 13,7%, до 3 703 млн. евро, най-вече поради ръст на доставките на слънчоглед, тютюневи изделия, безалкохолни напитки и свинско месо. Така, през 2019 г. се формира положително търговско салдо за България в размер на 1 090 млн. евро, с 3,5% над нивото от 2018 г.

Таблица III.2. Външна търговия с аграрни стоки през периода 2018 – 2019 г., хил. евро

	2018	2019	Изменение 2019/2018	
			В стойност	В %
Износ - FOB	4 308 894	4 793 025	484 131	11,2
Внос - CIF	3 256 142	3 702 996	446 854	13,7
Салдо	1 052 752	1 090 029	37 277	3,5
Стокообмен	7 565 036	8 496 021	930 985	12,3

Източник: данни на НСИ, обработени от МЗХГ.

Фигура III.1. Внос и износ на аграрни стоки през периода 2016 - 2019 г., хил. евро

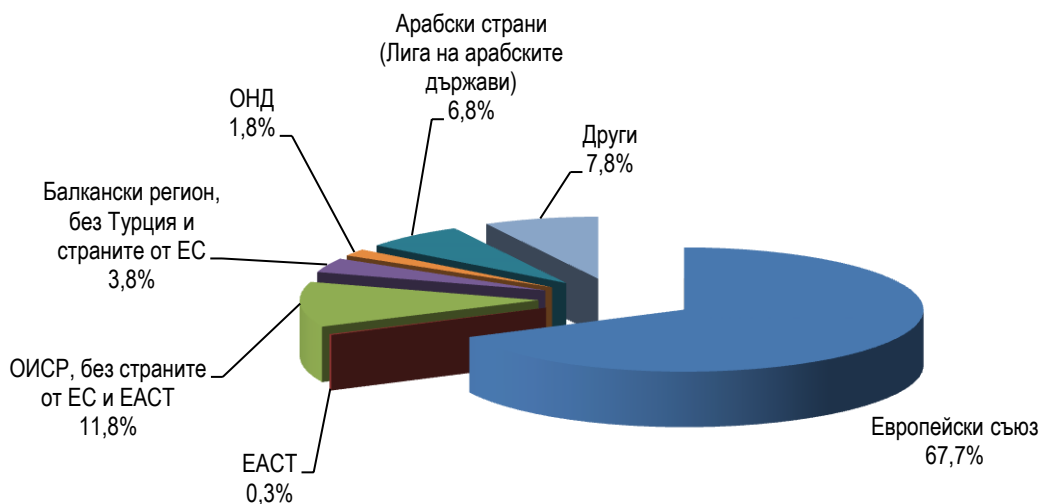

Източник: НСИ

2. Географско разпределение на външната търговия със селскостопански стоки

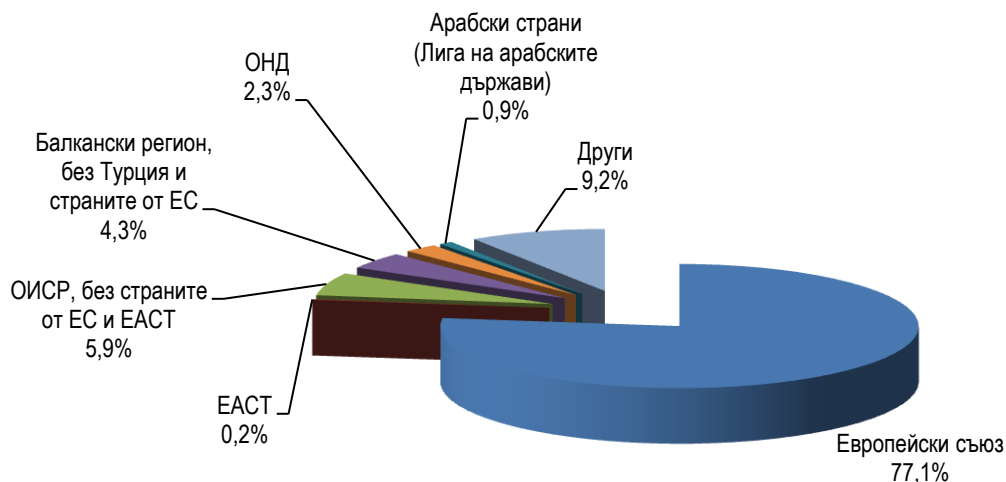
Основен партньор на България в търговията със селскостопански стоки са страните от Европейския съюз. През 2019 г. аграрният стокообмен с ЕС нараства с 4,9% спрямо 2018 г., като търговията със Съюза представлява 67,7% от общия аграрен износ и 77,1% от общия аграрен внос на страната.

Фигура III.2. Структура на аграрния износ на България по икономически общности през 2019 г.

Източник: НСИ

Фигура III. 3. Структура на аграрния внос на България по икономически общности през 2019 г.

Източник: НСИ

Таблица III.3. Внос и износ на селскостопански стоки по икономически общности и региони през 2018 и 2019 г., млн. евро

Зони на търговия	2018					2019				
	Износ		Внос		Салдо	Износ		Внос		Салдо
	млн. евро	%	млн. евро	%	млн. евро	млн. евро	%	млн. евро	%	млн. евро
Всички страни, в т. ч.:	4 308,9	100,0	3 256,1	100,0	1 052,8	4 793,1	100,0	3 703,0	100,0	1 090,1
Европейски съюз	3 243,7	75,3	2 572,3	79,0	671,5	3 247,2	67,7	2 854,0	77,1	393,1
ЕАСТ*	15,6	0,4	6,3	0,2	9,4	13,1	0,3	7,0	0,2	6,1
ОИСР**, без страните от ЕС и ЕАСТ	388,3	9,0	215,4	6,6	172,9	563,7	11,8	219,9	5,9	343,8
в т.ч. САЩ	70,0	1,6	23,0	0,7	47,0	107,0	2,2	22,0	0,6	85,0
Балкански регион, без Турция и страните от ЕС ***	143,1	3,3	133,3	4,1	9,8	180,3	3,8	160,4	4,3	19,9
ОНД	61,4	1,4	40,8	1,3	20,6	88,0	1,8	85,4	2,3	2,6
в т.ч. Русия	46,0	1,1	7,0	0,2	39,0	65,0	1,4	38,0	1,0	27,0
Арабски страни (Лига на арабските държави)	271,2	6,3	32,7	1,0	238,6	328,1	6,8	34,0	0,9	294,1
Други	185,6	4,3	255,5	7,8	-69,9	372,7	7,8	342,2	9,2	30,5

Източник: данни на НСИ, обработени от МЗХГ.

*Включва: Исландия, Княжество Лихтенщайн, Кралство Норвегия и Швейцария

**Включва: Австралия, Канада, Нова Зеландия, САЩ, Турция, Япония, Република Корея, Мексико, Чили и Израел

***Включва: Албания, Босна и Херцеговина, Северна Македония, Сърбия, Черна гора и Косово

Търговия с ЕС

През 2019 г. търговията със селскостопански стоки със страните от ЕС възлиза на 6 101,2 млн. евро (71,8% от общия аграрен стокообмен на страната), което е с 4,9% над нивото от 2018 г. Изпращанията на селскостопански стоки от България за държави членки на ЕС остават без съществена промяна спрямо предходната година (+0,1%), докато доставките от ЕС нарастват с 11%. В резултат, положителното салдо в аграрната търговия с ЕС се свива с 41,5% на годишна база, до 393,1 млн. евро.

Таблица III.4. Търговия на България с аграрни стоки с държавите-членки на ЕС през 2018 и 2019 г.

Страна	2018					2019				
	Износ		Внос		Салдо	Износ		Внос		Салдо
	хил. евро	%	хил. евро	%	хил. евро	хил. евро	%	хил. евро	%	хил. евро
Общо, в т. ч.:	3 243 746	100	2 557 816	100	685 930	3 247 163	100	2 854 044	100	393 119
Австрия	33 993	0,8	75 145	2,3	-41 152	36 861	0,8	77 259	2,1	-40 398
Белгия	134 128	3,1	53 147	1,6	80 981	112 697	2,4	60 192	1,6	52 505
Германия	292 440	6,8	343 373	10,5	-50 933	275 572	5,7	360 033	9,7	-84 461
Гърция	604 387	14,0	340 162	10,4	264 225	648 501	13,5	375 614	10,1	272 887
Дания	11 668	0,3	33 236	1,0	-21 568	11 613	0,2	34 551	0,9	-22 938

Страна	2018					2019				
	Износ		Внос		Салдо	Износ		Внос		Салдо
	хил. евро	%	хил. евро	%	хил. евро	хил. евро	%	хил. евро	%	хил. евро
Естония	1 769	0,0	5 384	0,2	-3 615	1 888	0,0	6 550	0,2	-4 662
Ирландия	48 618	1,1	19 475	0,6	29 143	35 755	0,7	19 929	0,5	15 826
Испания	308 567	7,2	152 656	4,7	155 911	331 868	6,9	164 955	4,5	166 913
Италия	274 612	6,4	204 879	6,3	69 733	245 446	5,1	223 532	6,0	21 914
Кипър	47 534	1,1	4 695	0,1	42 839	48 628	1,0	4 581	0,1	44 047
Латвия	3 975	0,1	5 608	0,2	-1 633	5 705	0,1	12 894	0,3	-7 189
Литва	16 027	0,4	17 462	0,5	-1 435	18 455	0,4	24 412	0,7	-5 957
Люксембург	456	0,0	2 059	0,1	-1 603	241	0,0	1 753	0,0	-1 512
Малта	2 840	0,1	439	0,0	2 401	2 847	0,1	383	0,0	2 464
Нидерландия	282 050	6,5	193 135	5,9	88 915	240 068	5,0	217 928	5,9	22 140
Обединено кралство	148 846	3,5	57 547	1,8	91 299	136 988	2,9	59 528	1,6	77 460
Полша	126 520	2,9	267 417	8,2	-140 897	118 729	2,5	289 816	7,8	-171 087
Португалия	33 579	0,8	4 735	0,1	28 844	80 926	1,7	6 562	0,2	74 364
Румъния	509 591	11,8	401 227	12,3	108 364	540 555	11,3	498 080	13,5	42 475
Словакия	19 629	0,5	24 613	0,8	-4 984	22 356	0,5	31 017	0,8	-8 661
Словения	9 793	0,2	11 088	0,3	-1 295	7 672	0,2	8 103	0,2	-431
Унгария	43 709	1,0	126 360	3,9	-82 651	47 382	1,0	147 924	4,0	-100 542
Финландия	6 210	0,1	656	0,0	5 554	5 490	0,1	1 121	0,0	4 369
Франция	161 819	3,8	121 429	3,7	40 390	152 636	3,2	127 269	3,4	25 367
Хърватия	28 107	0,7	26 941	0,8	1 166	25 455	0,5	27 101	0,7	-1 646
Чехия	40 826	0,9	64 948	2,0	-24 122	39 603	0,8	57 435	1,6	-17 832
Швеция	52 053	1,2	14 443	0,4	37 610	53 226	1,1	15 522	0,4	37 704

Източник: данни на НСИ, обработени от МЗХГ.

Сред страните от ЕС, основни партньори на България в аграрната търговия през 2019 г. са Румъния, Гърция, Германия, Испания, Италия, Нидерландия и Полша. Най-голям дял от изпращанията на селскостопански стоки в стойностно изражение са насочени за Гърция – 20%, Румъния – 16,6%, Испания – 10,2%, Германия – 8,5%, Италия – 7,6% и Нидерландия – 7,4%, а водещи доставчици от Съюза са Румъния – 17,5%, Гърция – 13,2%, Германия – 12,6%, Полша – 10,2%, Италия – 7,8% и Нидерландия – 7,6%. Около една трета от аграрния стокообмен на България с ЕС през годината се формира от търговията със съседните Гърция и Румъния, които представляват 36,6% от изпращанията от България и 30,6% от пристиганията на селскостопански стоки от ЕС.

Търговия със страните от Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР)

Стокообменът с ОИСР, без страните от ЕС и ЕАСТ, представлява 11,8% от общия аграрен износ и 5,9% от общия аграрен внос на България за 2019 г. При увеличение на износа на селскостопански стоки за тези държави с 45,2% и относително запазване на вноса (+2,1%), положителното салдо за България нараства близо два пъти на годишна база, до 343,8 млн. евро.

Търговия с Балканските страни

Страните от балканския регион запазват своето значение в аграрната търговия на България, което е продикувано от тяхната териториална близост.

През 2019 г. обменът на селскостопански стоки с Балканските страни (включително тези от ЕС и Турция) възлиза на 2 925 млн. евро (34,4% от общия аграрен стокообмен). Това е с 12,9% повече в сравнение с 2018 г., като се наблюдава увеличение както на българския износ (с 11,3%), така и на вноса (с 15,2%). В рамките на годината се формира положително салдо за България в аграрната търговия с тези страни в размер на 456,6 млн. евро, с 2% повече на годишна база.

Традиционно, най-значителен е обменът на селскостопански стоки с Гърция, Румъния и Турция. При всички страни от Балканския регион, с изключение на Сърбия, Хърватия и Словения, аграрният експорт от България надхвърля вноса от съответната страна.

Таблица III.5. Търговия с аграрни стоки със страните от балканския регион през 2018 и 2019 г., хил. евро

Страна	2018			2019		
	Износ	Внос	Салдо	Износ	Внос	Салдо
Общо, в т. ч.:	1 518 709	1 071 103	447 606	1 690 762	1 234 200	456 562
Албания	20 081	5 769	14 312	21 374	5 601	15 773
Босна и Херцеговина	12 633	1 800	10 833	10 990	1 902	9 088
Гърция	604 387	340 162	264 225	648 501	375 614	272 887
Косово	13 803	1 897	11 906	46 078	1 903	44 175
Северна Македония	46 587	38 041	8 546	49 960	44 860	5 100
Румъния	509 591	401 227	108 364	540 555	498 080	42 475
Словения	9 793	11 088	-1 295	7 672	8 103	-431
Сърбия	38 755	85 747	-46 992	40 010	106 087	-66 077
Турция	223 779	158 427	65 352	288 318	164 893	123 425
Хърватия	28 107	26 941	1 166	25 455	27 101	-1 646
Черна гора	11 193	4	11 189	11 849	56	11 793

Източник: данни на НСИ, обработени от МЗХГ.

Търговия със страните от Европейската асоциация за свободна търговия (ЕАСТ)

Търговията със селскостопански стоки между България и страните от Европейската асоциация за свободна търговия през 2019 г. е на стойност 20,6 млн. евро - с 6,1% по-малко спрямо предходната година. В резултат на комбинация от намаление на българския износ за тези държави с 16,2% и увеличение на вноса от тях с 18,9%, положителното търговско салдо за България се свива с 39,5% спрямо предходната година, възлизайки на 5,7 млн. евро.

Основни партньори от ЕАСТ и през 2019 г. остават Норвегия и Швейцария.

Таблица III.6. Търговия с аграрни стоки със страните от ЕАСТ през 2018 и 2019 г., хил. евро

Страна	2018			2019		
	Износ	Внос	Салдо	Износ	Внос	Салдо
Общо, в т. ч.:	15 642	6 258	9 384	13 115	7 441	5 674
Исландия	68	1 742	-1 674	9	1 692	-1 683
Лихтенщайн	8	0	8	38	0	38
Норвегия	9 637	1 254	8 383	6 987	2 346	4 641
Швейцария	5 929	3 262	2 667	6 081	3 403	2 678

Източник: данни на НСИ, обработени от МЗХГ.

Търговия със страните от Общността на независимите държави (ОНД)

През 2019 г. обменът на селскостопански стоки със страните от ОНД се повишава със 69,7% на годишна база, до 173,4 млн. евро. Вследствие на изпреварващо увеличение на вноса от тези страни (със 109,2%) спрямо това при българския експорт (с 43,3%), положителното салдо в аграрната търговия на България с ОНД се свива до 2,6 млн. евро, с 87,3% под отчетеното за 2018 г.

Стойността на селскостопанските стоки, изнесени за Русия, нараства с 41,3% спрямо предходната година, като представлява около 74% от общия аграрен експорт за ОНД през 2019 г.

Търговия с Арабските страни (Лига на арабските държави)

Аграрната търговия между България и Арабските държави се състои основно в износ от България. През 2019 г. обменът на селскостопански стоки с тези държави е в размер на 362,2 млн. евро - с 19,2% над нивото от 2018 г., основно вследствие на увеличение на българския износ с 21%. При вноса на аграрни стоки от Арабските държави също се отчита нарастване, но по-слабо - с 4,2%. Традиционно положителното търговско салдо за България се повишава с 23,3% спрямо 2018 г., до 294,1 млн. евро.

3. Структура и динамика на аграрната търговия по продукти

Износ

Най-голям принос за увеличение на общия износ на селскостопански стоки през 2019 г. имат житните растения. Стойността на реализираните извън страната житни растения бележи ръст от 30,2% спрямо предходната година, формирайки 28,2% от общия аграрен износ.

Износът на маслодайни семена продължава да заема второ място в структурата на аграрния експорт с дял от 12,4%, като нараства с 2,2% на годишна база.

Следва експортът на мазнини и масла от растителен или животински произход; остатъци от хранителната промишленост и приготвени храни за животни и хранителни продукти, приготвени на базата на житни растения, представляващи между 6% и 6,7% от стойността на общия аграрен износ за годината. При първата от тези групи продукти е налице леко намаление на експорта спрямо 2018 г. с 1,1%, а при другите две - увеличение с по около 10%.

Сред останалите по-значими групи продукти, повишение на износа в сравнение с предходната година се наблюдава при безалкохолните и алкохолните напитки, какаото и какаовите продукти, зеленчуците и млякото и млечните продукти, а понижение – при месата и карантите, тютюна и обработените заместители на тютюн и плодовете.

Внос

През 2019 г. се отчита увеличение на вноса на повечето основни групи селскостопански продукти.

Най-значителен в стойностно изражение остава импортът на меса и карангии, който формира 11,6% от общия аграрен внос за годината и бележи ръст от 14,8% в сравнение с 2018 г.

Импортът на тютюн и обработени заместители на тютюна нараства с 21,9% спрямо предходната година, а този на плодове; мляко и млечни продукти; маслодайни семена; захар и захарни изделия; зеленчуци; какао и какаови продукти; безалкохолни и алкохолни напитки и оцет – с между 3,9% и 25,5%.

Стойността на доставките на кафе, чай и подправки, живи растения и мелничарски продукти намалява в рамките на 3,9% - 17,9% на годишна база.

По-конкретно, водещите селскостопански продукти в износа и вноса на страната през 2019 г. са посочени в таблици 8 и 9.

Таблица III.7. Внос и износ на селскостопански стоки през периода 2018 - 2019 г.

Код	Раздели и страни	ИЗНОС-FOB					ВНОС-CIF					САЛДО 2018	САЛДО 2019
		2018		2019		Изм. 2019 /2018	2018		2019		Изм. 2019/ 2018		
		хил. евро	дял от общия износ на аграрни стоки в %	хил. евро	дял от общия износ на аграрни стоки в %		%	хил. евро	дял от общия внос на аграрни стоки в %	хил. евро		дял от общия внос на аграрни стоки в %	%
а	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
	ОБЩО:	28 647 910		29 889 833		4,3	32 147 742		33 740 128		5,0	-3 499 832	-3 850 295
	в това число аграрни стоки:	4 308 917	100,0	4 793 065	100,0	11,2	3 256 142	100,0	3 702 996	100,0	13,7	1 052 775	1 090 069
	РАЗДЕЛ I	483 820	11,2	455 146	9,5	-5,9	753 675	23,1	838 543	22,6	11,3	-269 855	-383 397
1	Живи животни	45 646	1,1	40 955	0,9	-10,3	31 853	1,0	32 980	0,9	3,5	13 793	7 975
2	Меса и карантии, годни за консумация	194 248	4,5	158 959	3,3	-18,2	373 787	11,5	429 058	11,6	14,8	-179 539	-270 099
3	Риби и ракообразни, мекотели и други водни безгръбначни	36 703	0,9	38 370	0,8	4,5	91 695	2,8	98 471	2,7	7,4	-54 992	-60 101
4	Мляко и млечни продукти; птичи яйца; естествен мед; продукти от животински произход, годни за консумация, неупоменати, нито включени другаде	191 245	4,4	202 075	4,2	5,7	235 812	7,2	255 273	6,9	8,3	-44 567	-53 198
5	Други продукти от животински произход, неупоменати, нито включени другаде	15 978	0,4	14 787	0,3	-7,5	20 528	0,6	22 761	0,6	10,9	-4 550	-7 974
	РАЗДЕЛ II	2 007 828	46,6	2 374 890	49,5	18,3	875 833	26,9	1 002 458	27,1	14,5	1 131 995	1 372 432
6	Живи растения и цветарски продукти	9 365	0,2	12 597	0,3	34,5	30 151	0,9	27 146	0,7	-10,0	-20 786	-14 549
7	Зеленчуци, растения, корени и грудки, годни за консумация	122 043	2,8	149 475	3,1	22,5	167 999	5,2	184 952	5,0	10,1	-45 956	-35 477
8	Плодове, годни за консумация; цитрусови или пълешови кори	112 809	2,6	104 305	2,2	-7,5	200 283	6,2	208 171	5,6	3,9	-87 474	-103 866
9	Кафе, чай, мате и подправки	90 190	2,1	98 545	2,1	9,3	133 440	4,1	128 180	3,5	-3,9	-43 250	-29 635
10	Житни растения	1 039 815	24,1	1 353 945	28,2	30,2	67 188	2,1	85 790	2,3	27,7	972 627	1 268 155
11	Мелничарски продукти; малц; скорбяла и нишесте; инулин; пшеничен глутен	48 407	1,1	56 759	1,2	17,3	32 776	1,0	26 910	0,7	-17,9	15 631	29 849
12	Маслодайни семена и плодове; разни видове семена, семена за посев и плодове; индустриални или медицински растения; слама и фуражи	582 597	13,5	595 687	12,4	2,2	218 910	6,7	313 996	8,5	43,4	363 687	281 691
13	Естествени лакове, клейове, смоли и други растителни сокове и екстракти	2 202	0,1	3 167	0,1	43,8	24 700	0,8	26 624	0,7	7,8	-22 498	-23 457
14	Материали за сплитане и други продукти от растителен произход, неупоменати, нито включени другаде	400	0,0	410	0,0	2,5	386	0,0	689	0,0	78,5	14	-279
	РАЗДЕЛ III	326 254	7,6	322 594	6,7	-1,1	118 912	3,7	123 054	3,3	3,5	207 342	199 540
15	Мазнини и масла от животински или растителен произход; продукти от тяхното разпадане; обработени мазнини за хранителни цели; восъци от животински или растителен произход	326 254	7,6	322 594	6,7	-1,1	118 912	3,7	123 054	3,3	3,5	207 342	199 540
	РАЗДЕЛ IV	1 491 013	34,6	1 640 434	34,2	10,0	1 507 724	46,3	1 738 942	47,0	15,3	-16 711	-98 508
16	Продукти от месо, риби или ракообразни, мекотели или други водни безгръбначни	87 145	2,0	85 763	1,8	-1,6	57 876	1,8	61 580	1,7	6,4	29 269	24 183
17	Захар и захарни изделия	93 032	2,2	93 995	2,0	1,0	119 303	3,7	131 112	3,5	9,9	-26 271	-37 117

Код	Раздели и страни	ИЗНОС-FOB					ВНОС-CIF					САЛДО 2018	САЛДО 2019
		2018		2019		Изм. 2019/ 2018	2018		2019		Изм. 2019/ 2018		
		хил. евро	дял от общия износ на аграрни стоки в %	хил. евро	дял от общия износ на аграрни стоки в %		%	хил. евро	дял от общия внос на аграрни стоки в %	хил. евро		дял от общия внос на аграрни стоки в %	%
18	Какао и продукти от какао	179 503	4,2	223 099	4,7	24,3	221 010	6,8	258 973	7,0	17,2	-41 507	-35 874
19	Хранителни продукти, приготвени на базата на житни растения, брашна, скорбяла, нишесте или мляко; тестени сладкарски изделия	260 257	6,0	285 724	6,0	9,8	157 261	4,8	179 892	4,9	14,4	102 996	105 832
20	Хранителни продукти от зеленчуци, плодове или други части от растения	136 078	3,2	142 870	3,0	5,0	132 882	4,1	147 145	4,0	10,7	3 196	-4 275
21	Разни видове хранителни продукти	99 718	2,3	111 352	2,3	11,7	192 274	5,9	209 565	5,7	9,0	-92 556	-98 213
22	Безалкохолни и алкохолни напитки и видове оцет	149 980	3,5	218 459	4,6	45,7	267 371	8,2	335 642	9,1	25,5	-117 391	-117 183
23	Остатъци и отпадъци от хранителната промишленост; приготвени храни за животни	267 535	6,2	293 426	6,1	9,7	137 744	4,2	144 417	3,9	4,8	129 791	149 009
24	Тютюн и обработени заместители на тютюна	217 765	5,1	185 746	3,9	-14,7	222 003	6,8	270 616	7,3	21,9	-4 238	-84 870

Източник: данни на НСИ, обработени от МЗХГ.

Таблица III.8. Водещи селскостопански стоки в износа на България през 2019 г.

Наименование на продукта	Количество (тона)	Стойност (евро)	Относителен дял от общия аграрен внос (%)
Пшеница и смес от пшеница и ръж	4 864 663	846 060	17,7
Царевица	2 588 956	415 846	8,7
Семена от слънчоглед, дори натрошени	731 568	381 245	8,0
Слънчогледово масло, памучно масло или масло от шафранка (safflower)	405 360	280 271	5,8
Хлебарски, тестени сладкарски или бисквитени продукти	102 916	249 631	5,2
Шоколад и други хранителни продукти, съдържащи какао	44 524	167 998	3,5
Семена от репица или рапица, дори натрошени	396 698	149 161	3,1
Препарати от видовете, използвани за храна на животни	109 970	131 348	2,7
Меса и карантии, годни за консумация, от домашни птици	42 601	131 219	2,7
Сурови или необработени тютюни; отпадъци от тютюн	25 708	122 181	2,5
Кюспета и други твърди остатъци	553 568	107 793	2,2
Хранителни продукти, неупоменати, нито включени другаде	32 794	94 462	2,0
Сирена и извара	23 471	89 284	1,9
Плодове, черупкови плодове и други части от растения, годни за консумация, приготвени или консервирани, със или без прибавка на захар или други подсладителни или алкохол	37 749	78 727	1,6
Води, включително минералните води и газирани води, подсладени със захар или други подсладителни или ароматизирани, и други безалкохолни напитки	129 941	76 334	1,6

Източник: данни на НСИ, обработени от МЗХГ.

Таблица III 9. Водещи селскостопански стоки при вноса в България през 2019 г.

Наименование на продукта	Количество (тона)	Стойност (евро)	Относителен дял от общия аграрен внос (%)
Слънчоглед	624 094	245 773	6,6
Свинско месо	119 455	240 537	6,5
Шоколад и други хранителни продукти, съдържащи какао	38 426	161 968	4,4
Пури (включително тези с отрязани краища), пурети и цигари от тютюн или от заместители на тютюна	14 203	151 483	4,1
Води, включително минералните води и газираните води, подсладени със захар или други подсладители или ароматизирани, и други безалкохолни напитки	197 981	131 897	3,6
Хлебарски, тестени сладкарски или бисквитени продукти	53 147	123 672	3,3
Хранителни продукти, неупоменати, нито включени другаде	30 101	115 099	3,1
Меса и карантии, годни за консумация, от домашни птици	111 792	113 175	3,1
Кафе, дори печено или декофеинизирано	40 362	107 507	2,9
Етилов алкохол, неденатуриран	18 455	101 728	2,7
Захар от захарна тръстика или от цвекло и химически чиста захароза, в твърдо състояние	248 437	93 092	2,5
Сирена и извара	27 239	88 414	2,4
Сурови или необработени тютюни	21 436	78 630	2,1
Препарати от видовете, използвани за храна на животни	79 765	76 687	2,1
Мляко и сметана, концентрирани или с прибавка на захар или други подсладители	34 247	52 645	1,4

Източник: данни на НСИ, обработени от МЗХГ.

4. Развитие на външната търговия със селскостопански стоки през януари - юни 2020 г.

По предварителни данни на НСИ, през първото полугодие на 2020 г. са изнесени селскостопански стоки на стойност 2 335,3 млн. евро, което представлява ръст от 13,4% в сравнение със същия период на 2019 г. Най-голям принос за това има увеличеният експорт на житни растения и маслодайни семена (съответно с 16,7% и 33,6%). Значително нараства и стойността на изнесените растителни масла (с 36,7%), безалкохолни напитки (над два пъти) и препарати от видовете, използвани за храна на животни (с 43,5%).

Водещите групи продукти в структурата на аграрния експорт на страната през периода януари - юни 2020 г. са житните и маслодайните растения, следвани от мазнини от растителен или животински произход, остатъци и отпадъци от хранителната промишленост и приготвени храни за животни, безалкохолни и алкохолни напитки, тестени продукти и др.

При вноса на селскостопански стоки за шестте месеца на 2020 г. се отчита малко по-слабо увеличение на годишна база - с 9,8%, до 1 860 млн. евро.

Така, положителното търговско салдо за България за първото полугодие на 2020 г. достига 475,3 млн. евро, с 30,1% повече спрямо аналогичния период на 2019 г.

Основни партньори в аграрната търговия на страната остават страните от ЕС. През първите шест месеца на 2020 г. обменът на селскостопански стоки с ЕС се повишава с 4,9% на годишна база, като формира 61,7% от общия аграрен износ на страната и 74,2% от общия аграрен внос.

5. Дейности по подкрепа на износа на земеделска продукция

Един от основните механизми за подкрепа на износа е набирането и предоставянето на информация за потенциални пазари за произведената в страната земеделска продукция. В тази

връзка, през 2019 г. са извършени пазарни анализи и проучвания относно възможността за износ на различни земеделски продукти към страни търговски партньори както от ЕС, така и от трети страни. Изследвана е спецификата в различните селскостопански сектори (лабораторни изпитвания, сертификати, лицензи, транспорт, съхранение, митнически бариери), анализирани са изискванията относно санитарен и фитосанитарен контрол, тарифни и нетарифни ограничения за достъп, облекчения, изискванията за кандидатстване за оператори и доставчици на земеделски продукти.

Предоставена е информация във връзка с водените през 2019 г. интензивни преговори между ЕС и трети страни относно редица всеобхватни търговски споразумения, целящи облекчаване на административните тежести при търговията и стокообмена. Обект на разглеждане са търговско-икономическите отношения в аграрния сектор между България и третите страни, с които предстои да бъдат сключени търговски споразумения, както и са очертани възможностите за износ и увеличаване на експортните обеми на български земеделски продукти.

През февруари 2019 г. влезе в сила търговското споразумение между ЕС и Япония. Споразумението за икономическо партньорство ЕС – Япония доведе до автоматично премахване (значително редуциране) още от първия ден на митата за повече от 90% от селскостопанския износ на ЕС. За България, сключеното споразумение ще допринесе за улесняване на достъпа до японския пазар на по-голям брой български първични и преработени земеделски продукти.

През 2019 г. е подписано споразумение за свободна търговия между Европейския съюз и Социалистическа Република (СР) Виетнам. От страна на България е извършен преглед на подписаното споразумение и неговия ефект върху аграрния сектор на България. С него се либерализира над 99% от взаимната търговия между ЕС и СР Виетнам. Митата по вноса в СР Виетнам от ЕС, включително и България, ще бъдат премахнати в рамките на 10 години, а митата при вноса в ЕС от СР Виетнам – в рамките на 7 години. Тези облекчения имат стимулиращ ефект за повишаване на износа на земеделски продукти от България.

През годината продължават преговорите за сключване на Споразумение за свободна търговия между ЕС и Австралия, Нова Зеландия и Меркосур. Целта на преговорите е да се премахнат пречките пред търговията със стоки и услуги, да се създадат възможности за подобряване на дейността на малките и средни предприятия, както и да се определят амбициозни правила в съответствие с другите търговски споразумения на ЕС.

Проследено е развитието на преговорите между ЕС и Обединеното кралство (ОК) за постигането на възможно най-всеобхватно споразумение за свободна търговия след оттеглянето на ОК. В рамката на бъдещите отношения, от съществено значение за България е разгръщането на потенциала за развитие на търговско-икономическите отношения с Обединеното кралство в областта на земеделието в условия на открит пазарен достъп, при спазване на ясни правила, които да създават равни условия за действие на икономическите субекти в ЕС и Обединеното кралство, като се изключват възможности за дискриминация и изкривяване на пазарните принципи.

Министерството на земеделието, храните и горите традиционно организира участието на страната в различни международни прояви и изложения за хранително-вкусовата промишленост с цел популяризирането и изграждането на разпознаваем имидж на българските селскостопански продукти, както и с цел подпомагане на експорта и развитие на международните контакти между бизнесоператорите в сектора.

През 2019 г. национални щандове на Република България с участието на производители на мед, вино, млечни и месни продукти, био-продукти, сладко и др. присъстваха на Международното изложение „Grüne Woche“ в Берлин и на Международното изложение за хранителни продукти, съставки и технологии „Saudi AgroFood“ в Рияд, а през 2020 г. на Международното изложение „Grüne Woche“ в Берлин, и на Международния салон на сиренето и млечните продукти „Salon du fromage“ в Париж.

IV. ПОДПОМАГАНЕ НА АГРАРНИЯ ОТРАСЪЛ

1. Подпомагане по първи стълб на ОСП

1.1. Директни плащания на площ, преходна национална помощ и обвързано с производството подпомагане

Финансовото подпомагане чрез директни плащания се предоставя от ЕФГЗ и НБ. През календарната 2019 г. по схеми за директни плащания са оторизирани средства за кампании `2018 и 2019.

Кампания `2018

Таблица IV.1. Оторизирани средства за кампания `2018 през календарната 2019 г.

Схема	Брой подадени валидни заявления	Брой заявления с оторизирани плащания	Процентно разпределение на бюджета (%)		Оторизирани плащания (лева)
			ЕФГЗ	НБ	
СЕПП	58 277	2 631	100	-	79 461 206
СПП	58 225	58 206	100	-	105 349 297
ЗДП	58 277	58 252	100	-	456 056 999
МЗС	4 139	4 137	100	-	3 513 014
Памук	109	109	100	-	4 965 068
СМлК	4 443	86	100	-	445 118
СМКЮ	6 011	62	100	-	354 951
ЕЖСК-месо	367	7	100	-	77 489
ДПЖ-пл	2 636	33	100	-	47 806
ДПЖСК	2 204	22	100	-	308 720
Биволи	279	8	100	-	48 037
СП (основна)	6 097	6 095	100	-	31 275 885
СЗ (основна)	5 408	5 407	100	-	27 461 996
СЗо	845	845	100	-	8 073 918
СПК	17 934	17 926	100	-	29 876 984
ЕЖСК-мляко	908	22	100	-	771 776
СМлК-пл	279	6	100	-	9 146
СП (други)	3 162	3 160	100	-	7 000 561
СЗ (други)	2 209	2 209	100	-	4 554 457
ДЗС	4 210	4 160	100	-	4 512 537
ПНДЖ1	4 906	22	-	100	19 374 232
ПНДЖЗ	7 623	22	-	100	15 811 194
ПНДТ	41 255	41 246	-	100	80 246 000
Финансова дисциплина	n/a	n/a	100	-	18 725 233
ОБЩО:					898 321 624

Източник: ДФЗ-РА

Кампания `2019

За кампания `2019 земеделските стопани се подпомагат по следните схеми за директни плащания, финансирани с европейски и национални средства:

Схеми за директни плащания

- Схема за единно плащане на площ
- Схема за плащане за селскостопански практики, които са благоприятни за климата и околната среда - зелени директни плащания
- Схема за преразпределително плащане
- Схема за млади земеделски стопани

- Схема за дребни земеделски стопани
- Схема за обвързано подпомагане за млечни крави
- Схема за обвързано подпомагане за млечни крави под селекционен контрол
- Схема за обвързано подпомагане за млечни крави в планински райони
- Схема за обвързано подпомагане за месодайни крави и/или юници
- Схема за обвързано подпомагане за месодайни крави под селекционен контрол
- Схема за обвързано подпомагане за овце-майки и кози-майки в планински райони
- Схема за обвързано подпомагане за овце-майки и кози-майки под селекционен контрол
- Схема за обвързано подпомагане за биволи
- Схема за обвързано подпомагане за плодове
- Схема за обвързано подпомагане за плодове (сливи и десертно грозде)
- Схема за обвързано подпомагане за зеленчуци (домати, краставици, корнишони и патладжан)
- Схема за обвързано подпомагане за зеленчуци (пипер)
- Схема за обвързано подпомагане за зеленчуци (картофи, лук и чесън)
- Схема за обвързано подпомагане за зеленчуци (моркови, зеле, дини и пъпеши)
- Схема за обвързано подпомагане за оранжерийни зеленчуци
- Схема за обвързано подпомагане за протеинови култури
- Специално плащане за култура - памук

Схеми за преходна национална помощ:

- Схема за преходна национална помощ за тютюн, необвързана с производството
- Схема за преходна национална помощ за говеда и биволи, необвързана с производството
- Схема за преходна национална помощ за овце-майки и кози-майки, обвързана с производството

За кампания `2019 общо по всички схеми са приети 106 726 заявления за подпомагане. За улеснение на земеделските стопани, от 1 декември 2018 г. функционира Система за електронни услуги на ДФЗ-РА, в която се съдържа както публична, така и индивидуална информация за подадените заявления за подпомагане. Кандидатите могат да получат актуална информация след регистрацията в нея.

Част от СЕУ е справка „Деклариращи кадастрални имоти по директни плащания”, в която се публикува информация за имотите от картата на възстановената собственост или от кадастралната карта, попадащи в рамките на регистрирани земеделски парцели за кампании 2017, 2018 и 2019.

Таблица IV.2. Оторизирани средства за кампания `2019 през календарната 2019 г.

Схема	Брой подадени валидни заявления	Брой заявления с оторизирани плащания	Процентно разпределение на бюджета (%)		Оторизирани плащания (лева)
			ЕЗФГЗ	НБ	
СЕПП	56 830	56 523	100	-	634 851 700
СМлК	3 909	3 882	100	-	26 513 852
СМКЮ	5 458	5 404	100	-	17 816 775
ЕЖСК-месо	418	410	100	-	3 125 134
ДПЖ-пл	2 313	2 308	100	-	3 699 110
ДПЖСК	2 102	2 084	100	-	22 492 788
Биволи	282	277	100	-	4 014 899
ЕЖСК-мляко	923	916	100	-	34 387 902
СМлК-пл	312	308	100	-	652 548
ПНДЖ1	4 494	4 461	-	100	19 201 014

Схема	Брой подадени валидни	Брой заявления с оторизирани	Процентно разпределение на бюджета (%)		Оторизирани плащания
ПНДЖЗ	6 996	6 984	-	100	28 714 718
ОБЩО:					795 470 440

Източник: ДФЗ-РА

Оторизацията за кампания `2019 стартира през м. октомври 2019 г. с изплащането на субсидии по схемите за преходна национална помощ в сектор Животновъдство. През м. декември е извършена оторизация по схемите за обвързано производство в сектор Животновъдство, финансирани от ЕФГЗ, както и на субсидиите по СЕПП.

Схеми за подпомагане на площ (хектар)

За кампания `2019 *Схемата за единно плащане на площ* се прилага при минимален размер на допустимото стопанство от 0,5 ха, с минимален размер на парцела 0,1 ха. Като инструмент за преодоляване на структурния дисбаланс се извършва намаление на плащанията за суми над 150 000 евро (въведено от кампания `2015), при отчитане на заетостта в стопанствата чрез приспадане на разходите за възнаграждения, свързани със селскостопанската дейност.

Подадените заявления за подпомагане за кампанията са 56 830. Размерът на подпомагането за единица площ е 194,58 лева/ха, при бюджет в размер на 741 021 327 лева. Към 30 май 2020 г. общият размер на оторизирани средства е 712 483 023 лева (96,2% от бюджета).

С оглед насърчаване дейността на икономически по-уязвимите малки и средни стопанства продължава да се прилага *Схема за преразпределително плащане*. При нея се предоставя по-високо единно плащане на хектар за първите 30 хектара на всяко стопанство, допустимо за подпомагане по СЕПП. За кампания `2019 по схемата, с бюджет 109 329 220 лева, подпомагане са заявили 56 735 земеделски стопани. Към края на м. май 2020 г. са оторизирани плащания в размер на 105 190 942 лева, което представлява 96,2% от бюджета.

За участие в *Схемата за плащане за селскостопански практики, които са благоприятни за климата и околната среда (зелени директни плащания)* земеделските стопани, допустими за подпомагане по СЕПП, трябва да спазват практики за диверсификация на културите, запазване на постоянно затревените площи и поддържане на екологично насочените площи в рамките на всички свои хектари, в зависимост от структурата на земеделското стопанство, неговия размер и отглежданите култури. За кампания `2019 схемата е с бюджет 467 217 150 лева и е заявена за подпомагане от 56 830 земеделски стопани. Към 30 май 2020 г. оторизирани плащания са в размер на 451 976 031 лева или 96,7% от бюджета.

Схемата за млади земеделски стопани цели подкрепа на лица, които са на не повече от 40 години и са започнали земеделска дейност през последните 5 години. Те получават завишено плащане с 50% от плащането по СЕПП за първите 30 ха. За кампания `2019 заявления за подпомагане са подали 3 876 млади земеделски стопани. Към 30 юни 2020 г. оторизирани средства по схемата възлизат на 3 701 570 лева.

Подкрепа по *Схемата за дребни земеделски стопани* се предоставя на лица, които са заявили участие по нея през референтната 2015 г. За да се възползват от финансовата помощ тези земеделски стопани трябва да поддържат през всяка година от кандидатстването си най-малко такъв размер на допустими площи, колкото са декларирали в заявлението си за кампания `2015.

Подпомагането за дребни земеделски стопани замества всички плащания по схемите за директни плащания. Финансовата подкрепа се формира ежегодно и индивидуално за всеки отделен бенефициент, в зависимост от размера на допустимите площи, броя допустими животни и заявените схеми, като не може да надвишава 1 250 евро.

За кампания `2019 участие по схемата продължават 3 396 земеделски стопани. Към 30 май 2020 г. оторизирани по нея плащания са в размер на 3 258 611 лева.

Схеми за обвързано с производството подпомагане

Схема за обвързано подпомагане за млечни крави

По схемата, с бюджет за кампания `2019 в размер на 30 093 539 лева, се предоставя подкрепа на стопанства от млечния сектор за поддържане на нивото на добиваното мляко. Заявления за подпомагане са подали 3 909 земеделски стопани. Те получават 308,69 лева/глава животно до 30-то животно включително и 280,63 лева/глава за животните над 30-то. Към 30 май 2020 г. оторизираните средства по схемата възлизат на 26 709 151 лева, което формира 88,9% от бюджета.

Схема за обвързано подпомагане за млечни крави под селекционен контрол

За кампания `2019 заявления за подпомагане са подали 923 земеделски стопани. Годишният бюджет на схемата е в размер на 36 807 035 лева, а определените за подпомагане ставки – 515,89 лева/глава до 30-то допустимо животно и 468,99 лева/глава за над 30-то допустимо животно. Оторизираните средства към края на м. май 2020 г. възлизат на 34 633 861 лева или 94,1% от бюджета.

Схема за обвързано подпомагане за млечни крави в планински райони

По схемата, с бюджет за кампанията в размер на 681 790 лева, се предоставя подкрепа на земеделски стопани, отглеждащи от 5 до 9 млечни крави в планински райони. Заявления за подпомагане са подали 312 бенефициенти, а към 30.05.2020 г. са оторизирани плащания в размер на 661 619 лева - 97% от годишния бюджет, при ставка от 290 лева/глава животно.

Схема за обвързано подпомагане за месодайни крави и/или юници

За кампания `2019 заявления за участие в схемата са подали 5 458 земеделски стопани. Определената ставка за подпомагане на животно е 161,46 лева/глава до 30-то животно и 146,78 лева/глава над 30-то животно. Към 30 май 2020 г. от годишния бюджет, възлизащ 18 749 713 лева, са оторизирани средства в размер на 18 246 041 лева (усвояемост 97,3%).

Схема за обвързано подпомагане за месодайни крави под селекционен контрол

Определеният годишен бюджет на схемата е в размер на 3 249 951 лева, който към 30.05.2020 г. е усвоен на 98,7%. За подпомагане са кандидатствали 418 земеделски стопани. Субсидията на едно животно възлиза на 172,56 лева/глава до 30-то допустимо животно и 157 лева/глава над 30-то допустимо.

Схема за обвързано подпомагане за овце-майки и/или кози-майки под селекционен контрол

Целта на схемата, с бюджет за кампания `2019 в размер на 24 004 232 лева, е подкрепа на земеделски стопани, които отглеждат 50 и повече овце-майки под селекционен контрол от една порода и/или 20 и повече кози-майки под селекционен контрол от една порода. Заявления за подпомагане са подали 2 102 земеделски стопани. Ставките за подпомагане за едно животно възлизат на 80,11 лева/глава до 100-то допустимо животно и 72,83 лева/глава над 100-то допустимо животно. Оторизираните средства към 30 май 2020 г. възлизат на 23 019 026 лева или 95,9% от бюджета.

Схема за обвързано подпомагане за овце-майки и/или кози-майки в планински райони

Подкрепата се предоставя на земеделски стопани, които отглеждат от 10 до 49 овце-майки и/или кози-майки в планински райони, с цел запазване нивото на производство в тази категория стопанства. Бюджетът по схемата за кампания `2019 е в размер на 3 803 141 лева. Схемата е заявена от 2 313 земеделски стопани. Ставката за едно животно възлиза на 58,48 лева/глава. Към края на м. май 2020 г. са оторизирани средства в размер на 3 708 964 лева, което представлява 97,5% от бюджета.

Схема за обвързано подпомагане за биволи

Подкрепата на биволовството, като уязвим сектор, се осъществява чрез отделна схема за директни плащания. Тя е насочена към стопани, които отглеждат 10 и повече биволи. Годишният

бюджет по схемата за 2019 г. е 4 424 442 лева, заявен за подпомагане от 282 земеделски стопани. Определената ставка за едно животно е 362,36 лева/глава. Оторизираните средства към 30 май 2020 г. възлизат на 4 044 335 лева, което представлява 91,4% усвояемост на бюджета.

Схема за обвързано подпомагане за плодове

За кампания `2019 заявления за подпомагане по схемата са подадени от 6 114 земеделски стопани. Определеният бюджет е в размер на 33 892 919 лева, а ставката на единица площ е 1 876,42 лева/ха до 30-тия хектар и 1 250,95 лева/ха за хектарите над 30. Към 30 май 2020 г. оторизираните средства възлизат на 30 824 083 лева или 91% от бюджета.

Схема за обвързано подпомагане за плодове – сливи и десертно грозде

Бюджетът по схемата за 2019 г. възлиза на 7 650 534 лева. Участие за подкрепа са заявили 3 337 земеделски стопани. Към края на м. май 2020 г. са оторизирани средства в размер на 6 833 542 лева (89,3% от бюджета), при ставки от 1 076,93 лева/ха за хектарите до 30 и 717,95 лева/ха за хектарите над 30.

Схема за обвързано подпомагане за зеленчуци (домати, краставици, корнишони и патладжан)

За кампания `2019 заявления за подпомагане по схемата са подадени от 2 116 земеделски стопани. Определеният бюджет е в размер на 6 715 994 лева, а ставката е 1 415,50 лева/ха до 30 ха и 943,67 лева/ха над 30 ха. Към 30 май 2020 г. оторизираните средства възлизат на 5 863 101 лева или 87,3% от годишния бюджет.

Схема за обвързано подпомагане за зеленчуци (пипер)

За кампания `2019 заявления за подпомагане по схемата са подадени от 1 405 земеделски стопани. Годишният бюджет е в размер на 4 619 357 лева, а оторизираните средства към 30 май 2020 г. са 88,3% от него - 4 078 044 лева. За първите 30 ха ставката е 1 996,50 лева/ха, а за хектарите над 30 - 1 331,00 лева/ха.

Схема за обвързано подпомагане за зеленчуци (картофи, лук и чесън)

За кампания `2019 по схемата, с бюджет в размер на 12 992 992 лева, са кандидатствали 2 896 земеделски стопани. Ставката на единица площ за хектарите до 30 е 1 402,15 лева/ха, а за тези над 30-тия - 934,77 лева/ха. Към края на м. май 2020 г. оторизираните средства възлизат на 11 908 087 лева - 91,7% от годишния бюджет.

Схема за обвързано подпомагане за зеленчуци (моркови, зеле, дини и пъпеши)

Бюджетът за кампания `2019 възлиза на 6 426 070 лева. Участие по схемата са заявили 2 858 земеделски стопани. Оторизираните средства до края на м. май 2020 г. са в размер на 5 744 146 лева (89,4% от бюджета), при ставки от 913,19 лева/ха до за първите 30 ха и 608,79 лева/ха за хектарите над 30.

Схема за обвързано подпомагане за оранжерийни зеленчуци

Въведената през кампания `2015 самостоятелна схема с фиксиран бюджет за подпомагане на оранжерийното производство на зеленчуци се прилага и през 2019 г. Поради специфичния характер на това производство, допустими за подпомагане са площи с минимален размер на стопанството от 0,5 ха, които могат да бъдат комбинирани от полско и оранжерийно производство. За кампания `2019 по схемата са кандидатствали 938 земеделски стопани. Бюджетът е в размер на 8 348 718 лева, а ставката - 4 014,48 лева/ха. Към 30 май 2020 г. са оторизирани средства в размер 7 781 698 лева, което представлява 93,2% от годишния бюджет.

Схема за обвързано подпомагане за протеинови култури

Целта на схемата е от една страна косвено подпомагане на животновъдите, чрез подкрепа за производството на протеинови култури за фураж. От друга страна, тя допринася за изпълнението на

изискванията за поддържане на екологично насочени площи, като част от зелените изисквания. За кампания `2019 заявления за подпомагане са подали 16 866 земеделски стопани. Към 30 май 2020 г. от годишния бюджет, в размер на 31 147 758 лева, са оторизирани средства в размер на 30 412 143 лева или 97,6% от него, при ставка от 214,77 лева/ха.

Специално плащане за култура памук

Отглеждането на памук се насърчава чрез прилагане на самостоятелна схема със специално определен бюджет. През кампания `2019 заявления за подпомагане са подали 114 земеделски стопани, на които са изплатени 4 820 156 лева.

Преходна национална помощ

През 2019 г., следвайки последователността в политиката за подкрепа на сектори „Животновъдство“ и „Тютюн“ с национални средства, България продължи подпомагането чрез прилагане на схеми за преходна национална помощ за говеда, биволи, овце-майки и кози-майки и тютюн, при условията на схемите за национални доплащания, прилагани през 2013 г.

Преходна национална помощ за говеда и биволи (необвързана с производство)

Бюджетът на схемата за 2019 г. е в размер на 35 270 799 лева. За подпомагане са кандидатствали 4 494 земеделски стопани. Към 30 май 2020 г. оторизирани средства възлизат на 35 056 968 лева (99,4% от бюджета), при ставка за говеда 175,34 лева/глава, а за биволи – 306,84 лева/глава.

Преходна национална помощ за овце-майки и/или кози-майки (обвързана с производство)

Заявление за кандидатстване по схемата, с бюджет от 29 511 555 лева, са подали 6 996 земеделски стопани. Определената ставка за подпомагане е 37,58 лева/глава. Към 30 май 2020 г. е оторизирана сума в размер на 28 714 718 лева (97,3% от предоставения бюджет).

Преходна национална помощ за тютюн

За кампания `2019 по схемата са подадени 40 520 заявления за финансова помощ за предадените през референтните години количества тютюн. Към 30 май 2020 г. оторизирани средства възлизат на 75 678 249 лева.

Таблица IV.3. Размер на подпомагането по схеми за директни плащания и преходна национална помощ за Кампания `2019 и усвояване на бюджета към 30.05.2020 г.

Схема	Бюджет кампания `2019 (лева)	Брой подадени валидни заявления	Ставка кампания `2019 (лв./ха/лв./глава)		Оторизирани средства за кампания `2019* (лева)	Усвояване на бюджета (%)
СЕПП	741 021 327	56 830	194,58		712 483 023	96,1%
ЗДП	467 217 150	56 830	122,67		451 976 031	96,7%
СПП	109 329 220	56 735	137,22		105 190 942	96,2%
МЗС		3 876			3 701 570	
ДЗС		3 396	между 500€ и 1 250€		3 258 611	
СМлК	30 093 539	3 909	308,69	280,63	26 709 151	88,8%
ЕЖСК – мляко	36 807 035	923	515,89	468,99	34 633 861	94,1%
СМлК – пл	681 790	312	290,00		661 619	97,0%
СМКЮ	18 749 713	5 458	161,46	146,78	18 246 041	97,3%
ЕЖСК – месо	3 249 951	418	172,56	156,87	3 206 025	98,6%

Схема	Бюджет кампания `2019 (лева)	Брой подадени валидни заявления	Ставка кампания `2019 (лв./ха/лв./глава)		Оторизирани средства за кампания `2019* (лева)	Усвояване на бюджета (%)
ДПЖ – пл	3 803 141	2 313	58,48		3 708 964	97,5%
ДПЖСК	24 004 232	2 102	80,11	72,83	23 019 026	95,9%
Биволи	4 424 442	282	362,36		4 044 335	91,4%
СП – основна	33 892 919	6 114	1 876,42	1 250,95	30 824 083	90,9%
СП – други	7 650 534	3 337	1 076,93	717,95	6 833 542	89,3%
СЗ – ДККП	6 715 994	2 116	1 415,50	943,67	5 863 101	87,3%
СЗ – П	4 619 357	1 405	1 996,50	1 331,00	4 078 044	88,3%
СЗ – КЛЧ	12 992 992	2 896	1 402,15	934,77	11 908 087	91,7%
СЗ – МЗДП	6 426 070	2 858	913,19	608,79	5 744 146	89,4%
СЗо	8 348 718	938	14 014,48		7 781 698	93,2%
СПК	31 147 758	16 866	214,77		30 412 143	97,6%
Памук	5 093 987	114			4 820 156	94,6%
ПНДТ		40 520			75 678 249	
ПНДЖ1	35 270 800	4 494	175,34	306,84	35 056 968	99,4%
ПНДЖ3	29 511 560	6 996	37,58		28 714 718	97,3%

Източник: Дирекция „Директни плащания“, МЗХГ

*Данни към 30.05.2020 г.

Кампания `2020

Таблица IV.4. Декларирани данни по схеми за подпомагане на единица площ

Схема	Постъпили заявления (брой)	Заявена площ (ха)
Схема за единно плащане на площ	57 822	3 841 704
Зелени директни плащания	57 822	3 841 704
Схема за преразпределително плащане	57 750	799 644
Млади земеделски стопани	3 768	57 141
Специално плащане за памук	119	4 207
Схема за обвързано подпомагане за протеинови култури	16 334	138 610
Обвързано подпомагане за зеленчуци (картофи, лук и чесън)	3 084	12 011
Обвързано подпомагане на зеленчуци (моркови, зеле, дини и пъпеши)	2 807	8 379
Обвързано подпомагане на зеленчуци (пипер)	1 309	2 445
Обвързано подпомагане на зеленчуци (домати, краставици, корнишони и патладжан)	1 907	3 692
Обвързано подпомагане за зеленчуци - оранжерийно производство	1 031	810
Схема за обвързано подпомагане за плодове (основна)	5 739	20 424
Схема за обвързано подпомагане за плодове (други)	3 228	9 328
Преходна национална помощ за тютюн	39 765	

Източник: ДФЗ-РА

Таблица IV.5. Декларирани данни по схеми за подпомагане на глава животно

Схема	Постъпили заявления (брой)	Заявени животни (брой)
Схема за преходна национална помощ за овце-майки и/или кози-майки, обвързана с производството	6 331	713 702
Схема за обвързано подпомагане за овце майки и/или кози майки под селекционен контрол	2 087	341 340
Схема за обвързано подпомагане за месодайни крави и/или юници	5 020	137 853
Схема за обвързано подпомагане за млечни крави	3 546	108 647
Схема за обвързано подпомагане за млечни крави под селекционен контрол	931	80 520
Схема за обвързано подпомагане за овце майки и/или кози майки в планински райони	2 105	60 211
Схема за обвързано подпомагане за месодайни крави под селекционен контрол	443	23 706
Схема за обвързано подпомагане за биволи	263	13 395
Схема за обвързано подпомагане за млечни крави в планински райони	318	2 472
Преходна национална помощ (говеда)	4 071	184 161
Преходна национална помощ (биволи)	76	3 472

Източник: ДФЗ-РА

1.2. Механизми за пазарна подкрепа

1.2.1. Сектор „Мляко“

Договорни отношения в сектора на млякото

Целта на режима е осигуряване на устойчиво развитие на производството на сурово мляко от всички видове, подобряване на възможностите на млекопроизводителите за договаряне с изкупвачите и по-справедливо разпределение на добавената стойност по веригата на доставките.

Нормативната уредба (Наредба № 1 от 28.01.2015 г. за договорните отношения в сектора на млякото и условията и реда за признаване на организации на производители, техни асоциации и междубраншови организации в сектора на млякото и млечните продукти) позволява на организациите на млекопроизводители или на техните асоциации да договарят съвместно с даден изкупвач на сурово мляко условията на договорите, включително цената, за част или за цялото количество мляко на своите членове.

През 2019 г. са подадени 1 256 заявления от изкупвачи за регистриране на близо 7 857 договори/анекси за изкупуване на мляко. Договорите са разгледани, като при установени несъответствия с приложимата наредба са изпратени уведомителни писма до изкупвачите и до производителите на мляко за отстраняване на нередовности.

В периода 01.04.2019 г. - 31 март 2020 г., чрез риск анализ, са назначени общо 334 проверки на място, от които 110 за първи изкупвачи и 224 за производители на сурово мляко.

През м. май 2020 г. ДФ „Земеделие“ предостави нова електронна услуга, от която се възползват първите изкупвачи на сурово мляко - вписване на договори в регистъра на сключените договори за доставка на сурово мляко в ИСАК, както и подаване на заявление за регистриране по електронен път. Това става в специално разработена секция в Системата за електронни услуги на ДФЗ. Предвижда се изцяло преминаване към електронен прием на заявления за регистрация на договори/анекси/уведомления за прекратяване на договорни отношения, което ще позволи да се избегне налагането на административни нарушения за закъснения при регистриране, както и за облекчаване на административните процедури.

1.2.2. Сектор „Плодове и зеленчуци“

Схема „Групи производители“

През 2018 г. пет групи производители на плодове и зеленчуци са приключили плановете си за признаване. През м. април 2019 г. групите са признати като организации на производители на плодове и зеленчуци и са подали заявки за плащане за петата, последна година от плановете за признаване. След извършване на всички проверки по четири от подадените заявки за плащане е изплатена финансова помощ в размер на 3 993 388 лева, от които 1 279 125 лева - от ЕФГЗ и 2 714 263 лева - от националния бюджет.

От общо изплатените през 2019 г. средства 3 802 781 лева са за инвестиционни и 190 607 лева - за административни разходи.

През 2020 г. е изплатена финансова помощ за 2018 г. на една група производители в размер на 1 480 296 лева, в това число 1 448 623 лева за инвестиционни и 31 672 лева - за административни разходи.

Схема „Организация на производителите“

Схема „Организации на производители на плодове и зеленчуци“

Схемата има за цел обединяване на групи производители в маркетингови организации. По нея се изпълняват оперативни програми, включващи инвестиции, насочени към модернизиране на стопанствата на членовете на организацията на производителите, разходи в полза на околната среда, мерки за предотвратяване и управление на кризи и административни разходи, имащи за цел подсигуриране на управлението на организациите.

Оперативните програми следва да бъдат с продължителност от 3 до 5 години и се изпълняват на годишни периоди, които започват на 1 януари и приключват на 31 декември.

През 2019 г. четири организации на производители изпълняват оперативни програми, с обща стойност на одобрените разходи и дейности в размер на 10 106 858 лева. Една организация стартира първата година на изпълнение на оперативната си програма, една от организациите изпълнява 5-годишна оперативна програма, а останалите три изпълняват 3-годишни оперативни програми.

През 2019 г. са подадени 4 заявки за плащане, 3 от които се отнасят за отчитане на 2018 г., а една - за отчитане на първото шестмесечие на 2019 г.

Изплатената финансова помощ възлиза на 1 757 959 лева, от които 262 256 лева - от ЕФГЗ и 1 495 703 лева - от НБ.

В края на 2019 г. една организация на производители е подала уведомление за отказ от изпълнение на оперативна програма и е възстановила изцяло платената до момента финансова помощ по схемата. Прекратената оперативната програма е на стойност над 2,8 млн. лева.

През 2020 г. три организации на производители изпълняват втора година от оперативните си програми, а една организация изпълнява първа година от оперативната си програма.

Очаква се групите производители, признати през 2019 г. като организации на производители на плодове и зеленчуци, да подадат и оперативни програми, а организациите на производители, чиито оперативни програми приключват през 2020 г., да подадат нови такива.

Към 30 юни 2020 г. в процес на обработка са 3 заявки за плащане за отчитане на 2019 г., с обща стойност на заявената финансова помощ в размер на 942 294 лева, от които 280 527 лева - от ЕФГЗ и 661 767 лева - от НБ.

В ход е подготовката по извършване през 2020 г. на оценка за изпълнението на Националната стратегия за устойчиви оперативни програми на организации на производители на плодове и зеленчуци в Република България за периода 2013-2018 г. Оценката ще бъде извършена от независим оценител, а докладът от нея ще бъде предоставен на ЕК.

Организации и групи на производители в други сектори

Към 31.12.2019 г. общо признатите организации и групи на производители на земеделски продукти в страната са 77, от които: 3 ГП в сектор „Зърнени-житни култури“, 1 ГП в сектор „Зърнено-бобови култури“, 1 ГП в сектор „Картофи“, 2 ГП в сектор „Технически култури“, 3 ГП в сектор „Месо“, 17 ГП в сектор „Мляко“, 1 ГП в сектор „Винено грозде“, 3 ГП в сектор „Плодове“, 2 ГП в сектор „Зеленчуци“, 1 ГП в сектор „Плодове и зеленчуци“, 6 ГП в сектор „Медицински и етеричномаслени култури“, 6 ОП в сектор „Плодове и зеленчуци“, 8 ОП в сектор „Плодове“, 6 ОП в сектор „Зеленчуци“, 1 ОП в сектор „Винено грозде“, 1 ОП в сектор „Гъби“, 6 ОП в сектор „Мед и пчелни продукти“, 4 ОП в сектор „Мляко и млечни продукти“, 1 ОП в сектор „Месо и вълна“ и 4 ОП в сектор „Зърнени-житни и маслодайни култури“.

Най-голям брой сдружения са реализирани в сектор плодове и зеленчуци – 20 ОП и 6 ГП, последвани от сектор животновъдство (мляко, млечни продукти и месо и вълна) – 4 ОП и 20 ГП. По брой представляващи земеделски производители с най-висока степен на сдружаване се откроява сектор „Животновъдство“ (мляко и млечни продукти - 273 ЗП, участващи в 16 ГП и 4 ОП; сектор месо и вълна - 148 ЗП, включени в 3 ГП и 1 ОП), следван от сектор „Плодове и зеленчуци“, в който в сдружения са обединени 190 земеделски производители.

Изградена е вътрешна електронна система за проследяване на състоянието на всички ГП и ОП, съдържащи информация за: година на признаване на ГП и ОП, брой членове, обороти на ГП и ОП, местонахождение на насажденията, обработваеми площи и култури в хектари, брой животновъдни обекти, вид на животните и брой, извършени проверки до момента, предстоящи времеви проверки – съгласно задължителните изисквания на действащото законодателство. През 2020 г. предстои изграждането на публични електронни регистри, отразяващи дейността на ГП и ОП.

Схема „Временни извънредни мерки“

През 2019 г. не е проведен прием по схема „Временни извънредни мерки“ в сектора на плодовете и зеленчуците. Извършени са плащания в размер на 34 071 лева, свързани с прилагането на схемата за предходни години.

Схема за предлагане на плодове, зеленчуци, мляко и млечни продукти в детските градини и училищата в България (схема „Училищен плод“ и схема „Училищно мляко“)

От учебната 2017/2018 година схемите „Училищен плод“ и „Училищно мляко“ се прилагат като една обединена схема за предлагане на плодове, зеленчуци, мляко и млечни продукти в детските градини и училищата. Тя цели подобряване на хранителните навици на децата.

Помощта е предназначена за деца, посещаващи редовно детска градина и училище. Схемите се прилагат на територията на цялата страна и обхващат децата от I до IV група на съответното детско заведение (общинско, държавно или частно) и всички ученици от подготвителен клас до IV клас вкл. на съответното училище (общинско, държавно или частно). Децата и учениците могат да се възползват от помощта само през учебните дни.

Учебна 2018/2019 година

За учебната година са одобрени 191 заявители за извършване на доставки на плодове и зеленчуци към учебните заведения и 125 заявители за доставки на мляко и млечни продукти.

По схема „Училищен плод“ плодове и зеленчуци са получили 464 493 деца в 3 405 учебни заведения. Общият бюджет по схемата за учебната година, който покрива и разходи за съпътстващи мерки и информационни дейности, възлиза на 13 651 713 лева, от които 5 067 427 лева - от ЕС, а 8 584 286 лева - от национално съфинансиране. Изплатените средства са в размер общо на 9 888 185 лева, от които 3 537 910 лева са предоставени от ЕС и 6 350 275 лева - от националния бюджет.

По схема „Училищно мляко“ мляко и млечни продукти са получили 421 417 деца в 3 405 учебни заведения. Общият годишен бюджет по схемата е в размер на 15 813 412 лева (в т. ч.: 2 211 773 лева от ЕС и 13 601 639 лева от ДБ) и обхваща и разходи за съпътстващи мерки и информационни

дейности. Изплатените средства за учебната година са на обща стойност 13 229 672 лева, в т. ч.: от европейския бюджет - 2 069 399 лева и от националния бюджет - 11 160 273 лева.

Учебна 2019/2020 година

Определеният бюджет от ЕФГЗ за прилагане на училищните схеми през 2019/2020 учебна година възлиза на 5 071 299 лева по схема „Училищен плод“ и 2 261 865 лева по схема „Училищно мляко“ и включва разходи за разпространение на продуктите, съпътстващи образователни мерки и наблюдение, оценка и публичност. Националното съфинансиране по двете направления е в размер на 8 584 286 лева за схема „Училищен плод“ и 13 601 639 лева за схема „Училищно мляко“.

Общият брой на одобрените кандидати, които имат право да доставят свежи плодове и зеленчуци в детските градини и училищата в страната за учебната година, е 155.

По схемата „Училищно мляко“ са издадени 143 акта за одобрение на 3 216 учебни заведения, включващи 420 187 деца и ученици. По схемата „Училищен плод“ актовете за одобрение са 177, за 3 218 учебни заведения, в които са обхванати 417 455 деца и ученици.

1.2.3. Сектор „Пчеларство“

Подпомагането в сектора се осъществява чрез Националната програма по пчеларство, подготвена в сътрудничество с пчеларските организации, в съответствие с изискванията на Регламент 1308/2013.

Основната цел на Програмата е подобряване на условията за производство и търговия с пчелен мед и пчелни продукти, повишаване ефективността на производството, качеството и конкурентоспособността на българския пчелен мед и пчелни продукти, опазване и устойчиво развитие на пчелната популация, осигуряване на по-добра заетост и по-високи доходи на пчеларите.

Общият финансов ресурс по програмата за периода 2017-2019 г. възлиза на 14 275 774 лева, в т. ч. за 2017 г. - 4 758 590 лева, за 2018 г. - 4 758 594 лева и за 2019 г. - 4 758 590 лева.

Интересът на пчеларите към участие по мерките от НПП традиционно е висок. През финансовата 2019 г. са приети 1 900 заявления за подпомагане. Сключени са 1 800 договора за финансова помощ, от които по 1 677 (93% от всички договори) инвестициите са изпълнени и са подадени заявления за плащане. Изплатените средства възлизат на 3 677 336 лева, което представлява над 77% от годишния бюджет.

Най-висока усвояемост на бюджета през 2019 г. е постигната по мярка А – Техническа помощ за пчелари и сдружения на пчелари (89%), следвана от мярка Б – Борба срещу вароатозата (78%) и мярка Д - Мерки за подкрепа на подновяването на пчелните кошери в ЕС (76%).

През 2019 г. българските пчелари отново са подпомогнати при изпълнение на инвестициите по НПП чрез кредитната схема на ДФ „Земеделие“, по която се осигуряват нисколихвени кредити за финансиране на мерките и дейностите по програмата при преференциални условия.

Националната програма по пчеларство за периода 2020-2022 г. е одобрена от ЕК с Решение за изпълнение (ЕС) 2019/974 от 12 юни 2019 г., като общият бюджет за България за целия тригодишен период възлиза на 19 199 708 лева, от които 50% - от бюджета на ЕС и 50% от националния бюджет. Разпределението на средствата по години е както следва: за 2020 г. - 6 399 406 лева, за 2021 г. - 6 400 302 лева, за 2022 г. - 6 400 000 лева.

Таблица IV.6. Бюджет и изплатена финансова помощ по НПП за 2019 г., лева

Мярка, дейност	Бюджет	Изплатена финансова помощ			Усвояемост на бюджета (%)
		Общо	в т. ч. ЕФГЗ	в т. ч. НБ	
1. Мярка А – Техническа помощ за пчелари и сдружения на пчелари	353 332	316 205	158 102	158 102	89,5%

Мярка, дейност	Бюджет	Изплатена финансова помощ			Усвояемост на бюджета (%)
		Общо	в т. ч. ЕФГЗ	в т.ч. НБ	
2. Мярка Б – Борба срещу вароатозата	1 240 680	966 965	483 482	483 482	77,9%
3. Мярка В - Рационализация на подвижното пчеларство	8 370	5 864	2 932	2 932	70,1%
4. Мярка Г – Мерки за подкрепа на извършването на ФХА на пчелния мед	73 705	45 046	22 523	22 523	61,1%
5. Общо по Мярка Д - Мерки за подкрепа на подновяването на пчелните кошери в ЕС	3 082 503	2 343 256	1 171 628	1 171 628	76,0%
Дейност 1 „Закупуване на нови кошери за подмяна на стари негодни кошери и/или за увеличение на броя на пчелните семейства в пчелина“	1 295 663	1 063 993	531 997	531 997	82,1%
Дейност 2 „Поддържане или увеличаване на броя на пчелните семейства“	1 006 782	715 413	357 707	357 707	71,1%
Дейност 3 „Закупуване на пчелни майки“	780 059	563 850	281 925	281 925	72,3%
ОБЩО	4 758 590	3 677 336	1 838 668	1 838 668	77,3%

Източник: ИСАК, модул Национална програма по пчеларство – прием 2019

За прием 2020 г. са приети близо 1 780 заявления, по 1 761 от които са изготвени договори за финансиране на обща стойност 6 086 697 лева. Към края на м. юни 2020 г. са подписани 1 686 договора за финансова помощ, на стойност 5 862 925 лева.

1.2.4. Сектор „Вино“

През 2019 г. по Националната програма за подпомагане на лозаро-винарския сектор 2019-2023 г. се прилагат четири мерки:

- Мярка „Преструктуриране и конверсия на лозя“ - с бюджет 37 811 591 лева
- 2. Мярка „Популяризиране на пазарите на трети страни“ - с бюджет 195 580 лева
- 3. Мярка „Инвестиции в предприятия“ - с бюджет 12 378 258 лева
- 4. Мярка „Застраховане на реколтата“ - с бюджет 1 955 690 лева

Поради големия интерес към мярка „Преструктуриране и конверсия на лозя“, с решение на Постоянната работна група за решаване на текущи въпроси в сектор „Вино“, през 2019 г. мярка „Събиране на реколтата на зелено“ не се приложи, а предвидените средства са прехвърлени в бюджета на мярка „Преструктуриране и конверсия на лозя“. Допълнително към финансовия ресурс по мярката са прехвърлени 7 962 171 лева от мярка „Популяризиране на пазарите на трети страни“ и мярка „Инвестиции в предприятия“.

По мярка „Преструктуриране и конверсия на лозя“ през 2019 г. са проведени два приема на заявления за предоставяне на финансова помощ и са договорирани 118 проекта. За финансовата 2019 г. са изплатени средства в размер на 19 369 810 лева или усвояемостта на бюджета е 51,2%.

По мярка „Инвестиции в предприятия“ е проведен един прием, със сключени договори за 44 проекта. Изплатената финансова помощ възлиза на 8 534 895 лева, което представлява близо 69% от годишния бюджет.

По мярка „Популяризиране на пазарите на трети държави“ през финансова 2019 г. са депозирани 2 проектни предложения, които не покриват критериите за допустимост и не са получили финансова помощ.

Към средата на 2020 г. са извършени приеми на заявления за подпомагане по мярка „Популяризиране на пазарите на трети държави“, с годишен бюджет от 5 215 467 лева, мярка „Инвестиции в предприятия“, с годишен бюджет 16 329 887 лева и по мярка „Застраховане на реколтата“, с годишен бюджет 1 955 800 лева.

Във връзка с извънредната ситуация, причинена от пандемията COVID 19, за финансова 2020 година, се предвижда прием по кризисните мерки „Събиране на реколтата на зелено“, с бюджет в размер на 2 562 222 лева и „Кризисно съхранение на вино“, с бюджет от 5 000 000 лева.

1.2.5. Публична интервенция и частно складиране

При възникване на нормативно определените пазарни условия, чрез актове за изпълнение на Европейската комисия, могат да бъдат открити публична интервенция за твърда пшеница, ечемик, царевица, неолоющен ориз, говеждо и телешко месо и частно складиране на сирене и месо.

През 2019 г. не са налице условия за откриване на публична интервенция и частно складиране на продукти.

През 2020 г. кризата с пандемията от COVID-19 и въведените от държавите членки на ЕС масови ограничения на движението на граждани доведоха до спад в търсенето на определени изделия в сектора на млякото и млечните продукти (сирене, масло, обезмаслено мляко на прах), някои видове месо.

Предвид тези обстоятелства и възникналото във връзка с тях неравновесие между търсенето и предлагането, ЕК взе решение за предоставяне на помощ за частно складиране на посочените продукти, със специфични актове, публикувани в Официален вестник на ЕС на 04.05.2020 г. Със заповед № РД 09-396/08.05.2020 г. на министъра на земеделието, храните и горите са определени продуктите, допустими по схемата за помощ за частно складиране на някои видове сирена, като е отчетено, че мярката е подходяща за прилагане в България.

Държавен фонд „Земеделие“ откри прием на заявления за предоставяне на помощ за частно складиране на сирене, със срок до 30 юни 2020 г. Определеното за България максимално количество на складираните сирена по схемата е 889 тона.

1.2.6. Сектор „Захар“

От 1 октомври 2017 г. производството в сектор Захар в ЕС е либерализирано и не е обект на квотен режим. Така, от 2017/2018 пазарна година вече няма ограничения за производството на захар от захарно цвекло, изоглюкоза и инулинов сироп.

През 2019 г. на територията на България действа едно предприятие за производството на изоглюкоза - „Амилум България“ ЕАД, гр. Разград и една рафинерия на захар – „Захар“ ЕАД, гр. Горна Оряховица.

На основание Регламент № 2017/1185 и чл.10а от Закона за прилагане на Общата организация на пазарите на земеделски продукти на Европейския съюз рафинериите подават в МЗХГ уведомления за цени и наличности от захар, а производителите на изоглюкоза – уведомления за производството на изоглюкоза.

1.2.7. Промоционални програми

Промоционалните програми обхващат дейности, насочени към предоставяне на информация за представяния продукт и улесняване на неговото предлагане на пазара. В програмите могат да бъдат включени организация на обучения, конференции с участието на журналисти и лекари, промоции в супермаркети и магазини, дегустации, реклама, организиране на конкурси, публикации в

специализирана преса и интернет, участие в изложби, панаири, национални и международни изложения.

Изпълнението на промоционалните програми допринася за увеличаване на пазарния дял и търсенето на продуктите в целевите държави, подобрява се имиджът на продуктите, в сравнение с други сходни продукти, и същевременно се увеличава консумацията на промотираните продукти.

През 2019 г. в процес на изпълнение са следните програми:

- „Насладете се на черешите на ЕС“ – мултинационална програма за информация и промотиране на пресни череши. Подадена е от Национален съюз на градинарите в България и Група кооперативи за производство на плодове (Гърция) и е насочена към пазарите на Германия, Финландия и Швеция. Бюджетът на програмата възлиза на 1 768 956 евро (3 459 724 лева)
- „Промоция на вина със ЗНП/ЗГУ в трети страни“ - подадена е от Националната лозаро-винарска камара и е насочена към пазарите на САЩ и Китай, с общ бюджет 3 578 397 евро (6 998 629 лева)
- „Промоция на европейски спиртни напитки с географско указание (Бургаска мускатова ракия, Поморийска гроздова ракия и ципуро „Tirnavou“)" - подадена е от Регионална лозаро-винарска камара „Южно Черноморие“ - Бургас и гръцко сдружение на производителите на вино Tirnavos. Програмата е насочена към пазарите на САЩ, Русия и Беларус, с бюджет в размер на 1 767 033 евро (3 455 964 лева)
- „Информационна и промоционална програма за пресни череша в трети страни“ - подадена е от Национален съюз на градинарите в България и е насочена към пазарите на Беларус, ОАЕ и Саудитска Арабия. Бюджетът на програмата е на стойност 1 639 645 евро (3 206 819 лева).

През 2019 г. по промоционалните програми в процес на изпълнение по законодателството преди реформата на схемата са изплатени 3 610 330 лева (от ЕФГЗ - 2 256 456 лева и национално съфинансиране - 1 353 874 лева).

През месец юли 2019 г. са проведени мониторингови групи за изпълнение и наблюдение на общо 7 промоционални програми, изпълнявани по правилата преди реформата в законодателството в тази област, с участието на представители на ДФ „Земеделие“, ЕК и на предлагачите, прилагачите и оценяващите организации на програмите.

Правилата за прилагане на промоционални програми след реформата през 2015 г. са описани в Регламент (ЕС) 2015/1831 и Регламент (ЕС) 1144/2014 г. Съгласно правилата, заложи в европейското законодателство, изборът на програмите, за които се предоставя финансово подпомагане, се извършва ежегодно от създадена за целта на ниво ЕК Изпълнителна агенция за потребителите, здравеопазването, селското стопанство и храните (CHAFEA) ЕС – Chafea. За Кампания 2019 г. България няма одобрена промоционална програма.

1.2.8. Политика на качество – защитени наименования

С Регламент за изпълнение (ЕС) 2019/537 на Комисията от 28 март 2019 г. за вписване на наименование в регистъра на защитените наименования за произход и защитените географски указания ЕК вписа Защитеното наименование за произход (ЗНП) „Странджански манов мед“/ „Манов мед от Странджа“ в европейския Регистър защитените наименования за произход и защитените географски указания.

През 2019 г. са подготвени две наредби в областта на политиката на качеството - Наредба № 4/28.05.2019 г. за условията и реда за употребата на незадължителния термин за качество „планински продукт“ и за осъществяване на официалния контрол върху неговата употреба и Наредба № 5/13.08.2019 г. за подготовка и представяне на искания до Европейската комисия относно земеделските продукти и храни със защитени географски означения и традиционно специфичен

характер, за контрол за съответствие с продуктова спецификация и за водене на регистри на производителите и контролиращите лица.

В съответствие със заложените процедури за вписване на нови производители в регистрите на производителите на земеделски продукти със защитени наименования, със заповед на министъра на земеделието, храните и горите, през 2019 г. в регистъра на производителите на ЗГУ „Българско розово масло“ са вписани 3 нови производители.

В регистъра на производителите на незадължителния термин за качество „планински продукт“ са вписани 3 производители, които имат право да използват наименованието „планински продукт“ при етикетирането на продуктите, за които са кандидатствали – домати, краставици, череши, сливи.

През 2019 г. и 2020 г. се провежда националната процедура по обработка на заявленията спецификации и придружителната документация на ЗНП „Българско кисело мляко“ и ЗНП „Българско бяло саламурено сирене“, с оглед изпращането на двете досиета в ЕК за разглеждане и постигане на вписване на двете наименования в европейския Регистър защитените наименования за произход и защитените географски указания. Извършват се проверки на място на членовете на сдружение „Български традиционно млечни продукти“ във връзка с производството на „Българско кисело мляко“.

В процес на провеждане е националната процедура по обработка на заявление за вписване на „Лютеница Първомай“/„Първомайска лютеница“ в европейския Регистър защитените наименования за произход и защитените географски указания, като са осъществени проверки на място на членовете на сдружение „Лютеница Първомай“.

С публикации в Официалния вестник на ЕС в периода декември 2019 г. – март 2020 г. ЕК одобри подадените от сдружение „Традиционни сурово-сушени месни продукти“ искания за несъществени изменения в спецификациите на ХТСХ „Филе Елена“, ХТСХ „Роле Трапезица“, ХТСХ „Луканка Панагюрска“ и ХТСХ „Кайсерован врат Тракия“.

1.3. Търговски механизми

1.3.1. Лицензиране на износа

Схема „Задължителни лицензии при износ на селскостопански продукти за календарна 2019 г.“

Продуктите, които подлежат на задължително лицензиране при износ за трети страни, независимо дали се иска възстановяване при износ, са от сектор Ориз. Задължителните лицензии служат за статистически цели, като чрез тях се наблюдава пазарът на тези чувствителни за ЕС продукти. За календарната 2019 г. са издадени 143 задължителни лицензии за износ на общо 11 825 тона ориз. Изпълнението на задължителните лицензии е обезпечено с 20 гаранции, на обща стойност 48 614 лева.

През 2019 г. са освободени 21 гаранции по лицензии, на обща стойност 32 874 лева, наложени са 3 глоби, общо за 7 053 лева и са регистрирани 7 нови бенефициенти.

За периода от 01.01.2020 г. до 25.06.2020 г. са издадени 82 задължителни лицензии за износ на ориз. Учредени са гаранции по задължителни лицензии, възлизащи на стойност 7 654 лева и са освободени са 9 гаранции, на обща стойност 21 382 лева.

Схема „Лицензии при износ на млечни продукти за Канада за календарна 2019 г.“

Съгласно Споразумението между Европейската общност и Канада, подписано през 1995 г., за да се възползват търговците от намаляване на митото при внос на сирена и кашкавал в Канада, задължително се изисква лицензия за износ, издадена в рамките на квота. Квотната система при внос в Канада е механизъм за закрила на местното производство и е комбинация от два инструмента – квоти и вносни мита. За България споразумението влиза в сила веднага след присъединяването ѝ към ЕС на 01.01.2007 г. Чрез износната лицензия за Канада се дава право на намалено мито при внос на млечни продукти под код 0406 от КН, произведени в държава-членка на Европейския съюз.

През 2019 г. са издадени 59 лицензи за износ на мляко и млечни продукти за Канада в рамките на квота, в т. ч. 21 лицензи за износ на 98 057 кг кашкавал и 38 лицензи за износ на 286 933 кг сирене.

Спрямо 2018 г. се наблюдава увеличение както на броя на издадените лицензи – със 118%, така и на изнесените количества – с 98% при кашкавала и със 105,5% при сиренето.

За периода от 01.01.2020 г. до 25.06.2020 г. са издадени общо 30 лицензи за износ на млечни продукти за Канада, в това число 10 лицензи за 38 505 кг кашкавал и 20 лицензи за 179 047 кг сирене.

Схема „Лицензи при износ на сирене за САЩ в квота за календарна 2019 г.”

В резултат на преговорите между САЩ и Европейския съюз, водени в рамките на Световната търговска организация, е сключено споразумение, с което България и Румъния стават част от квотата за внос на европейско сирене в САЩ от 2013 г. Тази квота дава възможност за внос в САЩ на европейско сирене под код 0406 от КН с намалено вносно мито. За календарната 2019 г. няма проявен интерес от български износители за участие по схемата, а за 2020 г. приемът на заявления за издаване на лицензи започва от 1 септември.

1.3.2. Лицензиране на вноса на земеделски продукти от трети страни

През 2019 г. администрирането на системата на лицензиране на вноса на земеделски продукти се осъществява на основание на разпоредбите на Закона за прилагане на Общата организация на пазарите на земеделски продукти на Европейския съюз, Наредба за условията и реда за издаване на лицензи и сертификати при внос и износ на земеделски и преработени земеделски продукти и контрола върху вноса и износа на земеделски и преработени земеделски продукти от 07.01.2014 г., Наредба № 15 от 01.10.2012 г. за реда за предоставяне на обезпечения за издаване на лицензи за внос и износ, сертификати за предварително фиксиране и удостоверения за възстановяване на селскостопански продукти от или за трети страни, Регламент (ЕС) № 1308/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 17.12.2013 г. за установяване на обща организация на пазарите на селскостопански продукти и за отмяна на регламенти (ЕИО) № 922/72, (ЕИО) № 234/79, (ЕО) № 1037/2001 и (ЕО) № 1234/2007, РЕГЛАМЕНТ (ЕО) № 1301/2006 на Комисията от 31.08.2006 г. за определяне на общи правилата за управление на тарифните квоти за внос на земеделски продукти, които се управляват чрез системата на лицензи за внос, Делегиран регламент (ЕС) 2016/1237 на Комисията, Регламент за изпълнение (ЕС) 2016/1239 на Комисията и продуктовете регламенти.

Съгласно законодателството, задължително лицензиране на вноса от трети страни се прилага по отношение на следните продукти: ориз, чесън и етилов алкохол със земеделски произход.

Прилагането на лицензионния режим при внос в рамките на тарифни квоти и преференциални режими обхваща следните групи земеделски продукти: зърнени култури, ориз, захар, маслиново масло и трапезни маслини, пресни и преработени плодове и зеленчуци (чесън и консервирани гъби), говеждо и телешко месо, свинско месо, мляко и млечни продукти, яйца и яйчен албумин, птиче месо.

През 2019 г. са подадени 338 заявления за издаване на лицензи за внос на земеделски продукти от трети страни, в т. ч. 23 за извлечения на лицензи. Издадени са 293 лицензи, от които 73 - по тарифни квоти и преференциални режими и 220 - по общи условия.

През 2019 г. една фирма е получила права за внос на говеждо и телешко месо и една фирма е одобрена за вносител на мляко и млечни продукти.

Учредените в полза на МЗХГ гаранции за изпълнение на задължението за внос по издадените през 2019 г. лицензи възлизат на 50 992 3416 лева. На вносителите са възстановени гаранции на обща стойност 51 077 157 лева.

През 2019 г. в регистъра на МЗХГ са вписани 11 нови фирми на вносители на земеделски продукти. Към 31.12.2019 г. общият брой на регистрираните вносители на земеделски продукти е 492.

2. Подпомагане по Втори стълб на ОСП

Програма за развитие на селските райони 2014 - 2020 г.

Програмата за развитие на селските райони за периода 2014-2020 г. е с общ бюджет в размер на 5 706 727 515 лева (2 917 848 203 евро) публични средства, разпределени между 17 мерки и Тематична подпрограма за развитие на малките стопанства.

До 31.12.2019 г. са одобрени пет изменения на Програмата. През 2019 г. е изплатено за разглеждане от службите на ЕК шестото изменение, което е одобрено през второто тримесечие на 2020 г.

За периода на прилагане на ПРСР до 31.12.2019 г. договорените средства възлизат на 3 917 724 193 лева (2 003 131 298 евро) публични средства (без отчитане на поети задължения по мерките с 5 годишен ангажимент от ПРСР), което представлява 69% от целия бюджет на Програмата. Общо изплатените публични средства са в размер на 2 277 702 399 лева (1 164 588 608 евро) или 40% от бюджета.

Разплатените през календарната 2019 г. средства са в размер на 844 340 089 лева (431 710 854 евро).

През 2019 г. са реализирани приеми по следните мерки и подмерки от ПРСР 2014-2020:

- Подмярка 1.1. „Професионално обучение и придобиване на умения“
- Подмярка 4.2.2 „Инвестиции в преработка/маркетинг на селскостопански продукти по Тематичната подпрограма за малки стопанства“
- Подмярка 6.3 „Стартова помощ за развитието на малки стопанства“
- Подмярка 7.3. „Широколентова инфраструктура, включително нейното създаване, подобрене и разширяване, пасивна широколентова инфраструктура и мерки за достъп до решения чрез широколентова инфраструктура и електронно правителство“
- Подмярка 16.1. „Подкрепа за сформирани и функциониране на оперативни групи в рамките на ЕПИ“
- Мярка 10 „Агроекология и климат“
- Мярка 11 „Биологично земеделие“
- Мярка 12 „Плащания по „Натура-2000“ и Рамковата директива за водите“
- Мярка 13 „Плащания за райони, изправени пред природни или други специфични ограничения“
- Мярка 14 „Хуманно отношение към животните“

Мярка 1 „Трансфер на знания и действия за осведомяване“

Подмярка 1.1. „Професионално обучение и придобиване на умения“

Приемът по подмярката е осъществен в периода 2019 - 2020 г. Постъпили са 79 заявления за подпомагане, със стойност на субсидията в размер на 35 008 820 лева публични средства, които към средата на 2020 г. са в процедура по разглеждане и оценка.

Мярка 2 „Консултантски услуги, управление на стопанството и услуги по заместване в стопанството“

Подмярка 2.1. „Помощ за осигуряване на консултантски услуги“

Националната служба за съвети в земеделието е единствената съветническа организация, определена в Наредба № 7/05.05.2016 г. за прилагане на подмярка 2.1.2 „Консултантски услуги за малки земеделски стопанства“ и одобрена от ЕК да предоставя консултантски услуги на малките земеделски стопанства.

През 2019 г. продължи предоставянето на КП по подмярка 2.1.2 от ПРСР 2014-2020 г., което включва посещения на място, оценка и анализ на състоянието на земеделските стопанства, както и, където е приложимо, вземане на почвени проби за агрохимичен анализ и изготвяне на препоръки за торене. На малките земеделски стопанства се предоставят информация, конкретни съвети и препоръки във връзка със заявените КП.

Общият брой на подадените заявления за получаване на КП по подмярка 2.1.2 от началото на предоставянето на пакетите през 2016 г. до 31.12.2019 г. е 7 849, а изготвените писмени доклади са 7 761.

Във връзка със стартиралата на 28.06.2019 г. процедура за прием по подмярка 6.3 „Стартова помощ за развитието на малки стопанства“ от мярка 6 „Развитие на стопанства и предприятия“ от ПРСР 2014-2020 г. НССЗ своевременно стартира прием на заявления за получаване на КП, включващ изготвяне на бизнес-план и основна информация за проектното предложение, за кандидатстване по подмярка 6.3. През периода на приема (01.07. – 24.09.2019 г.) са постъпили 2 063 заявления от земеделски стопани, кандидати по подмярка 6.3. Общо изготвените от НССЗ проектни предложения на земеделски стопани са 2 056.

Във връзка със стартиралата в края на 2019 г. прием по подмярка 4.2.2 „Инвестиции в преработка/маркетинг на селскостопански продукти по Тематичната подпрограма“ от мярка 4 „Инвестиции в материални активи“ от ПРСР 2014-2020 г. на земеделски стопани е предоставен консултантски пакет, включващ изготвяне на бизнес-план и основна информация за проектното предложение за кандидатстване по подмярката. Подадени са три заявления за изготвяне на проектни предложения, по които от експерти на НССЗ са изготвили съответните проекти - за преработка на плодове (производство на сокове), за преработка на мед и за преработка на ядки.

През 2019 г. по подмярка 2.1.2 са извършени плащания в размер на 2 580 680 лева, в това число за земеделски и горски стопани - 1 399 111 лева и за малки земеделски стопани - 1 181 569 лева. Разплатените публични средства по Мярка 2 от началото на нейното прилагане до 31.12.2019 г. са в размер на 13 101 612 лева.

Мярка 4 „Инвестиции в материални активи“

Подмярка 4.1 „Инвестиции в земеделски стопанства“

През 2019 г. по подмярката са сключени 7 договора за финансова помощ, с одобрена субсидия в размер на 6 092 865 лева. Разплатените средства през годината възлизат на 113 904 939 лева.

За периода на прилагане на ПРСР 2014-2020 г. до 31.12.2019 г. действащите договори по подмярка 4.1 са 1 409, с одобрена финансова помощ в размер на 739 747 767 лева. Общо изплатените средства са на стойност 390 107 083 лева.

Данните от сключените договори от прием 2015 г. и 2016 г., показват, че младите земеделски стопани са почти 1/3 от подпомогнатите бенефициенти по подмярката.

Подмярка 4.1.2 „Инвестиции в земеделски стопанства по Тематична подпрограма за развитие на малки стопанства“

Подмярката има за цел подобряване на икономическата устойчивост и резултати на малките стопанства чрез реструктуриране и развитие на наличните материални мощности в стопанствата, насърчаване въвеждането на нови процеси и технологии за повишаване качеството на произвежданата продукция, опазване на компонентите на околната среда и спазване на стандартите на Европейския съюз и подобряване на условията в земеделските стопанства.

През периода 18.07.2018 г.-22.10.2018 г. е отворен прием чрез системата ИСУН 2020 на проектни предложения с общ бюджет 24 447 500 лева. Постъпили са 268 проекта, с обща стойност на заявената безвъзмездна финансова помощ в размер на 7 808 590 лева. Към 31.12.2019 г. проектните предложения са на етап оценка за административно съответствие и допустимост.

Подмярка 4.2 „Инвестиции в преработка/маркетинг на селскостопански продукти“

В рамките на проведения през 2018 г. прием, с бюджет от 166 243 000 лева (впоследствие увеличен на 241 188 575 лева), са постъпили 593 заявления за финансова помощ, с обща стойност на заявената субсидия в размер на 703 676 087 лева. Подписани са 115 договора за подпомагане, със стойност на БФП в размер на 139 122 935 лева.

Към 31.12.2019 г. действащите договори са 379, с одобрени публични средства в размер на 477 667 759 лева. За целия период на прилагане на подмярката до края на 2019 г. са изплатени общо 144 421 857 лева, а за календарната 2019 г. плащанията са в размер на 48 728 133 лева.

Подмярка 4.2.2 „Инвестиции в преработка/маркетинг на селскостопански продукти по Тематичната подпрограма“

През м. октомври 2019 г. по подмярката е обявена процедура за подбор на проектни предложения през ИСУН, с разполагаем бюджет от 3 295 760 лева.

В рамките на приема са подадени 5 проекта, на обща стойност 639 339 лева. Към 31.12.2019 г. проектите са в процедура на разглеждане и оценка.

Мярка 6 „Развитие на стопанства и предприятия“

Подмярка 6.1 „Стартова помощ за млади земеделски стопани“

Следвайки принципа на децентрализация и с цел улеснение за земеделските стопани и намаляване на административната тежест прилагането на подмярката е разпределено в 28 областни дирекции на Разплащателната агенция.

През 2018 г. е обявена процедура за прием на проектни предложения по Подмярка 6.1 „Стартова помощ за млади земеделски стопани“ с бюджет в размер на 43 027 600 лева. Постъпили са 1 837 проектни предложения, с обща стойност на заявената безвъзмездна финансова помощ от 89 048 049 лева. Сключени са 855 договора, със стойност на БФП в размер на 41 805 225 лева. За целия период на прилагане на ПРСР до 31.12.2019 г. по подмярката са изплатени общо 114 030 187 лева, а за календарната 2019 г. извършените плащания са на стойност 25 131 886 лева.

През настоящия, както и през предходния програмен период, е налице висок интерес от страна на младите земеделски стопани към подпомагане по мярката. Отново ключова роля за нейното прилагане има мярка 2 от ПРСР 2014-2020 г., която практически осигурява безплатна консултантска помощ при подготовка на документите за кандидатстване.

Подмярка 6.3 „Стартова помощ за развитието на малки стопанства“

Прилагането на подмярката стартира през 2016 г., като на практика това е първият целенасочен прием по Тематичната програма за малки стопанства в ПРСР 2014-2020 г. С цел улеснение за земеделските стопани и намаляване на административната тежест подмярката се прилага децентрализирано в 28-те областни дирекции на Разплащателната агенция.

През 2019 г. е обявена процедура за прием на проектни предложения с разполагаем бюджет в размер на 43 027 600 лева. В рамките на приема са постъпили 2 653 заявления, с обща стойност на заявената безвъзмездна финансова помощ в размер на 76 190 267 лева. През годината са сключени 55 договора, на стойност 1 613 535 лева, за финансово подпомагане на проектни предложения, постъпили при първия обявен прием. Разплатените средства са в размер на 6 704 831 лева.

За целия период на прилагане на ПРСР 2014-2020 г. до края на 2019 г. по подмярката са постъпили общо 3 815 проектни предложения, по 1 907 от които са сключени договори за финансово подпомагане. Общият размер на одобрената финансова помощ е в размер на 5 5945 659 лева, а платените суми към бенефициенти по подмярката са 70 969 582 лева.

Подмярка 6.4.1 „Инвестиции в подкрепа на неземеделски дейности“

Подмярката стартира за първи път с прием през календарната 2018 г., с общ бюджет от 132 994 400 лева публични средства, разделен в три процедури за подпомагане - в сектори „производство“, „услуги“ и „занаяти“. Общо постъпилите заявления по приема са 826, със стойност на исканата субсидия 220 848 690 лева публични средства.

Бюджетът за прием по направление „Инвестиции, насочени към развитие на занаяти“ възлиза на 5 867 400 лева. Постъпили са 29 проектни предложения, с обща стойност на заявената безвъзмездна финансова помощ от 6 026 013 лева. За оценка за административно съответствие и допустимост и техническа и финансова оценка са допуснати 25 проектни предложения.

По процедура „Развитие на услуги във всички сектори и други неземеделски дейности“, с бюджет по приема в размер на 68 453 000 лева са постъпили 507 заявления, с обща стойност на заявената безвъзмездна финансова помощ в размер на 133 461 838 лева. Тъй като общият размер на заявената финансова помощ по подадените проектни предложения превишава разполагаемия бюджет по процедурата, е извършена предварителна оценка на 471 проектни предложения.

По направление „Производство на продукти, които не са включени в Приложение I от Договора за функционирането на Европейския съюз“ са постъпили 290 заявления, с обща стойност на заявената субсидия от 81 360 838 лева, която надхвърля разполагаемия бюджет по приема - 58 674 000 лева. Извършена е предварителна оценка на 269 проектни предложения.

Към края на 2019 г. по подмярката няма сключени договори за подпомагане, а постъпилите проектни предложения са в процес на разглеждане и оценка.

Мярка 7 „Основни услуги и обновяване на селата в селските райони“

Подмярка 7.2 „Инвестиции в създаването, подобряването или разширяването на всички видове малка по мащаби инфраструктура“

През 2019 г. не е провеждан прием по подмярката. Сключени са 322 договора по приеми от предходни години, на обща стойност 220 178 490 лева. Извършените през годината разплащания възлизат на 277 981 002 лева.

За периода на прилагане на ПРСР до 31.12.2019 г. общо сключените договори за финансова помощ са 647, със стойност на договорената субсидия в размер на 1 033 635 826 лева. Разплатените средства възлизат на 321 810 980 лева.

Подмярка 7.3. „Подпомагане на ширококолентова инфраструктура, включително нейното създаване, подобрение и разширяване, пасивна ширококолентова инфраструктура и мерки за достъп до решения чрез ширококолентова инфраструктура и електронно правителство“

Подмярката изпълнява цели не само на ПРСР, но и такива, поставени в Националния план за развитие на електронното управление (Национален план за развитие на е-правителство). Тя е съгласувана и с Национална стратегия за развитие на ширококолентовия достъп в България и подпомага реализацията на дейността на Държавна агенция „Електронното управление“, която е единствен нейн бенефициент.

Към 31.12.2019 г. по подмярката е обявен един прием (в края на м. май 2019 г.), който впоследствие е прекратен, за прецизиране на заложените параметри.

Подмярка 7.6. „Проучване и инвестиции, свързани с поддържане, възстановяване и подобряване на културното и природно наследство на селата

През 2019 г. по подмярката не е обявяван прием. От началото на прилагане на ПРСР 2014-2020 г. до 31 декември 2019 г. са сключени общо 89 договора, на обща стойност 50 418 101 лева, а изплатените публични средства възлизат на 35 667 734 лева, от които през 2019 г. - 16 432 424 лева.

Мярка 8 „Инвестиции в развитие на горските райони и подобряване жизнеспособността на горите“

Подмярка 8.3 „Предотвратяване на щети по горите от горски пожари, природни бедствия и катастрофични събития“

През 2018 г. по подмярката е обявена за първи път процедура за прием на проекти през ИСУН, с бюджет в размер на 33 363 992 лева. Постъпили са 37 проектни предложения, с обща стойност на заявената субсидия 57 690 674 лева. През 2019 г. проектите са в процедура по разглеждане и оценка.

Подмярка 8.4 „Възстановяване на щети по горите от горски пожари, природни бедствия и катастрофични събития“

През 2018 г. е обявена първата процедура за прием на проекти през ИСУН по подмярката, с разполагаем бюджет в размер на 15 646 400 лева. Подадени са 14 заявления за подпомагане, с обща стойност на заявената субсидия 5 946 658 лева. През 2019 г. проектните предложения са в процедура по разглеждане и оценка.

Подмярка 8.6 „Инвестиции в технологии за лесовъдство и в преработката, мобилизирането и търговията с горски продукти“

Първата процедура за прием по подмярката е обявена през 2018 г., през системата ИСУН, с определен бюджет в размер на 35 204 400 лева. Постъпили са 197 проектни предложения, с обща стойност на заявената субсидия 79 373 910 лева. Към края на 2019 г. проектите са в процедура по разглеждане и оценка.

Мярка 9 „Учредяване на групи и организации на производителите“

Мярката е насочена към учредяване на групи и организации на производители в земеделския сектор, подпомагане на производството и доставките на висококачествени земеделски продукти, отговарящи на европейските стандарти и на пазарните изисквания и подобряване на достъпа до пазара на малки и средни стопанства.

В рамките на обявения през 2018 г. прием, с бюджет в размер на 14 793 044 лева, са подадени общо 44 проектни предложения.

През 2019 г. са сключени 16 договора за финансова помощ, с общ размер на договорената субсидия 7 408 513 лева. Разплатените средства са в размер на 748 632 лева.

За периода на прилагане на ПРСР 2014-2020 г. до края на 2019 г. по мярка 9 са сключени 23 договора, със стойност на одобрената безвъзмездна финансова помощ в размер на 12 846 827 лева. Изплатените средства за периода възлизат на 1 080 207 лева.

Мярка 10 „Агроекология и климат“

През периода 2015 - 2019 г. мярката се прилага в пълен обхват със следните направления:

- възстановяване и поддържане на постоянно затревени площи с висока природна стойност;
- поддържане на местообитанията на зимуващите видове гъски и ливаден блатар в обработваеми земи с орнитологично значение;
- поддържане на местообитанията на Царски орел и Египетски лешояд в обработваеми земи с орнитологично значение;
- контрол на почвената ерозия;
- традиционни практики за сезонна паша (пасторализъм);
- опазване на застрашени от изчезване местни породи, важни за селското стопанство;
- опазване на застрашени от изчезване местни сортове, важни за селското стопанство.

За целия период на прилагане до 31.12.2019 г. по мярка 10 са изплатени общо 281 211 261 лева публични средства, от които 58 999 670 лева през 2019 г.

Мярка 11 „Биологично земеделие“

Мярката обхваща прилагането на две подмерки - „Плащания за преминаване към биологично земеделие“ и „Плащания за поддържане на биологично земеделие“, с предвидено подпомагане в три направления - биологично растениевъдство, биологично пчеларство и биологично животновъдство.

През 2019 г. по мярката са изплатени общо 43 971 851 лева, а в периода 2015-2019 г. изплатените публични средства на биологични производители са в размер на 207 602 377 лева.

Мярка 12 „Плащания по „Натура-2000“ и Рамковата директива за водите“

Темпът на усвояване на средствата по мярката е равномерен, като ежегодно участват сходен брой бенефициенти, стопанисващи земеделски земи в защитени зони от Натура 2000. Мярката се прилага частично, чрез подмярка 12.1. Компенсаторни плащания за земеделски площи в Натура 2000.

През 2019 г. са извършени плащания в размер на 45 779 391 лева, а общо изплатените публични средства за периода от началото на прилагане на мярката до 31.12.2019 г. са в размер на 181 634 138 лева.

Мярка 13 „Плащания за райони, изправени пред природни или други специфични ограничения“

Мярка 13 с двете си подмерки - подмярка 13.1 "Компенсационни плащания в планински райони" и подмярка 13.2 "Компенсационни плащания за други райони, засегнати от значителни природни ограничения" се прилагат от 2015 г.

За целия период на прилагане до края на 2019 г. по мярката са изплатени общо 449 557 040 лева, от които през 2019 г. - 182 698 674 лева.

Мярка 14 "Хуманно отношение към животните"

Мярка 14 "Хуманно отношение към животните" стартира за пръв път през 2017 г. и се прилага в две подмерки - 14.1 „Плащания за хуманно отношение към животни в сектор едри преживни животни“ и 14.2 „Плащания за хуманно отношение към животни в сектор дребни преживни животни“.

За периода 2017-2019 г. по мярката са изплатени общо 7 540 959 лева. Плащанията през 2019 г. са в размер на 3 655 542 лева.

Мярка 16 „Сътрудничество“

Подмярка 16.1. „Подкрепа за сформирани и функциониране на оперативни групи в рамките на ЕПИ“

Приемът по подмярката е отворен за проектни предложения през 2019 г. Постъпили са 48 проекта, с обща стойност на исканата субсидия в размер на 34 422 080 лева публични средства. Към 31.12.2019 г. проектите са в процедура на разглеждане и оценка.

Мярка 19 „Водено от общностите местно развитие“

Подмярка 19.1 „Помощ за подготвителни дейности“

За периода на прилагане на подмярката до 31.12.2019 г. са сключени 100 договора за подпомагане, на обща стойност 5 077 786 лева, по които за изпълнение на дейности участват 180 общини, обхващащи население от 2 300 000 жители и територия от 74 433 кв. км (78% от територията на селските райони на страната).

Чрез изпълнените дейности от бенефициентите са организирани и проведени около 1 200 публични събития (конференции, семинари, срещи, обучения и др.).

Общата стойност на изплатените средства по подмярката за целия период на прилагане до края на 2019 г. е 3 934 791 лева публични средства, от които през 2019 г. – 48 722 лева.

Подмярка 19.2 „Прилагане на операции в рамките на стратегии за водено от общностите местно развитие”

За периода на прилагане на мярката са одобрени 64 стратегии за ВОМР, с общ размер на финансовата помощ 364 547 800 лева.

За 2019 г. в ИСУН, в статус „Приключени“, са постъпили 203 процедури по подмярката, със стойност на подадените проектни предложения възлизаща на 505 260 153 лева.

Постъпилите проектни предложения по процедурите за изпълнение на включени мерки в стратегиите на МИГ за 2019 г. са 782.

През 2019 г. по подмярката не са извършени разплащания.

Подмярка 19.3 „Подготовка и изпълнение на дейности за сътрудничество на МИГ”

През месец август 2018 г. по подмярка 19.3 е открит прием за проектни предложения, разделен в две процедури – „Подбор на проектни предложения за подготвителни дейности за подготовка на проекти за сътрудничество“, с бюджет от 399 994 лева и „Подбор на проектни предложения за изпълнение на проекти за сътрудничество“, с бюджет от 1 599 975 лева.

За периода на прилагане до края на 2019 г. по подмярката не са извършвани разплащания.

Подмярка 19.4 „Текущи разходи и популяризиране на стратегия за водено от общностите местно развитие”

Съгласно чл. 12, ал. 1 от Наредба № 1 от 2016 г. за прилагане на подмярка 19.4 ежегодно до 30 септември местните инициативни групи подават заявление за одобрение на планирани дейности и разходи за следващата календарна година. За възстановяване на извършените от МИГ разходи през 2019 г. са разплатени 8 750 590 лева, а за целия период на прилагане на мярката до 31.12.2019 г. изплатените средства възлизат на 20 026 116 лева.

Мярка 20 „Техническа помощ”

За периода от началото на прилагане на ПРСР 2014-2020 г. до края на 2019 г. по мярка 20 са одобрени 127 заявления за подпомагане, на обща стойност 46 743 620 лева. Платените към същия период разходи са в размер на 33 060 888 лева публични средства, от които през 2019 г. - 8 217 834 лева.

Както през програмния период 2007-2013 г., така и в периода 2014-2020 г. мярката има ключова роля за прилагане на ПРСР. Реализирани са дейности, насочени към осигуряване на информираност и публичност на Програмата, извършване на анализи, проучвания, изследвания и оценки, както и техническо обезпечение и възнаграждения за УО и РА.

Таблица IV.7. Изплатени финансови средства по ПРСР през 2019 г., по мерки и подмерки, лева

Мярка/ Подмярка	Наименование на мярката	Изплатени средства
2.1.2	Консултантски услуги за земеделски и горски стопани	1 399 111
2.1.2	Консултантски услуги за малки земеделски стопанства	1 181 569
4.1	Инвестиции в земеделски стопанства	113 904 939
4.2	Инвестиции в преработка/маркетинг на селскостопански продукти	48 728 133
6.1	Стартова помощ за млади земеделски стопани	25 131 886
6.3	Стартова помощ за развитие на малки стопанства	6 704 831
7.2	Инвестиции в създаването, подобряването или разширяването на всички видове малка по мащаби инфраструктура	277 981 002
7.6	Проучвания и инвестиции, свързани с поддържане, възстановяване и подобряване на културното и природно наследство на селата	16 432 424

8.1	Инвестиции в развитието на горските площи и горите	5 288
9	Учредяване на групи и организации на производители	748 632
10	Агроекология и климат	58 999 670
11	Биологично земеделие	43 971 851
12	Плащания за Natura 2000 и рамковата директива за водите	45 779 391
13	Плащания за райони, изправени пред природни или други специфични ограничения	182 698 674
14.	Хуманно отношение към животните	3 655 542
19.1	Помощ за подготвителни дейности	48 722
19.4	Текущи разходи и популяризиране на стратегия за Водено от общностите местно развитие	8 750 590
20	Техническа помощ	8 217 834
	Общо	844 340 089

Източник: ДФЗ-РА

3. Допълнително държавно подпомагане

В допълнение към подпомагането по двата стълба на ОСП, земеделският сектор в България получава финансова подкрепа с национални средства по схеми за държавни помощи, краткосрочни и инвестиционни кредити, отпускани от ДФ „Земеделие”.

3.1. Държавни помощи

Политиката на МЗХГ по отношение на подкрепата с държавни помощи в сектор Земеделие е насочена приоритетно към малките и средни земеделски стопанства. Тя се осъществява в съответствие с политиката на Европейския съюз в областта, с цел насърчаване и устойчиво развитие на дребния и средния бизнес, подобряване на икономическата ефективност и конкурентоспособност на малките и средни предприятия в земеделието, както и жизнения стандарт на заетите в сектора.

Предоставянето на държавни помощи за българското селско стопанство има положително въздействие върху отрасъла, като води до повишаване на конкурентоспособността на малките и средните земеделски стопанства. Прилагат се мерки, насочени към подобряване на ефективността на стопанствата и производство на по-качествена продукция, предприемане на превантивни действия и компенсация на щети от природни бедствия и неблагоприятни климатични събития, съдействие за предотвратяване на заболявания по растения и животни, опазване на генетичните ресурси в растениевъдството и животновъдството, насърчаване на хуманното отношение към животните, стимулиране участието в изложения за популяризиране българското селскостопанско производство и за обмен на опит.

Като инструмент за подпомагане в селскостопанския отрасъл на страната, държавните помощи се планират, разработват и насочват към приоритетните нужди на българското земеделие, при спазване на европейското законодателство.

Общата стойност на подпомагането с държавни помощи в сектор Земеделие през 2019 г. е в размер на 278,1 млн. лева, от които:

- 154,2 млн. лева по схеми на държавни помощи и помощи de minimis, администрирани от ДФЗ;
- 123,9 млн. лева по 2 схеми за данъчни облекчения (преотстъпване на корпоративен данък за данъчна 2018 г. и намалена акцизна ставка на газьол).

През годината са предоставяни държавни помощи в следните направления:

- 1) **Инвестиционни помощи** – насочени към малките и средни земеделски стопанства с цел увеличаване на инвестиционната активност

През 2019 г. Европейската комисия одобри 4 нови инвестиционни схеми за държавни помощи. Схемите са насочени приоритетно към реализиране на малки проекти с ниски тавани на инвестиционни разходи, като по този начин се предоставя възможност и на най-малките стопанства за осъществяване на технологична модернизация. Помощите са както следва:

- „Помощ за инвестиции в материални активи в земеделски стопанства, свързани с първично производство на растениевъдна земеделска продукция“

Помощта се предоставя под формата на капиталова субсидия за покриване на част от разходите за реализация на инвестиции в машини, оборудване и линии за подготовка, охлаждане и съхранение на първична земеделска продукция.

- „Инвестиции за закупуване или изграждане на обекти за преработка и/или обработка на сурово мляко“

Помощта се предоставя под формата на капиталова субсидия за покриване на част от разходите за реализация на инвестиция за изграждане на обект за преработка и/или обработка на сурово мляко с необходимото оборудване (мини мандри) или за закупуване на временен обект за търговия на дребно на млечни продукти (включително закупуване на необходимото оборудване), в който се обработва и/или преработва сурово мляко, съгласно Наредба № 26 от 14.10.2010 г. за специфичните изисквания за директни доставки на малки количества суровини и храни от животински произход.

- „Инвестиции за закупуване на съоръжения за добив и съхранение на сурово мляко и съоръжения за изхранване на новородени животни с мляко“

Помощта се предоставя под формата на капиталова субсидия за покриване на част от разходите за реализация на инвестиция в закупуване на съоръжения за добив и съхранение на сурово мляко и съоръжения за изхранване на новородени животни с мляко.

- „Инвестиции за изграждане на кланични пунктове“

През м. юни 2020 г. са утвърдени указанията за прилагане през 2020 г. и предстои прием на заявления. Помощта ще се предоставя под формата на капиталова субсидия за покриване на част от разходите за реализация на инвестиция в изграждане на пунктове за добив и транжиране на месо от собствени едри преживни животни (ЕПЖ) и дребни преживни животни (ДПЖ) на територията на ферма и/или закупуване на мобилни такива (преместваеми обекти, които могат да се транспортират с помощта на превозно средство).

Продължава да се прилага и стартиралата през 2015 г. държавна помощ за „Инвестиции за изграждане на търговски помещения и закупуване на търговско оборудване на земеделски стопани, осъществяващи директни доставки на малки количества суровини и храни от селскостопански животни“.

- 2) Управление на риска и кризите** - насочени към противодействие и компенсиране на щети при природни бедствия или неблагоприятни метеорологични условия, както и при болести по животните и растенията

- Държавна помощ за компенсиране на щетите по земеделските култури, причинени от неблагоприятни климатични събития, които могат да бъдат приравнени на природни бедствия

Подпомагането по схемата представлява директна помощ, която е в размер до 80% от средните производствени разходи за отглеждане на дадена култура през съответната стопанска година.

- Държавна помощ за компенсиране на материални щети по загинали селскостопански животни и унищожени пчелни кошери

Помощта се изплаща във вид на директни помощи до 100% от средните пазарни цени на селскостопанските животни по видове и категории.

- Помощ за компенсиране разходите на земеделски стопани, свързани с изпълнение на мерки по Националната програма за контрол на вредителите в трайните насаждения през зимния период;
- Помощ за компенсиране разходите на земеделски производители, свързани с изпълнение на мерки по „Национална програма от мерки за контрол на почвени неприятели по картофите от сем. Телени червеи (Elateridae);
- Помощ за компенсиране разходите на земеделски стопани, свързани с изпълнение на мерки по „Национална програма от мерки за контрол на Доматен миниращ молец - *Tuta absoluta* Meyrick (Lepidoptera);
- Помощ за компенсиране разходите на земеделски стопани, свързани с изпълнение на мерките по Държавната профилактична програма и Програмите за надзор и ликвидиране на болести по животните;
- Държавна помощ за съфинансиране на застрахователни премии при застраховане на селскостопанска продукция;
- Държавна помощ за компенсиране на разходи при отстраняване и унищожаване на мъртви животни.

3) Помощи, насочени към гарантиране използването на качествен посевен материал в растениевъдството, поддържане на високо ниво на развъдната дейност в животновъдството и оптимизиране процеса по производство на качествени селскостопански продукти

- Държавна помощ за участие на земеделски стопани в схема за качество за производство на качествени семена и посадъчен материал;
  - Държавна помощ за водене на родословна книга и определяне на продуктивните качества на животните;
  - Помощ за сертифициране на стопанства в сектор „Плодове и зеленчуци“ по стандарта GLOBALG.A.P.
- 4) Помощи, насочени към повишаване на качеството на храните и суровините от животински произход чрез отделяне на особено внимание на хуманно отношение към животните**
- Държавна помощ за реализиране на доброволно поети ангажменти за хуманно отношение към свинете;
  - Държавна помощ за реализиране на доброволно поети ангажменти за хуманно отношение към птиците.

5) Помощ за участие в изложения

Подпомагането от този вид допринася както за популяризацията на българската селскостопанска продукция на пазара, така и за промотиране на рентабилните сортове растения, породи животни, иновационни и ефективни технологии и практики сред българските земеделски стопани. Прилага се в сектори „Растениевъдство“, „Животновъдство“ и „Преработка на земеделски продукти“.

6) Минимални помощи (de minimis)

Помощите от типа de minimis се предоставят при спазване разпоредбите на Регламент (ЕС) № 1408/2013 г., изменен с Регламент (ЕС) 2019/316 от 21 февруари 2019 г. Правилото de minimis се прилага по отношение на помощи, които поради малкия си размер не застрашават конкуренцията и могат да се предоставят от държавите членки без необходимост от одобрение от Европейската комисия. Понастоящем максималният размер на помощите de minimis в сектора на производството на

селскостопански продукти е установен на 25 000 евро на стопанство за период от три последователни данъчни години.

През 2019 г. по разработени схеми de minimis за животни и за пчелни семейства е предоставено подпомагане в размер на общо 36,4 млн. лева.

7) Данъчни облекчения (администрирани по друг ред)

- Държавна помощ за инвестиции в земеделски стопанства чрез преотстъпване на корпоративния данък

Помощта се администрира от Националната агенция за приходите. По линия на помощта, заявеният за преотстъпване данък за данъчна 2018 г. е 40,3 млн. лева от 2 340 земеделски стопани. По предварителни данни на НАП, заявеният за преотстъпване данък за данъчна 2019 г. е 32,4 млн. лева.

- Държавна помощ „Помощ под формата на отстъпка от стойността на акциза върху газьола, използван в първичното селскостопанско производство“

По линия на помощта, за кампания 2019 са изплатени близо 83,6 млн. лева на 11 450 земеделски стопани.

Таблица IV.8. Държавни помощи в земеделието през 2019 г.

Държавна помощ	Усвоен финансов ресурс - лева	Брой бенефициери
Помощ за компенсиране на разходите на земеделските стопани, свързани с изпълнение на мерки по Държавната профилактична програма и Програмите за надзор и ликвидиране на болести по животните	13 243 937	86 800
Помощ за създаване и поддържане на родословна книга и за определяне продуктивността и генетичните качества на животните	7 156 294	5 200
Помощ за компенсиране на материални щети по загинали селскостопански животни и унищожени пчелни кошери и пчелни семейства	25 946	4
Инвестиции за изграждане на търговски помещения и закупуване на търговско оборудване за земеделски стопани, осъществяващи директни доставки на малки количества суровини и храни от селскостопански животни	69 034	6
Помощ за реализирането на доброволно поети ангажименти за хуманно отношение към свинете	32 417 563	78
Помощ за реализирането на доброволно поети ангажименти за хуманно отношение към птиците	34 429 270	214
Помощ за компенсиране на разходите при отстраняване и унищожаване на мъртви животни	14 639 045	3
Помощ "Инвестиции за закупуване на съоръжения за добив и съхранение на сурово мляко и съоръжения за изхранване на новородени животни с мляко"	0	0
Помощ "Инвестиции за изграждане на кланични пунктове"	0	0
Помощ "Инвестиции за закупуване или изграждане на обекти за преработка и/или обработка на сурово мляко"	47 500	1
Помощ за компенсиране на щетите по земеделските култури, причинени от неблагоприятни климатични събития, които могат да бъдат приравнени на природни бедствия (за щети през 2018 г. - 1 858 477 лева за 240 броя бенефициери и за 2019 г. - 2 109 466 лева за 240 броя бенефициери)	3 967 923	480
Помощ за компенсиране разходите на земеделски производители, свързани с изпълнение на мерки по Националната програма за контрол на вредителите в трайните насаждения през зимния период	5 568 484	5 809
Помощ за компенсиране разходите на земеделски производители, свързани с изпълнение на мерки по Националната програма от мерки за контрол на Доматен минаращ молец	130 261	27

Държавна помощ	Усвоен финансов ресурс - лева	Брой бенефициери
Помощ за компенсирание разходите на земеделски производители, свързани с изпълнение на мерки по „Национална програма от мерки за контрол на почвени неприятели по картофите от сем. Телени червеи	1 627 069	287
Помощ за съфинансиране на застрахователни премии при застраховане на селскостопанска продукция	1 078 529	403
Помощ за участие на земеделски стопани в схема за качество за производство на семена и посадъчен материал	1 098 210	427
Помощ "Инвестиции в материални активи в земеделски стопанства, свързани с първично производство на растителна земеделска продукция"	115 483	5
Помощ за участие в изложения	2 129 631	675
Помощ за сертифициране на стопанства в сектор „Плодове и зеленчуци“ по стандарта GLOBALG.A.P.	21 226	21
Помощи de minimis	36 411 764	23 836
Помощ под формата на отстъпка от стойността на акциза върху газьола, използван в първичното селскостопанско производство	83 580 834	11 450
Помощ за инвестиции в земеделски стопанства чрез преотстъпване на корпоративен данък - данъчна 2018 г.	40 326 938	2 340
Общо по схеми на държавни помощи и de minimis, прилагани от ДФЗ	154 177 169	
ОБЩО по схеми на държавни помощи (вкл. чрез данъчни облекчения) и de minimis	278 084 941	

Източник: ДФ „Земеделие“, Национална агенция за приходите, Агенция „Митници“

Данни за периода януари - юни 2020 г.

За 2020 г., разпределеният ресурс за държавни помощи за схеми на държавни помощи и помощи de minimis в селското стопанство, прилагани от ДФЗ, е 155,6 млн. лева. Към 24.06.2020 г. с решения на УС на ДФЗ по схеми за държавни помощи е утвърден ресурс в размер на 118,1 млн. лева.

3.2. Краткосрочно кредитиране

През 2019 г. ДФ „Земеделие“ е предоставил общо 84 000 лева под формата на краткосрочни кредити за земеделските стопани (при 2 228 659 лева през 2018 г.). Сумата е изплатена по сключен през 2018 г. договор за целеви кредит за закупуване на минерален тор и/или семена и използването на неокончателно сертифицирани собствени семена за производство на пшеница, реколта 2019 г. В рамките на 2019 г. не са вземани решения от УС на ДФЗ за предоставяне на краткосрочни кредити.

През годината са отсрочени кредити за животновъди, птицевъди и свиневъди, получени през периода 2008 – 2012 г., както и кредити за отглеждане на картофи, реколта 2011 г.

3.3. Инвестиционни кредитни схеми на ДФЗ

През 2019 г. ДФЗ прилага следните схеми за кредитиране на инвестиционните намерения на земеделските стопани:

- Схема за кредитиране със средства на ДФ „Земеделие“ на лица с одобрени проекти по „Национална програма по пчеларство за тригодишния период 2017 – 2019 година“;
- Кредитна схема на ДФ „Земеделие“ за инвестиции в селското стопанство;
- Схема за кредитиране на проекти по държавна помощ „Инвестиции за изграждане на търговски помещения и закупуване на търговско оборудване за земеделски производители, осъществяващи директни доставки на малки количества суровини и храни от животински произход“.

Схема за кредитиране със средства на ДФ „Земеделие” на лица с одобрени проекти по „Национална програма по пчеларство за тригодишния период 2017 – 2019 година” (НПП)

Тази схема за кредитиране се прилага за седма поредна година, което допринася за значително увеличение в усвояването на средствата по Националната програма по пчеларство.

По условията на схемата е дадена възможност на по-голям брой земеделски производители да осигурят чрез кредит необходимия им финансов ресурс за реализация на одобрени проекти по Мерки А, Б, В и Д от НПП - закупуване на нови кошери, голи роеве, отводки, пчелни майки, ветеринарномедицински продукти, като за новата схема обхватът е допълнен и с възможността за закупуване на пчеларско оборудване и прикачен инвентар за подвижно пчеларство.

Максималният размер на кредита е до 80% от размера на реално договорените разходи по сключени договори за покупко-продажба, но не повече от 80% от одобрените разходи по договор за финансова помощ по НПП, при 3% годишна лихва.

За срока на прием по схемата са подадени 144 заявления за кредит, като всички са обработени и финансирани. Сумата на предоставените средства е 813 323,27 лева.

Погасяването на кредита, дължимите лихви и такса за обслужване се осъществява чрез прихващане от одобрената финансова помощ по НПП.

Кредитна схема на ДФ „Земеделие” за инвестиции в селското стопанство

Кредитната схема на ДФ „Земеделие” за инвестиции в селското стопанство е с три основни направления - „Растениевъдство”, „Животновъдство” и „Техническо обезпечаване”. Схемата цели стимулиране на инвестиционния процес, повишаване на конкурентоспособността и качеството на произведената селскостопанска продукция посредством облекчаване на достъпа до кредитен ресурс.

Дейностите и обектите, предвидени за финансово подпомагане са:

- създаване, възстановяване и отглеждане на трайни насаждения и инвестиции в оранжерийното производство;
- създаване и оборудване на животновъдни ферми и закупуване на чистопородни, хибридни и стокови животни;
- закупуване на техника, оборудване и инвентар, използвани в селското стопанство.

Кредитите по схемата са със срок на погасяване от 12 месеца до 114 месеца в зависимост от вида на инвестицията, което включва и гратисни периоди по отношение издължаване на главницата.

Инвестиционните проекти се финансират при годишен лихвен процент равен на референтния лихвен процент, приложим към датата на сключване на договора за кредит, но не по-нисък от определения от УС на ДФ „Земеделие” за 2019 г. – 3% при пряко кредитиране и до 7% при рефинансиране чрез търговски банки. За финансираните пряко от ДФ „Земеделие” кредити таксата за обработка и управление е 0,5%.

Схема за кредитиране на проекти по държавна помощ „Инвестиции за изграждане на търговски помещения и закупуване на търговско оборудване за земеделски стопани, осъществяващи директни доставки на малки количества суровини и храни от селскостопански животни“

През 2019 г. за осма поредна година е прилагана схемата за държавна помощ „Инвестиции за изграждане на търговски помещения и закупуване на търговско оборудване за земеделски стопани, осъществяващи директни доставки на малки количества суровини и храни от селскостопански животни“.

Схемата дава възможност за възстановяване на 50% от извършените разходи за изграждане на търговски помещения и закупуване на търговско оборудване за осъществяване на директни доставки на малки количества суровини и храни от животински произход. Нейният обхват включва

закупуването на млекомати, построяването или приспособяване на съществуваща сграда/помещение за нуждите на обект за търговия на дребно, закупуването на хладилници, хладилни витрини и друго специфично търговско оборудване. За осигуряване финансирането на тези проекти, кандидатите имат възможност да ползват и кредитиране със средства на ДФ „Земеделие“.

Очаквани данни за 2020 г.

През 2020 г. ДФЗ продължава да прилага горепосочените три схеми за инвестиционно кредитиране на земеделските стопани.

Годишната лихва за нови кредити, финансирани пряко от ДФЗ по кредитната схема за инвестиции в селското стопанство, е 3%.

Очакванията са до края годината по схемата за кредитиране на лица с одобрени проекти по НПП да бъдат предоставени инвестиционни кредити до 500 хил. лева. Към месец юни 2020 г. по схемата са подадени 81 заявления за кредит на стойност 320 000 лева, като от тях са финансирани 14 кредита на стойност 42 973 лева.

V. ДЕЙНОСТИ, СВЪРЗАНИ СЪС ЗЕМЕДЕЛСКОТО ПРОИЗВОДСТВО

1. Контрол на земеделска и горска техника

1.1. Регистрация на земеделска и горска техника

Регистрацията на земеделската и горската техника позволява да се следи техническото състояние на машините, да се контролира тяхната безопасност при работа и транспорт, да се поддържа база данни с всички машини на територията на страната, да се проследява динамиката на обновление на машинно-тракторния парк и енергоосигуреността на селското стопанство.

През 2019 г. в страната са регистрирани общо 24 338 броя земеделска и горска техника, от които 7 709 броя или около една трета са нови машини.

Таблица V.1. Регистрирана земеделска и горска техника през 2019 г.

Вид техника	Общо	в т.ч. нови машини
Верижни трактори	151	19
Колесни трактори	7 645	1 229
Самоходни шасита	115	0
Друга самоходна техника	4 208	1 095
Тракторни ремаркета	2 517	666
Зърнокомбайни	1 033	187
Самоходни силажокомбайни	31	2
Други самоходни машини	112	20
Машини за сеитба и садене	1 045	585
Машини за торене и растителна защита	1 006	611
Фуражоприбиращи и фуражопреработващи	2 342	1 277
Почвообработващи	2 856	1 601
Сушилни и други	13	7
Зърно и семепочистващи	15	9
Машини за поливане	66	25
Горска техника	1 183	376
Общо	24 338	7 709

Източник: МЗХГ

1.2. Технически преглед на техниката

Извършването на ефективен контрол на техническото състояние и безопасността на техниката цели защита на живота и здравето на работещите със земеделска и горска техника и намаляване на трудовите злополуки и жертвите от пътнотранспортни произшествия, свързани с неизправности на техниката.

1.3. Правоспособност за работа с техника и издаване на свидетелства

Правоспособността за работа със земеделска и горска техника е един от решаващите фактори, който обуславя безопасната работа с техника. Знанията, уменията и професионалните качества на механизаторите гарантират не само качествено изпълнение на селскостопанските операции, но и значително снижение на риска от трудови и пътно-транспортни произшествия и злополуки със земеделска и горска техника.

В рамките на 2019 г. са издадени 76 броя разрешителни за извършване на обучение за придобиване на правоспособност за работа със земеделска и горска техника; проведени 335 броя изпити и издадени общо 7 844 броя свидетелства за правоспособност (нови и подменени).

1.4. Изпитване и сертифициране на земеделска и горска техника

През 2019 г. в центровете за изпитване и сертифициране в Русе и Пловдив са извършени 1680 изпитвания на употребявана земеделска и горска техника и машини за земни работи.

2. Хидромелиорации

2.1. Обекти за предпазване от вредното въздействие на водите

„Напоителни системи“ ЕАД извършва обществена услуга за защита от вредното въздействие на водите, експлоатация и поддръжка на водостопански съоръжения за предпазване от вредното въздействие на водите: защитни диги, Дунавски диги, корекции на реки, отводнителни системи - публична държавна собственост, съгласно Закона за водите. Обектите за предпазване от вредното въздействие на водите (ОПВВВ) - ПДС на МЗХГ, за които дружеството изпълнява обществена услуга по Договор за ОПВВВ, са разположени по цялата територия на страната, като чрез тях се предпазват от заливане населени места, земеделски земи, пътища, промишлени предприятия, друга инженерна инфраструктура и важни от национален мащаб обекти.

Окончателният отчет на разходите за дейността през 2019 г. е на обща стойност 24,178 млн. лева, включително разходи за дейности, извършвани от клоновете на „Напоителни системи“ ЕАД. Възстановени са 27 обекта (компрометирани участъци от корекции на реки и отводнителен канал) с ползване на външен изпълнител след проведени процедури по Закона за обществените поръчки (ЗОП) и сключени договори за ремонтно-възстановителни работи, както и са извършени прединвестиционни проучвания на ОПВВВ в община Брегово.

Дейностите по договора за ОПВВВ, свързани с поддръжка на обекти за предпазване от вредното въздействие на водите, осигуряване на проводимостта им, възстановяване на нарушени участъци от диги, берми и корекции на реки и други в определени случаи се извършват чрез ползване на външни изпълнители при спазване разпоредбите на ЗОП и изискванията на договора за ОПВВВ.

За периода 01.01. – 31.05.2020 г., направените разходи от „Напоителни системи“ ЕАД за извършване на дейностите по договора за ОПВВВ са на обща стойност 7,872 154 34 млн. лева с ДДС. Възстановени са 4 обекта (компрометирани участъци от корекции на реки) с ползване на външен изпълнител след проведени процедури по ЗОП и сключени договори за ремонтно-възстановителни работи.

В програмите за 2020 г. се предвижда да продължи възстановяването на компрометирани участъци от диги, корекции на реки и други ОПВВВ, както и първоетапно възлагане и изготвяне на работни проекти на компрометирани обекти, с цел последващото им възстановяване. Очаква се разходите за дейностите по договора за ОПВВВ за 2020 г. да надвишат 20 млн. лева.

Приоритетна цел през 2021 г. е да продължи възстановяването на компрометирани участъци от диги, корекции на реки и други ОПВВВ, както и първоетапно възлагане и изготвяне на работни проекти на компрометирани обекти с цел последващото им възстановяване. Това ще ограничи опасността от нови аварии и разрушения по съществуващите обекти, които стопанисваме по договора за ОПВВВ и ще намали опасността от аварийни ситуации.

Дружеството отводнява 1,486 млн. дка площи и поддържа над 3 202 км корекции на реки, 255 км дунавски диги, 277 км предпазни диги, 74 отводнителни помпени станции и редица други съоръжения, като ежегодно се концентрират сили и дейности в зависимост от настъпили проблеми по застрашени и компрометирани участъци и съоръжения.

„Напоителни системи“ ЕАД планира да направи разходи за дейности по договора за ОПВВВ за 2021 г. в размер на около 25 млн. лева за извършване на ремонтно-възстановителни работи по обекти за предпазване от вредното въздействие на водите, с цел своевременни действия при бедствени ситуации, намаляване риска от наводнения и нарушения по хидромелиоративната и друга инфраструктура.

2.2. Напояване

Язовирите, собственост и стопанисвани от „Напоителни системи“ ЕАД са общо 189, от тях са предоставени за ползване, включително стопанисването, поддръжка, експлоатация, опазване и мониторинг 21 комплексни и значими язовири (КЗЯ) - публична държавна собственост.

В края на месец януари 2019 г. общият приток към КЗЯ възлиза на 88,477 млн. м³, с 33% по-малко спрямо 2018 г.

Таблица V.2. Общ приток към комплексни и значими язовири в края на м. януари, млн. м³

2017	2018	2019
58,388	131,586	88,477

Източник: „Напоителни системи“ ЕАД

Предвид ежегодното пролетно снеготопене, очакванията притокът да се увеличава, достигайки максимални стойности към края на м. април и началото на м. май, показват, че 2019 г. е била над 40% по-суха в сравнение с 2018 г., а отчетените данни в края на м. май 2020 г. показват аналогична тенденция.

Таблица V.3. Общ приток към комплексни и значими язовири в края на м. май, млн. м³

2017	2018	2019	2020
178,332	178,227	103,930	104,731

Източник: „Напоителни системи“ ЕАД

През 2019 г. от КЗЯ са реализирани по направления водни маси както следва:

- Питейно-битови нужди – 30,111 млн. м³;
- Напояване - 278,063 млн. м³;
- Промислени нужди - 69,721 млн. м³;
- Хидроенергетика - 295,139 млн. м³;
- Екологични цели - 340,364 млн. м³;
- Други нужди (завиряване, изпарение, филтрация и др.) - 73,706 млн. м³.

Чрез подадените разходни водни маси от КЗЯ през 2019 г. и наличните данни към края на януари 2020 г., които показват, че притокът към язовирите е аналогичен на месечния приток през

предходната година, е изчислен прогнозен обем на цитираните язовири. На база на тези изчисления може да се смята, че поливен сезон 2020 г. (м. септември) би бил подсигурен за всички язовири.

Все пак, при установяване на дефицит, същият би могъл да бъде компенсирал чрез включване на алтернативи за доставка на необходимите водни маси от различни водоизточници (при наличие на такива) с възможност за подаване на водни маси за нуждите на съответната напоителна система.

През 2019 г. от „Напоителни системи“ ЕАД са полети общо 245 693 дка, като за това са подадени водни маси в размер на 293 063 хил. м³, в т. ч. 115 270 дка ориз с 275 358 хил. м³ водни маси.

Таблица V.4. Полети площи и подадени водни маси от „Напоителни системи“ ЕАД през 2019 г. по видове култури

	ОБЩО		Царевица		Тютюн		Зеленчуци		Трайни насаждения		Ориз		Други култури	
	Полети площи	Подадени водни маси	Полети площи	Подадени водни маси	Полети площи	Подадени водни маси	Полети площи	Подадени водни маси	Полети площи	Подадени водни маси	Полети площи	Подадени водни маси	Полети площи	Подадени водни маси
	дка	хил. м ³	дка	хил. м ³	дка	хил. м ³	дка	хил. м ³	дка	хил. м ³	дка	хил. м ³	дка	хил. м ³
Бургас	8 038	520	0	0	0	0	76	5	5 115	382	0	0	2 847	133
Видин	3 233	177	3 233	177	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Горна Тунджа	17 910	32 941	1 399	132	1 554	186	1 054	119	369	24	13 533	32 479	0	0
Долен Дунав	7 142	1 670	730	201	0	0	586	194	61	11	0	0	5 764	1 264
Марица	96 619	162 433	12 390	1 375	3 725	436	687	110	2 836	247	67 087	159 719	9 894	547
Мизия	1 588	173	40	4	1 253	141	77	23	218	5	0	0	0	0
София	4 535	576	0	0	0	0	3 324	471	1 021	85	0	0	190	20
Среден Дунав	11 154	1 635	2 027	130	476	122	5 630	1 192	522	40	0	0	2 500	151
Средна Тунджа	20 871	2 891	14 639	2 190	0	0	1 605	140	2 221	212	0	0	2 407	350
Струма-Места	8 433	1 140	2 261	201	209	19	4 147	514	1 156	126	0	0	659	281
Тополница	57 864	87 067	14 361	2 372	2 326	496	3 174	590	2 954	275	34 650	83 160	399	174
Хасково	4 132	883	784	60	540	26	1 864	545	710	187	0	0	234	65
Черно Море	1 601	319	307	73	0	0	859	191	221	22	0	0	214	33
Шумен	2 573	638	1 200	324	0	0	426	134	4	1	0	0	944	179
ОБЩО	245 693	293 063	53 371	7 240	10 084	1 426	23 508	4 226	17 409	1 615	115 270	275 358	26 051	3 197

Източник: „Напоителни системи“ ЕАД

През 2020 г. цените, по които „Напоителни системи“ ЕАД извършва услугата „доставка на вода за напояване“, са диференцирани по региони и в зависимост от начина на доставка, като не са променени спрямо 2019 г.

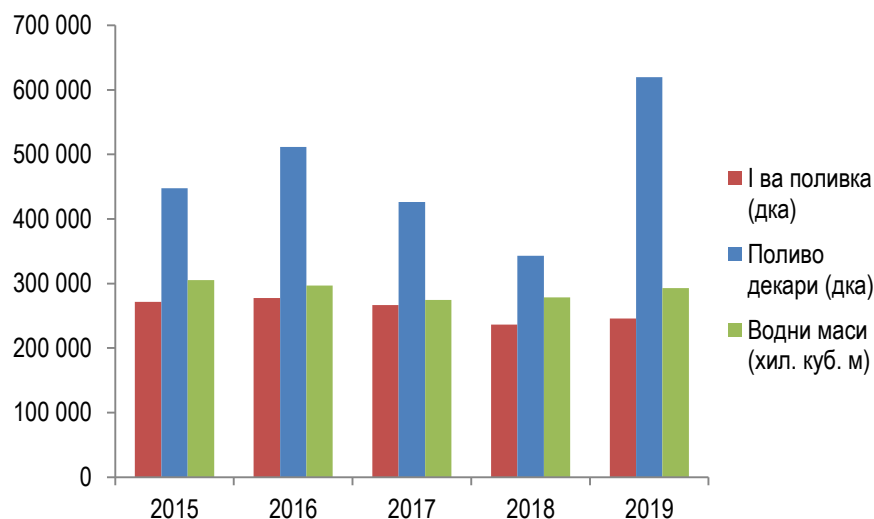
Таблица V.5. Обобщена справка за напояване от „Напоителни системи“ ЕАД за периода 2017 – 2019 г.

	2017			2018			2019		
	I ва поливка	Поливо декари	Водни маси	I ва поливка	Поливо декари	Водни маси	I ва поливка	Поливо декари	Водни маси
	дка	дка	хил. м ³	дка	дка	хил. м ³	дка	дка	хил. м ³
Бургас	6 896	10 041	498	9 732	11 209	356	8 038	13 228	520
Видин	3 170	9 210	156	60	60	1	3 233	6 466	177

	2017			2018			2019		
	I ва поливка	Поливо декари	Водни маси	I ва поливка	Поливо декари	Водни маси	I ва поливка	Поливо декари	Водни маси
	дка	дка	хил. м ³	дка	дка	хил. м ³	дка	дка	хил. м ³
Горна Тунджа	16 359	19 620	25 161	16 600	18 963	30 346	17 910	19 781	32 941
Долен Дунав	9 332	32 173	1 445	8 229	38 177	1 598	7 142	40 365	1 670
Марица	100 694	116 293	152 378	95 457	102 647	152 279	96 619	309 770	162 433
Мизия	2 805	3 308	171	1 285	2 500	165	1 588	4 018	173
София	5 376	9 587	540	1 326	2 423	121	4 536	10 152	576
Среден Дунав	10 977	33 214	1 076	9 427	27 089	893	11 154	57 535	1 635
Средна Тунджа	30 340	58 587	4 211	21 472	33 768	2 362	20 871	35 898	2 891
Струма-Места	6 720	12 910	945	5 518	12 981	927	8 433	15 972	1 140
Тополница	60 792	81 088	85 759	58 336	69 372	88 312	57 864	74 688	87 067
Хасково	5 993	21 628	1 058	4 302	13 208	667	4 132	18 191	883
Черно Море	4 256	12 788	589	1 851	5 051	204	1 601	6 707	319
Шумен	3 001	6 040	425	2 613	5 747	366	2 573	7 038	638
ОБЩО	266 711	426 487	274 412	236 207	343 195	278 597	245 693	619 808	293 063

Източник: „Напоителни системи“ ЕАД

Фигура V.1. Напояване от „Напоителни системи“ ЕАД за периода 2015 – 2019 г.

Източник: „Напоителни системи“ ЕАД

2.3. Дейности по подмярка 4.3 „Инвестиции за развитие, модернизация или адаптиране на земеделската и горска инфраструктура от ПРСР 2014-2020 г.

През 2019 г. от „Напоителни системи“ ЕАД са извършени ремонтни работи по инфраструктурата за напояване за над 600 000 хил. лева.

С цел трайно осигуряване на по-качествена услуга и намаляване на нужните водни количества за завиряване на системите за напояване е необходимо осигуряване на значително по-големи средства. В тази връзка, на „Напоителни системи“ ЕАД е предоставена възможност за кандидатстване по процедура „Проектни предложения от „Напоителни системи“ ЕАД за възстановяване на съществуващи хидромелиоративни съоръжения за напояване“ по подмярка 4.3 „Подкрепа за инвестиции в инфраструктура, свързана с развитието, модернизирането или адаптирането на селското и горско стопанство“ от мярка 4 „Инвестиции в материални активи“ от Програма за развитие на селските райони за периода 2014-2020 г.

Подпомагането по подмярката ще бъде насочено към реконструкция/рехабилитация и модернизация на хидромелиоративни съоръжения за напояване, използвани само за селскостопански нужди, извън земеделските стопанства, с цел намаляване на загубите на вода и адаптиране на селското стопанство към последиците от изменението на климата. Чрез подкрепата по подмярката ще се гарантира ефективно използване на водните ресурси посредством въвеждането на нови технологии, които водят до реално намаляване на нужните водни количества за завиряване на системите за напояване, намаляване консумацията на вода в селското стопанство, повишаване на конкурентните предимства, както и до намаляване натиска върху водните тела, което от своя страна води до потенциална икономия на вода.

От страна на дружеството са подготвени общо 26 Инвестиционни предложения за подпомагане, като същите са подбрани така, че включват участъци от най-интензивно използваните съоръжения за напояване с първостепенна нужда от рехабилитация, разположени на територията на цялата страна. След одобряване и включването им в програмата от страна на оценяващите органи, ремонтно-възстановителните работи е възможно да стартират след края на поливен сезон за текущата година, респективно - преди началото на следващия поливен сезон, като крайният срок за изпълнението им е 2023 г.

С реализирането на 26-те инвестиционни предложения ще се постигне потенциална икономия на вода, като наред с това се предвижда създаване на възможност за земеделските производители за увеличение на поливните площи с минимум 200 000 дка.

3. Растителна защита и фитосанитарен контрол

3.1. Растителна защита

▪ Растителна защита при зърнено-житни култури

В рамките на 2019 г. общото фитосанитарно състояние на зърнено житните култури е добро.

Контрол на плевели

През годината са внесени хербициди общо на 1 299,212 хил. ха с есенници, в т. ч. 1 193,004 хил. ха с пшеница и 106,208 хил. ха с ечемик. Третиране срещу широколистни плевели е проведено на 610,925 хил. ха. Противожитни хербициди са внесени на 194,919 хил. ха, а хербициди срещу житни и широколистни плевели – на 387,160 хил. ха.

Върху засетите площи с царевица са внесени почвени хербициди на 268,878 хил. ха. С вегетационни хербициди срещу видове житни и широколистни плевели са третирани общо 317,867 хил. ха.

Контрол на неприятели и болести

Вредна житна дървеница

Общо нападнатите площи от възрастното на вредната житна дървеница са 160,185 хил. ха, а третиране е извършено на 98,305 хил. ха.

Третиране срещу ларвите на неприятеля е извършено на 116,441 хил. ха, при нападнати 143,631 хил. ха, като третирани площи са с 58% повече спрямо предходната 2018 г.

Обикновена житна пиявица

В рамките на 2019 г. са третирани 194,722 хил. ха срещу ларвите на обикновена житна пиявица, при нападнати 218,912 хил. ха (близо двойно повече спрямо предходната година).

Брашнеста мана

През 2019 г. нападнатите площи с пшеница от брашнеста мана са 447,043 хил. ха, третиране е извършено на 608,613 хил. ха. Извършени са много ранни химични третирания, като на голяма част от третирани площи използваните фунгициди са съчетани с внасяне на вегетационни хербициди.

Септориози

Нападение от болестта е отчетено на 255,859 хил. ха, а третиране е проведено на 371,679 хил. ха.

▪ **Растителна защита при технически култури**

Контрол на плевели

През 2019 г. са внесени почвени хербициди на 465,527 хил. ха слънчоглед, а са третирани вегетационно 406,755 хил. ха.

През есента е проведен химичен контрол на плевелите, при рапицата, основно с почвени хербициди, като са внесени на 65,609 хил. ха. Вегетационни хербициди са приложени на 72,435 ха.

През годината са внесени почвени хербициди на 2,327 хил. ха тютюн, с вегетационни хербициди са третирани 0,830 хил. ха.

Химичният контрол на плевелите при картофите е проведен чрез внасяне на почвени и вегетационни хербициди. Почвени хербициди са внесени на 7,235 хил. ха, а вегетационни хербициди са приложени на 3,816 хил. ха.

Контрол на болести и неприятели

Черни петна (фома) и Сиви петна (фомопсис) при слънчоглед

В рамките на 2019 г. е проведено третиране на 39,060 хил. ха срещу фома (при 10,650 хил. ха през 2018 г.) и на 36,785 хил. ха срещу фомопсис. Третиранията са основно превантивни.

Мана по слънчогледа

Общо нападнатите площи от болестта са 12,600 хил. ха при едва 0,10 хил. ха през предходната 2018 г. Причинител на маната е *Plasmopara helianti*. Мерките за контрол с патогена са: спазване на 7-8 годишно сеитбообращение с житни култури; дълбока оран след прибиране на реколтата, сеитба на устойчиви сортове и хибриди; задължително унищожаване на самосевките; обеззаразяване на семената преди сеитба.

Рапичен цветояд

През месеците април и май на 2019 г. са проведени третираня срещу рапичен цветояд на 127,444 хил. ха рапица.

Рапичен стъблен скритохоботник

През 2019 г. са третирани 43,185 хил. ха рапица срещу неприятеля.

▪ **Растителна защита при зеленчукови култури**

Контрол на неприятели

Доматен миниращ молец

В повечето оранжерии на страната не е допуснато размножаване на неприятеля през 2019 г., като са проведени от 1 до 8 броя пръскания с инсектициди на 1,207 хил. ха.

При полски условия срещу доматения миниращ молец са проведени от 1 до 10 третираня на площ от 1,973 хил. ха.

През 2019 г. отново е отворен прием на заявления за подпомагане на земеделските стопани с държавна помощ по „Национална програма от мерки за контрол на Доматен миниращ молец“. Бенефициенти на помощта са земеделски стопани, отглеждащи домати в оранжерии, както и пипер, патладжан, картофи, отглеждани в оранжерии, на площи с размер над 1 дка. През годината по Програмата са кандидатствали 78 земеделски стопани.

▪ **Растителна защита при овощни култури**

Контрол на неприятели и болести

Листогризеците гъсеници

Преобладаващи видове в овощните насаждения са: Гъботворка; Златозадка; Педомерки; Бяла американска пеперуда; Бяла овощна пеперуда. В рамките на 2019 г. неприятелите са в ниска популационна плътност и степен на нападение. Вредната дейност и разпространението на листогризеците са ограничени от третиранията срещу други неприятели. Извършено е третиране срещу основните листогризеци видове на 10,932 хил. ха овощни насаждения, в това число 2,366 хил. ха семкови и 8,566 хил. ха костилкови овощни видове, съчетани с пръсканията.

Листозавивачки и пъпкозавивачки

Третиране срещу неприятелите е извършено на 2,152 хил. ха семкови овощни видове.

Листни въшки

През 2019 г. нападение от листни въшки е констатирано повсеместно и при всички овощни култури. Отчетена е масова вредоносна дейност и висока популационна плътност. Третирани са 4,194 хил. ха семкови и 14,165 хил. ха костилкови овощни видове, от 2 до 6 пъти.

Калифорнийска щитоносна въшка

Срещу калифорнийска щитоносна въшка са третирани общо 2,326 хил. ха овощни насаждения.

Обикновена сливова щитоносна въшка

През годината са третирани 1,690 хил. ха сливи от общо 7,855 хил. ха сливови насаждения, като основно са извършени комбинирани пръскания със сливов плодов червей.

Черешова муха

През 2019 г. се отчита по-висока численост на уловените мухи по лепливите плоскости, поради обилните валежи по време на наедряването и зреенето на черешите. Процентът на червивост също е по-висок, в област Сливен е установена до 10%, а в област Търговище до 15% червивост на плодовете. Третирани са 7,524 хил. ха.

Черна сливова плодова оса

През годината са третирани 4,928 хил. ха сливови насаждения.

Плодови червеи

В рамките на 2019 г. са третирани 4,478 ха ябълкови градини срещу ябълков плодов червей, 6,670 хил. ха сливови насаждения срещу сливов плодов червей и 5,824 хил. ха срещу източен плодов червей по праскови и кайсии.

Прасковен клонков молец

През годината са третирани 5,400 хил. ха с праскови и кайсии.

Кръгломиниращ молец по ябълката

В област Пазарджик се констатира повишена популационна плътност в изолирани градини.

Срещу кръгломиниращ молец са третирани 0,329 хил. ха.

Струпясване по ябълката и крушата

Падналите валежи през месец юни благоприятстваха развитието и разпространението на струпясването и рязко повишиха степента на нападение по листа и плодове. В област Пловдив през вегетацията са отчетени 13 инкубационни периода, от които 4 от смесен тип със средна и силна степен на нападение. През 2019 г. срещу струпясване по ябълка и круша са третирани 5,142 хил. ха.

Брашнеста мана по ябълката

Срещу брашнестата мана през годината са напръскани 4,352 хил. ха ябълкови и крушови градини.

Ранно кафяво гниене

В област Търговище са установени до 10% повредени цветове. През 2019 г. са проведени от 1 до 12 третираня срещу ранно кафяво гниене на 17,704 хил. ха от стопанисваните костилкови насаждения.

Късно кафяво гниене

През месец юни високата въздушна влажност и чести превалявания провокираха първите прояви от болестта по плода.

Брашнеста мана по прасковата

През вегетацията са проведени от 1 до 7 броя пръскания. Третирани са 1,595 хил. ха насаждения от праскови.

Къдравост по прасковата

Проведени са от 1 до 4 третираня на 3,806 хил. ха праскови.

Бяла ръжда (Цилиндоспориоза) по черешата и вишната

Честите валежи през месец юли благоприятстваха разпространението на гъбната болест. Степента на проявление силно варира в зависимост от чувствителността на сортовете череша – от слаба до средна степен.

През годината са извършени от 1 до 6 третираня на площ от 6,207 хил. ха череша и вишна.

▪ **Растителна защита при лозя**

Контрол на плевели

В рамките на 2019 г. са приложени почвени хербициди на 3,130 хил. ха и вегетационни хербициди на 29,796 хил. ха от стопанисваните площи, заети с лозя.

Контрол на неприятели и болести

Шарен гроздов молец

През 2019 г. са третирани 27,931 хил. ха срещу шарен гроздов молец от общо 44,965 хил. ха.

Жълт лозов акар

Третиране е проведено на 7,155 хил. ха лозови насаждения, от 1 до 5 пъти.

Мана по лозата

Срещу маната са проведени от 1 до 10 третираня на обща площ от 54,837 хил. ха лозя.

Брашнеста мана (Оидиум)

Проведени са от 1 до 10 броя третираня на 54,835 хил. ха лозя.

Сиво гниене (ботритис)

Площите, третирани срещу сиво гниене, са 33,705 хил. ха, проведени са от 1 до 4 броя третираня.

▪ **Растителна защита при многоядни неприятели**

Обикновена полевка

През пролетта на 2019 г. общо нападнатите есенници от обикновена полевка са 30,904 хил. ха, химичен контрол е проведен на 27,500 хил. ха.

Телени червеи

През годината е отпусната държавна помощ за компенсиране разходите на земеделски производители, свързани с изпълнение на мерки по „Национална програма от мерки за контрол на почвени неприятели по картофите от семейство телени червеи“. Помощта се изразява в компенсиране разходите по закупуване на средства за растителна защита, за контрол на почвени неприятели по картофите от семейство телени червеи.

В рамките на 2019 г. в Областните дирекции по безопасност на храните са подадени 249 декларации за нападнати 2,363 хил. ха картофи. Химично третиране е изведено на 4,089 хил. ха.

Сив царевичен хоботник

Вредителят е разпространен в цялата страна, но в най-висока плътност се среща в Дунавската равнина, Лудогорието и Добруджа, като нанася най-сериозни повреди по време на поникването на царевичата и слънчогледа.

През 2019 г. е изведен химичен контрол срещу сив царевичен хоботник на 40,515 хил. ха царевича и 28,650 хил. ха слънчоглед.

През пролетта на 2019 г. популационната плътност и степента на нападение се увеличава, а ареала се запазва.

3.2. Фитосанитарен контрол

Приоритетните дейности за постигане на основната оперативна цел в областта на фитосанитарния контрол през 2019 г. са:

- Законодателство, хармонизирано с режима за растително здраве на ЕС;
- Ефективен контрол при внос на растения и растителни продукти от трети страни на територията на страната и ЕС като външна граница на Съюза;
- Осигуряване износ на растения и растителни продукти, съгласно фитосанитарните изисквания на страната вносител и МКРЗ;
- Контрол при производството с цел своевременно установяване и предотвратяване на разпространението на карантинни вредители по растенията и растителните продукти;
- Провеждане на фитосанитарни мониторингови програми за карантинни вредители, съобразени със законодателството на ЕС;
- Лабораторно–диагностичната мрежа.

3.2.1. Контрол при производството на територията на България и движение на растения, растителни продукти и други обекти в ЕС

Фитосанитарният контрол при производство и движение на растения, растителни продукти и други обекти и наблюденията на територията на страната по отношение на карантинните вредители през 2019 г. се осъществява съгласно изискванията на Закона за защита на растенията и Наредба № 8 за фитосанитарния контрол, въвеждащи съответните нормативни актове на ЕС в националното фитосанитарно законодателство и Решения за изпълнение на Комисията относно спешни мерки за предотвратяване на въвеждането в ЕС и разпространението на карантинни и нови вредители в ЕС, а от 14 декември 2019 г. се извършва съгласно изискванията на Регламент (ЕС) 2016/2031 на Европейския Парламент и на Съвета от 26.10.2016 г. за защитните мерки срещу вредителите по растенията и Регламент (ЕС) 2017/625 на Европейския Парламент и на Съвета от 15.03.2017 г. относно официалния контрол и други официални дейности, извършвани с цел да се гарантира прилагането на законодателството в областта на храните и фуражите, правилата относно здравеопазването на животните и хуманното отношение към тях, здравето на растенията и продуктите за растителна защита.

На 13 декември 2016 г. Регламентът влезе в сила и се прилага от 14 декември 2019 г.

Тези правила представляват новият режим на здраве на растенията в ЕС, част от пакета „По умни правила за по-безопасни храни“ на ЕК и включва редица нови делегирани и изпълнителни актове.

Новите правила имат за цел да модернизират фитосанитарния режим, като засилят по-ефективните мерки за защита на територията на Съюза и неговите растения, да гарантират безопасна търговия, както и да смекчат въздействието на изменението на климата върху здравето на земеделските култури и горите. Този нов подход на предпазване е от полза за различни заинтересовани страни и системата за растително здраве на Р България се подготвя за прилагането му.

С дейността на фитосанитарния контрол в БАБХ е свързана Централната лаборатория по карантина на растенията (ЦЛКР), която е определена за Национална референтна лаборатория за вредителите по растенията - насекоми и акари, нематоди, бактерии, гъби и омицети и за вируси, вироиди и фитоплазми.

ЦЛКР изготвя методически ръководства за извършване на наблюдения за откриване, взимане на проби и изпитване на карантинни вредители по растенията, извършва идентификация на нови за страната вредители и лабораторни анализи за установяване на здравното състояние на посевния и посадъчния материал, съгл. Закона за посевния и посадъчния материал. Експертите на ЦЛКР участват в разработването, валидирането и стандартизацията на международни диагностични протоколи за вредители и в изпитвания за пригодност за всички пет групи вредители, съгласно изискванията на Регламент на ЕС 2017/625 относно официалния контрол.

Таблица V.6. Брой проби и извършени анализи по видове в ЦЛКР през 2019 г.

Видове анализи	От внос	При движение в ЕС	От страната	Други	Общо
<i>Брой проби</i>	583	35	4 243	832	5 693
Хербологични анализи			124		124
Ентомологични анализи	298	4	871	53	1 226
Нематологични анализи	305	70	1 952	1 032	3 359
Микологични анализи	340	35	1 544	234	2 153
Бактериологични анализи	605	22	2 951	201	3 779
Вирусологични анализи	214	-	1 558	137	1 909

Източник: БАБХ

Провежда обучения на инспектори по фитосанитарен контрол (две национални обучения на фитосанитарни инспектори по законодателство и нови вредители) и издава нагледни материали за откриване на вредители и повишаване на осведомеността на населението.

През 2019 г. в официалния регистър за фитосанитарен контрол (включващ производители, вносители, преработватели, складове, спедиторски центрове, тържища и магазини, които боравят с растения и растителни продукти) са регистрирани 3 197 лица.

Основен приоритет в областта е да се осигури производството на здрави растения и растителни продукти, тяхното движение на територията на ЕС чрез системата за растителни паспорти и безпроблемен износ за трети страни, спазвайки фитосанитарните изисквания при внос на страната – вносител.

Инспекторите по растителна защита на БАБХ през 2019 г. са извършили фитосанитарен контрол по следните национални мониторингови програми:

- Мониторинг за карантинни вредители по картофи;
- Мониторинг за карантинни вредители по овощни видове;

- Мониторинг за карантинни вредители по лозята;
- Мониторинг за карантинни вредители по зеленчукови видове в оранжерии и на открити площи;
- Мониторинг за карантинни вредители в оранжерии, разсадници и градински центрове за цветя и декоративни растения;
- Мониторинг за карантинни вредители по ягоди и малини;
- Мониторинг за *Xylella fastidiosa*;
- Мониторинг за *Phytophthora ramorum* Werres, De Cock&Man;
- Мониторинг за бактериален рак по киви, *Pseudomonas syringae* pv. *actinidiae*;
- Мониторинг за карантинни вредители по горски видове;
- Календарен план за наблюдение на растения и растителни продукти, които не са включени в мониторинговите програми, но са обект на контрол.

При извършените наблюдения по мониторинговите програми на територията на страната са контролирани 168 367 обекта; документирани са 6 870 проверки; анализирани са 2 294 проби в областните диагностични лаборатории по растително здраве.

Навременното откриване на вредителите дава възможност на фитосанитарните инспектори да предприемат своевременно адекватни действия за локализиране огнищата на зараза и ликвидирането им там, където е възможно.

В специализираната лаборатория по картофите гр. Самоков се извършва тестиране на сортове картофи за устойчивост към рака и картофените цистообразуващи нематоди и определяне патотипа на установения в страната рак по картофите в районите на гр. Самоков и област Смолян.

За 2019 г. са издадени 2 414 растителни паспорта на стоки от местно производство за страната и ЕС и 56 здравни свидетелства.

3.2.2. Фитосанитарен контрол при износ

През 2019 г. са извършени 13 587 инспекции на 33 562 пратки от растения и растителни продукти, предназначени за износ, за съответствие с фитосанитарните изисквания на страната вносител. Взети са 4 211 проби за анализ. Издадени са 21 421 фитосанитарни сертификата за износ и 163 за реекспорт, съгласно изискванията на Международната конвенция за Растителна защита (МКРЗ) и съответните международни стандарти за фитосанитарни мерки (МСФМ).

Основни стоки за износ са: дървен материал, дървен опаковъчен материал, кориандър, слънчоглед, зърно, билки и подправки. Експортът на дървен материал е основно за Турция, Северна Македония, Сърбия, Албания, Косово, Израел, Китай, ОАЕ и Аржентина, а на дървен опаковъчен материал - за САЩ, Япония, Канада, Нигерия, Индонезия, Сърбия, Русия, Беларус и Австралия. Най-значителен е износът на кориандър за Мексико, Либия, Индия, Тайланд, ЮАР, Израел и Шри Ланка, а на слънчоглед (белен и черен) - за САЩ, Турция, Македония, Канада, Израел, Китай и Япония.

3.2.3. Фитосанитарен контрол при внос

През 2019 г. в официалния регистър по фитосанитарен контрол на вносителите на растения и растителни продукти са регистрирани 520 оператори.. Проверени са 866 партии, а анализирани проби от внос са 290.

Издадени са 223 растителни паспорта (РП) и 222 растително здравни документа (РЗД).

3.3. Контрол на продукти за растителна защита и торове

Българската агенция по безопасност на храните осъществява контрола на продукти за растителна защита и торове, съгласно Закона за защита на растенията.

Основната цел на контрола върху предлагането на пазара на продукти за растителна защита (ПРЗ) и торове е да се гарантира предлагане на пазара, съхраняване, преупаковане и производство на разрешени, годни за употреба, ефикасни, максимално безопасни за здравето на хората и животните, щадящи околната среда ПРЗ и торове, които отговарят на законовите изисквания за опаковане и етикетиране. Обхват на контрола са фирмите за търговия, преупаковане и производство на ПРЗ и торове, както и нерегламентирани обекти за търговия и гранични пунктове.

Контролът върху употребата на ПРЗ и торове цели да се гарантира правилната и устойчива употреба на продуктите за растителна защита при спазване на изискванията на Добрата растителнозащитна практика (ДРЗП) и внедряване методите на прогнозата с принципите на интегрираното управление на вредителите, с цел производството на безопасна растителна продукция. Обхват на контрола са земеделските стопани, които прилагат продуктите за растителна защита и торове при производството на растениевъдна продукция, предназначена за храна или за фураж.

Контролът върху продуктите за растителна защита се извършва въз основа на категоризиране на риска, на база контролната дейност от предходни години.

В рамките на 2019 г. са разрешени 157 продукти за растителна защита за пускане на пазара и употреба, съгласно изискванията на Закона за защита на растенията и Регламент (ЕО) № 1107/2009 относно пускането на пазара на продукти за растителна защита.

Отнети или прекратени са 75 разрешения на продукти за растителна защита, изменени са 151 ПРЗ, даден е 1 отказ по заявление за ограничена и контролирана употреба и 1 за подновяване на разрешение на продукт за растителна защита.

3.3.1. Резултати от контролната дейност върху предлагането на пазара на ПРЗ

На територията на страната са регистрирани 1 300 обекта, в т. ч. 879 за търговия в селскостопанска аптека, 406 склада за съхранение и търговия на едро (собствени складове и клетки под наем), 13 обекта за преупаковане и 2 фирми за производство.

През 2019 г. са извършени 1 706 инспекции, от които 1 035 в селскостопански аптеки, 549 в складове, 18 в обекти за преупаковане, 4 в обекти за производство на ПРЗ и 100 на нерегламентирани обекти (общински пазари, магазини и др.). Съставени са 269 предписания, в т. ч. 213 в селскостопански аптеки, 43 в складове за търговия, 1 в обекти за производство на ПРЗ и 100 в нерегламентирани обекти. Съставени са 20 акта за административно нарушение и 16 наказателни постановления.

През годината са издадени общо 405 удостоверения, в т. ч. 272 за търговия с ПРЗ, 2 за преупаковане и 131 за промяна на обстоятелствата.

По постъпили заявления са издадени 41 удостоверения за удължаване срок на годност на ПРЗ.

В рамките на 2019 г. са взети 99 контролни проби за съответствие и 13 проби по сигнали, като в 4 са установени несъответствия.

Иззети или конфискувани са общо 3 443,6 кг и 3 463,8 л ПРЗ от обектите за търговия, производство и преупаковане и оставени на отговорно пазене. На ГКПП са иззети или конфискувани 784,15 кг и 2 231,41 л неразрешени ПРЗ.

По данни от ГКПП, осъщественият внос на ПРЗ през 2019 г. е общо 4 887 041 кг и 1 870 105 л.

3.3.2. Резултати от контролната дейност върху употребата на ПРЗ

През 2019 г. са извършени 7 164 инспекции на употребата на ПРЗ, в т.ч. 4 919 документални проверки в ОДБХ, 2 017 документални проверки при посещение в стопанство, 46 при въздушно пръскане, 11 при извършване на фумигация, 37 при обеззаразяване на семена и 134 при третиране с наземна техника.

Съставените предписания през годината са 1 361. Съставени са 52 акта за установено административно нарушение и 35 наказателни постановления.

На територията на страната са извършени 241 инспекции по сигнали или жалби относно употреба на ПРЗ, съставени са 38 акта за установено административно нарушение и са издадени 32 наказателни постановления.

Проби за остатъци от пестициди в изпълнение на Националната програма за контрол на остатъци от пестициди във и върху храни от растителен и животински произход (НПКОП) и листни проби за идентификация на ПРЗ

В рамките на 2019 г. за остатъци от пестициди са взети 71 проби. В проби от марули, взети от ОДБХ Пазарджик, са установени 3 несъответствия.

За идентификация на употребените ПРЗ са взети 57 листни проби, които са анализирани във външна лаборатория. За неразрешена употреба на ПРЗ са съставени 10 акта и 1 предписание.

Проби от растения и растителни продукти по Националната програма за контрол на замърсители в храни (нитрати и тежки метали – олово и кадмий)

Взети и анализирани са 8 проби за съдържание на нитрати и 17 проби за тежки метали – олово и кадмий, като всички проби са съответстващи.

Растителни проби за анализ за съдържание на ГМО

От взетите и анализирани 12 проби от соя, царевица и маслодайна рапица не е открита генетично модифицирана ДНК.

Взети проби от растения и растителни продукти извън Националния план за контрол върху употребата на ПРЗ за 2019 г.

По сигнали, жалби и заповеди са издадени 92 протокола за вземане на контролна проба, извършен е лабораторен анализ на 82 проби и са съставени 15 акта за установено административно нарушение.

Издадени разрешения за прилагане на ПРЗ чрез въздушно пръскане

Издадените разрешения за въздушно пръскане са 155, в т. ч. 143 на земеделски площи, 12 на горски площи. Третирани са 638 777 дка - земеделски площи, 27 500 дка - горски площи.

Извършени проверки на земеделски стопанства за спазване на правилата за Добра Земеделска практика - нитрати (Агроекология)

През годината са извършени 876 проверки и са направени 54 предписания.

Извършени проверки по кръстосано съответствие за спазване на програмата от мерки за ограничаване и предотвратяване на замърсяването с нитрати, на земеделски стопанства, които попадат в нитратно уязвими зони и за употреба на ПРЗ

Общият брой на проверките, свързани с контрола на спазване на Програмата от мерки в нитратно уязвими зони е 829, като са направени 153 предписания.

4. Торове

4.1. Регистрация на торове

През 2019 г. са регистрирани общо 72 нови продукта - органични, неорганични, органо-минерални, микробиални торове и почвени подобрители и биологично активни вещества.

4.2. Контрол на торовете при предлагането им на пазара

На територията на страната през 2019 г. са извършени общо 894 инспекции във връзка с осъществявания от БАБХ контрол на торове. Издадени са 46 предписания с посочен срок за изпълнение. Съставени са 5 акта за установено административно нарушение. Взети и анализирани са

96 проби от торове, в изпълнение на Националния план за контрол на торове, подобрители на почвата, биологично активни вещества и хранителни субстрати. Констатирани са 7 броя несъответствия.

Таблица V.7. Контрол върху торовете през периода 2017 - 2019 г.

Дейности	2017	2018	2019
Брой регистрирани торове	88	96	72
Брой проверки на обекти	960	795	894
Взети проби от торове за анализ	97	101	96
Актове за нарушения	2	2	5

Източник: БАБХ

Информация за осъществения внос на торове в Република България през 2019 г.

В рамките на 2019 г. през ГККП в България са внесени общо 144 632 771 кг и 65 760 л торове.

Употреба на утайки в земеделието

През 2019 г. са издадени 51 разрешения за оползотворяване на утайки от пречистването на отпадъчни води за употребата им в земеделието, на полета с обща площ от 6 635 дка. Общото количество оползотворена утайка, изразена като сухо вещество, е 13 974 тона при култури ечемик, пшеница, слънчоглед и царевица.

5. Сортоизпитване, апробация и семеконтрол

Държавната политика в областта на сортоизпитването, сортоподдържането, производството, търговията, вноса и износа на посевен и посадъчен материал се осъществява чрез Изпълнителната агенция по сортоизпитване, апробация и семеконтрол към МЗХГ.

ИАСАС осъществява контрола при производството, заготовката, разпространяването, търговията и съхраняването на посевен и посадъчен материал; сертифицирането му при спазване на приетите методи, схемите и технологични характеристики за качество; ръководи процедурата по изпитването, признаването и районирането на сортовете културни растения; ежегодно издава Официална сортова листа на Р България за сортовете от полски, зеленчукови, овощни култури и лози; вписва новорегистрираните сортове в Европейските каталози на ЕС и отговаря за пълното хармонизиране на националното законодателство в областта на семената и посадъчния материал с това на ЕС.

Агенцията е национален орган по отношение прилагането на схемите за семена на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (OECD).

През 2019 г. са актуализирани подзаконови нормативни актове за семена и посадъчен материал, транспониращи директиви за изменения и допълнения на основни директиви на ЕС. Изменени са и допълнени действащи наредби, разработени са специализирани вътрешни нормативни документи, като методики за изпитване за различимост, хомогенност и стабилност (PXC) съобразно техническите протоколи на Европейския офис за сортовете растения (CPVO) и Международния съюз за защита на новите сортове растения (UPOV), методики за изпитване за биологични и стопански качества (BCK).

През годината е приет Закон за изменение и допълнение на Закона за посевния и посадъчния материал (ЗППМ), с оглед привеждане на услугите за бизнеса, предоставяни от агенцията, в съответствие със Закона за ограничаване на административното регулиране и административния контрол върху стопанската дейност (ЗОАРАКСД), както и създаване на редица облекчения за бизнес операторите.

За да отговори на очакванията на клиентите за предоставяне на административни услуги, при спазване на най-високи професионални стандарти, ИАСАС е акредитирана и има реално действащи

системи за качество по ISO стандарт 9001:2015, по стандарта на Международната асоциация на семетествашите лаборатории (ISTA) и от Европейския офис за сортовете растения. Агенцията е оправомощена от ЕС за сортовете растения (ЕОСР/CPVO) да извършва експертиза от нейно име за различимост, хомогенност и стабилност на нови сортове, за предоставяне на правна закрила в ЕС.

Администриране на държавна помощ

В изпълнение на договор за предоставяне на държавна помощ за насърчаване на производството и използването на качествени семена и посадъчен материал, през 2019 г. ИАСАС е извършвала услуги на земеделските производители, свързани с:

- полска инспекция на семепроизводни посеви и маточни насаждения; издаване на етикети;
- вземане на проби от партиди семена, предназначени за сертифициране;
- лабораторен анализ на проби семена по групи култури;
- извършване на последващ контрол на партиди семена;
- окачествяване на сертифициран и САС овоен и сертифициран и стандартен лозов посадъчен материал.

Схемата за качество въвежда допълнителни и някои по-високи изисквания към производствения процес и крайния продукт и гарантира по-високо качество на произведените семена и посадъчен материал от следните групи култури: зърнени, фуражни, маслодайни култури, картофи, тютюн, памук, сертифициран и САС посадъчен материал от овощни култури, сертифициран и стандартен лозов посадъчен материал и сертифицирани и стандартни семена от зеленчукови култури.

Общата стойност на услугите, предоставени от ИАСАС по тази схема през 2019 г., е в размер на 1 098 210 лева.

Държавната помощ е предпоставка за реализиране на значителна добавена стойност при използването на сертифицирани семена. Получателите на помощта са малко над 500, но положителният ефект от производството на повече и по-качествена продукция от единица площ и подобряване агроекологичността на селскостопанското производство са от полза за цялото общество.

Издаване на официална сортова листа на Република България

През 2019 г. ИАСАС осъществява постоянен обмен на информация с Европейската комисия, държавите членки и други международни институции, по отношение наименованията, вписването и отписването на сортове растения в и от официалната сортова листа, както и относно търговията на семена и посадъчен материал.

Официалната сортова листа на Република България е част от Европейските каталози за сортове от полски и зеленчукови култури, което дава възможност на сортове българска селекция да присъстват на свободния пазар на ЕС. Официалната сортова листа е публикувана на интернет страницата на агенцията, като се актуализира своевременно след вписване на нови сортове растения. По Закона за закрила на новите сортове растения и породи животни агенцията извършва експертиза по същество за различимост, хомогенност и стабилност на новите сортове растения, въз основа на която Патентно ведомство издава сертификат за правна закрила.

През 2019 г. в официалната сортова листа са вписани 1 176 сорта (при 1 277 през 2018 г.) от следните видове земеделски растения: полски видове - 762, зеленчукови видове - 243, овощни видове - 12, лоза - 111, тютюн - 29, медицински и ароматни видове - 15 и декоративни видове - 4 сорта.

От тях 376 сорта са защитени на територията на страната със сертификат за правна закрила, издаден от Патентно ведомство, както следва: 250 полски видове, зеленчукови видове - 70, лоза - 23, тютюн - 29, декоративни видове - 4 сорта.

Вписаните сортове от овощни, медицински и ароматни видове растения не са защитени.

Извършване на сортоизпитване за различимост, хомогенност, стабилност и биологични и стопански качества на нови сортове растения

През 2019 г. са заложили и изпитани общо 1 100 броя сортове, хибриди и линии (при 881 за 2018 г.), като 294 от тях са по сключени договори за сортоизпитване (при 317 за 2018 г.) и 806 - подобни сортове и сравнителна колекция за доказване различимостта на заявените нови сортове и за изготвяне на собствени сортоописания от чужди сортове, признати от други изпитващи офиси (при 564 за 2018 г.). Сравнителната сортова колекция (семена, материал от вегетативно размножаващи се видове растения и официални сортоописания), поддържана от ИАСАС, наброява 7 104 сорта (при 6 821 за 2018 г.) от 72 вида култури. За целите на сравнителната колекция за РХС са поискани семена от 1 578 сорта от 22 вида култури. Получени са семена от 695 броя сорта от същите видове култури.

По искане на Европейския офис за сортовете растения са предоставени 8 окончателни доклада за РХС, а по искане на други сортоизпитващи офиси - 23 (при съответно 10 и 20 за 2018 г.).

С цел получаване на правна закрила на територията на страната са подготвени и изпратени до Патентно ведомство 26 реферата (при 35 за 2018 г.), окончателни доклада и официални сортоописания, както и 28 отрицателни доклада.

През годината са изпитани за РХС 3 сорта слънчоглед, възложени с договор от ЕОСР. По искане на Словенския офис, за целите на вписването в националната сортова листа на Словения, е изпитан 1 сорт многоцветен фасул.

По видове земеделски култури сортоизпитването за РХС е разпределено както следва:

- 20 вида полски култури (при 18 за 2018 г.);
- 10 зеленчукови култури (при 11 за 2018 г.);
- 3 вида овощни и лоза (при 3 за 2018 г.);
- 2 вида етеричномаслени растения.

През 2019 г. са заложили 1 109 проби за грунтови контрол (при 1 089 броя за 2018 г.) от 38 вида земеделски култури, от които са одобрени 1 073 броя. Изготвени са и 38 броя планове с участие на общо 361 стандартни проби.

Общият брой сортове, без сортове стандарти, които са заложили и изпитани в опити за биологични и стопански качества (БСК) за вписване в списък „А” на Официалната сортова листа и в предварителни опити, съгласно сключени договори, е 1 949, с 328 повече спрямо 2018 г.

От тях, в предварително изпитване са заложили и изпитани 1 725 сорта (при 1 392 за 2018 г.), с 23,9% повече хибриди царевица, слънчоглед, рапица и сортове обикновена пшеница и ечемик, а за БСК са заложили и изпитани общо 224 сорта (при 232 за 2018 г.).

Сортовете стандарти, включени в опитите за БСК, са 77 броя. Броят на сортовете стандарти представлява 3,95% от общия брой на сортовете в полските опити (при 3,86% за 2018 г.). Сортовете стандарти и техният брой в опитите за БСК е съобразен с методичните изисквания за съответните видове земеделски култури.

Общият брой наблюдавани и отчитани сортове, заявени за сортоизпитване за БСК и предварително изпитване, заедно със сортовете стандарти е 2 026 (при 1 686 за 2018 г.), което е пълният обем на сортоизпитването за БСК и предварително изпитване.

От изпитаните сортове за БСК и предварително изпитване, 1 754 са чужда селекция (близо 90%, при 95,2% за 2018 г.), а 195 - българска селекция (10%, при 4,8% за 2018 г.). Съпоставяйки с 2018 г. се забелязва увеличение на броя на сортовете българска селекция, дължащо се на увеличение на заявките от частни селекционери.

През годината са извършени 1 034 оценки (при 937 за 2018 г.): 213 фитопатологични, 114 за студоустойчивост и 707 химико-технологични. От предварителните опити са подготвени и предадени на заявителите 867 средни проби за химико-технологични оценки, с 9,8% повече спрямо 2018 г.

Изготвени са 146 окончателни доклада за РХС и 57 доклада за БСК с окончателни резултати от проведено 2-3 годишно сортоизпитване.

Проведени са 13 заседания на експертни комисии за обсъждане резултатите от изпитване на нови сортове, по групи култури (3 за РХС и 10 за БСК) и са взети решения за вписване в списък „А“ и „Б“ на Официалната сортова листа на Р България. От признатите за вписване в списък „А“ на официалната сортова листа сортове, 32,7% са българска селекция и 67,3% чужда селекция.

През 2019 г. са сключени 145 договора за сортоизпитване, като се отчита увеличение с 6% в сравнение с 2018 г.

Заявени са 9 сорта от ЕОСР за изпитване с цел получаване на правна закрила на територията на ЕС и 1 сорт от Словенския офис (Food Safety, Veterinary Sector and Plant Protection (UVHVVR)).

Подготвени са 179 досиета на новозаявени сортове и са проверени 363 сорта и наименования в базата данни за ЕОСР. В системата на ИАСАС за РХС изпитване – „iasasdu“ са 155 заявки.

През годината са издадени 36 разрешения и е актуализирано 1 разрешение, съгласно чл. 39а от ЗППМ и в съответствие с Решение на Комисията 2004/842/ЕО, с което се подпомага бизнесът по отношение производство и търговия със семена в сектор земеделие.

В системата „iasasdu“ са обновени и въведени методиките за РХС на обикновена пшеница, ечемик, коноп, лавандула, подложки *Cucurbita maxima* x *Cucurbita moschata* и подложки *Prunus*. Разработени и утвърдени са проекти за обновяване и актуализиране на методики за БСК на пшеница, соя, фъстъци, картофи и коноп.

Поддържане на публичен национален електронен регистър на лицата, които търгуват с посевен и/или посадъчен материал, по чл. 28, ал. 4 от ЗППМ

За регламентиране търговията със семена и посадъчен материал, ИАСАС поддържа публичен регистър на лицата, които търгуват с посевен и/или посадъчен материал, който позволява бързо ориентиране на потребителите и други административни звена за регистрираните лица по групи култури.

През 2019 г. са издадени общо 231 удостоверения за търговия (с 30 повече спрямо 2018 г.), от които 164 са за първоначална регистрация, а 67 са преиздадени.

Сертифициране на посевен и посадъчен материал

Сертификацията на посевния и посадъчен материал се извършва съгласно изискванията на процедурите от системата за управление на качеството и „Схема за качество за производство на качествени семена и посадъчен материал“.

През 2019 г. са получени заявления за сертификация за 29 840 ха семепроизводствени посеви от различни групи култури (при 32 025 ха за 2018 г.).

Общата площ на инспектираните посеви полски и зеленчукови култури от инспектори на ИАСАС възлиза на 29 840 ха (с 294,8 ха повече спрямо 2018 г.), а от инспектори, получили разрешение съгласно чл. 6 от Закона за посевния и посадъчния материал – на 168 ха. От инспектираните видове земеделски растения най-голям дял заема групата на зърнените видове - 28 002 ха (93,8%), следвана от фуражни - 911 ха (3,1%), маслодайни и влакнодайни - 681 ха (2,3%), картофи - 201 ха (0,7%), зеленчукови видове - 40 ха (0,2%), тютюн - 4 ха и цвекло - 1 ха.

Инспектираните посеви от зърнени видове са с 3,9% повече спрямо предходната година, а тези с картофи - с 10,5%. Намаление на годишна база се отчита при семепроизводствените посеви от зеленчукови видове - с 32,1%, фуражни - с 35,8%, маслодайни и влакнодайни - с 25,91% и тютюн - с 18,75%. Не са заявени семепроизводствени посеви от ръж и нахут.

След извършване на полските инспекции са декласирани 46 ха (0,1%) в по-ниска категория от заявената за сертификация, като са бракувани 26 ха, поради по-ниски показатели от изискващите се съгласно наредбите по чл. 29, ал. 6 от ЗППМ.

За целите на сертификацията са взети 4 533 проби от хомогенно заготовени партиди семена. От физически лица (пробовземачи), получили разрешение от изпълнителния директор на ИАСАС по условията и реда на Наредба № 8 от 31 октомври 2016 г., са взети 543 проби.

През 2019 г. са инспектирани 51 ха лозови маточници, 48 ха маточни лозя, 20 ха лозови вкоренилища.

Окачествени са общо 3 856 955 броя лозов посадъчен материал, от които 1 097 635 броя облагородени лози, 2 207 122 броя резници за подложки и 552 198 броя резници за калемки.

В Централна лаборатория са извършени 4 596 анализа за определяне на посевните качества на семената (при 3 943 за 2018 г.), в т. ч. 1 477 за аналитична чистота, 1 833 за къпняемост и 1 286 за съдържание на влага в семената.

Централната лаборатория, акредитирана от Международната асоциация на селетествациите лаборатории (ISTA), е участвала успешно в два кръгови международни теста на фуражна галега и рапица. Предстои приключване на третия кръгов тест на ечемик.

През годината са извършени 101 теста „електрофореза“ за установяване сортовата автентичност и сортовата чистота на семената от родителски линии и хибриди царевица и слънчоглед.

Извършени са лабораторни анализи за определяне качествата на семената за износ и са издадени общо 248 ISTA сертификата (в това число оригинали, дубликати и междинни сертификати).

От лабораторията са издадени 139 сертификата съгласно изискванията на схемите на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР/ОЕСД) при износ на семена за трети страни.

През 2019 г. са издадени 273 208 официални етикети (при 295 939 за 2018 г.).

Във връзка с прилагането на мярка 10 „Агроекология и климат“ от Програмата за развитие на селските райони за периода 2014 - 2020 г. са издадени удостоверения за вече съществуващи трайни насаждения и многогодишни култури, потвърждаващи, че заявените сортове са застрашени от генетична ерозия.

Контролни дейности по ЗГМО и ЗППМ, включително внос на семена и посадъчен материал от и за трети страни

През 2019 г. са извършени над 900 проверки по документи и на място. При проверките по ЗГМО не е открито наличие на ГМО в конвенционалните партиди семена.

Осъществен е ефективен контрол при заготовката и търговията със семена и посадъчен материал. При извършени проверки от инспекторите са взети 447 проби за контролен анализ. Резултатите от анализите показват, че семената отговарят на минималните изисквания за къпняемост.

За нарушение разпоредбите на ЗППМ е съставен 1 акт за установяване на административно нарушение.

По заявления на производители са взети 108 проби от растения коноп за количествено определяне съдържанието на тетраhydroканобинол в сортове коноп по заявления на производителите и при провеждане на сортоизпитване.

Очаквани данни за 2020 г.

През първата половина на 2020 г. са обнародвани в Държавен вестник следните нормативни актове:

- Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 3 от 2010 г. за търговия на овощен посадъчен материал и овощни растения, предназначени за производство на плодове на пазара на Европейския съюз (обн., ДВ, бр. 30 и бр. 63 от 2020 г.);
- Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 7 от 2013 г. за условията и реда за сортоизпитване, признаване, вписване и отписване на сортовете растения в и от официалната сортова листа на Република България (обн., ДВ, бр. 40 от 2020 г.);
- Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 96 от 2006 г. за търговия на посевен материал от зеленчукови култури на пазара на ЕС (обн., ДВ, бр. 17 и бр. 63 от 2020 г.);
- Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 99 от 2006 г. за търговия на посевен материал от фуражни култури на пазара на Европейския съюз (обн., ДВ, бр. 57 от 2020 г.).

През 2020 г. ИАСАС продължава да предоставя услуги, свързани с прилагането на държавна помощ за участие на земеделски стопани в схема за качество за производство на семена и посадъчен материал. Предвиденият максимален годишен бюджет на помощта за 2020 г. е в размер на 1,2 млн. лева.

В срок се регистрират заявленията за сертификация на посевен и посадъчен материал от пролетни и многогодишни култури.

През 2020 г. за полска инспекция са заявени общо 32 138 ха.

От заявените семепроизводствени посеви, най-голям дял заема групата на зърнените видове - 30 085 ха (93,6%), следвана от маслодайните и влакнодайните - 927 ха (2,9%), фуражните - 875 ха (2,7%) и картофите - 188 ха (0,6%). Заявени са и семепроизводствени посеви от зеленчукови култури - 60 ха, тютюн - 2 ха и цвекло - 1 ха.

За сертификация/одобрение са заявени 25 ха лозови маточни насаждения.

Агенцията продължава да осъществява контрол при заготовката и търговията с посевен и посадъчен материал. Неотговарящите на минималните изисквания за кълняемост семена се спират от търговия.

Сключените договори за сортоизпитване за стопанската 2020 година са 150 броя, с 3% повече спрямо 2019 г. Заявени са 7 сорта от ЕОСР за изпитване с цел получаване на правна закрила на територията на ЕС и 3 сорта от National Food Chain Safety Office (NEBİH) - Унгария.

През 2020 г. броят на заявените за изпитване за РХС сортове намалява с около една четвърт на годишна база – от 294 на 218.

Сортоизпитването за БСК с цел вписване в списък „А” на Официалната сортова листа на страната намалява с 10,3%. Броят на заявените и включени в опити за БСК сортове е 201, при 224 за 2019 г.

Сортовете в предварително изпитване също спадат в сравнение с 2019 г. - от 1 725 на 924 броя.

От заявените за изпитване сортове за БСК и предварително изпитване през 2020 г., 1 068 са чужда селекция (94,9%, при 90% за 2019 г.), а 57 - българска селекция (5,1%, при 10% за 2019 г.).

6. Безопасност по хранителната верига

Политиката по безопасност на храните в ЕС има за цел да осигури висока степен на защита на човешкото здраве и интересите на потребителите по отношение на храните, включително и традиционните продукти, както и на ефективното функциониране на вътрешния пазар.

Министерство на земеделието, храните и горите ръководи, координира и контролира прилагането на държавната политика и политиката на ЕС в областта на безопасността на храните и здравеопазването на животните и чрез своята специализирана администрация.

Дирекция „Политики по агрохранителната верига“ подпомага министъра на земеделието храните и горите при разработването, координирането и прилагането на държавната политика в областта на качеството и безопасността на храните и фуражите, здравеопазването на животните, здравето на растенията и растителния репродуктивен материал и граничния контрол по безопасност на хранителната верига. Важен раздел на тази политика е ограничаване разпространението на генетично модифицирани организми по цялата хранителна верига.

През 2019 г. продължава оптимизирането на нормативната база в областта на безопасността на храните и фуражите, здравеопазването на животните и хуманното отношение към тях, здравето на растенията, растителния репродуктивен материал и продуктите за растителна защита.

Българската агенция по безопасност на храните (БАБХ) осъществява официалния контрол на храните на принципа „от фермата до масата“, следвайки най-добрите европейски практики в прилагането на високи стандарти при контрола в областта на безопасността и качеството на храните, хранителните добавки и напитките, ветеринарномедицинската дейност, здравеопазването на животните и хуманното отношение към тях, растителната защита и торовете, фитосанитарния контрол, контрол на фуражите, граничния контрол и др.

6.1. Здравеопазване и хуманно отношение към животните.

Здравеопазване на животните

Приоритетни задачи на БАБХ в тази област са:

- опазване здравето на животните в страната;
- опазване здравето на селскостопанските животни от възникване на опасни вирусни инфекции, свързани с големи икономически загуби;
- осигуряване на добив на отговарящо на изискванията сурово краве мляко, съгласно европейското законодателство;
- безпроблемно движение на животни, продукти и суровини добити от тях между държавите членки и износ за трети страни;
- предпазването на населението от възникване на зоонози (болести, предавани от животните на човека).

За постигане на тези приоритети през 2019 г. продължава да се прилага схема за подпомагане на земеделските стопани при изпълнение на мерките, посочени в Националната програма за профилактика, надзор, контрол и ликвидиране на болестите по животните и зоонозите в Р България за периода 2019 – 2021 г.

През 2019 г. са изпълнени задължителните мероприятия, заложили по изпълнение на Националната програма за профилактика, надзор, контрол и ликвидиране на болестите по животните и зоонозите в Р България за периода 2019 – 2021 г.

Дейността на БАБХ е насочена към намаляване на риска от появата и разпространението на остри и екзотични заразни болести по животните, имайки предвид географското разположение на страната ни. За тази цел се изпълняват национални програми за надзор на болестите, а именно:

- Програма за надзор на инфлуенца при домашните и дивите птици;
- Програма за контрол и ерадикация на болестта бяс;
- Програма за надзор на болестта син език при преживните животни;
- Програма за надзор и ерадикация на класическа чума по свинете;
- Програма за контрол на салмонелоза при кокошките-носачки, бройлери, развъдни стада и пуйки;
- Програма за надзор на Трансмисивните спонгиформни енцефалопатии (ТСЕ);

- Програма за предпазни мерки срещу някои транс-гранични заболявания по животните, в която влизат заразен нодуларен дерматит по едрите преживни животни, шап по чифтокопитните животни, чума по дребните преживни животни и шарка по овцете и козите.

Всички посочени по-горе програми се кофинансират от Европейската комисия.

През 2019 г. са разработени, одобрени и издадени със заповеди на изпълнителния директор на БАБХ следните стандартни оперативни процедури (СОП):

- СОП "Мерки за незабавно прилагане в случай на съмнение или положителен резултат за Трансмисивни спонгиформни енцефалопатии";
- СОП за минималните срокове за зареждане на животни в животновъдни обекти, в които животни са ликвидирани, поради възникване на заразно заболяване;
- СОП за извършване на контрол на обектите за обезвреждане на странични животински продукти, регистрирани по чл. 259 и чл. 259 а от Закона за ветеринарномедицинската дейност във връзка с изпълнението на сключените договори за изпълнението на услугата;
- СОП ЗХОЖКФ "Стандартна оперативна процедура за определяне на правата, отговорностите и организационния процес във връзка с текущия контрол, осъществяван на общинско, регионално и централно ниво в сектор Здравеопазване и хуманно отношение към животните".

През годината е надградена информационната система на БАБХ, с цел електронно обслужване на целия процес по вземане, изпращане, изпитване и отразяване на резултатите от взетите проби за Африканска чума по свинете (АЧС) и трихинелоза - така наречения „Модул Лов“.

Извършени са 16 325 проверки по отношение на Програмата за профилактика, надзор, контрол и ликвидиране на болестите по животните и зоонозите и др., като са връчени над 1 000 предписания, съставени са над 100 актове за установени административни нарушения.

През 2019 г. на територията на страната са констатирани следните по-важни заболявания, включени в листа с приоритетни заболявания на Регламент (ЕС) 2016/429 на Европейския парламент и на Съвета от 9 март 2016 г. за заразните болести по животните и за изменение и отмяна на определени актове в областта на здравеопазването на животните (Законодателство за здравеопазването на животните): високопатогенна инфлуенца и нюкясълска болест по птиците, вируса на западнонилска треска, антракс при говеда, туберкулоза по говеда и ку-треска по дребни преживни животни.

Не са установени положителни проби за трансмисивни спонгиформни енцефалопатии по животните през 2019 г.

Предвид констатираните огнища от син език през 2014 г. и заразен нодуларен дерматит през 2016 г., с цел предпазване на животните, възприемчиви към тези болести и опазване на животновъдството в страната през 2019 г. е извършена ваксинацията срещу син език, серотип 4 и срещу заразен нодуларен дерматит.

Мерките, наложени от БАБХ, както и стратегията и резултатите от надзора са комуникирани регулярно с ЕК и държавите членки на ЕС в рамките на ежемесечните заседания на Постоянния комитет за растения, животни, храни и фуражи (ПКРЖХФ) към ЕК, както и чрез официални писма.

През февруари 2019 г. в област Търговище е констатирано огнище на антракс при говеда, като са предприети незабавни действия от страна на БАБХ.

В рамките на годината са регистрирани огнища на туберкулоза по говедата в областите Пловдив (3 броя), Пазарджик (2 броя), Кърджали, Стара Загора и Габрово.

През 2019 г. са регистрирани 45 огнища на Африканска чума по свинете при домашни свине (8 индустриални и 3 фамилни ферми, 25 лични стопанства и 8 свине от източнобалканската порода) и 210 случаи при диви свине.

Във връзка с усложнената епизоотична обстановка по отношение на заболяването Африканска чума по свинете в Европа и констатираните огнища през 2019 г. в България, са предприети следните мерки, съобразно Директива на Съвета 2002/60/ЕС, Решение за изпълнение на Комисията (ЕС) 2014/709, Стратегия на ЕС за контрол на АЧС - SANTE/7113/2015 – Rev 10:

- Програма за надзор;
- Контрол на движението на хора, животни, продукти, включително и личен багаж от страни, в които има АЧС;
- Конфискуване на месни продукти, тестване и унищожаване;
- Дезинфекция на транспортни средства, идващи от страни, в които има АЧС;
- Унищожаване на отпадъци от транспортни средства от страни, в които има АЧС;
- Проверки за биосигурност в свиневъдни обекти;
- Разработване на индивидуални контингенс планове за свиневъдни стопанства;
- Регулярни срещи със сектора, ИАГ, ловни организации;
- Обучения по биосигурност за сектора и за ловци;
- Намаляване на стопанства тип „задан двор“ около индустриални ферми;
- Забрана за изхранване с прясна трева и специални мерки по отношение на фуражите;
- Разработване на мобилно приложение за проби за трихинела и АЧС;
- Забрана за движение на диви свине от други държави-членки на ЕС и за внос от трети страни;
- Обучения на ловци за АЧС, вземане на проби, биосигурност, включително и разработване на материали;
- Конструирание на специални ями за трупове и странични животински продукти за всяко ловно стопанство;
- Ограда по границата с Румъния;
- Задължение да се докладва всяко открито мъртво или показващо нетипично поведение диво прасе до ОДБХ;
- Специален режим, ограничения на лова в рестриктираните територии;
- Информационни кампании;
- Координация между институциите с цел намаляване рисковете за разпространение при транспорт и туризъм;
- Допълнителни национални изисквания.

Разходите за провеждане на мерките по Националната програма за профилактика, контрол, надзор и ликвидиране болестите и зоонозите в Р България, които са включени в програми за надзор и ерадикация, но не се кофинансират от ЕК, са предоставени като помощ на земеделските стопани от ДФ „Земеделие“.

Хуманно отношение към животните

Българската агенция по безопасност на храните осъществява контрол по спазване изискванията за здравеопазването и хуманното отношение към животните и за прилагане на действащото европейско и национално законодателството в тези области.

Областните дирекции по безопасност на храните (ОДБХ) на територията на страната извършват проверки за спазване изискванията за хуманно отношение към животните, в това число спазването на правилата за ветеринарномедицинската практика, добива и съхранението на

зародишни продукти, обезвреждане и съхранение на странични животински продукти и продукти, получени от тях.

Въз основа на анализ на рисковете, свързани с хуманното отношение и защита на животните, констатирани при извършените предходни проверки, се планират проверките за официалния контрол за хуманното отношение и защита на животните.

Контролът по хуманното отношение към животните се извършва с официални проверки на всички етапи на отглеждане на животните, включително и транспорта, като проверките са периодични, планирани или по сигнал.

Въз основа на получените доклади от ОДБХ за извършените проверки в производствени обекти, за спазване на изискванията за хуманно отношение към животните и констатираните несъответствия се предприемат различни по брой и тежест корективни действия. Констатираните нарушения са свързани предимно с необучен персонал, липса на записи, липса на изследвания за средно ниво на хемоглобин при телета, отглеждане на животни вързано (телета). За установените несъответствия са издадени предписания за отстраняването им.

Налице е трайна тенденция за подобрене в животновъдните обекти за отглеждане на птици. През 2019 г. от инспектираните 22 животновъдни обекта за свободно отглеждане на кокошки носачки няма констатирани нарушения.

През 2019 г. се наблюдава подобряване на условията на отглеждане на животните по отношение на осигуряване на храна и вода, подходящи за вида животни, свобода на движение, инспекции, автоматично и механично оборудване. Драстично намаляват констатираните несъответствия по отношение на тези показатели при кокошки носачки, отглеждани в уголемени клетки и прасета.

Наблюдава се леко повишение в броя несъответствия в някои сектори, обяснимо с упражнявания стриктен контрол от страна на ОДБХ при извършените инспекции във всички животновъдни отрасли.

Продължава издаването на лицензи на водачите на превозни средства, транспортиращи живи животни, с което се гарантира спазване на правилата за хуманно отношение и защита на животните по време на транспорт. За 2019 г. са издадени 110 лицензи за кратки пътувания и 29 за продължителни пътувания.

През годината продължава взаимодействието с подаване на сигнали от БАБХ и до други контактни точки по отношение на констатираните нарушения на изискванията за хуманното отношение към животните по време на транспорт.

През 2019 г. са изпратени 36 нотификации за нарушение на изискванията на Регламент (ЕО) № 1/2005/ЕО към контактните точки на други държави членки. Основният тип на констатираните нарушения са: неспазване на гаранциите по чл. 21, 1 д) на Регламент (ЕО) № 1/2005/ЕО; оскъдна и/или недостатъчна постеля; неодобрен обект на крайна дестинация.

През 2019 г. са извършени общо 22 689 проверки.

Официалният контрол, извършван във фермите и по време на транспорт на живи животни се подобрява въз основа на периодичното обучение на официалните ветеринарни лекари, както и в резултат от провеждането на съвместни срещи с всички заинтересовани страни по теми, свързани с хуманното отношение към животните.

ЕК предприе различни инициативи за подпомагане на държавите-членки при правилното прилагане на законодателството за хуманно отношение към животните чрез различни инструменти: обучения, конференции, насоки и т. н. Новосъздадената Платформа по хуманно отношение и новосъздадената подгрупа за хуманно отношение по време на транспорт дават възможност за обсъждане и намиране на решения на редица проблеми, срещани от държавите членки.

С цел гарантиране благосъстоянието на животните, транспортирани от България за Турция, БАБХ изисква всички транспортни средства, които се използват, да бъдат одобрени и да отговарят на изискванията за превоз на животни с продължителност над 8 часа, независимо че необходимото време за транспорт е под 8 часа.

Във връзка с констатираните нарушения, се извършват периодични проверки с цел гарантиране спазване на изискванията на Регламент (ЕО) № 1/2005, както и ретроспективни оценки на пратки с живи животни, предназначени за Турция. Наблюдава се тенденция към подобряване ефективността на осъществявания контрол.

На основание чл. 155, ал. 7 от ЗВД през 2019 г. са издадени общо 43 разрешителни за използване на животни в опити, при 39 броя през 2018 г. В съответствие с европейското законодателство, на интернет сайта на БАБХ е публикуван регистър на издадените разрешителни за използване на животни в опити.

Българската агенция по безопасност на храните продължава да работи в посока на прилагане разпоредбите на действащото законодателство, изразяващо се в последващ мониторинг за намиране на решения на редица проблеми, срещани от държавите членки, във връзка с изпълнението на Регламент (ЕО) № 1/2005, което би довело до значителен спад в несъответствията, констатирани по време на транспорт на живи животни.

6.2. Контрол на идентификация на животните и ветеринарномедицинската дейност

Интегрирана информационна система на БАБХ за идентификация и регистрация на животните и проследимост на движението им

Дейностите, изпълнявани от БАБХ в тази сфера са следните:

- Идентификация и регистрация на селскостопанските животни (едри, дребни преживни, свине, еднокопитни животни), пчелни семейства, домашни любимци;
- Регистрация на животновъдните обекти, съгласно националното законодателство;
- Осигуряване на проследимост на движението на животните в страната, както и на тези при внос и вътрешнообщностна търговия;
- Осигуряване на своевременно въвеждане на коректни данни в регистрите на ИИС във връзка с изпълнението на Националната програма за профилактика, надзор, контрол и ликвидиране на болестите по животните и зоонозите в България;
- Провеждане на обучения с насоченост свързана с идентификация на животните, регистрация на животновъдните обекти и ветеринарномедицинската дейност;
- Предоставяне на актуална и коректна информация, поддържана в регистрите на ИИС и въвеждане на информацията в допълнително разработения модул към Интегрираната система за администрация и контрол (ИСАК), поддържана от ДФ „Земеделие“;
- Извършване на проверки по Кръстосаното съответствие във връзка със Законоустановените изисквания за управление (ЗИУ) за идентификацията на животните.

В тази връзка, през 2019 г. продължи работата по развитие на съществуващите и добавяне на нови функционалности и справки в Интегрираната информационна система на БАБХ – ВетИС за целите на официалния контрол, както и за подобряване на работата на потребителите на системата.

От 17.01.2020 г. е в сила изменената и допълнена Наредба № 44 от 20.04.2006 г. за ветеринарномедицинските изисквания към животновъдните обекти. В нея са посочени новите изисквания към животновъдните обекти.

От 14.02.2020 г. са в сила промени в Закона за ветеринарномедицинската дейност, в т.ч. и по отношение на регистрацията на животновъдните обекти по реда чл. 137 от закона.

През 2019 г. продължи активната работа по осигуряване на идентификацията на селскостопанските животни, както и на пчелните семейства.

През годината от БАБХ са извършени значителен брой проверки относно регистрацията на животновъдните обекти, идентификация и проследимост на животните, дейността на регистрираните ветеринарни лекари и ветеринарните лечебни заведения, при което са издадени предписания и наложени актове за установени административни нарушения (АУАН), както следва:

Таблица V.8. Брой извършени проверки и издадени предписания и актове за установени административни нарушения през периода 2018 – 2019 г.

Предмет на проверките	2018 г.			2019 г.		
	Проверки	Предписания	АУАН	Проверки	Предписания	АУАН
Регистрация на животновъдни обекти	4 480	873	116	4 718	762	199
Идентификация на животни	11 107	967	834	10 420	1 105	1 040
Движение на животните	6 287	93	346	11 887	70	439
Контрол на дейността на регистрираните ветеринарни лекари	1 940	114	32	2 247	121	65
Проверки на ветеринарни лечебни заведения	1 118	148	20	1 257	120	13

Източник: БАБХ

В сравнение с предходната 2018 г. се наблюдава намаление на издадените предписания за сметка на ръст при актовете за установяване на административни нарушения.

През 2019 г. са извършени проверки в сферата на кръстосаното съответствие за спазване на изискванията на идентификацията и регистрацията на животните.

Таблица V.9. Проверки по Кръстосано съответствие по под ЗИУ в областта на идентификация на животните и ветеринарната дейност през периода 2018 - 2019 г.

Под ЗИУ	Брой стопанства за проверка	
	2018 г.	2019 г.
6.1.	115	30
6.2.	115	31
6.3.	111	23
6.4.	112	29
7.1.	1 051	592
7.2.	1 049	592
7.3.	1 028	571
7.4.	1 039	573
7.5.	1 036	570
8.1.	677	457
8.2.	676	457
8.3.	659	428
8.4.	670	445

Източник: БАБХ

Извършените проверки по Кръстосано съответствие при под ЗИУ 6.1., 6.2., 6.3. и 6.4. са по-малко в сравнение с останалите под ЗИУ. Това се отдава на факта, че във връзка с възникналите огнища на африканска чума по свинете са спрени проверките на всички стопанствата с налични свине.

Въпреки това, процентът на извършените в страната проверки по всички под ЗИУ, касаещи идентификацията на животните, покрива законовите изисквания.

В края на 2019 г. се проведе одит от DG AGRI към Европейската комисия с № XC/2019/004/BG, касаещ кръстосаното съответствие.

През 2020 г. контролът, свързан с идентификацията и регистрацията на животните и на ветеринарномедицинската дейност ще продължи да следва основните заложи оперативни цели:

- Осигуряване на навременната идентификация и регистрация на животните, тяхната проследимост, както и регистрация на животновъдните обекти съобразно ЗВД, които допринасят в голяма степен за осигуряване на защита на здравето на хората и животните, както и за защита от измами;
- Осигуряване на навременно въвеждане на коректни данни в регистрите на ИИС на БАБХ – ВетИС относно идентификацията и регистрацията на животните, както и на данните свързани с изпълнението на Националната програма за профилактика, надзор, контрол и ликвидиране на болестите по животните и зоонозите в България;
- Осигуряване на идентификация с индивидуални пчелни табели на пчелните семейства в пчелини, чиито собственици или ползватели участват за подпомагане по мерки “Агроекология и климат”, “Биологично земеделие” от ПРСР 2014-2010 г. и “Агроекологични плащания” от ПРСР 2007-2013 г., съгласно Наредба №10 от 1.04.2015 г. за условията за регистрация и реда за идентификация на пчелните семейства;
- Развитие на Интегрираната информационна система на БАБХ – ВетИС.
- Изпълнението на тези цели ще се постигне чрез:
- Извършване на проверки за съответствие с изискванията на законодателството, свързано с идентификацията и регистрацията на животните, тяхната проследимост, дейността на ветеринарномедицинските специалисти, включително във ветеринарномедицинските заведения, на база риск критерии и изготвена извадка, като периодично на ОДБХ ще се предоставят равномерно стопанствата попаднали в извадката;
- Обучения на служители на Областни дирекции по безопасност на храните;
- Изготвяне на проекти за изменение на нормативни актове;
- Подобряване на отделни контроли в ИИС на БАБХ – ВетИС.

6.3. Контролни дейности

6.3.1. Безопасност на храните

БАБХ методически ръководи и координира дейността на ОДБХ по осъществяване контрола на безопасността и качеството на суровините, храните, включително тези със защитени географски наименования, биопродукти, както и материалите и предметите предназначени за контакт с храни, добавки в храните, ензими и ароматизанти; междинните предприятия за съхранение и предприятията за преработка на странични животински продукти; хуманното отношение към животните по време на клане.

Агенцията ръководи и координира изпълнението на национални и мониторингови програми за лабораторен контрол, както следва:

- Национална програма за контрол на остатъци от пестициди в или върху храни от растителен и животински произход (НПКОП);
- Национална програма за контрол на генетично модифицирани храни (НПКГМХ);
- Национална програма за контрол на храни и материали и предмети за контакт с храни за добавки, химични и микробиологични замърсители и контрол на храни, обработени с йонизиращи лъчения;

- Програма за мониторинг и докладване на антимикробната резистентност на зоонозни и коменсални бактерии в Р България;
- Национална мониторингова програма за контрол на остатъци от ветеринарномедицински продукти и замърсители от околната среда (НМПКО);
- Национална програма за контрол на качествените характеристики на храни (НПККХХ).

Официалният контрол на храните в България се извършва адекватно, в пълно съответствие с изискванията на европейското и националното законодателство.

Чрез поддържането на уеб базирана система за национални регистри и списъци на обектите под контрол на БАБХ се улеснява достъпът на потребителите, бизнес операторите и институциите до актуална информация за регистрираните обекти на територията на страната. Общият брой на регистрираните обекти за 2019 г. е 189 143.

Въз основа на анализ на риска се извършва ефективен официален контрол върху безопасността на храните в обекти за производство, търговия на едро и дребно с храни и заведения за обществено хранене. Извършват се допълнителни тематични проверки (зимен и летен туристически сезон, официални и религиозни празници и др.) и проверки по сигнали.

Таблица V.10. Осъществен официален контрол през 2019 г.

Проверки	2019 г.
1. Обекти за производство и търговия на едро с храни	48 959
1.1 Одити	1 710
1.2 Проверки	47 249
1.2.1 Инспекции проследимост (Регламент 178/2002)	13 450
1.2.2 Инспекции общи хигиенни изисквания (Регламент 852/2004)	20 935
1.2.3 Инспекции специфични хигиенни изисквания към храни от животински произход (Регламент 853/2004)	7 405
1.2.4 Инспекции СЖП (Регламент 1069/2009)	5 459
2. Обекти за търговия на дребно и заведения за обществено хранене	104 238
Общ брой извършени проверки (планови, тематични, по сигнал)	173 078
3. Предприети мерки от официалния контрол	
3.1 Издадени АУАН /акт за установяване на административно нарушение (брой)	2 029
3.2 Предписания (брой)	9 933
3.3 Възбранени и бракувани храни (кг/л)	215 825 кг /644 л/424 бр./4 923 641 бр. яйца
3.4 Затворени обекти (брой)	76

Източник: БАБХ

През 2019 г. са извършени общо 173 078 проверки официален контрол в обекти за производство, търговия на едро и дребно с храни и заведения за обществено хранене, тематични проверки, извънпланови проверки и проверки по сигнали и жалби.

Констатираните несъответствия касаят:

- Структурни несъответствия, касаещи сграден фонд и оборудване в обектите;
- Оперативни несъответствия по отношение осъществяване на дейностите, свързани с обезпечаване безопасността на продукта;
- Несъответствия, свързани със системите за самоконтрол на бизнес - операторите;
- Етикетиране;

- Проследимост;
- Храни, които не отговарят на законови изисквания за безопасност.

Анализът за средните стойности на ефективността на извършения официален контрол през 2019 г. сочи че: средно всяка 17-та проверка приключва с издаване на Предписание (както и през 2018 г.); средно всяка 85-та проверка приключва със съставяне на акт за установяване на административно нарушение (при всяка 94-та за 2018 г.).

Резултатите от официалните инспекции показват, че подходът, основан на оценката на риска за планирането и изпълнението на официалните проверки, е подходящ и ефективен по отношение откриването на несъответствията и гарантиране на безопасността на храните.

През 2019 г. продължава да действа процедурата за получаване на информация за предстоящи изнесени обучения, спортни лагери, зелени училища, екскурзии и лагери на деца от детски градини и училища, въведена през 2013 г. Чрез извършване на проверки за спазване изискванията на Наредба № 8 от 04.12.2018 г. за специфичните изисквания към безопасността и качеството на храните, предлагани в детските заведения, училищните столове и обектите за търговия на дребно на територията на училищата и на детските заведения, както и към храни, предлагани при организирани мероприятия за деца и ученици се цели осигуряване на безопасното хранене на децата в детски заведения, училища и при изнесени мероприятия (лагери, зелени училища и др.).

Изпълнение на програмите за официален лабораторен контрол.

Национална програма за контрол на качествените характеристики на храни (НПККХХ) 2019г.

Контролът на храни, произведени по стандарти (национални, утвърдени или браншови) се извършва чрез проверки на производствените обекти и чрез вземане на проби храни от търговската мрежа.

През 2019 г. броят на предприятията, произвеждащи храни по стандарти е както следва:

- Утвърден стандарт „Стара планина“ - 77 броя;
- Утвърден стандарт „България“ - 90 броя;
- Браншови стандарт „Лютеница“ - 12 броя;
- Браншови стандарт за „Рафинирано слънчогледово масло“ - 6 броя;
- Български държавен стандарт за млечни продукти - 59 броя.
- Съгласно Годишен план за анализ на продукти, взети от търговска мрежа и произведени по национални и браншови стандарти за 2019 г. са изследвани 323 проби, както следва:
- Утвърден стандарт „Стара планина“ - 80 проби;
- Утвърден стандарт „България“ - 100 проби;
- Браншови стандарт „Лютеница“ - 20 проби;
- Браншови стандарт „Рафинирано слънчогледово масло“ - 6 проби;
- БДС 15:2010 „Българско бяло саламурено сирене“ - 35 проби;
- БДС 14:2010 „Български кашкавал“ - 35 проби;
- БДС 12:2010 „Българско кисело мляко“ - 47 проби.

От тях, несъответстващи са 44 броя, като във връзка с установените нарушения са предприети административни мерки - издаване на преписания и съставяне на актове с определени срокове на изпълнение.

За да гарантира правото на потребителите да получават пълна и вярна информация за храните, които закупуват и консумират и в съответствие с Регламент (ЕС) № 1308/2013, през 2019 г. БАБХ организира извършване контрол на предлаганите на пазара млечни продукти за нерегламентирано влагане на немлечни мазнини и за съответствие по физикохимчни показатели, чрез взимане на проби от търговската мрежа.

Пробовзимането е извършено с участие на браншовите организации на млекопреработвателите и Комисията за защита на потребителите. През 2019 г. от търговска мрежа са взети 242 проби, като в две от тях е установено влагане на немлечни мазнини, а отклонения от заложените в ТД физикохимчни параметри, са установени в 9 проби по показател масленост в сухото вещество, в една проба по показател водно съдържание и в една проба по показател сол.

Национална програма за контрол на остатъци от пестициди в и върху храни (НПКОП) 2019

През 2019 г. са взети общо 339 проби от храни, от които 167 броя по Регламент (ЕО) 2018/555, като 245 броя са храни от неживотински произход, 24 броя от животински произход, 10 храни за кърмачета и 60 броя листни проби. От задължителните матрици по Регламент 2018/555 са взети по една проба от био храни – 12 проби общо, като от тях са изпълнени само 4 проби, а останалите 8 броя не са взети поради липса на пазара на такива продукти. Същите са взети като конвенционални. Установени са несъответстващи резултати при 3 проби от тях.

За всяко несъответствие е извършено разледващо проучване за произхода на храната и причината за несъответствието и са предприети необходимите корективни действия.

Национална програма за контрол на храни и материали и предмети за контакт с храни за добавки, химични и микробиологични замърсители и контрол на храни, обработени с йонизиращи лъчения 2019 г.

В рамките на 2019 г. по програмата са взети общо 41 862 проби от храни от растителен и животински произход (в т. ч. 507 проби - извънпланово), като са изпитани за 58 381 броя показатели, от които положителни резултати са отбелязани при 361 показателя.

За установените несъответстващи резултати са предприети съответните корективни действия.

Програма за мониторинг и докладване на антимикробиалната резистентност на зоонозни и коменсални бактерии в Република България (AMP) 2019 г.

Контролът на антимикробиалната резистентност е един от дефинираните приоритети на Европейската комисия в областта на безопасността на храните, здравеопазването на животните и употребата на ветеринарномедицински продукти. Оценявайки значимостта на проблема, ЕК прие специално Решение № 2013/652/ЕС от 12 ноември 2013 г. за изпълнение на мониторинга и докладване на антимикробната резистентност на зоонозните и коменсалните бактерии за периода 2014-2020 г. и с решение се определят вида и броя на пробите, които България има за изпълнение.

За целите на мониторинга по AMP през 2019 г. са взети 155 проби от цекумно съдържание от свине и 300 проби от търговската мрежа от предварително опаковано, охладено месо от свине и едри преживни животни.

Национална програма за контрол на генетично модифицирани храни (НПКГМХ) 2019 г.

През 2019 г. са планирани 78 броя проби за лабораторно изпитване от суровини, от храни готови за консумация, храни за кърмачета и малки деца на соева и/или царевична основа, адаптирано мляко, предназначено за кърмачета и от ориз и оризови продукти.

При лабораторно изследване няма установени несъответстващи проби храни.

Национална мониторингова програма за контрол на остатъци (НМПКО) 2019 г.

Официалният контрол по отношение на остатъци от ВМП и замърсители в живи животни и храни от животински произход се осъществява чрез изпълнение на Националната мониторингова

програма за контрол на остатъци (НМПКО) за 2019 г., одобрена от Европейската Комисия (ЕК) и се изпълнява в периода от април 2019 г. до март 2020 г. По програмата са изследвани 2 506 броя проби и са установени три несъответствия, като обектите са подложени на засилен контрол в продължение на шест месеца с вземане на проби за сметка на оператора.

Одит на официалния контрол през 2019 г.

През 2019 г. е взето участие в подготовката и провеждането на следните одити от DG SANTE на Европейската комисия:

- Одит от DG(SANTE)/2019-6660 за оценяване системата на официалния контрол, по отношение на подобрителите на храни (добавки в храните).
- Одит от DG SANTE 2019-6858, за оценка на прилагането на мерките срещу африканска чума по свинете (АЧС). На закриващата среща на приключилия одит, основното заключение е, че Българската агенция по безопасност на храните е предприела надеждни мерки за елиминиране на възможността за разпространение на вируса на АЧС чрез храни и СЖП.
- Одит от DG (SANTE)/2019-6634, с цел оценка на изпълнението на мерките за наблюдение и ликвидиране на болестта спонгиформна енцефалопатия по говедата (СЕГ), правила за забрана на фуражите и предприетите коригиращи мерки за справяне с препоръките от предишните одити на СЕГ и странични животински продукти (СЖП).
- Одит от DG(SANTE) 2019-6869, ЕК в България за оценка на контролната система за биологично производство и етикетиране на биологични продукти. На заключителната среща одиторите са дали положителна оценка на процедурите за контрола на БАБХ в търговска мрежа.
- Одит от DG (SANTE)/2019-6869, ЕК в България за Кръстосано съответствие.
- Генерален одит на DG (SANTE) 2019-6585 ЕК, в България. Проверено е изпълнението на препоръките, дадени в докладите от три одита, извършени през 2017 и 2018 г. Представените доказателства за предприетите мерки от докладите по трите одита са задоволителни за одитния екип.
- Вътрешен одит за оценка на функционирането на системата за инспектиране на лаборатории за официален контрол на акредитираните ветеринарни лаборатории за изпитване на сурово мляко, създадена в изпълнение на изискванията на чл. 37 от ЗВД и на чл. 7 от Наредба № 2 от 23.02.2017 г. за специфичните изисквания за производство, събиране, транспортиране и преработка на сурово краве мляко, предлагането на пазара на мляко и млечни продукти и официалния им контрол.

Система за бързо предупреждение за храни и фуражи (RASFF)

RASFF е система за уведомяване за пряк или косвен риск за здравето на хората, произтичащ от храни, материали, които влизат в контакт с храни, или фуражи. Създадена е с Регламент (ЕО) № 178/2002 и разширена с Регламент (ЕО) № 183/2005 на Европейския парламент и на Съвета. Функционирането на системата се осъществява в съответствие с Регламент (ЕС) № 2019/1715 на Комисията от 30 септември 2019 г. за определяне на правила за функционирането на системата за управление на информацията относно официалния контрол и нейните компоненти (т. нар. „Регламент за IMSOC“), който подпомага държавите членки в действията им, позволявайки бърз обмен на информация за рисковете, произтичащи от храни или фуражи и за мерките, които са взети или предстои да бъдат взети, за овладяване на тези рискове.

Продължава поддържането на непрекъснатия обмен на информация по системата RASFF.

За ефективна работа на системата RASFF в България са създадени звена за контакт, както следва:

- Национално звено за контакт на Република България, ситуирано в специализираната администрация на Министерство на земеделието, храните и горите;
- Звено за контакт в Министерството на здравеопазването;
- Звено за контакт в Българската агенция по безопасност на храните.

Във връзка с функционирането на Системата за бързо предупреждение за храни и фуражи, за периода от 01.01.2019 г. до 31.12.2019 г. общият брой уведомления, разпространени от звеното за контакт на Европейската комисия към звената за контакт на държавите членки е 4 012, по които са предприети необходимите действия. Разпределението на уведомленията общо за Европейския съюз (ЕС) е както следва: за сектор „Храни“ са получени общо 3 515 уведомления, сектор „Фуражи“ – 325 уведомления и 172 уведомления за сектор „Материали в контакт с храни“.

По видове, разпространените чрез системата RASFF уведомления за ЕС са както следва:

- Уведомления за предупреждение – 1 147 броя;
- Уведомления за пратки, отхвърлени на границата - 1 480 броя;
- Уведомления за насочване на вниманието – 844 броя;
- Уведомления за проследяване – 523 броя;
- Уведомления за информация – няма;
- Уведомления „Новини“ - 18 броя.

Уведомленията, изпратени от звеното за контакт на ЕК по Системата за бързо предупреждение за храни и фуражи за периода от 01.01.2019 г. до 31.12.2019 г., по които са предприети действия от България, са общо 183 броя. Разпределят се както следва: за сектор „Храни“ – 171, сектор „Фуражи“ – 5 и сектор „Материали в контакт с храни“ – 7.

- Уведомления за предупреждение – 42 броя;
- Уведомления за насочване на вниманието – 16 броя;
- Уведомления за проследяване – 15 броя;
- Уведомления за пратки отхвърлени на граница - 107 броя;
- Уведомления за несъответствие – 2 броя;
- Уведомления „Новини“ – 1 брой.

Уведомленията за проследяване, изготвени от други членове на системата RASFF, в които България е засегната държава и за които е нотифицирана от ЕК за предприемане на необходимите мерки и действия по тях, са общо 69 броя, като тяхното разпределение по групи е както следва:

- Уведомления за предупреждение - 40 броя;
- Уведомления за насочване на вниманието - 14 броя;
- Уведомления за проследяване – 12 броя;
- Уведомления за несъответствие – 2 броя;
- Уведомления „Новини“ – 1 брой.

Всички уведомления са изпратени до звената за контакт в БАБХ и Министерство на здравеопазването за предприемане на необходимите мерки и действия.

През 2019 г. Р България е засегната страна в 5 входящи уведомления, касаещи сектора на фуражите, по които са извършени разследвания и са предприети последващи действия. Информацията е предоставена чрез Системата за бързо предупреждение за храни и фуражи и е валидирана от ЕК.

Най-голям процент от уведомленията са изготвени от граничните инспекционни пунктове на ЕС. Втората група с голям на брой уведомления, разпространени чрез системата RASFF, са от извършен официален контрол в държавите членки.

С цел информиране на широката общественост ЕК поддържа и допълнителен панел към системата RASFF - RASFF-Consumers' Portal (Портал на потребителите).

6.3.2. Система за административна помощ и сътрудничество

Системата за административна помощ и сътрудничество (АПС) на Европейската комисия е създадена с Решение за изпълнение (ЕС) 2015/1918 на Комисията, регламентиращо правилата за функционирането ѝ и служи за обмен на информация между компетентните органи на държавите членки и между Комисията, в съответствие с Регламент (ЕС) № 2017/625. Административната помощ може да включва обмен на информация, документи, разследвания и съвместни проверки на място и е важен инструмент за максимална ефективност на наличните ресурси в държавите членки. В началото на 2019 г. Европейската комисия обедини системите RASFF и AAC в една обща система – RASFF-AAC, посредством Регламента IMSOC.

През 2019 г. общият брой на уведомленията в система АПС за целия Европейски съюз е 1 698. Уведомленията по система АПС, в които България е засегната държава са 488 броя. България е изготвила 229 първоначални уведомления.

6.3.3. Системата за административна помощ и сътрудничество – Мрежа за измами с храни

Нарастването на случаите на измами с храни на ниво „ЕС“ изисква адекватни и навременни мерки за оптимизиране на системата за контрол и своевременно укрепване на способността ѝ да оценява на ранен етап потенциалната уязвимост от измами в различни части от веригата на доставка на храни и способността на националните органи да откриват и предотвратяват потенциални измами.

През 2019 г. общият брой случаи за целия Европейски съюз, генерирани по системата, са 292. От тях са „затворени“ 42 случая, а 252 остават „отворени“. Към България са изпратени 11 случая, от които 2 са за информация и са изготвени отговори по 5. Създадените от България случаи за 2019 г. са 2.

България е страна, участваща в съвместната операция OPSON VIII – Биологично производство на ЕК и Европол за противодействие на измамите с храни в сектора на биологично произведените храни. Общият брой на уведомленията по операция OPSON VIII – Биологично производство е 13 броя.

От създаването на системата се наблюдава увеличение на броя на създадените и разпространени случаи. Това се дължи на факта, че ЕК води широка кампания за намаляване на измамите с храни и осигуряване на прозрачност и качество при производството на храните, както и за защита доверието на потребителите към произведените храни в ЕС. Въпреки това, системата е сравнително нова за държавите членки и в момента няма ясни критерии за дефиниране на национално ниво на измамите с храни и утвърден алгоритъм за разследване на измамите с храни.

6.3.4. Система IMSOC

Един от приоритетите на ЕК през 2019 е интегрирането на системите RASFF, AAC, AAC-FF и TRACES в обща система, наречена IMSOC. Системата IMSOC е инструмент за прилагане по електронен път на голяма част от разпоредбите на новия Регламент (ЕС) 2017/625 и за обмен между държавите членки на информация и документи, необходими за своевременното извършване на официални проверки; средство за прилагане на административна помощ и сътрудничество и обединяване на системите по отношение на риска за здравето на хората, растенията, животните и хуманното отношение към животните; улесняване на комуникацията към/от трети държави и др.

С приемането на Регламента IMSOC се обединяват действащите в ЕС системи – EUROPHYT, BOVEX, TRACES, ADNS, AAC и RASFF.

Работата на системата IMSOC се извършва в съответствие с Регламент (ЕС) № 2019/1715 на Комисията от 30 септември 2019 г. за определяне на правила за функционирането на системата за

управление на информацията относно официалния контрол и нейните компоненти (т. нар. „Регламент за IMSOC“).

6.3.5. Контрол на ветеринарномедицинската дейност, ветеринарномедицинските продукти и фуражи, граничен контрол

6.3.5.1. Контрол на ветеринарномедицинската дейност

Проверките за ефективност (верификация) на официалния контрол, осъществени от ОДБХ, се извършват съгласно утвърдена „Програма на ГД „Верификация на официалния контрол“ при ЦУ на БАБХ за проверки за ефективността на официалния контрол, извършван от ОДБХ в съответствие с чл. 8, параграф 3 от Регламент (ЕО) № 882/2004 и Директива 2000/29 на Съвета“.

През 2019 г. са извършени 9 планови проверки на дейността на ОДБХ: Пазарджик, Пловдив, Стара Загора, Кюстендил, Търговище, Ловеч, Ямбол, Хасково и Сливен.

Плановите/Програмите за извършване верификация на официалния контрол на ОДБХ се изготвят основно на ротационен принцип, но и съобразно броя и естеството на констатираните несъответствия по време на предходните проверки на съответната ОДБХ.

Всяка проверка за ефективност (верификация) на официалния контрол на ОДБХ включва 2 етапа - документална проверка и физическа проверка (проверка на терен, на място).

През годината са извършени всички от планираните за 2019 г. 16 одита на официалния контрол.

С одитния процес се извършва оценка в областта на граничния контрол, по хранителната верига от здравеопазването и хуманното отношение към животните до контрола на храните, контрола върху търговията на дребно и заведенията за обществено хранене и контрола върху суровото мляко. Процесът на одит на официалния контрол спазва правилата на одобрената процедура за одити на официалния контрол в БАБХ, като се оценява съответствието, качеството и ефективността на провеждания официален контрол.

При проведените през 2019 г. одити най-чести са несъответствията, свързани с документирането на контрола и прилаганите от страна на официалния контрол мерки, несъответствията, свързани с последователността, качеството и ефективността на провеждания официален контрол и провежданата на регионално ниво проверка на ефективността на контрола.

Продължава да се отчита като положителна тенденция одобряването, въвеждането и прилагането на документираните процедури, инструкции, указания на централно ниво, които разписват правила за извършване на официален контрол на инспекторите в областните структури, провеждане на специализирани обучения в рамките на одитираните организации, което води до подобряване на качеството на извършвания официален контрол.

През 2020 г. е планирано да се извършат 15 одита. До март месец са извършени три от планираните одита. В периода март – май е спряно изпълнението на програмата, поради ограничителните мерки, въведени във връзка с пандемията от COVID-19. Извършен е преглед и актуализация на програмата, като в периода от юни до декември 2020 г. са планирани още 12 одита.

През 2021 г. предстои изготвянето на нова три годишна програма за периода 2021-2023 г. Програмата ще бъде изготвена след извършване на нова оценка на риска на дейностите в различните сектори съгласно одобрената процедура за извършване на одити на официалния контрол.

6.3.5.2. Контрол на ветеринарномедицински продукти

Контролът на ветеринарномедицинските продукти (ВМП) се осъществява съгласно Закона за ветеринарномедицинската дейност. Той е свързан с лицензиране за употреба на имунологични и лекарствени ВМП, подновяване на лицензи за употреба, издаване на допълнения, във връзка с промени в обстоятелства, при което продуктите са били лицензирани, работа по процедури по взаимно признаване на ВМП, децентрализирана процедура, прехвърляне на права върху лицензи за употреба на ВМП и др.

През 2019 г е извършена оценка на досиета на ВМП, които заявителите са приложили към заявления по необходимите процедури. Извършвана е оценка на постъпилите периодични доклади за безопасност в рамките на т. нар. „фармакологична бдителност“ - система, която има отношение не само към качеството и безопасността на ВМП, но чрез която биват следени неблагоприятни реакции при животни, както и реакции при хора, които прилагат ВМП на животни.

Регистърът на лицензираните за употреба ВМП се актуализира периодично, като целта е да бъде подпомогнат контрола на пазара на ВМП, както и предоставяне на предвидената в закона информация на ветеринарномедицински специалисти и външни потребители.

Извършени са проверки на приложена документация и на условията в обектите по процедури за издаване на лиценз за търговия на едро с ВМП, търговия на дребно с ВМП, производство на ВМП, както и при промени във вписаните обстоятелства.

Извършени са проверки на приложена документация и на условията в обектите по процедури за издаване/подновяване на лицензии за търговия на едро и търговия на дребно с наркотични вещества за ветеринарномедицински цели от Списъците по чл. 3, ал. 2, т. 2 и 3 от Закона за контрол върху наркотичните вещества и прекурсорите и промени на вписаните обстоятелства.

Публичните регистри на издадените лицензи за търговия на едро с ВМП, търговия на дребно с ВМП, производство на ВМП и на издадените лицензии за дейности с наркотични вещества за ветеринарномедицински цели се актуализират периодично, като целта е да бъдат подпомогнати предимно официалните ветеринарни лекари от ОДБХ, които отговарят за контрола върху дейностите с ВМП, както и предоставяне на предвидената в закона информация за обществено ползване.

Във връзка с надзора върху антимикробната резистентност, ежегодно от притежателите на лицензи за употреба на ВМП се събират и обобщават данни за продадени количества ВМП с антимикробно действие. Данните се предоставят на Европейската агенция по лекарствата (ЕМА) и Международното бюро по епизоотии (ОІЕ), съгласно утвърдените от ESVAC (Европейска система за надзор на употребата на ветеринарни антимикробни средства) и ОІЕ формати. Предоставените през 2019 г. данни от страна на БАБХ са включени в Годишните доклади на ESVAC и ОІЕ за употребата на антимикробни средства за животни в ЕИП.

Официалният контрол на ВМП се осъществява от служители на БАБХ на централно и регионално ниво.

Със заповед на изпълнителния директор на БАБХ от м. април 2017 г. е утвърдена и се изпълнява Програма за контрол на качеството на предлаганите в търговската мрежа ВМП. Целта на програмата е да се гарантира, че предлаганите в търговската мрежа ВМП след издаване на лиценза за употреба са с необходимото качество, съгласно спецификациите в регистрационната документация и изискванията на лиценза за употреба на ВМП. Тя осигурява:

- проверка на качеството на ВМП на всеки етап от дистрибуторската верига през срока на годност на продукта;
- гарантиране, че методите за контрол са задоволителни;
- проучване на предполагаеми отклонения в качеството на ВМП;
- проверки за установяване на фалшификации на ВМП.

Програмата се отнася за ВМП, лицензирани за употреба по национална процедура, по процедура за взаимно признаване и децентрализирана процедура. Надзорът върху качеството на ВМП по централизирана процедура (взимане на проби и лабораторни анализи) се осъществява по програма на Европейската агенция по лекарствата.

Програмата не се отнася до лабораторните изпитвания на качеството на ВМП в хода на процедурата по издаване на лиценз за употреба на ВМП.

БАБХ ежегодно изготвя и изпълнява Годишен план за инспекции по Добра производствена практика (ДПП) на производители/вносители на ВМП. Всяка инспекция се извършва на основание заповед на изпълнителния директор на БАБХ и е съобразена с критериите за оценка на риска при всеки производител, като се взема предвид въведената Система за управление на качеството в обекта, естеството на производствения процес и характеристиките на продуктите, които се произвеждат.

През годината се изпълнява и План за вътрешен одит, в който се включва проверка функционирането на определени раздели от системата по качеството.

Проверки по кръстосано съответствие се провеждат за контрол върху спазването на законоустановени изисквания за управление (ЗИУ), съгласно правото на ЕС и спазване на стандарти за добро земеделско и екологично състояние, относно здравеопазване и хуманно отношение към животните.

Обекти на контрол по отношение на ветеринарномедицинските продукти са: производители на ВМП, търговци на едро с ВМП и/или активни субстанции, търговци на дребно с ВМП (ветеринарномедицински аптеки), животновъдни обекти и ветеринарномедицински практики.

Честотата на извършване на инспекции се определя на базата на оценка на риска.

През 2019 г. са постъпили три сигнала за несъответствие на данните върху опаковката и в листовката за употреба на ВМП с лиценза за употреба и Наредба № 62 за изискванията за данните върху опаковката и листовката и нерегламентирана търговия с ВМП (включително онлайн търговия с нелицензирани ВМП за пчели). В тази връзка са взети необходимите мерки, разпоредени и извършени са съответните проверки.

Най-често несъответствия с изискванията на Закона за ветеринарномедицинската дейност и подзаконовите нормативни актове, по отношение на търговията и употребата на ВМП се установяват при проверки на животновъдни обекти и ветеринарномедицински амбулатории.

Констатираните несъответствия пряко повишават риска от:

- Прилагане върху животни на нелицензирани за употреба ВМП;
- Невъзможност за пълно проследяване на произхода на закупуваните/прилаганите ВМП и идентифициране на третираните животни;
- Нерегламентирано прилагане на ВМП при животни, от които се получават продукти предназначени за човешка консумация от лица без необходимата квалификация;
- Неспазване на карентни срокове след употреба на ВМП, за които се изискват такива;
- Употреба на ВМП в нарушение на условията, при които е издаден лиценза за употреба, както и в нарушение на изискванията на Наредба № 62/09.05.2006 г. за изискванията към данните върху опаковката и в листовката за употреба на ВМП.
- Съхранение на ВМП в нарушение на изискванията, предписани от производителя.

В резултат на констатирани несъответствия при извършените проверки на обектите за търговия и употреба на ВМП през 2019 г. са издадени 347 предписания и са съставени 46 акта за установяване на административно нарушение.

Извършените проверки в обектите, подлежащи на контрол от ОДБХ включват освен минимално заложените, съгласно Инспекционната програма на БАБХ за 2019 г. и допълнителни проверки във връзка с подадени сигнали и жалби, на база оценката на риска за всеки отделен обект и поради извършени съвместни проверки със служители от ЦУ на БАБХ във връзка с верификация на ефективността на официалния контрол и прилагането на методика за извършване на проверки по кръстосано съответствие. Проверките, при които са констатирани несъответствия и инспекторите са давали предписания са около 13% от общия брой проверки, което е несъществено повече в сравнение

с 2018 г. Актове за установяване на административно нарушение са съставени при около 1% от проверките, което се доближава до съставените през 2018 г.

Броят, честотата и последователността на извършваните проверки в обектите не винаги се основава на предварителна оценка на риска за всеки обект, което намалява ефективността от проверките.

В зависимост от степента на значителност или критичност на констатираните несъответствия с нормативните изисквания, с които се регламентира търговията и употребата на ВМП, БАБХ предприема предвидените в ЗВД действия.

По отношение на контролната дейност върху търговията и употребата на ВМП през 2019 г. е извършено следното: издадени са 7 броя лицензи за търговия на едро с ВМП; одобрени са промени на 14 броя издадени лицензи за търговия на едро с ВМП; издадени са 11 лицензи за търговия на дребно с ВМП; одобрени са промени на 14 броя издадени лицензи за търговия на дребно с ВМП; прекратени са 12 лицензи за търговия на дребно с ВМП; одобрени са промени/издадени допълнения/подновяване на 5 броя лицензии за търговия с наркотични вещества. В рамките на годината няма издадена лицензия за търговия на едро с наркотични вещества.

През 2019 г. извършените проверки от ОДБХ във връзка с официалния контрол върху търговията, съхранението и употребата на ВМП са общо 3 800 броя, от които: 136 проверки на обекти за търговия на едро; 347 проверки на обекти за търговия на дребно; 893 проверки на ветеринарномедицински заведения; 2 366 проверки на животновъдни обекти и 58 проверки на зоомагазини, пчеларски магазини и др.

Извършени са 2 проверки по кръстосано съответствие за спазване изискванията за контрол на употребата на ВМП, като се спазва последователността, посочена в утвърдената инструкция за извършване на проверки в животновъдни обекти, за контрол на употребата на ВМП и медикаментозни фуражи. За резултатите от всяка проверка се изготвя протокол.

6.3.5.3. Граничен контрол

Осъществяваният граничен контрол включва граничен ветеринарномедицински контрол, граничен фитосанитарен контрол и граничен здравен контрол.

Граничен ветеринарномедицински контрол се осъществява за спазване изискванията на европейското и национално законодателство, касаещо вноса, износа и транзита на: продукти от животински произход; живи животни и фуражи; продукти от животински произход, предназначени за лична консумация от пътниците съгласно Регламент (ЕО) 206/2009 г.; на влизащите в страната домашни любимци, съпровождащи пътниците от трети страни - съгласно Регламент (ЕО) 576/2013.

Официалният контрол на търговските пратки на продукти от животински произход, фуражи и живи животни се извършва съгласно Решение на Комисията 2007/275/ЕС. Контролът се осъществява от официални ветеринарни лекари на 8 одобрени от ЕК „Гранични инспекционни пунктове“ (ГИП): Пристанище Варна–Запад; Пристанище–Бургас; Капитан Андреево; Златарево–шосе; Гюешево– шосе; Калотина–шосе; Летище София; Брегово–шосе. Освен на одобрените ГИП, контрол на личния багаж на пътниците и на домашни любимци се осъществява и на входни пунктове: Малко Търново, Лесово, Логодаж, Стрезимировци, Летище Варна, Летище Бургас.

С оглед ограничаване на въвеждане и разпространение на територията на Р България и останалите държави членки на карантинни за Съюза вредители, официалният контрол се извършва в съответствие със законодателство на ЕС в областта - Директива на Съвета 2000/29/ЕО, въведена в националното ни законодателство със Закона за защита на растенията и Наредба № 8 от 2015 г. за фитосанитарния контрол, Регламент (ЕС) 2017/625, Регламент (ЕС) 2016/2031, Регламент за изпълнение (ЕС) 2019/2072, делегирани и изпълнителни актове към тях, както и решения за изпълнение и спешни мерки. С посочената наредба се определят защитните мерки срещу въвеждането и разпространението на вредители на територията на страната и ЕС, както и прилагането на адекватни и ефикасни мерки за контрол.

Граничен здравен контрол върху вноса на „високорискови“ храни от неживотински произход съгласно изискванията на европейското законодателство, който се осъществява на определени пунктове за внос (ОПВ), определени гранични пунктове (ОГП) и контролни пунктове (КП), определени от компетентния орган и нотифицирани пред ЕК. Определените гранични пунктове за извършване на официален контрол върху вноса на храни от неживотински произход са: Капитан Андреево, Пристанище Бургас, Пристанище Варна, Пристанище Варна – запад, Летище София.

ГИП Капитан Андреево е приведен в съответствие за извършване както на ветеринарен, така и на фитосанитарен и здравен граничен контрол.

Официалният граничен контрол включва извършването на документални, идентификационни и физически проверки, включително вземане на проби и предприемане на корективни действия при установяване на несъответствие с изискванията на законодателството.

Официалният контрол върху вноса на храни от животински и неживотински произход, фуражи, живи животни, растения и растителни продукти, материали и предмети в контакт с храни, ГМО и вноса на биологично произведени храни и продукти с произход трети страни, се осъществява при стриктно спазване на изискванията на регламентите и директивите на ЕС, както и при спазване на националното приложимо законодателство в областта.

Резултатите от проведения мониторинг при внос на пресни плодове и зеленчуци с произход трети страни и крайно местоназначение Р България са включени в доклада за изпълнението на Единния многогодишен национален контролен план за храни, фуражи, здравеопазване на животните, хуманно отношение към тях и защита на растенията (ЕМНКП) за 2019 година, изготвен в съответствие с изискванията на чл. 44 на Регламент (ЕО) № 882/2004.

През 2019 г. се наблюдава увеличение с 10 RASFF нотификации за пратки отхвърлени на граница спрямо 2018 г. Официалните инспектори от дирекция „Граничен контрол“ са предотвратили въвеждането и разпространението на неотговарящи стоки със 190 тона повече от 2018 г. Причините за спрени, унищожени или върнати пратки са несъответствия в документални, идентификационни и физически проверки.

6.3.5.4. Контрол на фуражите

През 2019 г. са изпълнявани стратегическите цели, заложи в Единния многогодишен национален контролен план на Република България за храни, фуражи, здравеопазване на животните, хуманно отношение към тях и защита на растенията (януари 2018 г. - декември 2020 г.) (ЕМНКП) за постигане на стратегическата цел „Ефективно функциониране на системата за контрол върху фуражите”.

С цел постигане висока степен на защита на здравето на хората и животните, опазване на околната среда и защита на потребителите от заблуди, през годината е извършван регулярен, основан на оценка на риска контрол на всеки един от етапите на производство, преработка, съхранение, транспортиране, разпространение, включително изхранване, на фуражи.

Контролът на фуражите през 2019 г. следва следните приоритети:

- Постигане висока степен на защита на здравето на хората, здравето на животните и околната среда;
- Предпазване на потребителите от измами, заблуди и незаконни практики с фуражи;
- Ефективно функциониране на системата за контрол на фуражи;
- Извършване на редовен и основан на оценка на риска контрол на процесите при операторите от фуражния сектор – на всеки етап от производство, преработка, съхранение и разпространение на фуражи, включително хранене на животни;
- Извършване на контрол на фуражи, относно съдържание на нежелани и забранени субстанции, както и контрол за съответствието им с предоставената на клиентите информация;

- Ефективен контрол върху генетично модифицирани фуражи, контрол на пускането на пазара, проследяването и етикетването на фуражи, които съдържат или са произведени от ГМО. Целта е да се гарантира информиран избор на потребителите;
- Контрол на производството, отпускането, транспортирането и употребата на медикаментозни фуражи, с цел да се ограничи до възможния минимум рискът от предлагане на пазара на суровини и/или храни от животински произход за консумация от хора, които съдържат над максимално допустимите концентрации фармакологично активни лекарствени субстанции, фиксирани в приложимото законодателство;
- Контрол по спазване на фуражните забрани определени в чл. 11 от Регламент (ЕО) № 1069/2009
- и в чл. 7 и Приложение IV към Регламент (ЕО) № 999/2001.

Регистрация и одобрение на обектите във фуражния сектор

В съответствие с изискванията на Закона за фуражите и във връзка с Регламент (ЕО) № 183/2005 за хигиена на фуражите, извършваните дейности в сектор „Фуражи“ се осъществяват в обекти и от оператори, които са одобрени или регистрирани от Българската агенция по безопасност на храните.

Към 31 декември 2019 г. общият брой на регистрираните и одобрени обекти/оператори на територията на страната е 12 054, които са разпределени по дейности, както следва:

Таблица V.11. Брой регистрирани и одобрени обекти/оператори във фуражния сектор в съответствие с изискванията на чл. 9 и чл. 10 от Регламент (ЕО) № 183/2005 (към 31.12.2019 г.)

Заявена дейност	Брой регистрирани обекти	Брой одобрени обекти
I. Регистрирани обекти по чл. 9 на Регламент (ЕО) № 183/2005	3 692	
1. Производители на добавки	3	
2. Производители на премикси от добавки	2	
3. Производители на комбинирани фуражи	279	
4. Оператори, извършващи дейности разфасоване, пакетиране, препакетиране и търговия с комбинирани фуражи и фуражни суровини	64	
5. Опаковане, етикетване, съхранение и търговия на фуражи	7	
6. Смилане, опаковане, етикетване, съхранение и търговия на фуражи	9	
7. Производители на фуражни суровини	374	
8. Търговци на фуражи	2 269	
9. Оператори, транспортиращи фуражи	619	
10. Оператори, отдаващи складове под наем	66	
II. Регистрирани обекти на ниво първично производство на земеделски култури, предназначени за фуражи по чл. 9, упражняващи дейности по чл. 5, параграф 1 на Регламент (ЕО) 183/2005[1]	8 210	
1. Регистрирани обекти на земеделски стопани, произвеждащи първични фуражи по местонахождение на имота	5 637	
2. Регистрирани обекти на земеделски стопани, произвеждащи силажи, като използват силажни добавки, като фуражите са предназначени само за нуждите на собствената им ферма	514	
3. Регистрирани обекти на земеделски стопани, смесващи фуражи изключително за собствената си ферма, без да използват добавки и премикси, като използват допълващи фуражи	2 045	
4. Регистрирани обекти на земеделски стопани, смесващи фуражи и произвеждащи силажи, предназначени само за нуждите на собствената им ферма	14	
III. Одобрени обекти по чл. 10, упражняващи дейности по чл. 5, параграф 2 на Регламент (ЕО) №183/2005		142

Заявена дейност	Брой регистрирани обекти	Брой одобрени обекти
1. Производители на фуражни добавки		7
2. Производители на премикси, изготвени на основата на фуражни добавки		4
3. Производители на комбинирани фуражи		43
4. Търговци на фуражни добавки и премикси		80
5. Оператори, извършващи дейност деконтаминация на фуражи		1
6. Оператори, извършващи дейност смесване на мазнини[2]		2
7. Оператор, извършващ дейност производство продукти, получавани при производство на биодизел		1
8. Оператори, извършващи дейност обработка на сурово растително масло с изключение на обекти, които са регистрирани по Закона за храните, производство на мастни киселини чрез преработката на растителни масла и животински мазнини, производство на биодизел и смесване на мазнини[3]		4
IV. Одобрени обекти по чл. 55 от Закона за фуражите		10
1. Производители на медикаментозни фуражи		10
Общо регистрирани и одобрени обекти/оператори, в които се упражняват дейности по чл. 9 и чл. 10, чл. на Регламент (ЕО) 183/2005		12 054

Източник: БАБХ

¹ Информацията се предоставя от дирекция „Директни плащания и идентификация на земеделските парцели“, МЗХГ

² Одобрените оператори, извършващи дейност „Смесване на мазнини“ са трима, но единият от тях осъществява в същия обект и дейности „Обработка на сурово растително масло с изключение на обекти, които са регистрирани по Закона за храните“, „Производство на мастни киселини чрез преработката на растителни масла и животински мазнини, производство на биодизел и смесване на мазнини“ и „Производство на биодизел“. Този оператор е вписан само в графа „Оператори, произвеждащи продукти получавани при производството на биодизел“ с цел да няма дублиране на оператори и отчитане на несъществуващи обекти.

³ Одобрените оператори, извършващи дейности „Обработка на сурово растително масло с изключение на обекти, които са регистрирани по Закона за храните“ и „Производство на мастни киселини чрез преработката на растителни масла и животински мазнини, производство на биодизел и смесване на мазнини“ са петима, но единият от тях осъществява в същия обект и други дейности; „Смесване на мазнини“ и „Производство на биодизел“. Този оператор е вписан само в графа „Оператори, произвеждащи продукти получавани при производството на биодизел“ с цел да няма дублиране на оператори и отчитане на несъществуващи обекти.

БАБХ поддържа и актуализира 7 национални Регистри на одобрените и на регистрираните обекти/ оператори във фуражния сектор за дейностите определени в чл. 9 и чл. 10 от Регламент (ЕО) № 183/2005. Същите са публични и са достъпни за потребителите на интернет страницата на БАБХ: http://www.babh.government.bg/bg/Object/site_register/view/8

В изпълнение на изискванията на чл. 19 на Регламент (ЕО) № 183/2005, регистърът на одобрените обекти/оператори от фуражния сектор е достъпен на сайта на Главна дирекция „Здравеопазване и безопасност на храните“ към Европейската комисия:

http://ec.europa.eu/food/food/biosafety/establishments/feed_list_en.html

Съгласно подписани двустранни споразумения между Китайската народна република (КНР) и Република България, БАБХ поддържа и 4 списъка:

- Списък на одобрените представители за износ на царевица за КНР;
- Списък на одобрените представители за износ на люцерна за КНР;
- Списък на производителите на комбинирани фуражи на растителна основа, одобрени за износ за КНР;
- Списък на производителите на фуражни добавки, одобрени за износ за КНР.

Операторите в сектор „Фуражи“ се регистрират и/или одобряват за всички обекти под техен контрол, за всяка извършвана от тях дейност. Регистрацията и одобрението на обектите в сектор „Фуражи“ е динамичен процес.

Таблица V.12. Брой регистрирани и одобрени обекти във фуражния сектор през 2018 - 2019 г.

№ по ред	Вид на оператора	Брой обекти към 31.12.2018 г.	Брой обекти към 31.12.2019 г.	Изменение в %
1.	Регистрирани оператори съгласно чл. 15, ал. 1 от Закона за фуражите	3 581	3 692	+3,1 %
1.1.	Производители на комбинирани фуражи	259	279	+7,7%
1.2.	Оператори, извършващи дейности разфасоване, пакетиране, препакетиране, етикетиране и търговия с комбинирани фуражи и фуражни суровини	66	64	-3,0%
1.3.	Опаковане, етикетиране, съхранение и търговия на фуражи	8	7	-12,5%
1.4.	Смилане, опаковане, етикетиране, съхранение и търговия на фуражи	10	9	-10,0%
1.5.	Производители на добавки	3	3	-
1.6.	Производители на премикси от добавки	2	2	-
1.7.	Производители на фуражни суровини	387	374	-3,4%
1.8.	Търговци на фуражи	2 214	2 269	+2,9%
1.9.	Оператори, транспортиращи фуражи	577	619	+7,3%
1.10.	Оператори, отдаващи складове под наем	55	66	+20,0%
2.	Одобрени оператори съгласно чл. 15, ал. 3 и ал. 4 от Закона за фуражите	139	142	+2,2 %
2.1.	Производители на комбинирани фуражи	42	43	+2,4%
2.2.	Производители на фуражни добавки	6	7	+16,7%
2.3.	Производители на премикси от добавки	5	4	-20,0%
2.4.	Търговци на фуражни добавки и премикси	79	80	+1,3%
2.5.	Оператори, извършващи: - обработка на сурово растително масло с изключение на обекти, които са регистрирани по Закона за храните и/или-производство на мастни киселини чрез преработката на растителни масла и животински мазнини, производство на биодизел и смесване на мазнини	3	4	+33,3%
2.6.	Оператори, извършващи дейност детоксикация на фуражи	1	1	-
2.7.	Оператори, извършващи дейност смесване на мазнини	2	2	-
2.8.	Оператори, произвеждащ биодизел	1	1	-
3.	Одобрени производители на медикаментозни фуражи съгласно чл. 55в, ал. 1 от Закона за фуражите	10	10	-
4.	Регистрирани земеделски стопани, упражняващи дейности по чл. 5, параграф 1 на Регламент (ЕО) № 183/2005	7 587	8 210	+8,2%
4.1.	Регистрирани земеделски стопани, произвеждащи първични фуражи	5 192	5 637	+8,6%
4.2.	Регистрирани земеделски стопани, произвеждащи силажи, които използват силажни добавки, като фуражите са предназначени само за нуждите на собствената им ферма	559	514	-8,1%
4.3.	Регистрирани земеделски стопани, смесващи фуражи изключително за собствената си	1 816	2 045	+12,6%

№ по ред	Вид на оператора	Брой обекти към 31.12.2018 г.	Брой обекти към 31.12.2019 г.	Изменение в %
	ферма, без да използват добавки и премикси, като използват допълващи фуражи			
4.4.	Регистрирани земеделски стопани, смесващи фуражи и произвеждащи силажи, само за нуждите на собствената им ферма	20	14	-30,0%
	Общ брой	11 317	12 054	+6,5%

Източник: БАБХ и МЗХГ

Производство на комбинирани фуражи

По данни от производителите на комбинирани фуражи, предоставяни в изпълнение на чл. 14б от Закона за фуражите, през 2019 г. в страната са произведени общо 1 116 259,15 тона комбинирани фуражи, което е с 0,3% повече спрямо предходната година.

Таблица V.13. Производство на комбинирани фуражи през 2019 г. по видове животни, тона

Вид животни	За пазара	За собствени ферми	Общо
Преживни	131 564,37	44 858,37	176 422,73
Свине	166 947,01	155 659,78	322 606,79
Птици	416 995,97	148 898,05	565 894,02
Други животни	29 154,21	22 181,40	51 335,61
Общо	744 661,55	371 597,60	1 116 259,15

Източник: БАБХ

Производство на медикаментозни фуражи

Подобно на предходни години, през 2019 г. в страната са произвеждани медикаментозни фуражи само за свине. Произведеното количество е 35 830 тона, с 4,6% по-малко в сравнение с 2018 г. Делът на производството на медикаментозни фуражи за нуждите на собствените животновъдни стопанства е 57,2%, а този на произведените за пазара – 42,8% (при съответно 59,8% и 40,2% през 2018 г.).

Таблица V.14. Производство на медикаментозни фуражи през 2019 г. по области

Област	За пазара	За собствени ферми	Общо
Варна	7 339	11 200	18 539
Разград	0	2 295	2 295
Русе	254	5 129	5 383
Стара Загора	0	403,8	403,8
Шумен	7 006	1 449,7	8 455,7
Ямбол	753,5	0	753,5
Общо	15 352,5	20 477,5	35 830

Източник: БАБХ

Официален контрол на фуражите

През годината са изпълнявани оперативните цели, заложи в Рамковия план за контрол на фуражите за 2019 г. Контролът обхваща както обекти от фуражния сектор, така и животновъдни обекти, в т.ч. и обекти, които произвеждат фуражи или само изхранват животни, които се отглеждат за производство на храни и продукцията им е предназначена за консумация от хора.

През 2019 г. контролът на фуражите следва определените основни специфични оперативни цели, които са свързани със стратегическите цели, определени в ЕМНКП на Р България за 2018 - 2020 г., а именно: да се гарантира, че фуражите отговарят на изискванията за безопасност; проверка на съответствието с изискванията на законодателството за пускането на пазара и употребата на фуражите (етикетиране).

В съответствие с чл. 17 от Регламент (ЕО) № 178/2002 и съображение (6) от Регламент (ЕО) № 183/2005, операторите от фуражния сектор са отговорни за безопасността на произведените от тях фуражи, за опазване на здравето на животните и за предотвратяване на рисковете за околната среда.

Официалният контрол на фуражите е планов и текущ. Плановият контрол се основава на критерии за оценка на риска, еднакви за цялата държава. През 2019 г. е изпълняван „Рамков план за контрол на фуражите за 2019 г.“ и са прилагани указания за работа по неговото изпълнение. Той обхваща контрола на фуражите на всички нива, включително и храненето на животните във фермите.

Текущият контрол включва последващи проверки, проверки при съмнение и проучване (сигнали, жалби, уведомления по системата RASFF и др.), проверки във връзка с подадени заявления за износ на фуражи за трети държави, проверки по TRACES и други.

Рамковият план за контрол на фуражите обхваща три контролни системи: „Фуражи и хранене на животните“, „Трансмисивни спонгиформни енцефалопатии и странични животински продукти“ и „Ветеринарномедицински продукти и остатъци от ветеринарномедицински продукти“. Извършените през 2019 г. проверки и взетите проби от фуражи за анализ са равномерно разпределени в периода и обхващат всички групи оператори.

Резултати от контролна дейност по контролна система „Фуражи и хранене на животните“

Цялостният напредък при постигането на стратегическите и специфичните цели по контролна система „Фуражи и хранене на животните“ се оценява като положителен. Към 31.12.2019 г. заложените в Рамковия план за контрол 2019 г. брой проверки са изпълнени на 95,6%, което се дължи на заличаването/временно преустановяване на регистрация/одобрение на обекти/оператори в сектора, които са били планирани за контрол в периода, както и на недостатъчната обезпеченост с човешки ресурс в някои ОДБХ в рамките на календарната година. Извършените планови проверки през 2019 г. са 4 122 - с 50 броя или с 1,2% по-малко в сравнение с 2018 г. В рамките на годината са извършени общо 4 883 одити и проверки (планови, последващи, разследващи и по сигнал).

При извършените проверки са констатирани несъответствия с изискванията на приложимото в сектора законодателство, във връзка с които са дадени 1 964 броя предписания. В сравнение с 2018 г. броят на предписанията се е увеличил с 440 броя или с 28,9%, при общо 4 883 броя извършени проверки (вкл. планови, последващи, разследващи и по сигнал) през 2019 г.

За констатираните несъответствия са дадени предписания, с конкретни срокове за отстраняването им.

По отношение на проверените фуражи не се наблюдават сериозни несъответствия, които да доведат до опасност за здравето на животните или общественото здраве. Типът на установените несъответствия не представлява потенциален риск за животните.

Констатираните несъответствия и видът на операторите, при които са установени, са взети предвид при оценката на риска при планирането на рамковия план за контрол за 2020 г.

Според вида на обекта, в който са констатирани несъответствията, най-голям е броят на предписанията, дадени при проверки в животновъдни обекти. Дадени са 1 415 броя предписания при

проверки в животновъдни обекти, което е 72% от общия брой предписания дадени през 2019 г. (1 964 броя). Установените несъответствия имат отношение основно към спазване на изискванията за хигиена, самоконтрола на операторите и проследяемостта на фуражите. Несъответствията по отношение на хигиенните изисквания касаят предимно непълноти в процедурите за почистване и тяхното изпълнение. Несъответствията при самоконтрола се отнасят най-вече за не вземането на проби от фуражи за самоконтрол. Непълното/нередовно водене на записи е основната част от несъответствията, установени по отношение на спазване изискванията за проследяемост.

Най-честите причини за констатираните несъответствия са: неосъзната отговорност на операторите в съответствие с Регламент (ЕО) № 178/2002; недостатъчни познания за изискванията на законодателството; недостатъчни финансови ресурси от страна на операторите от фуражния сектор за инвестиции в ново оборудване, което оказва влияние върху спазването на хигиенните изисквания.

През 2019 г. при проверките на обектите във фуражния сектор са взети проби за анализ по показатели, декларирани от производителя за съответствие, както и за спазване на допустимите стойности за безопасност, определени в законодателството.

Общият брой на анализи от взети проби за официален контрол през 2019 г. е 2 532, от които:

- 445 проби за хранителен състав (получени са 19 несъответстващи резултати – 4,3% от извършените анализи, което е увеличение с 2 броя спрямо 2018 г.);
- 270 проби за фуражни добавки, с фиксирано максимално съдържание, в т. ч. разрешени кокцидиостатици (несъответствия са установени при 21 анализи – 7,8% от извършените анализи, което е понижение с 18 броя или 46,2%, спрямо 2018 г.);
- 1 260 проби за нежелани вещества, включително микотоксини (получени са 6 несъответстващи резултати – 0,5% от анализите, което е с 2 броя или с 33,3% повече спрямо 2018 г.). Всички установени несъответствия са при анализи на проби от фуражи за съдържание на остатъци от активни вещества на пестициди.

През 2019 г., в изпълнение на Рамковия план за контрол на фуражите, за съдържание на микотоксини са анализирани общо 140 броя проби от фуражи, с 10 броя по-малко спрямо 2018 г. По-малкият брой планирани и извършени анализи е на основание на извършен анализ на риска, основаващ се на дейността на операторите и липсата на несъответстващи резултати от лабораторен анализ на проби от фуражи за съдържание на микотоксини през 2018 г.

През 2019 г. са взети и:

- 29 проби от фуражи за съдържание на диоксини и диоксиноподобни полихлорирани бифенили, в изпълнение на рамковия план за контрол. При извършените анализи за всички проби е установено, че са съответстващи на законодателството. Макар да не се надвишени максимално допустимите стойности, както и праговете нива, определени в Директива № 2002/32/ЕО, в анализирани проби се установява наличие на диоксини и диоксиноподобни полихлорирани бифенили в относително постоянни стойности в диапазон от 0,09 до 0,33 ng/kg;
- 48 броя анализи за забранени за влагане медикаментозни субстанции, като фуражни добавки и за неизбежен пренос на кокцидиостатици в нецелеви фуражи. Получен е 1 несъответстващ резултат, който представлява 2,1% от извършените анализи;
- 202 броя проби за микробиологично замърсяване – наличие на салмонела. Установени са 9 броя несъответстващи анализи или 4,5% от анализирани проби, което е с 2 броя повече (или с 28,6%) в сравнение с 2018 г.;
- 24 броя проби от фуражи за наличие на ГМО, при които не са установени наличия на неразрешени за влагане генетично модифицирани фуражи.

Случаите, при които е установено несъответствие на фуражите с изискванията на приложимото законодателство през 2019 г. са 56 броя, при 69 броя през 2018 г. Това е показателно за ефективността на осъществявания официален контрол на фуражите.

Контрол на фуражи по контролна система „Трансмисивни спонгиформни енцефалопатии и странични животински продукти“

Контролира се спазването от страна на операторите от фуражния сектор на фуражните забрани, определени в чл. 7 и Приложение IV към Регламент (ЕО) № 999/2001 и в чл. 11 от Регламент (ЕО) № 1069/2009.

При извършените документални и физически проверки през 2019 г. не са констатирани нарушения на изискванията на чл. 11 от Регламент (ЕО) № 1069/2009 относно вътрешновидовата фуражна забрана.

При извършените документални и физически проверки през 2019 г. от инспекторите, отговорни за официалния контрол на фуражи в 2 ферми (ферма за отглеждане на свине и ферма за отглеждане на бройлери) са констатирани нарушения на чл. 7 и Приложение IV на Регламент (ЕО) № 999/2001, за които нарушения са предприети всички необходими административно наказателни мерки и действия.

Взетите през 2019 г. проби от фуражи за наличие на съставки от животински произход в изпълнението на рамковия план за контрол на фуражите са 384 броя, включително 327 проби в изпълнение на рамковия план за контрол на фуражите, 56 броя проби от фуражи предназначени за износ и 1 проба взета във връзка с несъответстващ резултат от анализ и извършено проучване.

Протеините от животински произход са рискови по отношение на замърсяване с микроорганизми (салмонела и други бактерии от сем. Enterobacteriaceae), поради което се вземат проби от фуражи за наличие на микробиологично замърсяване. През 2019 г. са анализирани 73 проби от фуражи за наличие на *Salmonella* spp., в т.ч. 42 проби в изпълнение на Рамков план за контрол на фуражите по контролна система ТСЕ и СЖП, 28 проби от фуражи, предназначени за износ и 3 проби, взети при извършено проучване. При осъществения лабораторен контрол е установен един положителен резултат от лабораторен анализ за наличие на салмонела във фуражи (регистриран производител на фуражна суровина получена при преработката на СЖП категория 3), във връзка с който е извършено проучване. Анализирани са 62 проби от фуражи за наличие на ентеробактерии, в т.ч. 27 проби в изпълнение на Рамков план за контрол на фуражите по контролна система ТСЕ и СЖП, 28 проби от фуражи предназначени за износ и 7 проби, взети при извършени проучвания (във връзка с установено чрез лабораторни анализи наличие на ентеробактерии в комбинирани фуражи за непрехватни животни и фуражни суровини, влагани в същите). При осъществения лабораторен контрол са установени положителни резултати от лабораторен анализ за наличие на ентеробактерии във фуражи при трима оператори, производители на комбинирани фуражи за нуждите на собствените животновъдни стопанства. Както и през 2018 г., несъответстващите проби са взети от фуражи, предназначени за изхранване на свине. Във връзка с установените несъответствия са извършени проучвания.

При проведения одит с референтен № DG (SANTE) 2019-6634 от Европейската комисия, с цел оценка на изпълнението на мерките за наблюдение и ликвидиране на болестта спонгиформна енцефалопатия по говедата (СЕГ), правилата за забрана на фуражите и предприетите коригиращи мерки за справяне с препоръките от предишните одити на СЕГ и странични животински продукти (СЖП), одитният екип прави заключения, че единствената област, обхваната от този одит, където официалният контрол е подходящ за проверка на правилното прилагане на забраната относно храненето на животните и контролът е бил ефективно изпълняван през последните шест последователни години (от 2013 г. до 2019 г.), е секторът на фуражите.

Контрол на фуражи по контролна система „Ветеринарномедицински продукти и остатъци от ветеринарномедицински продукти“

Към 31.12.2019 г. са одобрени 10 обекта за производство с медикаментозни фуражи и/или междинни продукти по чл. 55 в, ал. 1 от Закона за фуражите.

През 2019 г. са извършени общо 17 проверки на одобрени оператори, извършващи дейност „Производство на медикаментозни фуражи“, от които 10 планови проверки, 4 последващи проверки и 3

разследващи проверки. При извършените проверки са дадени 4 броя предписания на двама оператори, които представляват 22,2% от проверените общо 9 броя оператори. В сравнение с 2018 г. (9 броя), през 2019 г. се установява понижение на броя на дадените предписания с 6 броя или с 66,6%, до 3 броя. По отношение на броя на производителите на медикаментозни фуражи, на които са дадени предписанията, през 2019 г. (2 броя) се установява понижение с 50%, в сравнение с 2018 г. (4 броя.)

През 2019 г. са взети и анализирани общо 12 броя проби от фуражи по контролната система (по 6 проби за количествено определяне на активна лекарствена субстанция вложена в производството на медикаментозен фураж и за неизбежен пренос на същата в нецелеви фураж). Получени са 3 броя резултати от лабораторен анализ, съгласно които резултатът от анализа не съответства на декларираното от производителите количество активна лекарствена субстанция, вложена в производството на медикаментозния фураж. Съгласно резултатите от анализ в 2 (две) от пробите от нецелеви фуражи, анализирани за неизбежен пренос на активна лекарствена субстанция, е установено наличие на кръстосано замърсяване със същата. Във връзка с получените несъответстващи резултати от анализите са предприети всички необходими мерки и действия съобразно законодателството.

Одити на оператори от фуражния сектор

Съгласно изискванията на чл. 6 и чл. 7 от Регламент (ЕО) № 183/2005 и във връзка с чл. 26, ал. 2 от Закона за фуражите, операторите във фуражния сектор, които извършват дейности, различни от тези на ниво първично производство на фуражи, са задължени да имат разработени и въведени процедури, основани на принципите на HACCP (Процедура за анализ на опасностите и контрол на критичните точки).

През 2019 г. са извършени 277 одита на оператори от фуражния сектор и 21 последващи проверки за изпълнение на препоръки от одити.

Може да се направи заключение, че операторите са разработили, въвели и прилагат съответните процедури, с което са изпълнени изискванията на Регламент (ЕО) № 183/2005. При някои оператори е установено, че процедурите, основани на принципите на HACCP не са актуални към момента на извършвания одит. За всички установени несъответствия са дадени препоръки, по които операторите са предприели корективни действия. Същите са проверени за изпълнението им и са закрити.

През 2019 г. броят на извършените одити е нараснал с 44 броя или 18,9% спрямо предходната година, а на направените препоръки - с 26 броя или с 61,9%. Това е показателно за ефективността на осъществявания през годините официален контрол на фуражите.

В рамките на годината са съставени 40 акта за установено административно нарушение – с 8 броя или 16,7% по-малко в сравнение с 2018 г. Най-често срещаните нарушения от страна на операторите в сектор „Фуражи”, за които са съставени АУАН, са за неспазване на изискванията на чл. 48, ал. 1 (11 броя) и чл. 25, ал. 1 (5 броя) от Закона за фуражите. Анализът на прилагането на административнонаказателните разпоредби на Закона за фуражите показва, че налаганите наказания имат ефект по отношение спазването на изискванията на законодателството за фуражите от страна на операторите във фуражния сектор.

6.4. Анализ на рисковете по хранителната верига

Центърът за оценка на риска по хранителната верига (ЦОРХВ) е компетентен орган по смисъла на чл. 22, параграф 7 от Регламент (ЕО) № 178/2002 на Европейския парламент и на Съвета от 28 януари 2002 г. за установяване на общите принципи и изисквания на законодателството в областта на храните.

Една от основните функции на ЦОРХВ е да защитава и засилва доверието на потребителите по отношение на сигурността и безопасността по цялата хранителна верига чрез изготвяне на независими научни оценки на риска, научни становища и информации, свързани с хранителната верига, по проблеми, които пряко или косвено засягат безопасността на храните, здравето на

животните и растенията, растителните продукти, растителния и животински продуктивен материал. Научните оценки имат препоръчителен характер и се изготвят съгласно устройствения правилник и Закона за ЦОРХВ чрез пряко възлагане от Европейския орган по безопасност на храните (ЕОБХ) чрез неговия фокален център за България, който е част от структурата на ЦОРХВ, държавните компетентни органи и институции: Министерство на земеделието, храните и горите, Министерство на здравето, Министерство на околната среда и водите, Министерство на икономиката, Българска агенция по безопасност на храните, други физически или юридически лица в областта на производство и търговия с храни и хранителни продукти или производители и търговци на храни, фуражи или техни производни по цялостната хранителна верига.

Друг основен приоритет е извършване на оценка на продукти за растителна защита, в съответствие с изискванията на Регламент (ЕО) № 1107/2009, Регламент (ЕО) № 396/2005, както и събиране, обработване и предоставяне на информация на ЕОБХ относно одобрените Добри земеделски практики на разрешените продукти за растителна защита в България във връзка с прегледа на максимално допустими граници на остатъчни вещества.

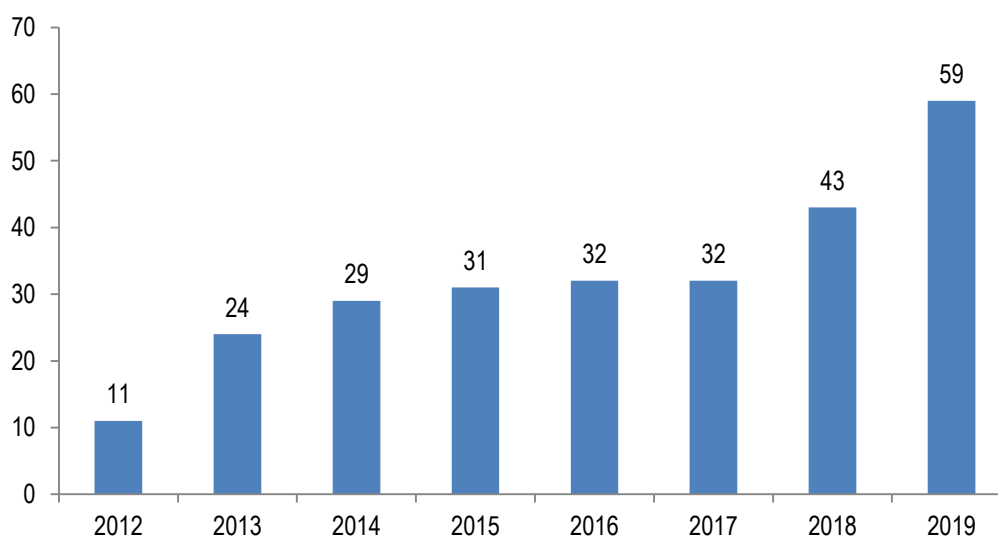
Със своите независими, научно обосновани оценки ЦОРХВ помага от една страна на потребителите да направят своя информиран избор, а от друга - на компетентните контролни органи да оценят ефекта от предприетите мерки за управление на риска по хранителната верига. Освен това, оценките на риска, изготвени от ЦОРХВ, създават база за последващи анализи и за преценка на съотношението полза / риск в бъдеще.

През 2019 г. Центърът продължава да изпълнява основната си цел - изготвяне на научни становища и публикуване на научни обзори/анализи и информации в областта на здравеопазване и хуманно отношение към животните, биологични и химични опасности по хранителната верига, зоонози, генетично модифицирани организми, материали за контакт с храни, здраве на растенията, пестицидни остатъци в храни, добавки в храни, диетични продукти, хранене и алергени.

Особено внимание е отделено на преглед и мониториране на ситуацията с африканската чума по свинете. Центърът е изготвил своевременно информация за актуалното разпространение на заболяването и е взел участие в информационната разяснителна кампания за значимостта на заболяването и мерките, които трябва да се предприемат в борбата с него. Съвместно с БАБХ са проведени епизоотични проучвания в някои от големите свинекомплекси, засегнати от заболяването в страната.

Като цяло, за периода 2012 – 2019 г. се наблюдава постепенно увеличение на броя на изготвените оценки от ЦОРХВ - от 11 броя през 2012 г. до 59 броя през 2019 г.

Фигура V.2. Брой изготвени оценки от ЦОРХВ за периода 2012 – 2019 г.

Източник: ЦОРХВ

В резултат на дейността на ЦОРХВ, свързана с продукти за растителна защита, активни вещества, антидоти и синергисти, през 2019 г. са приключени и предадени на БАБХ 172 броя доклади за оценка на ПРЗ за разрешаване.

През 2020 г. продължава дейността на ЦОРХВ по изготвяне и актуализиране на оценките на риска в следните направления:

- Африканска чума по свинете в България, Европа и света;
- Инфлуенца по птиците;
- Допълнително изготвени материали за актуални заболявания по животните или с повишен риск от навлизане на територията на Р България;
- Хуманно отношение към животните;
- Остатъци от ПРЗ, ВМП и замърсители от околната среда;
- Опаковки и материали влизащи в контакт с храни;
- Алергени, диетични храни, нови храни и храни със здравни претенции, алергени, хранителни добавки, нови храни, оценка безопасността на традиционни храни.

Предвид динамиката на процеси като климатичните промени (природни бедствия), съчетани с кризи от политико-социален характер и глобализацията се очаква промяна в приоритетите за оценка и управление на рисковете, появата на нововъзникващи рискове, свързани с храните, фуражите, което изисква тяхното подробно планиране. Това е включено и в публикувания през 2020 г. Европейски зелен пакт, определящ нова, устойчива и приобщаваща стратегия за растеж, чрез която да се стимулира икономиката, да се подобрят здравето и качеството на живот на хората, да се полагат грижи за природата и да се вземат предвид интересите на всички.

Изхождайки от целите на Европейски зелен пакт, и по-специално на стратегията „От фермата до трапезата“, която е сърцевината на Зеления пакт, както и предизвикателствата, свързани с нарастване на населението, изменението на климата, търсенето на нови хранителни източници за хората и животните, разхищаването на хранителни продукти, новите биотехнологии, клонирането на животни, а напоследък и на човешки ембриони, нанотехнологиите е необходимо при оценката на риска по агрохранителната верига да се включи и влиянието на икономиката и климата, за да се подобрят здравето и качеството на живот на хората и животните, да се полагат грижи за природата и да се вземат предвид интересите на всички, като се отчитат повишените обществени очаквания за по-широки, устойчиви нива на защита здравето на хората, животните, растенията и околната среда.

Това налага непрекъснато усъвършенстване и отвореност от страна на експертите на ЦОРХВ за адекватно реагиране на непрекъснато изменящата се среда на действие при появата на нови заплахи и предизвикателства. Тези приоритети се подчертават и в научното проучване на ЕОБХ, поръчано от Европейската комисия за бъдещето за безопасността на храните и храненето, новите рискове и опасности при производството на храни ще продължат да се появяват в следващите години, увеличавайки необходимостта от данни, методологии, експертни познания и научни съвети по нови и сложни въпроси на безопасността на храните.

За да отговори на тези големи предизвикателства, ЦОРХВ планира да разработи стандартни оперативни процедури за оценка на рисковете свързани с агрохранителната верига и климатичните промени, като ползва добрия опит и практики в международен мащаб в тясно сътрудничество с ЕОБХ и сродните институции по оценка на риска на Германия - BfR, Франция - ANSES, Австрия - AEGES и др.

Демографските промени - застаряване на населението, увеличаването на миграционните потоци и промените в нагласите на потребителите в поведението им към храненето също ще доведат до допълнителна необходимост от експертни оценки.

Тези приоритети се анализират на годишна база и намират отражение в работния план на ЦОРХВ за съответната година.

През 2020 г. ЦОРХВ продължава да извършва задълбочен научен анализ на проблеми, свързани с рисковете по агрохранителната верига и предоставяне на тази информация на заинтересованите лица (производители, преработватели, търговци, консуматори, научни организации по чл. 36 от Регламент (ЕС) № 178/2002, компетентните органи за управление на риска, министерства, парламент и комисии към парламента.

Във ръзка с посочените по-горе основни цели, през 2020 г. Центърът работи по сформирани, съвместно с научните организации по чл. 36 от Регламент (ЕО) № 178/2002, на научни групи от високо квалифицирани експерти по отделните направления на дейности (панели) за изготвяне и/или актуализиране на научните оценки на риска и експертизи, като се поставя ударение на следните приоритети:

- защита на общественото здраве и засилване на доверието на потребителите по отношение на сигурността и безопасността на цялата хранителна верига чрез изготвяне на независима научна оценка на риска, становища и информации, свързани с хранителната верига, чрез пряко възлагане от Европейски орган по безопасност на храните, МЗХГ, БАБХ или други държавни органи, физически и юридически лица за изготвянето на научна оценка на риска чрез независим, прозрачен и безпристрастен начин по проблеми, които пряко или косвено засягат здравето на животните и растенията, растителните продукти, растителния и животински репродуктивен материал и безопасността на храните и фуражите по цялата хранителна верига. Тези оценки, становища и информации служат за вземане на решения за управление на рисковете по хранителната верига;
- събиране на данни, включително и от външни за МЗХГ структури, необходими за оценка на риска по хранителната верига; при необходимост за целите на оценката на риска извършва проучвания и събира информация на терен;
- осъществяване на комуникация на риска и обмен на информация с всички институции и лица, имащи отношение към безопасността по хранителната верига и да проучва информационните потребности, необходими за извършване на обективна оценка на риска;
- осъществяване на комуникация и обмен на научна информация с ЕОБХ и с други международни и национални организации по оценка на риска по хранителната верига, поддържане на национална база данни за експерти в различните области на хранителната верига и осъществяване на научно сътрудничество чрез координация на дейностите, разработване и изпълнение на съвместни проекти, обмяна на опит и най-добрите практики в областите от компетентност на ЕОБХ съгласно чл. 36 от Регламент (ЕО) № 178/2002;
- одобряване, подновяване и преразглеждане на одобрението на активни вещества, антидоти и синергисти в качеството си на компетентен и координиращ орган по смисъла на чл. 75, параграфи 1 и 2 по Регламент (ЕО) № 1107/2009 на Европейския парламент и на Съвета от 21 октомври 2009 г. относно пускането на пазара на продукти за растителна защита и за отмяна на директиви 79/117/ЕИО и 91/414/ЕИО на Съвета;
- извършване на оценка с доклад за оценка при разрешаване, подновяване, изменение и отнемане на разрешение за пускане на пазара и употреба на продукти за растителна защита, като компетентен орган по смисъла на чл. 75, параграф 1 от Регламент (ЕО) № 1107/2009.

6.5. Законодателни промени в областта на безопасността по хранителната верига

През 2019 г. продължава оптимизирането на нормативната база в областта на здравеопазването на животните, безопасността и качеството на храните, като част от изготвените проекти са приети през 2020 г.:

- Закон за управление на агрохранителната верига, който обединява цялата дейност по агрохранителната верига, ясно посочва отделните ѝ елементи в тяхната цялост като един непрекъснат процес, с точно разграничаване на компетентностите на органите, осъществяващи оценката на риска по агрохранителната верига, политиката и контрола върху тях и свързаните с тях дейности (обн. ДВ, бр. 51 от 05.06.2020 г.);
- Нов Закон за храните, целящ опростяване на правната рамка, гарантиране защитата на потребителите чрез предлагане на пазара на безопасни храни и намаляване на сивия сектор при производството, преработката и дистрибуцията на храни (обн. ДВ, бр. 52 от 09.06.2020 г.);
- Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 4 от 2014 г. за специфичните изисквания към производството на суровини и храни от животински произход в кланични пунктове, тяхното транспортиране и пускане на пазара (обн. ДВ, бр. 37 от 21.04.2020 г.);
- Наредба № 4 от 28 май 2019 г. за условията и реда за използване на незадължителния термин за качество „планински продукт“ и за осъществяването на контрол върху неговата употреба. С приемането на наредбата производителите от планинските райони имат право да обозначат върху етикетите си означението „планински продукт“ (обн. ДВ, бр. 45 от 07.06.2019 г.).

Във връзка с разпространението на заболяването Африканска чума по свинете през 2019 г. и констатираните пропуски в законодателството е извършена актуализация на нормативната уредба с цел предприемане на действия за ограничаване разпространението на заболяването и постепенното му ликвидиране на територията на страната. Изготвени са проекти на:

- Закон за изменение и допълнение на Закона за ветеринарномедицинската дейност;
- План за контрол и предотвратяване разпространението на заболяването Африканска чума по свинете в България през 2020 г.;
- Наредба за условията и реда за разходване на средствата за обезщетяване на собствениците на животни в случаите по чл. 47, ал. 1 от Закона за ветеринарномедицинската дейност (обн. ДВ, бр. 40 от 05.05.2020 г.).

Приоритетни дейности през 2020 г.

Един от основните приоритети през първата половина на 2020 г. са дейностите, свързани с изготвянето и финализирането на проекти на нормативни актове, издавани на основание Закона за ветеринарномедицинската дейност. Предстои финализирането на изцяло новите нормативни актове: проект на Наредба за мерките за профилактика, ограничаване и ликвидиране на болестта антракс по животните и за условията и реда за прилагането им, проект на Наредба за условията и реда за извършване на дезинфекция, дезинсекция, дератизация и девастация при ограничаване и ликвидиране на болестите по животните, на основание чл. 117, ал. 6 от Закона за ветеринарномедицинската дейност и проект на Наредба за ветеринарномедицинските изисквания и мерките за биосигурност към животновъдните обекти за риба и други водни организми.

Стартирана е работата по изготвяне на проект на Наредба за условията и редът за провеждане на следдипломно обучение и изготвяне на Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 61 от 9 май 2006 г. за условията и реда за официална идентификация на животните, за които не са предвидени изисквания в регламент на европейския съюз (загл. изм. - дв, бр. 90 от 2013 г., в сила от 15.10.2013 г.).

Друг важен приоритет през 2020 г. е извършването на анализ и стартиране на работата по изготвяне на проект на нов Закон за ветеринарномедицинската дейност, изцяло съобразен с рамката и разпоредбите на Регламент (ЕС) 2016/429 на Европейския парламент и на Съвета от 9 март 2016 г. за заразните болести по животните и за изменение и отмяна на определени актове в областта на здравеопазването на животните и делегираните актове към него, приложим от 21 април 2020 г.

През 2020 г. приоритет в областта на храните ще бъдат приемане на подзаконовите нормативни актове по прилагането на **Закон за управление на агрохранителната верига и Закона за храните**.

- **Закон за управление на агрохранителната верига**

Съгласно § 12 от Заключителните разпоредби на Закона за управление на агрохранителната верига, в 6-месечен срок от влизането в сила на закона Министерският съвет, министърът на земеделието, храните и горите, министърът на здравеопазването, министърът на икономиката и министърът на околната среда и водите издават подзаконовите нормативни актове по прилагането му.

В Закона за управление на агрохранителната верига се съдържат три законови основания за издаване на подзаконови нормативни актове. В тази връзка две действащи наредби следва да бъдат преиздадени с ново основание, а една следва да бъде разработена и издадена.

- **Закон за храните**

Съгласно § 8, ал. 1 от Преходните и заключителни разпоредби на Закона за храните, подзаконовите нормативни актове по прилагането му се приемат, съответно издават, в 6-месечен срок от влизането на закона в сила.

В Закона за храните са съдържат единадесет законови основания за издаване на подзаконови нормативни актове, като някои от основанията включват издаване на няколко наредби.

В тази връзка, двадесет и две действащи наредби следва да бъдат преиздадени с ново основание, а четири наредби следва да бъдат разработени и издадени.

7. Селекция и репродукция в животновъдството

7.1. Управление на националните генетични ресурси в животновъдството

Изпълнителната агенция по селекция и репродукция в животновъдството (ИАСРЖ) подпомага министъра на земеделието, храните и горите при провеждане на държавната политика в областта на развъдната дейност и управление и съхранение на генетичните ресурси. Агенцията осъществява мониторинг на състоянието на националните генетични ресурси, както и координация на дейностите, свързани с управлението им.

ИАСРЖ участва в управление на националните генетични ресурси в животновъдството чрез ръководство, организиране и участие в дейността на Националния съвет по управление и съхранение на генетичните ресурси. През 2019 г. са проведени 6 заседания на Съвета по секции за отделните направления в животновъдството, където са обсъждани проблемите на съответния бранш и са направен предложения за подобряване на развъдната дейност.

ИАСРЖ координира създаването на нови породи и хибриди животни чрез администриране на дейността на Държавната комисия по породи животни (ДКПР) и извършва необходимите експертизи по същество на всички нива. До края на 2019 г. в ДКПР няма постъпили заявления от Патентното ведомство за извършване на експертизи по същество.

Агенцията ежегодно извършва мониторинг на породите във връзка с поддържане и периодично актуализиране на Регистър на развъдните стада от Националния генофонд по чл.18, ал. 6 от Закона за животновъдството. Съветът по генетични ресурси периодично обсъжда състоянието на национални породи животни и предприема необходимите мерки за недопускане на тяхното изчезване.

Експерти на ИАСРЖ определят породна принадлежност по изготвени подробни породни характеристики на отглежданите в страната животни от видовете говеда, биволи, овце и кози. През 2019 г. е определена породна принадлежност на: 104 говеда, на 413 овце и на 218 кози. Всички животни са регистрирани като селекционни в интегрираната информационна система ВетИС на БАБХ. През годината са въведени в родословни книги 934 говеда, 2 045 овце и 2 051 кози, с вписани данни за произход, вписване на приплоди и регистриране на отпадане и причините за това.

През 2019 г. Агенцията е определила развъдния статус на стадата, рисковия статус на породите и тренда на изменение. През годината развъдните организации в страната и ИАСРЖ контролират 28 автохтонни породи, които са и обект на подпомагане по мярка 214 „Агроекологични плащания” в направление „Опазване на застрашени от изчезване местни породи” от ПРСР за периода 2007 - 2013 г. и мярка 10 „Агроекология и климат” от ПРСР за периода 2014 - 2020 г.

През 2019 г. няма породи с понижен статус на застрашеност и изчезнали породи. Като изчезваща порода може да бъде определена единствено породата „Плевенски кон” - порода с най-малка численост. От автохтонните породи, тревожно е състоянието на Местна старозагорска овца, Бяла маришка, Местна карнобатска овца и Сакарска овца, а от комерсиалните породи - на Карнобатска и Тракийска тънкорунна овца, на Източнобългарския кон, Дунавски кон и Дунавска бяла свиня. През 2019 г. продължават да се прилагат мерки за възстановяване на две национални породи - Българското кафяво говедо и Българското червено говедо. За Българското кафяво е разработена развъдна програма и от 2018 г. Асоциацията за развъждане на Българско кафяво говедо е поела развъдната дейност с породата. За развитието на Българското червено говедо е разработен развъден план, който се изпълнява и през 2019 г.

ИАСРЖ поддържа информационна база данни за състоянието на генетичните ресурси по образец на базата EFABIS на Европейската регионална фокусна точка. Националната система е свързана с EFABIS, а последната - с информационната система DAD-IS на Световната организация по прехраната (FAO). Тази интеграция дава възможност за трансфер на данни от националната към европейската и световната информационни системи, като информацията е актуализирана и през 2019 г.

ИАСРЖ управлява и поддържа Национална генетична банка с две хранилища (София и Сливен), в които се съхранява криоконсервирана семенна течност от различни видове и породи животни.

Към края на 2019 г. в Национална генетична банка се съхраняват общо 1 916 833 дози дълбоко замразена семенна течност от 327 разплодника, както следва: от 285 говежди разплодника от 22 породи, 22 биволски разплодника от 4 породи, 13 коча от 6 породи овце, 4 пръча от две породи кози и 3 жребци от 3 породи коне.

Агенцията поддържа и Национален генетичен резерв като отделна част от Националната генетична банка. Резервът гарантира националния суверенитет на страната по отношение на генетичните ресурси, опазването, възстановяването и устойчивото управление на биологичното разнообразие, както и ограничаване на загубата му.

Към 31.12.2019 г. в Националния генетичен резерв на страната се съхраняват 391 339 дози замразен семенен материал от: 428 говежди и 28 биволски разплодника, от 54 коча, 7 пръча и 18 жребца. Дозите са от 27 породи говеда (15 млечни и 12 месодайни), 4 породи биволи, 20 породи овце и 10 породи коне. През 2019 г. Националният генетичен резерв е обогатен с 11 200 нови дози замразен семенен материал от 40 разплодника.

За гарантиране на по-висока биосигурност замразеният семенен материал от Националния генетичен резерв се съхранява в две криохранилища - София и Сливен.

ИАСРЖ управлява и поддържа двете Държавни станции за изкуствено осеменяване (ДСИО) в София и Сливен, осигуряващи развъдната дейност и съхранението на генетичните ресурси в страната. В станциите се получава и съхранява дълготрайно разплоден материал от ценни високо продуктивни породи и от застрашени от изчезване и изчезващи местни автохтонни породи животни.

Към края на 2019 г. в ДСИО Сливен се отглеждат 13 разплодника от породите: Българско червено говедо, Монбелиард, Холнщайн червеношарен, Джерсей, Симентал, Абердин ангус и Българска мурра.

В рамките на 2019 г. от наличните говежди и биволски разплодници в ДСИО Сливен са произведени 20 025 дози замразена сперма под формата на пайети.

В ДСИО София се поддържа коневъдно депо, в което се отглеждат собствени коне на ИАСРЖ и предоставени по договори за съвместна дейност от Асоциация за възстановяване и развитие на породите Плевенски кон и Гидран. През 2019 г. от отглежданите жребци (от породите Чистокръвна арабска, Англо арабска и Плевенски кон) в станцията са получени 103 еякулата и са произведени 3 723 дози. В сравнение с предходната година, добитите еякулати са с 51 броя по-малко, а криоконсервираните дози - с 1 196 броя повече.

В областта на овцевъдството и козевъдството в изпълнение на Консервационната програма за „ex situ” управление на генетичните ресурси в Р България 2015 - 2024, от средата на 2018 г. в ДСИО София се отглеждат кочове и пръчове. Подборът на мъжките разплодници се осъществява съвместно с Развъдните организации. През 2019 г. в СИО София са получени 129 еякулата и са замразени 3 195 дози сперма от наличните кочове и пръчове, което е съответно с 35 и 302 броя по-малко в сравнение с 2018 г.

През 2019 г. ИАСРЖ предприе превантивни мерки за опазване и съхранение на породата Източнобалканска свиня във връзка със заболяването Африканска чума по свинете. С цел превенция на риска от загуба на ценен генетичен ресурс се създаде система за реагиране в случаи на природни бедствия, епидемии, промишлени аварии или други непредвидими причини, с тежки последствия за животинските популации. След извършено клинично обследване на свиневъдно стопанство, което е под селекционен контрол от страна на Асоциация за развъждане и съхранение на Източнобалканската свиня, са избрани 6 свине майки и 4 нереза, които са настанени за отглеждане в СИО Сливен.

ИАСРЖ подпомага дейността на развъдните организации при реализиране на развъдните им програми, гарантиране на правилна оценка на селекционните признаци и оценка на развъдната стойност чрез: предоставяне на възможност за изследване на качествените показатели на контролираните признаци в нейните лаборатории; отглеждане на мъжки животни и производство и съхранение на семенен материал; доказване на произхода на разплодни животни в нейната лаборатория.

За целта, Агенцията управлява и поддържа лаборатория за контрол на млечната продуктивност и лаборатория за контрол на вълнодайната продуктивност.

През 2019 г. в държавната лаборатория за определяне на физико-химичния състав на млякото в гр. Сливен са анализирани общо 19 564 проби от краве и овче мляко, с 2 197 броя повече от предходната година. От тях, 18 849 проби са предоставени от Асоциация за Българското родопско говедо и Джерсея – Смолян, 608 от Национална асоциация за развъждане на говеда от породите Монбелиард и Симентал – Плевен и 107 - от животни, контролирани от ИАСРЖ.

Лабораторията за изпитване на кочове по собствена продуктивност (гр. Шумен), обслужваща селекцията в тънкорунното овцевъдство, дава възможност да се определи величината на някои селекционни признаци и качеството на вълната по отношение на физико-механичните свойства, рандемана и количеството чисто влакно. През 2019 г. в нея са изследвани 998 проби от вълна, със 125 броя по-малко спрямо предходната година.

ИАСРЖ предоставя на развъдните организации различни варианти за съвместна дейност, сътрудничество и партньорство по отглеждане на мъжки разплодни животни, производство и криоконсервация на сперма от тях. През 2019 г. с договори за съвместна репродуктивна дейност в базите на ИАСРЖ са се отглеждали 9 говежди разплодника, 18 коча, 12 пръча и 17 жребци, кобили и и подрастващи кончета.

През 2019 г. продължава дейността на Национална генетична лаборатория, която служи за достоверно, научно обосновано определяне на породна принадлежност на животните на съвременен ниво, признато от международната общност и позволява извършване на референтни ДНК – анализи. С това се дава възможност за осъществяване на контрол както върху дейността на Развъдните организации, така и по отношение на прилагането на схемите за обвързано с производството подпомагане в областта на животновъдството. Извършените ДНК анализи разкриват и нови закономерности, необходими при разработване на развъдни стратегии и програми за съхранение на

националните генетичните ресурси в животновъдството. През 2019 г. в Националната генетична лаборатория е извършен ДНК анализ за доказване на произход на 3 500 проби (в.т. ч: 3 450 проби с изолирана ДНК и ре-анализиране на 50 проби). Регистрираните проби са както следва: 2 480 броя от говеда, 920 броя от овце и 50 броя от кози.

Чрез ИАСРЖ, България е пълноправен член на Международния Комитет по Регистрация в Животновъдството (ICAR - International Committee for Animal Recording) С помощта на ИАСРЖ, развъдните ни организации в областта на млечното и месодайното говедовъдство, млечното и месодайното овцевъдство, козевъдството и биволовъдството. стават членове на ICAR, и като такива получават достъп до значителна техническа информация, възможност за използване на съществуващи контакти с други международни организации, експертна помощ при акредитиране на лаборатории и много други. С въвеждането в експлоатация на съвременното оборудване в млечната лаборатория и в националната генетична лаборатория, България гарантира изпълнението на световно утвърдени методи и стандарти в областта на развъдната дейност. Това създава възможности за достъп до международните пазари за племенни животни, произведени от българските фермери.

Реализацията на семенен материал на разплодници от националния генофонд се осъществява от 9 лицензирани центъра за съхранение на сперма, като в шест от тях е създадена организация за функциониране на 10 подвижни линии, чрез които се доставя спермата в непосредствена близост до фермите и се осъществява пряк контакт на експерти от ИАСРЖ с фермерите и техник осеменителите на място, като се създава възможност за обсъждане на проблеми и оказване на помощ при избора на породи и бици при изготвянето на случни планове.

През 2019 г. са реализирани общо 36 053 дози сперма, с 1 784 броя по-малко в сравнение с предходната година. Малко над 34% от общия брой реализирани дози са от български породи говеда и биволи. От продадените 28 984 дози сперма от млечни породи говеда, най-голям дял заемат тези от Българското родопско говедо - 24,8%, следвани от тези от Холщайн – 20,2%, Българско черно шарено говедо - 19,5% и Симентал - 16,3%. От месодайните породи с най-голям дял от реализираните дози са породите Абердин ангус - 54,2% и Лимузин - 41%.

В Станцията за преценка на млади бичета по собствена продуктивност в гр. Сливен се отглеждат млади животни за разплод, като към 31.12.2019 г. са налични 5 телета от породите Джерсей, Родопско късорого говедо, Холщайн черношарен, Абердин ангус-червен и две малачета – Българска мурра.

През последните години силно нараства интересът за запазване на генетичното разнообразие на животните, използвани за селскостопански цели. С одобрението на Глобалния план на ФАО за действие за опазване на генетичните ресурси в животновъдството, ИАСРЖ е предприела конкретни стъпки за ефективно управление и дългосрочно опазване на генетичното разнообразие в животновъдството. С тази цел е разработена десетгодишна Консервационна програма за *ex situ* управление на генетичните ресурси в Р България. В нея е предвидено в Държавните станции за изкуствено осеменяване да постъпват разплодници от комерсиални и автохтонни породи говеда, биволи, овце, кози и коне, от които се консервира генетичен материал. С изпълнение на криоконсервационната програма, Националният генетичен резерв и Националната генетична банка ще се обогатят с потенциално полезни гени от 11 породи говеда, 1 порода биволи, 26 породи овце, 4 породи кози и 13 породи коне.

В изпълнение на програмата, през последните 3 години ИАСРЖ е предприела дейности за възстановяване на породата Българско червено говедо. В тази връзка са издирени 13 типични животни, отговарящи на породните описания на породата и е осигурен семенен материал от високо класни бици. Към края на 2019 г. животните от породата Българско червено говедо са 22. Основната цел на развъдната работа с Българското червено говедо е запазване и увеличаване на наличния генофонд и затвърждаване на биологичните качества, осигуряващи типичност, продуктивност и преживяемост на породата. Поради стесненото генетично разнообразие и невъзможност за по-нататъшно развъждане на породата в чисто състояние, през 2019 г. се пристъпи към облагородително

кръстосване с бици от породите Англер и Датско червено говедо, тъй като двете породи са участвали в продообразувателния процес.

В изпълнение на програмите за спасяване от изчезване и възстановяване на породите Дунавски, Плевенски кон и Български тежковозен кон, и през 2019 г. действат сключените договори на ИАСРЖ с Асоциация за възстановяване и развитие на породите Плевенски кон и Гидран и Асоциация на коневъдите в България. Целта е получаване и стокиране на сперма от жребци от трите породи, извършване на ембриотрансфер, както и естествено покриване на кобили от породата Дунавски и Плевенски кон.

С оглед предотвратяване изчезването на породите Дунавски и Плевенски кон продължава да действа екип за разработване, изпитване и внедряване на технология за получаване, окачествяване, обработка и криоконсервация на семенна течност от жребци. Към края на 2019 г. в НГБ И НГР са стокирани 6 082 дози семенна течност от вида коне, с 1 663 броя повече спрямо 2018 г.

За популяризиране на националните генетични ресурси и развъдната дейност, през 2019 г. ИАСРЖ е организираща и провела следните изложения, финансирани от ДФ „Земеделие“ по схемите на държавни помощи: 15-то Юбилейно национално изложение по животновъдство, гр. Сливен; Първото национално изложение на френските породи в България и Десетото национално изложение с конкурс за породата Ил дьо Франс (съвместно с Асоциацията за развъждане на породата Ил дьо Франс в България); Специализирано изложение на Рисисти коне.

През годината са проведени множество срещи и са предоставени консултантски услуги и професионални съвети на развъдни организации, неправителствени организации и фермери по въпроси, свързани с развъдната дейност, технологиите на отглеждане, хранене и възпроизводство на разплодни животни.

Консултантската дейност на ИАСРЖ е насочена към популяризиране предимствата от отглеждането на местни автохтонни породи, стимулиране ефективното използване на националните генетични ресурси, поети и успешно реализирани агроекологични ангажименти по опазване на околната среда, запазване и съхранение на биологичното разнообразие на видовете и породи селскостопански животни и усъвършенстване процеса на саморегулиране и въвеждане на добрите земеделски практики.

През 2019 г. ИАСРЖ продължава да представлява България в международни органи и организации, свързани с управлението и съхраняването на европейските и световни генетични ресурси в животновъдството и да участва в работни групи, срещи и различни проекти.

7.2. Контрол и координация на развъдната дейност

През 2019 г. ИАСРЖ е осъществила контрол чрез провеждане на проверка на дейността на развъдните организации, получили подпомагане по схемата на държавна помощ „Помощ за водене на родословна книга и за определяне на продуктивността и генетичните качества на животните“, за животните, кандидатствали за 2018 г. В съответствие с изискванията на схемата, извършените проверки обхващат развъдната дейност с животни, както следва: 1 754 ферми с 120 855 говеда, 258 ферми с 9 969 броя биволи, 2 194 ферми с 363 997 броя овце, 343 ферми с 22 981 броя кози, 50 ферми с 43 952 броя свине, 6 ферми със 776 628 броя птици, 511 собственика с 9 670 броя коне, 98 пчелина с 21 457 пчелни семейства, 16 собственика с 320 кучета и 7 ферми с 1 507 зайци.

В рамките на 2019 г. от ИАСРЖ са извършени проверки на декларираните обстоятелства в съответствие с условията и ред за признаване на развъдни организации и за одобрение на развъдни програми на 4 развъдни организации.

През годината Агенцията е извършила планови проверки на дейността на 42 развъдни организации, както и 3 извънпланови проверки.

ИАСРЖ е осъществила проверки за спазването на развъдната програма от бенефициентите, субсидирани по направление „Опазване на застрашени от изчезване местни породи“ на мярка 214

„Агроекологични плащания“ и мярка 10 Агроекология и климат от ПРСР. Въз основа на резултатите от проверените 2 041 ферми са извършени съответните плащания.

В рамките на годината са проведени по два зоотехнически прегледа на коневъдните стада в Държавно предприятие „Кабиюк“ и Институт по животновъдни науки, гр. Костинброд.

През 2019 г. Агенцията е извършила проверки на проведените 28 изложби и изложения от развъдните организации.

Извършена е оценка по Методика за извършване на оценка на племенни животни, както следва: от вида коне - на 2 броя животни; от вида говеда - на едно животно от породата БРГ; на 13 167 броя свине от комерсиални породи и 158 - от породата Източнобалканска свиня.

Поради липса на одобрени развъдни организации в страната за определени породи, през 2019 г. ИАСРЖ продължава да извършва селекционна дейност по видове и породи, както следва:

- Говедовъдство - с 959 говеда от следните породи: Галоуей – 672 животни, Шароле – 118 животни, Джерсей – 156 животни и Българско червено говедо - 13 животни;
- Овцевъдство - с 2 045 овце, разпределени по породи както следва: Аваси - 1 405 животни, Мутон Вендеен – 246 животни, Хиос - 291 животни и Романовска - 103 животни;
- Козевъдството – с 2 051 кози от породите: Алпийска – 1 723 животни и Боер - 328 животни.

ИАСРЖ има сключени договори с фермерите, отглеждащи животни от гореизброените породи за развъдна дейност, като е извършен преглед на стадата и са актуализирани данните за текущото състояние на контролираните животни. В регистъра на издадените родословни сертификати от ИАСРЖ през 2019 г. са въведени 698 зоотехнически сертификата за кози, 686 сертификата за овце, 174 нови сертификата за говеда и 36 преиздадени.

С тази дейност на ИАСРЖ се дава възможност на фермерите, отглеждащи посочените породи, за които няма създадени развъдни организации, да кандидатстват по схемите за обвързано подпомагане за животни под селекционен контрол.

Във връзка с прилагането на схемите за обвързано с производството подпомагане в сектор „Животновъдство“ за животни под селекционен контрол са извършени проверки за определяне на животните под селекционен контрол, както и отразяване на одобрените животни в системата ВетИс на БАБХ. През 2019 г. от ИАСРЖ в системата ВетИс са отразени: 119 636 говеда от 20 породи; 335 668 овце от 33 породи; 30 606 кози от 9 породи.

Качеството на разплодния материал, произвеждан, постъпващ и разпространяван на територията на страната, се контролира от ИАСРЖ чрез поддържане на национален регистър на мъжките разплодни животни и Регистър на развъдните стада от националния генофонд.

Към 31.12.2019 г. в Регистъра на мъжките разплодни животни са включени: 1 663 говежди бика, 205 биволски бика, 7 950 коча, 750 пръча, 369 жребци, 374 нерези, 117 кучета и 208 зайци.

В Регистъра на развъдните стада е вписана информация, както следва: говедовъдство – 1 662 стада със 118 367 животни, биволовъдство – 269 стада с 12 540 животни, овцевъдство – 2 177 стада с 335 668 животни, козевъдство – 521 стада с 30 158 животни, свиневъдство – 41 стада с 46 573 животни, коневъдство – 1 029 собственици с 12 402 животни, птицевъдство – 14 стада с 1 244 962 птици. В регистъра са включени и 161 пчелина с 21 953 пчелни семейства, 39 собственици на кучета от породи със стопанско значение с 458 кучета, както и 9 собственици на зайци с 1 497 животни.

През 2019 г. в регистъра на вносителите на биологични продукти е регистриран 1 вносител, с подадени 4 уведомления, от които 3 за вътреобщностна търговия и 1 за внос от трети страни. Внесени са 17 864 дози дълбоко замразена сперма от 41 говежди разплодника. Регистрираните дози са от породите говеда Холщайн, Кафяво говедо, Симентал, Джерсей, Херефорд, Лимузин, Абердин Ангус, Белгийско синьо, Шароле и Вагу.

8. Селскостопанска наука, обучение и съветническа дейност

8.1. Научноизследователска дейност и научно обслужване в селското стопанство, осъществявани от Селскостопанска академия

Научноизследователската дейност на Селскостопанска академия (ССА) е свързана с разработването на проекти от национално и общоевропейско значение в областта на селското стопанство и хранителната промишленост, основаващи се на научнообосновани изследвания, съобразени с агро-екологичните условия на страната, потребностите на населението и опазването на околната среда.

През 2019 г. в структурните звена към ССА са разработвани общо 234 научноизследователски проекта. От тях, 119 проекта са финансирани от бюджетната субсидия на Академията; 57 проекта - от Фонд "Научни изследвания" (ФНИ) и 59 проекта - от международни организации и ведомства.

Учените от ССА са участвали в разработването на 42 научноизследователски проекта, насочени към почвените ресурси и агроекосистемите, смекчаване на въздействието на климатичните промени, технологии и иновации в конвенционално и биологично земеделие.

В областта на генетичните и селекционни изследвания за създаване на нови сортове с повишена продуктивност и качество, адаптирани към пазара и климатичните промени, в т.ч. за запазване на генетичното разнообразие са разработени 34 проекта.

В областта на животновъдството, рибарството и аквакултурите, качество на фуражите, редуциране вредата от газовите емисии върху околната среда и поддържането на генетичните ресурси се разработени 30 научноизследователски проекта.

В направленията: традиционни и нови храни и напитки, дълготрайност и качествено съхранение на хранителните продукти са разработени 9 научноизследователски проекта.

Разработени са анализи и стратегии за жизнени селски райони, като чрез 4 научноизследователски проекта се осъществява мониторинг и оценка на изпълнението на различни програми и схеми на МЗХГ за развитие на селските райони.

Важен аспект от дейността на Академията през 2019 г. е участието ѝ в три проекта за модернизирание на научната инфраструктура.

ССА участва с над 200 учени и в 4 национални научни програми, финансирани от Министерство на образованието и науката (ННП „Здравословни храни за силна биоикономика и качество на живот“, ННП „Репродуктивните биотехнологии в животновъдството в България“, ННП „Опазване на околната среда и намаляване на риска от неблагоприятни явления и природни бедствия“, ННП „Млади учени и постдокторанти“).

През 2019 г. се отчита нарастване на проектите, финансирани по конкурсни национални (МОН и ФНИ) и международни програми (Хоризонт 2020, COST, FAO, Международната Агенция за Атомна Енергия (МААЕ).

8.1.1. Създадени и внедрени в производството научни продукти

В ежегодно издаваната от ИАСАС Официална сортова листа на страната за 2019 г. са вписани 269 сорта на ССА. В списък А (зърнени, фуражни, маслодайни и технически култури, цвекло, картофи и овощни растения) са вписани 216 сорта, а в списък Б (зеленчукови, декоративни, медицински и ароматни култури и лоза) - 53 сорта.

Научните продукти, получили правна закрила през 2019 г. са 11 на брой, в т. ч.: 4 сорта овощни култури; 3 сорта зърнено-житни култури; 2 сорта лозя и 2 сорта технически култури.

За 2019 г. ССА е получила един патент за изобретение и 6 свидетелства за регистрирани полезни модели от Патентното ведомство на Република България. Академията притежава и поддържа 365 сертификата за закрила на растения и животни, което представлява около 85% от всички сертификати за сортове, хибриди, линии растения и породи животни в България. Поддържаните

сертификати за породи животни са 13 на брой (7 сертификата за породи копринена пеперуда, 2 за породи овце, 2 за породи говеда и 2 за породи шаран).

8.1.2. Трансфер на знания и научни продукти и професионално обучение

През 2019 г. в създадените 29 демонстративни полета и ферми са организирани 35 открити дни за запознаване на земеделските производители с иновативни растително-защитни и агротехнически практики, нови сортове растения и породи животни.

През годината са проведени 42 научно-практични конференции, семинари, симпозиуми и кръгли маси, посветени на проблемните въпроси на съвременното земеделие, икономиката и маркетинга. Проведени са голям брой консултации, свързани с технологиите в растениевъдството, сортовата структура за съответните региони, рентабилността на отделните видове производства и др.

Учените от ССА са участвали в 18 краткосрочни курса за повишаване квалификацията на селскостопанските специалисти и фермери. Взели са участие в 49 изложения и панаири от национален и международен характер. Предоставили са експертна помощ на национални и международни институции, органи на управлението (МЗХГ, МО, МОСВ, ЕС, СЗО, Български институт по стандартизация). Изготвили са разнообразни печатни материали, презентации, тематични изложби. Проведени са демонстрации и работилници в областта на земеделието и агроекологията.

8.1.3. Квалификационна структура на учените и обучение на докторанти

В ССА през 2019 г. са работили 498 научни работници. Разпределението на учените по академични длъжности и научни степени е както следва: професори - 74; доценти - 172; главни асистенти – 134; асистенти – 118; доктори на науките – 12, с образователна и научна степен (ОНС) „Доктор“ - 407. През годината 33 учени са повишили квалификацията си и са получили по-висока академична длъжност. От тях, 13 са получили хабилитация, като двама са придобили академична длъжност „Професор“ и 11 – „Доцент“. Назначени са 30 асистенти, а 20 асистенти са придобили академична длъжност „Главен асистент“.

Общо през 2019 г. са се обучавали 80 докторанти, а успешно са защитили дисертационните си трудове и са получили дипломи за ОНС „Доктор“ 25 докторанти. Обучението на докторантите се осъществява в 21 научни института на Академията по 30 докторски програми (общо 58 акредитации), от 9 професионални направления в 4 научни области, одобрени от Националната агенция по обучение и акредитация (НАОА).

През 2019 г. в ССА има зачислени 11 нови докторанти, от които 4 в редовна форма на обучение, 2 – в заочна и 5 - на самостоятелна подготовка.

8.1.4. Специализирана научна периодика

През 2019 г. се наблюдава увеличение на броя на научните статии и цитирания в списания с импакт фактор и импакт ранг (индексирани в световните бази данни Web of Science и Scopus), което е свидетелство за повишената публикационна активност и по-добрата разпознаваемост на научните резултати на ССА в световното научно пространство. Публикувани са 715 научни статии, от които 183 в списания с импакт фактор и импакт ранг, 532 статии в реферирани чуждестранни и български списания с научно рецензиране, 11 монографии и глави от книги. Броят на цитиранията е 2 090.

8.1.5. Международно сътрудничество в областта на селскостопанската наука

В рамките на програма „Хоризонт 2020“ учените от ССА са изпълнявали общо 8 проекта, сред които: „Свързване на генетични ресурси, геноми и фенотипове на солановите култури“ (G2P-SOL); „Холистичен разнообразен подход към проектирането на нови сортове домати и управленски практики за подобряване на добива и качеството, в условията на изменението на климата“ (TomGEM); „Създаване на Център за биология и биотехнологии на растителните системи за провеждане на фундаментални изследвания в устойчиви био-базирани технологии в България“ (PlantaSYST);

„Структурна трансформация за постигане на отговорна бионаука“ (STARBIOS2); „Насърчаване на устойчивата кръгова биоикономика в страните от Централна и Източна Европа“ (BIOEASTsUP).

През 2019 г. по Програма „Еразъм+“ са осъществени 107 мобилности на служители от Академията във висши учебни заведения и научни институти във Франция, Италия, Турция, Португалия, Испания, Хърватия, Финландия, Чехия, Гърция, Нидерландия, Германия, Румъния, Словакия и Република Северна Македония.

ССА продължава да членува в престижни международни научни организации, като: Международен център за генетично инженерство и биотехнологии (I.C.G.E.B.); Европейска организация за растителна наука (EPSO); Европейската федерация по биотехнологии (EFB); Европейски орган за безопасност на храните (EFSA); Европейска мрежа за държавни лаборатории за тютюн и тютюневи изделия (GoToLab); Европейска асоциация по селекция на културните растения (EUCARPIA); Европейска асоциация за запазване на почвите (ESSC); Фондация за екологично европейско образование (FEEE); Балканска екологична асоциация (B.EN.A.); Международна асоциация на водни и морски научни библиотеки и информационни центрове (IAMSLIC); Международно общество за градинарство (SHS); Глобално почвено партньорство (GPS); Европейска програма за сътрудничество за растителни генетични ресурси (ECPGR); Европейска интегрирана система за генетични ресурси (AEGIS) и др.

През 2019 г. е основан българо-китайски изследователски център за аграрно развитие (от учени от Института по аграрна икономика в България и учени от Шанхайския университет „Джао Тонг“ в Китайската Народна Република), който дава повече възможности за сътрудничество между двете страни, координирайки работата на много учени, практики и предприемачи.

През годината са реализирани 80 лицензионни, дистрибуторски и търговски договори между ССА и партньори от България, Турция, Русия, Румъния, Украйна и др.

8.2. Съветническа дейност

Съществена част от държавната политика за предоставяне на консултантски услуги за осигуряване подходящо ниво на технически и икономически знания и умения в земеделския и горския сектор с цел прилагане на ОСП и повишаване конкурентоспособността на българските производители на единния европейски пазар се реализира чрез Националната служба за съвети в земеделието (НССЗ).

НССЗ предлага комплексен „пакет от консултантски услуги“, включващ консултации от създаването на стопанството до неговото пълно обслужване в агрономически, животновъден и аграрикономически аспект, организира и провежда обучения за земеделските стопани.

Дейностите на НССЗ са разнообразни и се допълват, за да предоставят различни услуги и информацията да достигне до по-широк кръг от хора. През 2019 г. експертите от Териториалните областни офиси (ТОО) на НССЗ са предоставили безплатно на кандидати по подмярка 6.3. „Стартова помощ за развитие на малки стопанства“ и подмярка 4.2.2 „Инвестиции в преработка/маркетинг на селскостопански продукти по Тематичната подпрограма“ от ПРСР 2014-2020 г. консултантска и техническа помощ при подаването на проектните им предложения в ИСУН 2020.

Службата подпомага трансфера и приложението на научните и практическите достижения в областта на земеделието и по този начин оказва съдействие за усъвършенстване на връзката "научни изследвания – съвети в земеделието – земеделски бизнес". През 2019 г. са увеличени дейностите, свързани с организиране на демонстрационни събития, с цел подобряване на взаимното обучение и обмен на знания между земеделските стопани и засилване на връзката между тях.

НССЗ провежда професионални обучения за земеделските стопани в областта на земеделието, курсове, семинари, информационни дейности и обучения по ключови компетентности чрез лицензирания Център за професионално обучение към Службата.

Провеждат се изнесени приемни (консултантски дни) в различни населени места, които са отдалечени от областните центрове, с цел улесняване достъпа на земеделските стопани до предлаганите консултантски услуги. Предлагат се и все повече електронни услуги и дигитални инструменти (онлайн информационни срещи, семинари, демонстрации, вкл. обучения) за комуникация със земеделските стопани, които се оказват особено ефективни.

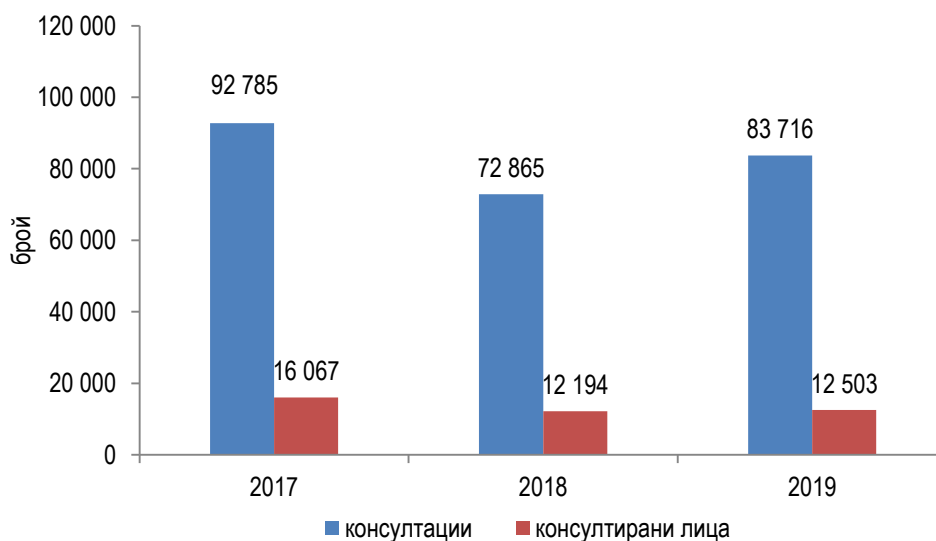
НССЗ разпространява сред земеделските стопани полезна информация и популяризира добрите практики по кандидатстването и изпълнението на проекти по ПРСР.

Всички консултации, които НССЗ предоставя, са безплатни за земеделските стопани.

През 2019 г. общо 12 503 лица са получили 83 756 консултации от експерти на НССЗ. Спрямо предходната година броят на консултираните лица се е увеличил с 3%. Всяка консултация обхваща и окомплектоване на документите и подаването им в ИСУН 2020, поради липса на опит от страна на земеделските стопани за работа с информационни системи. Наблюдава се увеличение на дадените консултации от НССЗ в офиса и на място в земеделските стопанства с 15% в сравнение с 2018 г. Експертите от НССЗ са направили 3 516 посещения на място в земеделските стопанства, което е с 34% повече спрямо 2018 г. По-голяма част от лицата, получили консултации, се възползват от предлагания от НССЗ цялостен пакет от съветнически услуги.

Целевите групи, към които основно са насочени дейностите на НССЗ са: земеделски стопани, които вече са започнали своята земеделска дейност (в тази група преобладават малките земеделски стопанства); лица, които искат да започнат земеделска дейност; лица, живеещи в селските райони, включително и собственици на гори.

Фигура V.3. Общ брой предоставени консултации и консултирани лица в офиса и на място за периода 2017 - 2019 г.

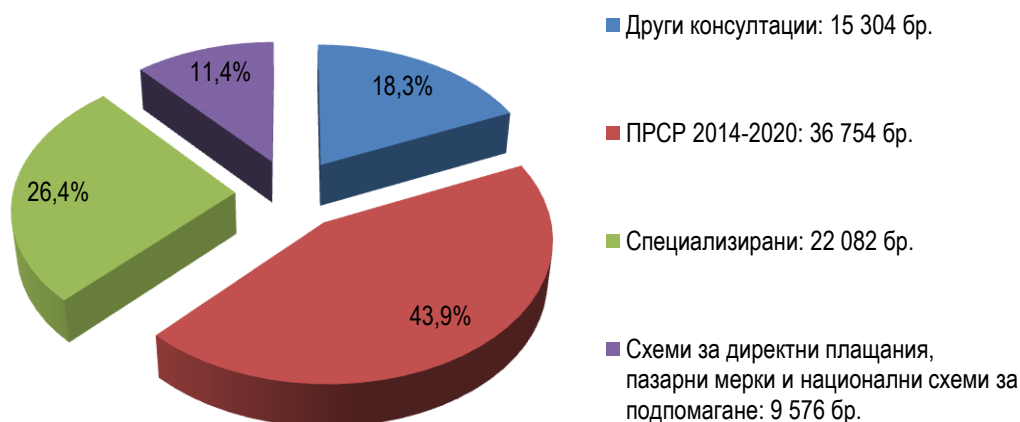
Източник: НССЗ

През 2019 г. експертите на НССЗ са предоставили 7 554 консултации по теми, касаещи третия Национален план за действие по изменение на климата (НПКИД) за периода 2013 - 2020 г. Консултирани са 4 631 лица - с 4,5% повече спрямо 2018 г., по теми, касаещи различни видове дейности с пряк или косвен ефект върху намалението на емисии на парникови газове.

Водещо място през годината заемат консултациите по ПРСР 2014 - 2020 г. - 36 754 броя (43,9%) или с 26% повече спрямо 2018 г. Те са свързани главно с възможности за подпомагане по подмярка 6.3 „Стартова помощ за развитието на малки стопанства“ от мярка 6 „Развитие на стопанства и предприятия“ и подмярка 4.2.2 „Инвестиции в преработка/маркетинг на селскостопански

продукти по Тематичната подпрограма“ от мярка 4 „Инвестиции в материални активи“ по ПРСР 2014 - 2020 г.

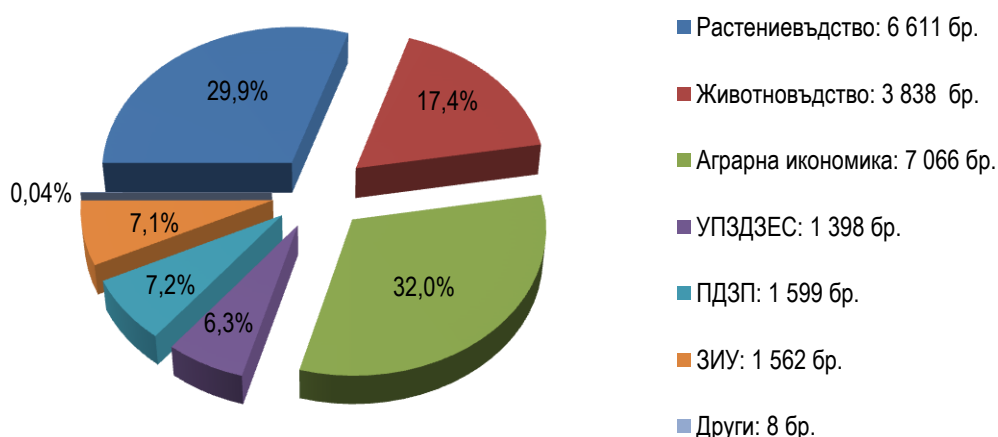
Фигура V.4. Предоставени консултации по вид за 2019 г.

Източник: НССЗ

На второ място се нареждат специализираните консултации с 22 082 броя (26,4%), като в сравнение с 2018 г. те са намалели с 2%. През 2019 г. са предоставени специализирани консултации в тематичните направления: растениевъдство (в т.ч. биологично растениевъдство) – общо 6 611; животновъдство (вкл. биологично животновъдство) - 3 838; аграрна икономика - 7 066; законоустановени изисквания за управление (ЗИУ); правила за добра земеделска практика (ПДЗП); условия за поддържане на земята в добро земеделско и екологично състояние (УПЗДЗЕС).

Фигура V.5. Разпределение на предоставените специализирани консултации през 2019 г. по вид

Източник: НССЗ

Консултациите във връзка с директните плащания за 2019 г. наброяват 9 576, с 20% повече в сравнение с предходната година .

Увеличават се и консултациите от група „други“ – с 16%, до 15 304. Тук се включват консултации относно регистрацията и пререгистрацията на земеделските стопани по Наредба 3 от

1999 г., други регистрационни, разрешителни и лицензионни режими, свързани със земеделието и тези с безопасните условия на труд.

8.3. Професионални обучения

В Центъра за професионално обучение (ЦПО) към НССЗ се провежда обучение на лица над 16 години за придобиване, разширяване и усъвършенстване на професионалната квалификация с цел подобряване на пригодността за заетост, подпомагане на професионалната кариера и индивидуалното развитие. Предлаганите професии и специалности в ЦПО са от област на образование: „Селско, горско и рибно стопанство“, като се включват професионалните направления: „Растениевъдство и животновъдство“; „Озеленител“ и „Горско стопанство“.

През 2019 г. в ЦПО са обучени 21 фермери на тема „Агроекология“.

8.4. Подобряване на връзката „научни изследвания – съвети в земеделието - земеделски бизнес“

През 2019 г. са проведени 108 съвместни информационни срещи - семинари и мероприятия с университети, където са дискутирани специализирани теми, възможностите за подпомагане на земеделските стопани по мерките от ПРСР 2014 - 2020 г. и по схемите за директни плащания - кампания 2019, с участието на учени и експерти от НССЗ, ССА, Аграрния университет – гр. Пловдив, Тракийския университет – гр. Стара Загора, Русенския университет „Ангел Кънчев“, Областните дирекции на БАБХ, Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда“ и други организации.

Провеждането на информационни семинари с демонстрации в стопанствата на клиенти на НССЗ продължава като добра практика. Семинарите с демонстрации за 2019 г. са 29 на брой.

Към информационните събития през 2019 г. са проявили интерес и са взели участие над 2 600 земеделски стопани. Тези съвместни дейности и мероприятия по своя характер представляват специализирано обучение, изцяло ориентирано към нуждите на земеделските стопани.

8.5. Информационно осигуряване

През 2019 г. експертите на НССЗ са участвали в 341 информационни мероприятия (173 информационни срещи, 88 семинара, 29 семинара с демонстрация и 51 други мероприятия). Изготвени и разпространени са 138 броя информационни материали (календар на земеделския стопанин, образователни листовки, диплянки, брошури).

Чрез изнесените приемни земеделските стопани получават актуална информация и съвети за възможностите за финансиране по ПРСР 2014-2020 г., схемите за директни плащания и националните схеми за подпомагане на място в региона. През 2019 г. са проведени 1 041 изнесени приемни, като са били консултирани 3 088 лица.

8.6. Агрохимични анализи

Направленията на лабораторната дейност на Центъра за изпитване и оценка на пригодността и качеството на почвите (ЦИОПКП) към НССЗ са свързани с изискванията за подобряване на дейността и повишаване конкурентоспособността на стопанствата.

ЦИОПКП е в помощ на малките и на младите земеделски стопанства при получаване на консултантски пакети от експертите на НССЗ.

В Центъра се извършват агрохимични анализи на почвени проби за киселинност, усвоими фосфор и калий, минерален азот (амонячен и нитратен), общ азот в почви, определяне на активен калций, определяне на хумус и определяне на норма за варуване на кисели почви.

През 2019 г. в лабораторията са постъпили 1 823 почвени проби от 986 лица, на базата на които са изработени 1 447 броя проби за 7 348 определения (анализи). Въз основа на извършените анализи са изготвени 880 препоръки за торене.

Основно постъпилите почвени проби през 2019 г. са във връзка с предоставянето на консултантските пакети по подмярка 2.1.2 „Консултантски услуги за малки земеделски стопанства” от мярка 2 „Консултантски услуги, услуги по управление на стопанството и услуги по заместване в стопанството” от ПРСР 2014 - 2020 г.

8.7. Дейност на НССЗ по мярка 2 „Консултантски услуги, услуги по управление на стопанството и услуги по заместване в стопанството” от ПРСР 2014 - 2020 г.

През 2016 г. стартира прилагането на подмярка 2.1.2 „Консултантски услуги за малки земеделски стопанства” по мярка 2 „Консултантски услуги, услуги по управление на стопанството и услуги по заместване в стопанството” от ПРСР за периода 2014 - 2020 г., като НССЗ е единствената определена на този етап съветническа организация и одобрена от ЕК да предоставя консултантските услуги на малките земеделски стопанства.

По подмярка 2.1.2. НССЗ предоставя безплатно на малките земеделски стопанства шест основни консултантски пакета, допринасящи както за икономическо развитие на малките земеделски стопанства чрез модернизация и технологично обновление, така и за подобряване на опазването на околната среда и борба с климатичните промени.

Общият брой на подадените заявления за получаване на консултантски пакет по подмярка 2.1.2 през 2019 г. е 2 470. Над 98% от подадените заявления са приключили с предоставяне на земеделските стопани на заявените консултантски пакети.

8.8. Дейност на НССЗ по мярка 6 „Развитие на стопанства и предприятия“ от ПРСР 2014 - 2020 г.

През 2019 г. НССЗ стартира процедура за прием на заявления за получаване на консултантски пакет, включващ изготвяне на бизнес план и основна информация за проектното предложение за кандидатстване по подмярка 6.3 „Стартова помощ за развитието на малки стопанства” от мярка 6 „Развитие на стопанства и предприятия” от ПРСР 2014 - 2020 г.

В периода на прием на заявления по подмярка 6.3 са подадени 2 063 заявления, въз основа на които експертите на НССЗ са изготвили 2 056 проектни предложения, включително са оказали съдействие на кандидатите за подаване на проектите им предложения в ИСУН 2020. От проектите предложения, 408 са на стопанства, които отглеждат култури или животни по биологичен начин или са в преход към биологично производство.

8.9. Дейност на НССЗ по мярка 4 „Инвестиции в материални активи“ от ПРСР 2014 - 2020 г.

В края на 2019 г. стартира процедура за прием на заявления по подмярка 4.2.2 „Инвестиции в преработка/маркетинг на селскостопански продукти по Тематичната подпрограма” от мярка 4 „Инвестиции в материални активи” от ПРСР 2014 - 2020 г. На този етап интересът към подмярка 4.2.2 от страна на малките земеделски стопани не е голям - подадени са само три заявления, въз основа на които са изготвени и подадени в ИСУН 2020 от експерти на НССЗ проектни предложения за: преработка на плодове (производство на сокове), преработка на мед и преработка на ядки.

8.10. Обща селскостопанска политика 2021 - 2027 г.

Съгласно представените от Европейската комисия законодателни предложения, един от основните начини за постигане на целите на Общата селскостопанска политика през новия програмен период 2021 - 2027 г. ще бъде чрез широко разпространена употреба на знания и иновации. Тези дейности ще бъдат подкрепяни в държавите членки чрез Системите за знания и иновации в селското стопанство (AKIS), с цел взаимодействие между хората и организациите, насърчаване на взаимното обучение, генериране, споделяне и използване на знания и информация, свързани със селското стопанство. Системите следва да включват голямо разнообразие от участници - земеделски производители, съветници, изследователи, образователни и обучителни институции, доставчици на суровини, търговци на дребно, представители на медии, министерства, като част от национални или регионални системи AKIS. Връзката между тези лица може да се осъществява от съветническите служби във всяка една държава-членка.

9. Борба с градушките

Географското положение и орографията на страната предопределят България като една от страните в Европа с високи честота и мощност на градовите процеси.

През последните години се наблюдава увеличение на честотата и силата на опасните явления като градушки, наводнения, торнада и мълнии. Прогнозите, направени въз основа на числени модели при различни сценарии за климатичните изменения, потвърждават това увеличение и в бъдеще. Един от географските райони, в които се прогнозира значително нарастване на екстремните случаи, е Югоизточна Европа.

България е една от страните в Европа, където тенденцията за увеличаване на честотата и силата на градовите процеси се запазва, независимо от наблюдаваните колебания през годините в степента на градова активност.

Защитаваната от Изпълнителна агенция „Борба с градушките“ (ИАБГ) територия през 2019 г. е 2 180 000 ха, от които 1 333 000 ха са обработваема земя, трайни насаждения и площи със смесено предназначение в силно градобитни райони в областите Видин, Монтана, Враца, Плевен, Пазарджик, Пловдив, Стара Загора, Хасково и Сливен.

Дейността на ИАБГ е свързана с предотвратяване образуването на големи градови зърна в облаците. Основните концепции, прилагани в противоградовата защита, са полезна конкуренция и ранно изваляване.

При полезната конкуренция в облака се доставят допълнително количество изкуствени ледени кристали, които в процеса на нарастване конкурират естествените зародиши в борбата за вода в облака. Така преохладената вода се преразпределя между естествените и изкуствените ледени зародиши, при което те не нарастват до големи размери. Градовите зърна, падайки към земята, се стопяват до дъждовни капки или ситнозърнеста градушка.

Прилагането на втората концепция е свързано със стимулиране на валежа в по-ранен стадий от живота на облака, в който все още няма силно развити възходящи потоци. Изкуствено се намалява водността в облака и така се предотвратява нарастването на ледените зародиши до градови зърна с големи размери.

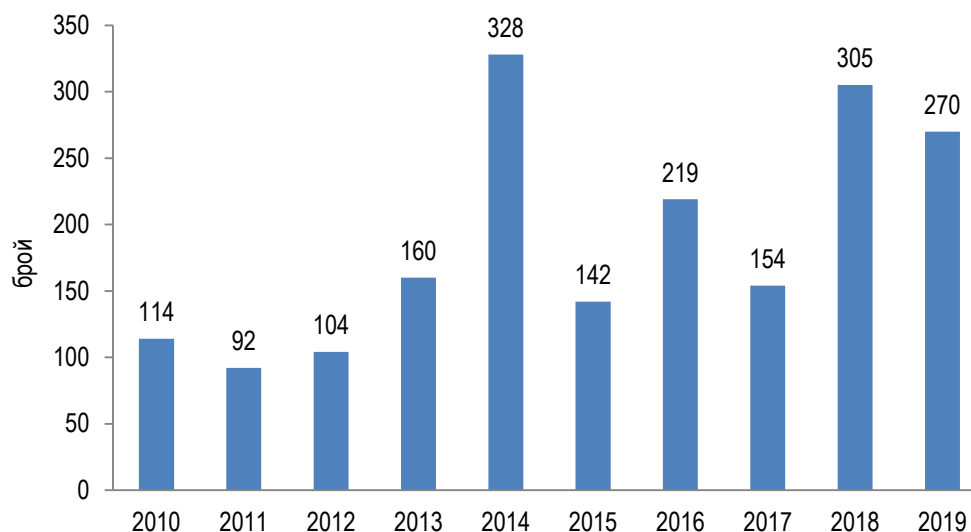
За да се постигне успех при активните въздействия е необходимо засяването с реагент да се осъществява в ранен стадий от развитието на облаците, преди да са се образували големи градови зърна. Основните причини за пораженията са:

- облачни клетки с високи градоопасни параметри и формирани градови зърна, поради което е невъзможно осъществяване на конкуренция;
- ураганни ветрове със скорост, достигаща до 40 м/сек, водещи до намаляване концентрацията на реагента в зоната на засев;
- намалена концентрация на изкуствените конкурентноспособни ледообразуващи ядра при бързо развиващи се клетки поради недостатъчно израстване на ледообразуващите ядра на реагента до конкурентни размери;
- намалена концентрация на изкуствените конкурентноспособни ледообразуващи ядра поради ограничаване стрелбата над населени места (забранени азимути (посоки) за стрелба);
- нарушаване на обработката поради привършване на противоградовите ракети поради голяма продължителност на градоопасните процеси.

ИАБГ разполага с национална метеорологична радарна мрежа, чрез която 24 часа в денонощието се осигурява непрекъснато наблюдение на атмосферата за откриване и свръхкраткосрочна прогноза за силни бури, мълнии, порои, градушки и др. неблагоприятни атмосферни явления. Информация се предава незабавно към МВР, ВВС, РВД, НИМХ и други служби. Чрез интернет сайта на Агенцията постоянно се предоставя метеорологична информация.

Екипи на ИАБГ съвместно с Областните дирекции „Земеделие“ провеждат обследвания за поражения в защитаваните територии след всяко въздействие. Агенцията получава информация за засетите площи, състоянието и фазата на развитие на културите, рекултирани площи, среден добив и др. На базата на синоптични прогнози и фазата на развитие на селскостопанските култури в защитаваните територии ИАБГ издава заповед за започване и закриване на активния сезон за противоградова защита.

Фигура V.6. Проведени въздействия в системата за противоградова защита през периода 2010 – 2019 г.

Източник: ИАБГ

Подготовката за активен сезон е свързана с дейности по привеждане в готовност на радарната, свързочната и противоградова техника и с провеждане на опреснителни курсове за специализирана администрация и курсове за обучение на кандидати за ракетострелци.

През 2019 г. активният сезон за работа на противоградовата защита на територията на страната е открит на 27 април и е закрит на 5 октомври.

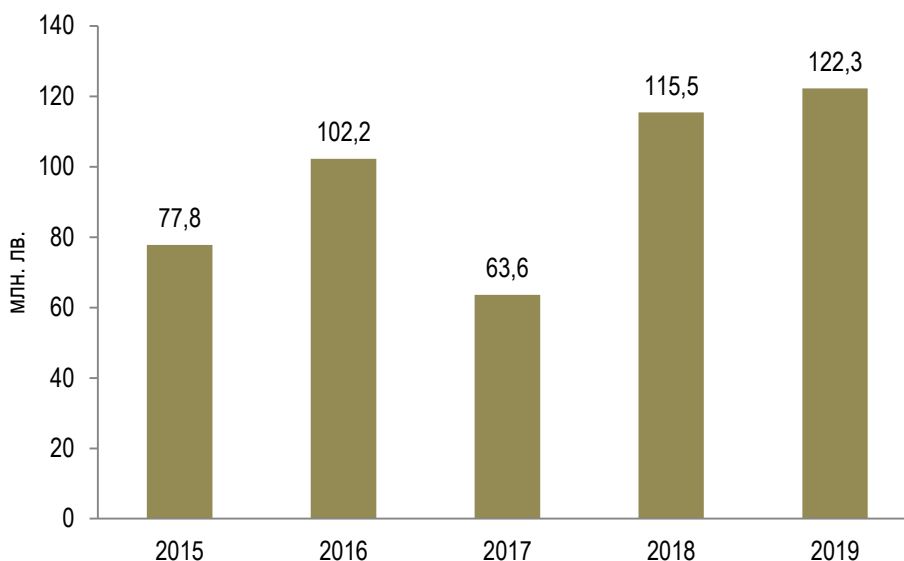
Сезон 2019 г. се класифицира с „висока степен на градова активност“ за Южна и Северна България. През годината са проведени 270 въздействия в 59 дни и са обработени 1 241 градоопасни клетки.

Последното десетдневие на месец април 2019 г. се характеризира с наблюдавано през последните години нетипично за пролетта развитие на мощна градоопасна облачност в Северна и в Южна България. През месец май 2019 г. честотата на образуване на градоопасна купесто-дъждовна облачност е висока. Проведени са 50 въздействия в 15 дни. През месец юни са проведени 148 въздействия в 28 дни, като честотата на градоопасните процеси е най-висока за последните 11 години. През месец юли се наблюдава спад в честотата на процесите в сравнение с предходните месеци. Проведени са 39 въздействия в 10 дни. През периода август-септември честота на градоопасните процеси намалява, като са реализирани 18 въздействия на 3 дати.

През целия сезон на активни въздействия, град с поражения върху селскостопански култури има само от 19 клетки, като са засегнати 33 035 дка със среден процент на поражение 22,24%.

Съгласно възприетата Методика за определяне на икономическата ефективност на противоградовата защита, през 2019 г. стойността на спасената продукция в резултат на проведени от ИАБГ активни въздействия, се оценява на 122,3 млн. лева.

**Фигура V.7. Стойност на спасена от градушки продукция през периода 2015 – 2019 г.,
млн. лева**

Източник: ИАБГ

През 2020 г. ще бъде монтирана метеорологична доплерова радарна станция в изградения през 2019 г. радарен център в гр. Шумен, с което ще бъде осигурен детайлен радарен мониторинг на атмосферата над България, необходим за реализацията на двата способа за въздействие върху градоопасни облаци – ракетен и самолетен.

Във връзка със стратегията за развитие на противоградовата защита, предвиждаща разширяване на обхвата ѝ, през 2020 г. е планирано осъществяване на пилотен проект за борба с градушките чрез самолетен способ, обхващащ незащитената с ракети територия в Северна България.

През 2021 г. освен развитието на самолетния способ и респективно разширяване на защитаваната от градушки територия, се предвижда и продължаване на дейностите, свързани с въвеждане на взаимното финансиране на дейността по защита от градушки в България, като очакван резултат е включването на земеделските стопани и застрахователните дружества в процеса на набиране на средства за градозащита като цяло.

10. Намаляване на регулаторната и административна тежест за бизнеса

В контекста на инициативата на Европейската комисия и на Правителството на Република България за намаляване на административната и регулаторна тежест за бизнеса и гражданите, в началото на 2020 г. Министерството на земеделието, храните и горите направи годишен преглед на регулаторните режими, прилагани в системата през 2019 г. Целта на прегледа е идентифициране на възможностите за намаляване на регулаторната и административна тежест за бизнеса и гражданите, създаване на по-добри условия за развитие на бизнеса чрез подобряване достъпа и повишаване качеството на публичните услуги, както и постигане на по-висока ефективност на публичните разходи.

Основният механизъм за постигането на тази цел е премахване на ненужните регулаторни режими и оптимизиране на процедурите за прилагането им, внедряване на електронно предоставяне на административни услуги и увеличаване обема на публично достъпната информация за бизнес операторите и за гражданите.

10.1. Преглед на прилаганите регулаторни режими в системата на МЗХГ

След извършения преглед на регулаторните режими в системата на МЗХГ, към 1 януари 2020 г. са идентифицирани 172 броя регулаторни режими, свързани с регулиране на стопанската дейност в областта на селското стопанство, рибарството и горите, в това число:

- Лицензионни - 10 броя;
- Регистрационни – 68 броя;
- Разрешителни – 83 броя;
- Удостоверителни – 2 броя;
- Уведомителни - 3 броя;
- Съгласувателни - 6 бр.

От общия брой регулаторни режими, 44 се администрират от МЗХГ – Централно управление, а останалите 128 – от различни структури от системата на министерството.

10.2. Предприети през 2019 г. мерки за намаляване на регулаторната и административната тежест за бизнеса

През 2019 г. в системата на МЗХГ са предприети редица действия, насочени към облекчаване на действащи регулаторни режими, с цел създаване на оптимална бизнес среда. Приети са изменения и допълнения на нормативни актове, регулиращи стопанските отношения в секторите земеделие, рибарство и горско стопанство, с които са облекчени 14 броя регулаторни режими чрез отпадане на изискването за представяне на документи, които са публично достъпни или могат да се набавят по служебен път.

С направените законодателни промени е отпаднало изискването за представяне на 28 броя документи.

Във връзка с изпълнението на мерките за намаляване на регулаторната и административна тежест за бизнеса и гражданите, през 2019 г. са приети промени в Закона за животновъдството, приети са две нови наредби, както и изменения и допълнения на 7 броя наредби и един правилник за прилагане на закон.

10.3. Управление на рисковете и кризите в земеделието

В контекста на постоянните промени и нарастващите заплахи от негативно проявление на природо-климатичните, санитарните и икономическите фактори, оказващи влияние на производството и търговията в секторите на земеделието, рибарството и горското стопанство, през 2019 г. министърът на земеделието, храните и горите одобри нова Програма за управление на рисковете и кризите в отрасъл „Земеделие“. В нея са определени основните видове рискове в земеделския отрасъл, инструментите за управлението им и план за преодоляване на негативните последици при евентуална реализация на някой от идентифицираните рискове.

Управлението на рисковете чрез изпълнението на мерки за въздействие и превенция за елиминирането или ограничаването на негативните последици от действието на различните фактори, свързани с производствените процеси и търговията, са от съществено значение за развитието на отделните сектори на земеделието, горите и рибарството в България.

През 2019 г. изразходваните финансови средства за изпълнение на мерки и дейности за управление на рисковете са насочени към превенция срещу заразни болести по животните и растенията, ограничаване на вредното влияние на природо-климатичните явления, подкрепа на доходите на земеделските стопани, повишаване конкурентоспособността на селскостопанското производство и ограничаване на вредителите и пожарите в горите. Тяхното изпълнение се финансира чрез средства от Европейските фондове и от държавния бюджет, чрез използването на различни способи и схеми – директни плащания, държавни помощи, мерки по Програмата за развитие на селските райони, целеви средства от държавния бюджет и собствени средства в рамките на финансирането на основни дейности на структурите, отговорни за управлението на съответните рискове.

През 2019 г. за сектор „Животновъдство“ са обявени локални санитарни кризи в няколко области на страната, свързани с болестите Инфлуенца по птиците, Африканска чума по свинете и

настъпили кризисни ситуации, причинени от природни бедствия - неблагоприятни метеорологични събития.

Разходите за преодоляване на възникналите санитарни кризи през годината бележат ръст от 73,6% спрямо предходната 2018 г., което се дължи на предоставения значително по-голям размер средства за борбата срещу болестта Африканска чума по свинете.

В рамките на 2019 г. на почти цялата територия на страната са обявени кризисни ситуации за сектор „Растениевъдство“, причинени от неблагоприятни климатични условия и природни бедствия - измръзване/осланяване, наводнение/преовлажняване на земеделски площи, градушка и суша.

През периода 2011 – 2019 г. с най-голям относителен дял на проявления са природоклиматичните събития измръзване /осланяване/ - 61,15% и градушка - 21,67%.

С цел преодоляване на негативното въздействие на възникналите кризисни ситуации, както и намаляване на материалните щети за земеделските производители, през 2019 г. на земеделските стопани е предоставено държавно подпомагане чрез допълнително осигурени средства от държавния бюджет на Република България, държавна помощ за компенсиране на материалните щети по загинали животни и унищожени кошери в резултат на природни бедствия, държавна помощ за компенсиране на щетите по земеделските култури, причинени от неблагоприятни климатични събития, които могат да бъдат приравнени към природни бедствия и помощ de minimis, съгласно Регламент (ЕС) № 1408/2013.

VI. ГОРСКО СТОПАНСТВО

1. Характеристика на горските територии

Общата площ на горските територии в България 31.12.2019 г. възлиза на 4 149 351 ха. Инвентаризираните площи, придобили характеристиката на гора върху земеделски територии, са 114 979 ха. Държавните горски територии са на площ 3 096 056 ха (74,6% от общата площ), от които: 2 912 371 ха (70,2%) - управлявани от държавните предприятия по чл. 163 от Закона за горите, 172 417 ха (4,2%) – гори в националните паркове, резерватите и поддържаните резервати, управлявани от МОСВ (в т.ч. Национален парк „Рила“, Национален парк „Пирин“ и Национален парк „Централен Балкан“) и 11 268 ха (0,3%) - горски територии, предоставени за управление на Учебно-опитни горски стопанства. Недържавните горски територии са на площ от 1 053 295 ха, от които 561 595 ха - общински, 424 252 ха - собственост на физически лица, 67 448 ха - собственост на юридически лица, в т. ч. 19 195 ха - собственост на религиозни общности.

В сравнение с 2018 г., общата площ на горските територии се увеличава с 8 917 ха, основно вследствие на устройството на неустроени досега гори. В тази площ не влизат инвентаризираните площи, придобили характеристиката на гора върху земеделски територии. Горите в земеделски територии намаляват с 1 787 ха, до 114 979 ха. Динамиката на тези площи в посока увеличение е от новоустроени земеделски територии, придобили характеристиката на гора, и в посока намаление при причисляването им към горските територии с декларации и заповеди за промяна.

Залесената площ нараства с 12 196 ха, до 3 789 195 ха, което се дължи основно на инвентаризация на неинвентаризираните досега гори и на самозалесили се насаждения между последните две инвентаризации.

Недървопроизводителната площ се увеличава с 4 352 ха, достигайки 305 427 ха. Намаление има в площта на пожарища, голини, сечища, скали, реки, сипеи и други недървопроизводителни горски площи, а увеличение - при ливади, поляни, пътища и просеки, дължащо се на нова инвентаризация.

Въпреки появилите се самозалесени площи, залесената площ на иглолистните гори намалява с 631 ха, което се дължи на продължаващото увеличение на смесените иглолистно-широколистни насаждения, получени след създаването и последващо стопанисване на иглолистни култури, установено с инвентаризацията на горските територии в горските и ловните стопанства през последните години, както и на провежданата през последните години политика за трансформация на иглолистните насаждения и култури, създадени извън естествения им район на разпространение.

Широколистните високостъблени гори се увеличават с 6 351 ха, поради превръщане на издънкови насаждение във високостъблени, залесяване на пожарища, ветровали и др., самозалесяване на незалесени територии, преценка на иглолистни култури и насаждения с ниска производителност и трансформиране на част от иглолистните гори в широколистни. Издънковите гори за превръщане нарастват с 12 458 ха, в резултат на приобщаване към горските територии на насаждения, отнасяни до момента към категорията на т. н. „неустроени гори” и на преценка на иглолистни култури, смесени с широколистни издънкови видове.

Площта на нискостъблените гори е със 7 244 ха по-малко в сравнение с предходната година, поради преценка на част от акациевите и келявгабърови насажденията, в които преобладават други издънкови и/или високостъблени дървесни видове.

Общото ползване от горите от възобновителни и отгледни сечи, осъществено през 2019 г., е в размер на 8 007 915 куб. м стояща маса, което се равнява на 91,8% от предвидените по горскостопански план (лесоустройствен проект) 8 719 757 куб. м стояща маса.

От тях, 3 627 126 куб. м са от възобновителни сечи (45,3% от общото ползване и 41,6% предвиденото по горскостопански план/лесоустройствен проект). Изпълнението на възобновителните сечи спрямо предвидените такива по горскостопански план (4 645 648 куб. м) е 78,1%. От отгледни сечи са добити 4 380 789 куб. м, което представлява 54,7% от общото ползване и 50,2% от предвиденото по горскостопански план/лесоустройствен проект. Изпълнението на отгледните сечи спрямо предвидените такива по горскостопански план (4 074 109 куб. м) е 107,5%.

Годишно ползване в горските територии - държавна собственост е в размер на 6 024 166 куб. м стояща маса, което се равнява на 92,4% от предвидените по горскостопански план/лесоустройствен проект 6 517 850 куб. м стояща маса.

Осъщественото годишно ползване от горите, предоставени на учебни опитни горски стопанства, е в размер на 46 592 куб. м стояща маса (101,6% от предвиденото); от общинските горски територии - в размер на 863 777 куб. м стояща маса (73,3% от предвиденото), а това от гори - собственост на физически и юридически лица - в размер на 1 067 664 куб. м стояща маса (109,1% от предвиденото).

2. Промени в горските територии

През 2019 г. в горските територии на страната са настъпили следните промени:

- Издадени са 9 административни акта по реда на чл. 14 от Закона за горите (отм.) за промяна на предназначението на поземлени имоти в горски територии с обща площ 7,23 ха, с цена за промяната 1 035 179 лева. Определени са средства за компенсационно залесяване в размер на 10 249,09 лева. Издадени са 5 административни акта за прекратяване на административно производство. С погасени права са две от издадените заповеди, поради неплатена цена в законовоопределения срок. Общо влезли в сила са 7 административни акта за промяна предназначението на 6,36 ха, като са заплатени средства в размер на 640 599 лева за промяната на предназначението и 6 379,88 лева за компенсационно залесяване;
- Издадени са 35 административни акта за предварително съгласуване за промяна на предназначението на поземлени имоти в горски територии, с обща площ 52 ха, по реда на чл. 75, ал. 3 от Закона за горите;
- Издадени са 38 административни акта по реда на чл. 77 от ЗГ за промяна на предназначението на поземлени имоти в горски територии с обща площ 552,4 ха, с цена за промяната 10 809 327,08 лева. Определени са средства за компенсационно залесяване в размер на 1 276 503,16 лева. С погасени права са четири от издадените решения, поради неплатена цена в законоустановения срок. Общо влезли в сила са 34 решения за промяна на предназначението на 547,3 ха, по които са заплатени 10 540 947,08 лева за промяна на предназначението и 1 237 626,94 лева за компенсационно залесяване;

- Безвъзмездно е променено предназначението на 96,7 ха горски територии, по реда на чл. 73, ал. 5 от ЗГ, за изграждането на 6 национални обекти и 14 общински обекти от първостепенно значение, като са издадени 20 административни акта, с които се констатират вече възникнали права и задължения;
- Издаден е 1 административен акт за придобиване право на собственост върху 1,75 ха на прилежаща незастроена част от земя към сгради и съоръжения от имущество на организации по § 12 от ПРЗ на Закона за собствеността и ползването на земеделските земи, намиращи се в горски територии - държавна собственост, по реда на § 48, ал. 3 от ПЗР на ЗИД на ЗГ е, с обща цена за продажба на поземлените имоти 34 432,30 лева и режимни разноски в размер на 688,65 лева;
- Издаден е 1 административен акт за замяна на идеална част от поземлен имот в горска територия - частна държавна собственост, с поземлен имот в горска територия - собственост на юридическо лице, на основание чл. 35, ал. 3, т. 1 от ЗГ. За придобиване право на собственост върху 7 570/19 570 идеални части от поземлен имот в горски територии чрез замяна е определена цена в размер на 23 211 лева и режимни разноски в размер на 939,62 лева;
- Издадени са 10 административни акта за промяна на предназначението на поземлени имоти от земеделска в горска територия на обща площ от 13,44 ха. Промяната е безвъзмездна;
- Издадени са 29 административни акта по реда на чл. 55 от ЗГ за предварително съгласуване за учредяване право на строеж върху горски територии – държавна собственост, с обща площ 0,97 ха;
- Издадени са 23 административни акта за учредяване право на строеж по реда на чл. 56 от ЗГ върху горски територии - държавна собственост, с площ 24,3 ха, с обща цена за вещното право 79 392,72 лева и 2 610,38 лева режимни разноски. Начислената стойност на дървесината на корен в сегашна възраст за оценяваните насаждения е в размер на 4 442 лева. Определени са средства за компенсационно залесяване в размер на 13 571,71 лева;
- Издадени са 39 административни акта по реда на чл. 62 от ЗГ за предварително съгласуване за учредяване на сервитут върху горски територии - държавна собственост, с обща площ 8,7 ха;
- Издадени са 28 административни акта за учредяване на сервитут по реда на чл. 63 от ЗГ върху горски територии - държавна собственост, с площ 222,7 ха, с обща цена за вещното право 7 979 405,80 лева и 1 59 543,12 лева режимни разноски. Начислената стойност на дървесината на корен в сегашна възраст за оценяваните насаждения е в размер на 1 387 185,06 лева. Определени са средства за компенсационно залесяване в размер на 2 316 523,52 лева;
- Издадени са 2 административни акта по реда на чл. 64 от ЗГ за учредяване на сервитут на енергиен обект върху горски територии - държавна собственост, с площ 0,95 ха, с цена за вещното право 82 269,00 лева и 1 645,38 лева режимни разноски. Начислената стойност на дървесината на корен в сегашна възраст за оценяваните насаждения е в размер на 5 836,26 лева. Определени са средства за компенсационно залесяване в размер на 10 766,20 лева;
- Издадени са 9 административни акта за учредяване право на ползване по реда на чл. 70 от ЗГ върху горски територии - държавна собственост, с площ 2,3 ха, с обща цена за вещното право 3 350,00 лева и 67,01 лева режимни разноски. Начислената стойност на дървесината на корен в сегашна възраст за оценяваните насаждения е в размер на 5 336,26 лева. Определени са средства за компенсационно залесяване в размер на 18 551,10 лева;
- Издаден е 1 административен акт за учредяване право на ползване и сервитути по реда на чл. 16 от ЗГ (отм.) върху горски територии - държавна собственост, с площ от 0,81 дка, с цена за вещното право 6 393,00 лева и 127,86 лева режимни разноски;

- Издадени са 7 административни акта за прекратяване, по реда на Административнопроцесуалния кодекс, на административните производства за учредяване ограничени вещни права върху горски територии - държавна собственост.

3. Стопанисване на горските територии

Стопанисването, ползването и защитата на горите е насочено към формиране и поддържане на жизнени и многофункционални горски екосистеми, създаване на условия за естественото им възобновяване и подобряване на тяхната устойчивост.

3.1. Залесяване и защита срещу ерозия и порои

През 2019 г. дейността на ИАГ в тази област е насочена основно в следните направления:

- Изпълнение на целите и показателите, заложи в програмата и бюджета на ИАГ;
- Изпълнение на задълженията на България, произтичащи от членството в Европейския съюз в областта на горските репродуктивни материали (ГРМ);
- Одобряване и регистрация на базови източници за ГРМ, регистрация на доставчици на ГРМ, изпитване и окачествяване на семена и подобряване на състоянието на горската семепроизводствена база;
- Поддържане на база данни от извършените инвентаризации на създадените горски култури; на наличните пожарища, невъзобновените сечища и горите, унищожени от други природни въздействия; на възобновяването във всички освободени площи в държавните и общински горски територии; на наличните едроразмерни укрепителни съоръжения; на извършените дейности по компенсационно залесяване, на регистрираните горски разсадници в страната;
- Извършване на контролна дейност;
- Съгласуване на проекти за биологична рекултивация в горски територии, изготвяне на отговори и становища;
- Изготвяне на проекти на нормативни документи.

Таблица VI.1. Изпълнени дейности по създаване на гори през 2019г.

№	Видове дейности	Мярка	Изпълнение за 2019 г.
1.	Събрани и добити семена от ТП ДГС/ДЛС	кг	33 076
2.	Произведени фиданки в държавните горски разсадници	хил. бр.	10 506,6
3.	Залесени площи, в т. ч. от	ха	1 712,3
	- държавни предприятия	ха	1 529,7
	- общини	ха	182,6
4.	Попълване на култури в държавни горски територии	ха	488,6
5.	Отглеждане на култури в държавни горски територии	ха	11 569,1
6.	Среден процент на прихващане на културите		
	а) държавна собственост		
	- едногодишни	%	72,1
	- двегодишни	%	81,4
	- тригодишни	%	79,9
	б) общинска собственост		
	- едногодишни	%	64,2
	- двегодишни	%	80,4
	- тригодишни	%	56,2

Източник: ИАГ

През 2019 г. са извършени следните дейности:

- Изготвен е Национален списък на одобрените и регистрирани източници за производство на ГРМ;
- Одобрени и регистрирани са 199 нови базови източници от категория „селекциониран“ за производство на ГРМ, отговарящи на минималните изисквания на Директива 1999/105/ЕС и са отменени 55 базови източници;
- Издадени са 167 сертификата за идентифициране произхода на ГРМ от РДГ и ГСС;
- В семеконтролните лаборатории на ГСС София и Пловдив са издадени семеконтролни свидетелства на 258 партиди семена от широколистни и иглолистни видове и са изпратени 88 уведомителни писма за годност на реколтата;
- От специалисти на ГСС са извършени 905 контролни проверки на състоянието и провежданите дейности в регистрираните базови източници за ГРМ;
- Съгласувани са 10 проекта за рекултивация на нарушени терени в горски територии;
- Изготвени са отчети, с база данни, за проведените инвентаризации на създадените горски култури; на наличните пожарища, невъзобновените сечища и горите, унищожени от други природни въздействия; на възобновяването във всички освободени площи в държавните и общински горски територии; на наличните едроразмерни укрепителни съоръжения и са дадени препоръки за отстраняване на допуснатите пропуски и грешки;
- Определена е цената на компенсационното залесяване и са издадени заповеди от министъра на земеделието, храните и горите и изпълнителния директор на ИАГ;
- В семехранилището за дългосрочно съхранение в ГСС Пловдив са съхранени 703,8 кг семена от 214 партиди от иглолистни 164,9 кг от 16 партиди от широколистни видове;
- За „Генна банка“ като семенна колекция в ГСС София са съхранени 8,1 кг семена с различни произходи от 12 дървесни и храстови вида, а в ГСС Пловдив са съхранени 17,5 кг от 8 дървесни вида;
- Актуализиран е публичния регистър на горските разсадници в страната;
- Специалисти от ГСС Пловдив са извършили почвени проучвания на 11 горски разсадници на територията на цялата страна;
- Изпълнен е съвместен проект на ГСС София и ЮЗДП Благоевград Life 16 NAT/BG/000817 „Възстановяване и подобряване природозащитния статус на приоритетни горски хабитати от мрежата НАТУРА 2000 в България“.

Залесената през 2019 г. площ на горските територии - държавна собственост е 1 529,7 ха, от които 444 ха (29%) са залесени с цел защита срещу ерозия и порои. Отчита се незначителен ръст от 1,4% спрямо общата площ, залесена от ДП през предходната година. За защита на горските територии са изградени 30 кв. м клейонажи и е извършен ремонт на два броя баражи.

През 2019 г. е направена инвентаризация на естественото възобновяване във всички изсечени през периода 2015 - 2016 г. площи в държавни горски територии, които не са изкуствено възобновени, като са отчетени много добри резултати по отношение на естественото възобновяване. Средният процент на естественото възобновяване на инвентаризираните общо за страната 3 733 ха освободени площи е 96% (3 599 ха).

Общото количество на произведените фиданки в държавните горски разсадници през 2019 г. е 10 506,6 хил. броя.

За залесителни мероприятия в държавните горски територии са изразходвани 16 млн. лева.

3.2. Провеждане на сечи в горите

През 2019 г. в държавните гори за регулиране на дървесния състав и подобряване на растежните условия са проведени отгледни сечи на площ от 40 924 ха, което представлява 62,4% от предвижданията на ГСП/ЛУП. От тях, 45,2% са в иглолистни гори, 34,8% в широколистни високоствъблени гори и 20% в издънкови гори за превръщане в семенни. Изпълнението на отгледните сечи без материален добив на площ от 3 688,4 ха е 64,6% от предвижданията на ГСП/ЛУП. По видове отгледни сечи, изпълнението на ГСП/ЛУП е 62,8% за осветленията, 42,4% за прочистките, 55,4% за прорежданията и 70,5% за пробирките.

През годината в държавните гори са проведени селекционни сечи на площ от 925,3 ха, с което предвижданията на ГСП/ЛУП са изпълнени на 81,2%.

През 2019 г. а са проведени отгледни сечи в горите на възраст до 40 години върху обща площ от 19 882,4 ха, с 2 414,5 ха повече в сравнение с 2018 г.

Площта на отгледаните млади насаждения без материален добив възлиза на 3 681,7 ха, от които 31 ха насаждения, в които са проведени отгледни сечи по Саарландския метод за производство на висококачествена дървесина.

В рамките на 2019 г. в недържавните гори са проведени отгледни сечи на площ от 9 251,4 ха, от които 5 694,6 ха в общински гори, 2 810,9 ха в гори, собственост на физически лица, 405,2 ха в гори, собственост на юридически лица и 340,7 ха в гори, собственост на религиозни организации.

През 2020 г. се предвижда подпомагане на естественото възобновяване върху 5 412,3 ха държавни горски територии.

За изпълнение на дейностите, свързани със стопанисване на горски територии – държавна собственост, през 2019 г. ДП са изразходили общо 5,4 млн. лева.

В държавните гори е извършено кастрене на стоящи дървета за подобряване на качеството на произвежданата дървесина и подпомагане процеса на естественото самоокастриане на дървостойките върху 1 544,6 ха, с 1 293,9 ха повече от предвижданията на ГСП/ЛУП. Подпомогнато е естественото възобновяване върху площ от 5 713,6 ха (52,8% от предвижданията на горскостопанските планове), със 73,5 ха повече от изпълнението през предходната година. Маркиран е лесосечен фонд в размер на 6 045 026 куб. м стояща дървесина, с 62 864 куб. м по-малко от 2018 г.

4. Ползване на дървесина и на недървесни горски продукти

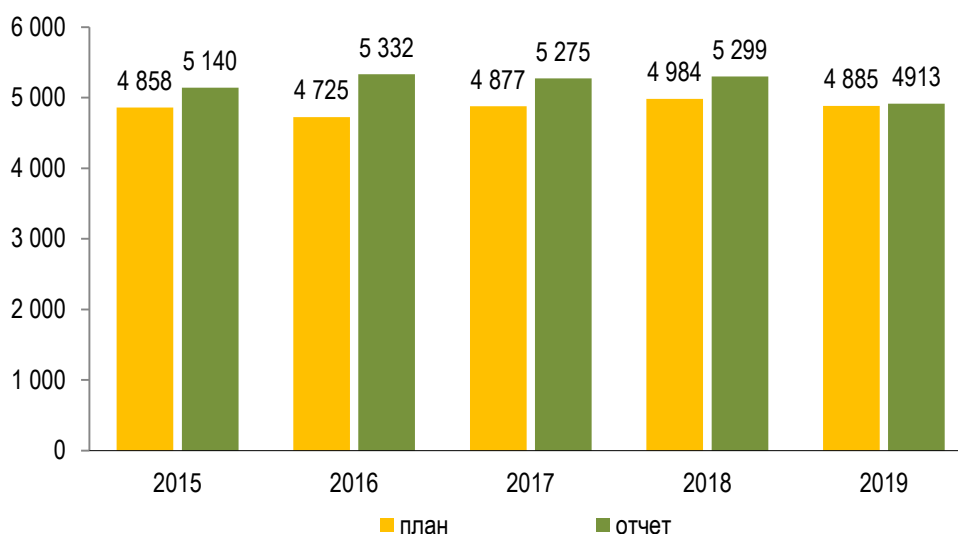
4.1. Ползване на дървесина

През 2019 г. ИАГ и регионалните дирекции по горите са извършили постоянен контрол на издаваните разрешителни за сеч и съставяните протоколи за освидетелстване на сечищата чрез информационната система на ИАГ. Издадени са разрешителни за сеч за 8 941 227 куб. м лежаща дървесина, като към 04.05.2020 г. са съставени протоколи за освидетелстване на сечищата за добити 6 692 001 куб. м лежаща дървесина.

В рамките на годината ДП са реализирали общо 4 912 801 куб. м дървесина от горските територии – държавна собственост или 101% спрямо планираното количество. Продадената дървесина е с 386 хил. куб. м (7,3%) по-малко от 2018 г. Реализираната дървесина, пострадала от абиотични и биотични фактори, е в размер на 548 хил. куб. м, или 11% от всички продажби, над два пъти по-малко от предходната година.

Отчетените общи приходи от продажба на дървесина през 2019 г. са 300 207 хил. лева, с 2% по-малко спрямо 2018 г. Общите разходи при ползването на дървесина са на стойност 105 166 хил. лева (с 4% под отчетените през 2018 г.), като в тях са включени и отчисленията от продажната цена на дървесината към фонд „Инвестиции в горите“ в размер на 27 351 хил. лева.

Фигура VI.1 План и отчет на реализираната дървесина от горските територии – държавна собственост за периода 2015 – 2019 г., хил. куб. м

Източник: МЗХГ

През 2019 г. чрез продажба на добита дървесина от склад са реализирани 57,3% от общите количества дървесина. Останалите 42,7% са реализирани чрез продажба на стояща дървесина на физически лица за лична употреба и на юридически лица след провеждане на търгове. За задоволяване нуждите на физически лица са продадени по ценоразпис общо 632 хил. куб. м дървесина, основно дърва за огрев, което е с 65 хил. куб. м или с 9% по-малко от 2018 г.

Обемът на предоставена през 2019 г. дървесина по сключени дългосрочни договори от държавните предприятия е 271 хил. куб. м стояща дървесина и 244 хил. куб. м добита дървесина. Общото количество представлява 10% от реализираната дървесина, като спрямо предходната година се отчита ръст от 15%.

След проведени електронни търгове през годината са сключени договори за продажба на 812 хил. куб. м дървесина от държавните гори, с 98 хил. куб. м повече в сравнение с 2018 г.

Среднопретеглените отчетени продажни цени на дървесината от горските територии – държавна собственост, от склад и на корен, са съответно 75,27 лева/куб. м и 43,29 лева/куб. м и са със 7% - 8% или 5,39 лева/куб. м и 2,76 лева/куб. м по-високи от отчетените през 2018 г., което се дължи донякъде на намаления дял на повредената дървесина. Средните разходи за добив на дървесина са близки до отчетените през предходната година - 24,81 лева/куб. м.

Съгласно финансовите планове на ДП за 2020 г. се предвижда общото ползване на дървесина да бъде 4 854 012 куб. м.

Таблица VI.2. Ползване на дървесина от горски територии, предоставени за управление на ДП, и приходи от продажба през 2019 г.

Начин на ползване и на продажба	2018 г.		2019 г.			
	Количество (куб. м)	Стойност (хил. лева)	Количество		Стойност	
			куб. м	Изм. спрямо 2018 г. (%)	хил. лева	Изм. спрямо 2018 г. (%)
I. Приходи от продажба на дървесина (1+2+3+4):	5 298 755	306 977	4 912 802	-7%	300 217	-2%
1. Продажба на стояща дървесина на корен	2 053 102	83 202	2 089 668	2%	90 461	9%
1.1. в т.ч. по ценоразпис на физически лица за лична употреба	290 579	3 215	248 443	-15%	3 814	19%

Начин на ползване и на продажба	2018 г.		2019 г.			
	Количество (куб. м)	Стойност (хил. лева)	Количество		Стойност	
			куб. м	Изм. спрямо 2018 г. (%)	хил. лева	Изм. спрямо 2018 г. (%)
2. Продажба на добита дървесина	3 169 010	221 447	2 744 877	-13%	206 612	-7%
2.1. в т.ч. по ценоразпис на физически лица за лична употреба	407 065	28 007	384 178	-6%	27 876	0%
3. Ползване на дървесина по чл. 116б от ЗГ	6 376	x	6 063	-5%	x	x
4. Ползване на дървесина по чл. 193 от ЗГ	70 267	1 812	72 193	3%	1 957	8%
II.Общо разходи, количество (I.1.+ II.1.), стойност II.(1+2+3):	5 303 441	109 680	4 957 474	-7%	105 166	-4%
1. Разходи за добив на дървесина - общо:	3 250 339	78 612	2 867 806	-12%	71 160	-9%
2.Разходи за направа на извозни пътища и текущ ремонт на горски автомобилни пътища	x	5 685	x	x	6 655	17%
3.Отчисление за фонд "Инвестиции в горите"	x	25 383	x	x	27 351	8%

Източник: МЗХГ

4.2. Странични дейности и ползване на недървесни горски продукти

За 2019 г. държавните предприятия отчитат общо 15 947 хил. лева приходи от странична дейност и недървесни горски продукти и съответстващи разходи от 10 713 хил. лева, като спрямо 2018 г. се наблюдава ръст от 14,9% на приходите и 12,1% на разходите.

5. Защита на горските територии

5.1. Защита на горските територии от болести, вредители и други повреди

През 2019 г. са установени нападения на площ от 49 724,5 ха. Най-силно са засегнати районите на РДГ Благоевград на площ от 9 286 ха, следват РДГ Кюстендил с 7 566,3 ха, РДГ Смолян с 6 424,5 ха, РДГ Кърджали с 6 337,5 ха, РДГ Пазарджик с 5 614,8 ха и др. Отчетите на станциите за 2019 г. показват, че 65% от подадените сигнали се отнасят за насекомни вредители в горите – на обща площ от 32 465 ха (65,3%). За сравнение, през 2018 г. най-голямо влияние върху здравословното състояние на горите в страната са оказали абиотичните фактори - на обща площ от 38 378,6 ха.

Таблица VI.3. Проведени лесозащитни мероприятия през 2019 г.

Мероприятие	Прогноза 2019 г. (ха)	Отчет 2019 г. (ха)	Изпълнение (%)	Изразходени средства без ДДС (лева)
Авиоборба	2 088	1 450	69%	84 177
в т.ч. авиохимична	1 089,6	480	44%	15 005
Авиобиологична	998,4	970	97%	69 172
Наземна химична и биологична борба	394,9	594,5	150%	20 571
Механична борба	70,4	174,1	247%	8 366
Интегрирана борба	19,3	-	-	-
Санитарни сечи	35 769,8	25 728,5	72%	488
Общо:	38 342,4	27 947,1	73%	113 602

Източник: ИАГ

Проведената авиоборба през 2019 г. е на обща площ от 1 450 ха при предвидени по прогноза 2 088 ха. През пролетта на 2019 г. е проведено въздушно пръскане в широколистни гори срещу педомерки и листозавивачки на обща площ от 580 ха. Ефектът от мероприятието е 73% смъртност на гъсениците.

През есента на 2019 г. е проведено въздушно пръскане в иглолистни гори срещу борова

процесионка на обща площ от 870 ха. Ефектът от въздушното пръскане е между 84% и 99% смъртност на гъсениците.

Извършена е наземна химична борба на обща площ 594,5 ха в горски разсадници и топовини култури, както и срещу масово проявили се плевел в териториалния обхват на ЛЗС Варна - „краставица – лепка“.

Проведена е механична борба на площ от 174,1 ха, основно срещу борова процесионка.

Санитарните сечи са изпълнени на 72% спрямо прогнозата за 2019 г.

Разходите за осъществяване на дейности по защита от болести, вредители и други повреди в горските територии, стопанисвани от ДП, са в размер на 167 хил. лева, със 7,4% по-малко на годишна база.

5.2. Защита на горите от пожари

През 2019 г. в базата данни на ИАГ са регистрирани 668 пожара в горските територии, като са засегнати 5 619,6 ха. От тях 419,1 ха са опожарени от върхови пожари. Най-много опожарени горски площи има на територията на РДГ Ловеч – 1 485,5 ха, РДГ Берковица - 692,5 ха, РДГ Кърджали - 588,4 ха, РДГ Сливен - 483,4 ха и РДГ Стара Загора - 428,8 ха.

Преките щети от пожари в горските територии през годината са оценени на 2 071 115 лева при средни стойности от около 5 млн. лева за последното десетилетие.

Отличните резултати при опазването на горските територии от пожари през последните години се дължат както на превантивната дейност, така и на вложените финансови ресурси от ДП и МВР за специализирана техника, обучение и създаване на доброволни формирания. Вече ярко се открояват с добрите си показатели ДП в Южна и Североизточна България, които са вложили сериозни финансови и организационни ресурси за осигуряване на високопроходима техника, средства за наблюдение и осигуряване на безопасността на екипите си за борба с горските пожари.

Положителните тенденции в последните години са следствие и от навременното и стриктно изпълнение на ежегодно подписваните Планове за взаимодействие между ИАГ и ГД ПБЗН. Чрез извършването на съвместни проверки от ИАГ и ГД ПБЗН на действията, мерките и мероприятията в ДП, общинските и други структури е постигнато своевременно изпълнение на ПП мероприятия, както и спазването на изискванията за защита на горските територии от пожари. Много важна е и ролята на изнесен център на тел. 112 към ИАГ. Получените 2 846 сигнала за възникнали пожари в горски територии или в близост до тях са предадени своевременно на специализираните групи на ДП и РДГ по места, които осъществяват проверка на място. В резултат на незабавната реакция в много от случаите не е допуснато навлизане на огъня в горските територии.

За изпълнението на дейностите за защита на горските територии от пожари през 2019 г. ДП са изразходили общо 2,1 млн. лева. Основната част от отчетените разходи са за изпълнението на превантивни дейности, включително за направата и поддръжката на 2 075 133 м минерализовани ивици и 895 555 м лесокултурни прегради. Едва 1,7% (35 хил. лева) от общите разходи са за гасенето на горски пожари.

6. Защитени територии

Съгласно Закона за защитените територии, в страната съществуват 6 категории защитени територии, отговорността за чието управление е споделена между МЗХГ - ИАГ и МОСВ.

МОСВ осъществява контрол върху управлението на всички защитени територии и пряко управление на националните паркове и резерватите.

Министерството на земеделието, храните и горите, Изпълнителната агенция по горите, както и физическите и юридическите лица и общините - собственици на гори, земи и водни площи в защитените територии извън тези, които са обект на изключителна държавна собственост, осъществяват тяхното стопанисване, опазване и охрана.

ИАГ е отговорна за управлението на природните паркове. За управление на природните паркове са създадени 11 дирекции – специализирани териториални звена към ИАГ: ПП „Беласица“, ПП „Българка“, ПП „Витоша“, ПП „Врачански Балкан“, ПП „Златни пясъци“, ПП „Персина“, ПП „Сините Камъни“, ПП „Странджа“, ПП „Русенски Лом“, ПП „Рилски манастир“ и ПП „Шуменско плато“.

Дейностите по управлението на защитените местности и природните забележителности в горски територии се осъществява от държавните горски и ловни стопанства, в зависимост от това в чии териториален обхват попада територията. Независимо от статута на защитената територия и собствеността, всички горски ресурси в защитените територии се управляват от МЗХГ чрез Държавните предприятия и съответните държавни горски и ловни стопанства.

През 2019 г. дирекциите на природните паркове и държавните предприятия изпълняват съвместни дейности, на базата на сключени споразумения за сътрудничество и на планове за съвместни дейности. Такива споразумения са сключени между ЮЗДП Благоевград и ДПП „Беласица“, ДПП „Витоша“ и ДПП „Рилски манастир“, СЦДП Габрово и ДПП „Русенски лом“ и между СИДП „Шумен“ и ДПП „Шуменско плато“. Цел на споразуменията за съвместна дейност е решаване на проблеми от взаимен интерес в следните области: устойчиво управление и опазване на природните ресурси, опазване на екосистемите и биоразнообразието, екологосъобразно управление на земите в защитените територии и защитените зони по Закона за биологичното разнообразие, квалификация на персонала, подготовка, кандидатстване и изпълнение на проекти, свързани с горите и защитените територии.

През годината са извършени ремонтни и възстановителни дейности по съществуващата туристическа инфраструктура - мостове, интерпретативни маршрути, заслони, беседки, кътове за отдих, чешми и др. Обновени са и възстановени информационни табла, маркировка на туристическите маршрути и др.

На територията на ПП „Витоша“ през годината е почистена и обновена туристическа инфраструктура в м. Игликина, а при Музея на мечката е изработено и монтирано дървено информационно табло с двустранна медия. С помощта на доброволци на територията на парка са обновени, ремонтирани и възстановени множество елементи на парковата инфраструктура и маркировка. Проведени са 45 доброволчески акции, като общият брой на участниците в тях възлиза на над 1 500 човека. През 2019 г. ДПП „Витоша“ е отличена с грамота за „Успешно сътрудничество“ по време на церемония по връчване на „Годишните награди“ на Столичната библиотека.

Всички дирекции на природните паркове са продължили своята активна работа с доброволци, с чиято помощ са реализирани редица мероприятия по възстановяване и поддържане на туристическата инфраструктура, почистване на парковите територии, обновяване на туристическата маркировка, залесителни мероприятия и др.

Продължена е и дейността в областта на реинтродукцията на застрашени и редки видове и поддържане на техните популации. На изградените площадки за подхранване на птици регулярно е изнасяна храна.

ДПП „Врачански Балкан“ е продължила дейността по възстановяване на популацията на планински кеклик. От 2019 г. има затворен цикъл на производство на птици от вида. Към средата на 2020 г., в специално създадените паркчета за вида зимуват 90 птици.

Паркът е продължил своята дейности и по подхранване на египетския лешояд и реинтродукция на белоглавия лешояд. През 2019 г. в района ежесечно се наблюдават около 50 - 70 белоглави лешояда, формирани са общо 15 двойки, които успешно са излюпили и отгледали 13 пилета.

ДПП „Българка“ е продължила дейностите по възстановяване и отглеждане на редки и застрашени от изчезване видове от флората и фауната в базата при с. Поток.

ДПП са участвали в редица пресконференции, изготвени са и публикувани статии в местни и национални медии с цел популяризиране на тяхната дейност и биологично разнообразие. Проведени са образователни мероприятия с деца и ученици от местните училища - образователни екскурзии,

състезания и спортни празници. Проведени са информационни кампании във връзка с дати от природозащитния календар, като са реализирани и редица дейности с еко-клубове и училищата в населените места в близост до парковете.

Служителите в парковете осъществяват водачество на групи по туристическите маршрути, зелени лагери, както и открити уроци и беседи за ученици и студенти.

ДПП „Златни пясъци“ за поредна година участва в мероприятия на учебните заведения, работещи по международната програма „Еко-училища“ и „Учим за гората“.

ДПП „Персина“ е организираща „Детска еко - ваканция 2019“, в рамките на която в посетителския център са организирани занимания с деца по време на лятната ваканция. По повод Международният ден на горите ДПП „Златни пясъци“ съвместно с Българско движение „Син флаг“ са организирани и провели Национален конкурс за видео клип „Хубава си моя горо“ и са участвали в организацията и реализацията на спортни празници, проведени на територията на парка.

Изградените обучителни и интерпретационни центрове в парковете са продължили своята дейност, като периодично са посрещали групи ученици и деца от страната.

През 2019 г. в Младежки еко лагер - с. Очин дол, ДПП „Врачански Балкан“, са организирани 11 зелени училища с продължителност между 3 и 5 дни. Природозащитен център „Натура“ е посетен от над 10 000 ученици, туристи и гости на града.

Парковите дирекции са работили активно за подкрепа на местни инициативи и развитие на доброволческа мрежа, дирекциите са организирани и участвали в доброволчески акции по почистване на парковите територии и в традиционната кампания на БТВ „Да почистим България за един ден“.

В рамките на седмица на гората ДПП, съвместно с Регионалните дирекции по горите и държавните предприятия са организирани и провели „Горски празник - Лесовъд за един ден“.

За поредна година ДПП са организирани „Фестивал на зелениката“, „Фестивал на кестена“, „Зелени слънца“ и „Златна есен“. Мероприятията са подкрепени и от ДП, на чиято територия се намират съответните природни паркове. Проведени са и редица конкурси за детско творчество, арт ателиета и др.

ДПП „Беласица“ е била домакин на Екоучилище - 2019 г. на Младежкия воден парламент. ДПП „Беласица“ е партньор по проект „Чиста природа днес - здраве и пълноценен отдих утре“, който се реализира съвместно с ПГИТ „Проф. д-р А. Златаров“ - Петрич и се финансира от Дарителската кампания на Райфайзенбанк „Избери за да помогнеш“. В проекта са включени дейности по почистване, опазване и възобновяване, както и разширяване на възможностите за развитие на туризъм на територията на ПП „Беласица“. Дирекцията на парка участва в разработването на сайт за чуждестранни туристи. Продължава мониторинга на консервационно значими видове растения и животни, включени в Националната система за мониторинг на биологичното разнообразие, като са попълнени необходимите формуляри и са изпратени за въвеждане в системата на ИАОС.

През 2019 г. ДПП „Витоша“, „Врачански Балкан“, „Златни пясъци“ и „Рилски манастир“ са продължили изпълнението на дейности по проектите по Оперативна програма „Околна среда 2014 - 2020“, свързани с подобряване на природозащитното състояние на видове и типове природни местообитания на територията на природните паркове.

ДПП „Беласица“ е взела участие в организирането и провеждането на практическо занимание от курс по Ботаника за любители и планински водачи в Природен парк „Беласица“. Традиционно дирекцията на парка участва в честванията на Деня на Зеления пояс, който се провежда за четвърта поредна година в цяла Европа.

ДПП „Рилски манастир“ в партньорство с Пирински туристически форум, Германското бюро за екологична комуникация и регионално развитие „Теролог“ са изпълнили дейности по проект „Водачи в защитените територии на България“, който се финансира от Немската федерална фондация за околна среда - DBU и е насочен към природните паркове в България.

ДПП „Персина“ изпълнява проект „Долен Дунав“, с който се постига подобрене на управлението на влажните зони в ПП „Персина“, финансиран чрез донорска програма на Компанията „Кока - кола“. Дирекцията на парка е продължила и изпълнението на проект „Обвързване на защитените територии по Дунав в Зелен Коридор от хабитати „Дунав“, по програмата за трансгранично сътрудничество „Дунав 2014 – 2020“. През 2019 г. стартира и проект „Опазване на къдроглавия пеликан по Черноморско - Средиземноморския миграционен път“, финансиран по програма Лайф.

ДПП „Русенски лом“ е продължила работа по проект „Система за наблюдение на горите за ранно откриване и оценка на пожари в региона Балкани - Средиземно море“ и проект „Зелено управление“, финансиран по програма Интеррег VA „Румъния - България 2014 - 2020“.

В инициативата, посветена на „Седмица на гората“, участие са взели близо 100 деца от 2 столични училища. Мероприятието е проведено със съдействието на експерти от ДПП „Витоша“, ДПП „Врачански Балкан“ и студенти от Лесотехнически университет. Освен в рамките на „Седмица на гората“, мероприятия по методиката на Горската педагогика са проведени и през останалите месеци на учебната годината от дирекциите на всички природни паркове.

През 2019 г. ИАГ е участвала в следните процедури по промяна на защитени територии съгласно Закона за защитените територии:

- Увеличаване на площта на защитена местност „Находище на блатно кокиче в местността „Блатото“;
- Обявяване на защитена местност „Манастирска стълба“;
- Намаляване на площта на защитена местност „Манастирска кория“;
- Разширяване на защитена местност „Пропадналото блато“;
- Промяна в режимите на дейност на ПЗ Пещера „Темната дупка“;
- Прекатегоризация на природна забележителност „Находище на урумово лале в м. „Лаликото“;
- Промяна в режимите на дейност на природна забележителност „Кожуха“;
- Междуведомствена комисия, която да разгледа документация по направено предложение на Община Шабла за обявяване на природна забележителност „Скалният мост“;
- Обявяване на природна забележителност в землището на село Остър камък;
- Намаляване площта на природен парк „Персина“, посредством изключване на допълнителни имоти, собственост на НЕК ЕАД и представляващи площадка на АЕЦ Белене;
- Обявяване на защитена местност „Ливади Морянци“;
- Прекатегоризация на природна забележителност „Корията вековна дъбова брястова гора“;
- Увеличаване на площта на защитена местност „Теснолистен божур“.

7. Горска сертификация

Сертифицираните горски територии в България са със сертификат FSC (Съвет за стопанисване на горите). Съгласно годишния бюлетин на FSC площта на сертифицираните горски територии към декември 2019 г. е 1 454 068 ха, което представлява 35% от общата горска територия в страната, а сертифицираните единици са 25. Сертификат за проследяване на дървесината FSC - Chain of custody, притежават 482 сертифицирани единици.

Площта на сертифицираните държавни горски територии, стопанисвани от ДП, е 1 438 694,9 ха равняващи се на 50% от общата стопанисвана от тях територия в страната, а сертифицираните единици са 23.

Съгласно електронния информационен портал на PEFC (Програма за утвърждаване на горската сертификация), сертификат за проследяване на дървесината PEFC - Chain of custody

притежават 19 сертифицирани единици.

8. Инвентаризация и планиране в горските територии

През 2019 г. са извършени следните по-важни дейности:

- Проведени са съвещания на комисиите по чл. 34, ал. 1 от Наредба № 18/07.10.15 г. за инвентаризация и планиране в горските територии за извършване на инвентаризация на горските територии и изработване на горскостопански планове, горскостопански карти, ловностопански планове и планове за опазване на горските територии от пожари, през 2019/2020 г. за териториални поделения ДГС „Борино“, „Доспат“, „Триград“, „Асеновград“, „Първомай“ (област Пловдив), „Земен“, „Гурково“, „Мъглиж“, „Айтос“, „Струмяни“, „Първомай“ (област Благоевград), „Катунци“, „Гърмен“ и „Пирдоп“ и за ТП ДГС „Ракиново“. На всички тези поделения, с изключение на ТП „ДГС Първомай“ (област Благоевград), са извършени теренни проверки от експерти в отдела, с цел превенция и контрол на качеството на извършваната инвентаризация;
- Изготвена е документация за провеждане на открити процедури за обществена поръчка по извършване на инвентаризация на горските територии и изработване на горскостопански планове, горскостопански карти, ловностопански планове и планове за опазване на горските територии от пожари, през периода 2020/2021 г. за териториални поделения ДГС „Елхово“, „Твърдица“, „Добринище“, „Благоевград“, „Рилски манастир“, „Смолян“, „Средец“, „Силистра“, „Смядово“, „Върбица“ и „Ихтиман“, и за териториални поделения ДЛС „Мазалат“, „Шерба“, „Тракия“ и „Черни лом“. Процедурите ще се провеждат от отделните ДП и РДГ през 2020 г. Подготвена е документация за провеждане на открита процедура за обществена поръчка по извършване на инвентаризация на горските територии и изработване на горскостопански карти, ловностопански планове и планове за опазване на горските територии от пожари през периода 2020/2021 г. за териториално поделение ДГС „Акад. Николай Хайтов“, с. Хвойна за частта на влятото ТП ДГС „Чепеларе“;
- Проведени са експертни съвети за приемане на стопанските класове и размера на годишното ползване за 2018/2019 г., за териториални поделения ДГС „Берковица“, „Симитли“, „Кресна“, „Петрич“, „Смилян“, „Пловдив“, „Кюстендил“, „София“, „Сливница“, „Годеч“, „Плачковци“, „Тервел“, „Нова Загора“ и „Чирпан“ и за териториални поделения ДЛС „Несебър“, „Тракия“, за частта на влятото ТП ДГС „Кричим“, „Осогово“, „Извора“, за влятото ТП ДГС „Девин“ и „Широка поляна“;
- Проведени са съвещания на комисиите по чл. 37, ал. 3 от Наредба № 18/07.10.15 г. за инвентаризация и планиране в горските територии, за приемане на извършената инвентаризация на горските територии и изработените горскостопански планове, горскостопански карти, ловностопански планове и планове за опазване на горските територии от пожари, през 2018/2019 г. за териториални поделения ДГС „Берковица“, „Симитли“, „Кресна“, „Петрич“, „Смилян“, „Пловдив“, „Кюстендил“, „София“, „Сливница“, „Годеч“, „Плачковци“, „Тервел“, „Нова Загора“ и „Чирпан“, и за териториални поделения ДЛС „Несебър“, „Тракия“, за частта на влятото ТП ДГС „Кричим“, „Осогово“, „Извора“, за влятото ТП ДГС „Девин“ и „Широка поляна“;
- Проведени са експертни съвети за приемане на протоколите на комисиите по чл. 37, ал. 3 от Наредба № 18/07.10.15 г. за инвентаризация и планиране в горските територии, за приемане на извършената инвентаризация на горските територии и изработените горскостопански планове, горскостопански карти, ловностопански планове и планове за опазване на горските територии от пожари през 2018/2019 г. за териториални поделения ДГС „Берковица“, „Симитли“, „Кресна“, „Петрич“, „Смилян“, „Пловдив“, „Кюстендил“, „София“, „Сливница“, „Годеч“, „Плачковци“, „Тервел“, „Нова Загора“ и „Чирпан“, и за териториални поделения ДЛС „Несебър“, „Тракия“, за частта на влятото ТП ДГС „Кричим“, „Осогово“, „Извора“, за влятото ТП ДГС „Девин“ и „Широка поляна“;

- Проведени са експертни съвети за приемане на задания във връзка с предстоящата инвентаризация на горските територии през 2020/2021 г. и съвместното с нея изработване на горскостопански карти, горскостопански планове, планове за ловностопански дейности и за дейностите по опазване от пожари, за териториални поделения ДГС „Елхово“, „Твърдица“, „Добриница“, „Благоевград“, „Рилски манастир“, „Смолян“, „Средец“, „Силистра“, „Смядово“, „Върбица“ и „Ихтиман“, и за териториални поделения ДЛС „Мазалат“, „Шерба“, „Тракия“ и „Черни лом“;
- Предоставена е цифрова ортофотокарта на дружествата, извършващи инвентаризацията на горските територии и изработващи горскостопански планове, горскостопански карти, ловностопански планове и планове за опазване на горските територии от пожари за периода 2019/2020 г.;
- Осигурен е цифров модел на картата на възстановената собственост и на кадастралната карта за териториалния обхват на дейност на държавните горски и ловни стопанства, подлежащи на инвентаризация и горскостопанско планиране през 2019/2020 г.;
- Приет е баланс на горските територии към 31.12.2018 г. и е предаден на НСИ;
- Съгласно издадени заповеди на БАБХ са изготвени графично всички райони с територии с африканска чума по свинете;

9. Ловно стопанство

През 2019 г. са извършени следните по-важни дейности с участието на ИАГ, свързани със стопанисването и ползването на дивеча в страната:

- Обсъждане на изменение и допълнение на ЗЛОД в Народното събрание;
- Подготовка на изменение и допълнение на ППЗЛОД;
- Разработване на изменение и допълнение на Наредба № 2/2009 г. за условията за отглеждане на космат и пернат дивеч в животновъдни обекти, съобразени с неговите физиологически и поведенчески особености;
- Организирано е изложение „Природа, лов и риболов 2019 г.“, гр. Пловдив;
- Взето е участие в ловни изложения в гр. Дортмунд и гр. Залцбург, на които са постигнати редица договорености за ловен туризъм през ловен сезон 2019/20 г.;
- Проведени са заседания на междуправителствени работни групи съвместно с МОСВ и НПО по отношение на изпълнението на Плана за управление на мечката и дивата коза в страната;
- Проведени са срещи на експерти от ИАГ, ДП, ловни сдружения, БАБХ и Центъра за Оценка на риска по хранителната верига за обсъждане на въпроси, свързани с превенцията по разпространението на африканската чума по свинете, както и спазването на мерките за биосигурност;
- Проведени са съвместни обучения на ловците, от РДГ и БАБХ, относно ограничаване разпространението на африканската чума по свинете и спазване на мерките за биосигурност;
- Определени са инфектирани зони, заразени с АЧС, съгласно заповеди на министъра на земеделието, храните и горите;
- Разпределени са и са транспортирани над 17 хиляди комплекта за вземане на проби от отстреляни диви свине, осигурени съгласно Постановление № 130/05.07.2018 г. на МС;
- Извършени са претърсвания за трупове на умрели диви свине;
- Организирани са 3 заседания на Ловния съвет;
- Извършени са проверки по изпълнението на договорите, с които се предоставя стопанисването

и ползването на дивеча на ловните сдружения;

- Изготвени са анализи и доклади до министъра на земеделието, храните и горите за резултатите от проверките по изпълнение на договорите за стопанисване и ползване на дивеча в 18 ДЛС и 28 дивечовъдни участъка към ДГС;
- Издадени са 8 разрешителни за научно-изследователска дейност;
- Проведени са изпити за придобиване право на лов в 84 ловни сдружения.
- Проведени са курсове и изпити за придобиване право на подборно ловуване в 16 ловни сдружения;
- Издадени са 3 936 удостоверения и дубликати за придобито право на подборно ловуване;
- Издадени са 40 удостоверения за ловни водачи;
- Издадени са 37 удостоверения за „Обучено лице“;
- Издадени са 251 билета за лов на чуждестранни граждани;
- Извършено е категоризиране на 18 ловни бази в ДЛС и ДГС;
- Издадени са 10 разрешителни за отстрел, преместване или улавяне и маркиране с нашийници съоръжени с радио предавател и устройство за глобално географско позициониране на кафява мечка;
- Проведени са тематични и специализирани проверки по изпълнението на ловностопанските мероприятия и изпълнението на договорите в ловните сдружения;
- Извършени са теренни проверки и са проведени експертни съвети за приемане на Ловоустройствени проекти.

През годината в горските територии - държавна собственост е създадена и поддържана фуражна база, подхранван е дивеч, построени са и поддържани биотехнически съоръжения - чакала, хранилки, капани, калища, построени са и са ремонтирани бази за интензивно стопанисване на дивеч.

Общите приходи от ловностопанската дейност в горските територии - държавна собственост, отчетени през 2019 г., са в размер на 8 856 хил. лева, което е с 46 хил. лева повече спрямо 2018 г. Приходите от организиран ловен и друг вид туризъм са в размер на 5 007 хил. лева, което представлява намаление със 318 хил. лева. Приходите от сключени договори по ЗЛОД под формата на годишни вноски за стопанисване на дивеча в дивечовъдните участъци и на годишни наемни цени на бази за ловен туризъм на ДГС възлизат на 3 279 хил. лева, със 7,2% повече спрямо 2018 г. За изпълнение на предвидените ловностопански и рибностопански мероприятия са изразходвани 15 393 хил. лева, което е с 206 хил. лева повече от 2018 г.

10. Опазване на горските територии и контрол

През 2019 г. служителите на РДГ и ДП по чл. 163 от ЗГ са извършили общо 539 187 проверки. Извършени са 96 988 проверки на обекти за добив на дървесина, 24 957 проверки на обекти по чл. 206 от ЗГ, на 147 629 превозни средства, 182 790 ловци, 14 807 риболовци и 72 102 други лица.

Запазва се тенденцията за увеличаване броя на извършените проверки, както от ИАГ и нейните структури (с 18%), така и от другите лица, които имат функции по опазване на горските територии (с 9%).

През годината е публикувана в ДВ Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 1 от 2012 г. за контрола и опазването на горските територии. Извършените промени целят подобряване и повишаване на ефективността на осъществявания контрол от служителите на ИАГ и нейните структури по цялата верига - от временния склад в гората, през транспортирането на добитата дървесина, постъпването ѝ при преработвателите и търговците на дървесина и последващите процеси по транспортирането ѝ до крайния потребител.

Констатирани нарушения

През 2019 г. са констатирани общо 16 842 нарушения на горското законодателство, с 1 209 по-малко от 2018 г. Съставени са 11 590 акта за установяване на административни нарушения, които са с 1 352 по-малко от 2018 г. Не са открити извършителите на 2 647 нарушения, а по част от установените нарушения, в съответствие на сроковете по ЗАНН, ще бъдат съставени АУАН през 2020 г.

Най-много установени с актове нарушения са констатирани в РДГ Ловеч - 1 625 акта, следвана от РДГ Варна - 1 135 акта, РДГ Берковица - 1 067 акта, РДГ Сливен - 1 049 акта, РДГ София - 991 акта и РДГ Бургас - 980 акта.

Регионалните дирекции с най-малко актове са РДГ Смолян - 67 акта, РДГ Кюстендил - 231 акта, РДГ Пазарджик - 265 акта и РДГ Пловдив - 293 акта.

Според собствеността в горските територии – държавна собственост са установени 5 117 нарушения, в общинска собственост - 754 нарушения, в частна собственост - 1 850 нарушения, останалите нарушения са констатирани без да е известно от къде е добита дървесината или касаят други разпоредби.

По ЗГ са съставени 11 324 акта, по ЗЛОД - 157 акта, по ЗРА и ЗЛР - 109 акта.

Служителите на РДГ са съставили 89 акта за нарушения, извършени от служители на ТП ДГС/ДЛС, 261 акта на лесовъди, практикуващи частна лесовъдска практика и 36 акта на лица, имащи отношение към дейностите по стопанисване и опазване на горски територии, общинска собственост.

През 2019 г. са наложени 26 принудителни административни мерки по реда на чл. 253 от Закона за горите.

От директорите на РДГ са издадени 8 891 наказателни постановления, от които 7 014 са влезли в сила.

В Прокуратурата са изпратени 2 762 преписки, от тях 425 са без решение, 2 213 са върнати за административно производство, а по 124 са образувани досъдебни производства.

Обжалвани са 422 преписки, от които 39 са видоизменени, 68 са отменени и 39 потвърдени.

През 2019 г. са влезли в сила общо 7 014 наказателни постановления, с които са наложени парични санкции и глоби в размер на 1 180 547 лева. Събрани са 368 703 лева от влезлите в сила НП, което представлява 31,2% събираемост. Като цяло процентът на събираемост продължава да е нисък. В събраните суми РДГ отчитат платени НП от изминали години. Няма събираемост от повечето системни нарушители.

През 2019 г. с актове и констативни протоколи е установена отсечена незаконна дървесина в размер на 18 451 плътни куб. м, с 568 куб. м по-малко от 2018 г.

Приходите от продажби на задържани вещи през годината възлизат на 189 240 лева.

Голяма част от задържаната дървесина се предоставя по реда на чл. 273, ал. 2 и ал. 5 от ЗГ.

Дейност на регионалните дирекции по горите

През 2019 г. горските инспектори в РДГ са извършили 240 181 проверки, от които 29 209 в обекти за добив на дървесина, 24 957 в обекти по чл. 206 от ЗГ, 80 221 на МПС, 48 258 на ловци, 14 552 на риболовци и 43 008 на физически лица.

Съставени са 4 550 акта.

Дейност на екипите старши експерти и главни специалисти към ИАГ

През 2019 г. са извършени общо 3 475 проверки, от които 540 на обекти по чл. 206 от ЗГ, 420 в обекти за добив на дървесина, 1 501 на МПС, 710 на ловци, 5 на риболовци и 299 на физически лица.

Съставени са 97 акта и са направени 218 предписания на РДГ за съставяне на.

Установено е незаконно отсечена дървесина в размер на 1 059 куб. м.

Прилагане на Регламент 995/2010

През 2019 г. ИАГ е участвала в две срещи на Комитета FLEGT/EUTR по въпроси, свързани с прилагането на Регламент (ЕС) № 995/2010.

Във връзка с осъществяване на ефективен контрол, през годината РДГ са извършили 1 699 проверки на 315 оператори и търговци.

Взаимодействие с други институции

През 2019 г. продължи активното сътрудничество на ИАГ с МВР, НАП, Агенция „Митници“, ИА „Автомобилна администрация“, „Главна инспекция по труда“ и други институции, ангажирани с предотвратяване и разкриване на незаконните действия в горите.

В резултат на сключените споразумения за сътрудничество и взаимодействие и годишния план на МВР за противодействието на закононарушенията, свързани с горските, дивечовите и рибните ресурси, през 2019 г. са извършени общо 11 047 съвместни проверки, от които 782 на обекти по чл. 206 от ЗГ, 463 в обекти за добив на дървесина, 1 738 на МПС, 6 209 на ловци, 29 на риболовци и 1 826 на физически лица.

Съставени са 435 акта и 81 констативни протокола.

Установена е незаконно отсечена дървесина в размер на 352 куб м.

11. Стратегическо планиране, усъвършенстване на нормативната база и международни дейности

През 2019 г. е изготвен проект на Стратегия за укрепване ролята на аграрния сектор в биоикономиката.

На заседание на Националния съвет по биологично разнообразие към МОСВ е приет План за действие за малкия креслив орел за периода 2019 - 2028 г.

В рамките на 2019 г. са изготвени и приети следните нормативни актове:

- Наредба за условията и реда за възлагане изпълнението на дейности в горските територии - държавна и общинска собственост, и за ползването на дървесина и недървесни горски продукти (обн. ДВ, бр. 26 от 29.03.2019 г.);
- Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 4 от 2012 г. за условията и реда за регистрация на горски разсадници, както и за производство на фиданки в горските разсадници – държавна собственост (обн. ДВ, бр. 35 от 30.04.2019 г.);
- Наредба за изменение на Наредба № 14 от 27.10.2005 г. за условията и реда за издаване на разрешителни за въвеждане на неместни или повторно въвеждане на местни дървесни, храстови и ловни видове в природата и отчитане мнението на обществеността в района на повторно въвеждане (обн. ДВ, бр. 39 от 14.05.2019 г.);
- Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 21 от 2012 г. за условията и реда за определяне, одобряване, регистрация и отмяна на източниците от горската семепроизводствена база, събирането и добива на горски репродуктивни материали, тяхното качествяване, търговия и внос (обн. ДВ, бр. 53 от 5.07.2019 г.);
- Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 1 от 30.01.2012 г. за контрола и опазването на горските територии (обн. ДВ, бр. 89 от 12.11.2019 г.);
- Постановление № 285 на МС от 18.11.2019 г. за изменение и допълнение на Устройствения правилник на Изпълнителната агенция по горите (обн. ДВ, бр. 92 от 22.11.2019 г.);
- Наредба за защита на горските територии от болести, вредители и други повреди (обн. ДВ, бр. 98 от 13.12.2019 г., в сила от 14.06.2020 г.);

- Правила за здравословни и безопасни условия на труд в горските територии (обн. ДВ, бр. 38 от 2019 г.);
- Постановление № 67 на МС от 02.04.2019 г. за изменение и допълнение на Правилника за прилагане на ЗЛОД.

Изпълнение на стратегически дейности и приоритети в горския сектор чрез проекти, финансирани от ЕС и други международни донори

През 2019 г. на заседания на комисията и на Постоянната работна група за разглеждане на проектни идеи и проектни предложения в ИАГ са разгледани общо 11 проектни идеи и предложения, подадени от структурите на ИАГ. Изготвени са съответните писма за отказ или подкрепа.

Координирани са възможностите за съвместна работа с БАН и други външни партньори за намиране на подходящо европейско финансиране за изграждане на единна географска информационна система за горите.

Проучвани са периодично възможностите за реализиране на проекти за структурите на ИАГ по оперативна програма „Добро управление“ 2014 - 2020 г.

През годината продължава процесът по оценка на проектни предложения на РДГ, свързани с изграждане на единна национална система за наблюдение, ранно откриване и оповестяване на горски пожари със средства от ПРСР 2014 - 2020 г.

Координирана е работата по разработване на проектно предложение по предстояща процедура „Подкрепа за развитие и управление на екосистемните услуги и оценка на състоянието на елементите на зелената инфраструктура“ по ОПОС 2014 - 2020 г.

През 2019 г. са изпълнявани текущо следните проекти:

- „Повишаване капацитета на служителите на ИАГ за изпълнение на контролни функции по управление на горите“ по Оперативна програма „Добро управление“, съфинансиран от Европейския социален фонд.
- „Регионални политики за устойчива биоенергия - BIO4ECO“ по програма INTERREG EUROPE.

Приключило е изпълнението на три проекта:

- „Възстановяване и опазване на алувиални гори от хабитат 91E0* в защитени зони по НАТУРА 2000 и моделни територии в България“ - LIFE13 NATBG000801.
- „Сътрудничество за усъвършенстване на управленските практики, свързани с въздействието на земеползването върху водния режим в басейна на река Дунав“, Camaro - D, по транснационална програма „Дунав 2014 – 2020“ на ЕС.
- Опазване на ключови горски местообитания на малкия креслив орел (*Aquila pomarina*) в България“ по програма LIFE+ на ЕС.

12. Финансиране и инвестиции в горските територии

12.1. Изпълнителна агенция по горите

През 2019 г. в Изпълнителна агенция по горите са отчетени приходи на обща стойност 15 870 653 лева.

За реализирането на Бюджетни програми „Специализирани дейности в горските територии“ и „Планиране, опазване от посегателства, пожари и лесозащита“ през 2019 г. по бюджета на ИАГ са одобрени средства в размер на 26 975 000 лева. Извършените разходи към 31.12.2019 г. по уточнен план са 26 811 334 лева и по отчет възлизат на 27 122 648 лева.

През отчетния период са извършени инвестиции (капиталови разходи) в размер на 426 371 лева както следва:

- Придобиване на друго оборудване машини и съоръжения - 71 242 лева;
- Придобиване на транспортни средства - 292 500 лева;
- Изграждане на инфраструктурни обекти - 5 900 лева;
- Придобиване на стопански инвентар - 10 255 лева.

За изпълнение на дейности по проекти през 2019 г. преведените средства на бенефициенти в страната са в размер на 78 318 лева, а в чужбина 109 111 лева.

За съфинансиране на дейности по проектите от бюджета на ИАГ, както и заемообразно от бюджета на ИАГ са предоставени на бенефициенти средства в размер на 371 708 лева.

ИАГ - ЦА, РДГ Русе, РДГ Пловдив и ГСС София са бенефициенти по програма LIFE/NAT/14 РДГ Бургас, РДГ Кърджали, РДГ Сливен, ДПП „Персина“, ДПП „Врачански Балкан“ и ДПП „Русенски Лом“ са бенефициенти по програми за териториално сътрудничество ИНТЕРРЕГ 2014 - 2020 г. към Министерство на регионалното развитие и благоустройство.

ДПП „Витоша“, ДПП „Врачански Балкан“, ДПП „Златни пясъци“ и ДПП „Рилски Манастир“ са реализирали дейности по проекти на програма ОПОС, финансирани от ЕФРР за подобряване на природозащитното състояние на местообитанията от мрежата Натура 2000.

12.2. Държавни горски предприятия

Отчетените приходи от цялостната дейност на ДП за 2019 г. са 353 118 хил. лева, а общите разходи - 346 186 хил. лева. В сравнение с 2018 г., приходите на предприятията намаляват с 2 634 хил. лева, а разходите - с 1 371 хил. лева.

Общият финансов резултат на ДП от оперативната им дейност през 2019 г. е положителен в размер на 6 932 хил. лева преди облагане с данъци, като се отчита увеличение от 1 263 хил. лева в сравнение с 2018 г.

Направените инвестиции от шестте ДП през 2019 г. са в размер на 49 074 хил. лева, с 968 хил. лева по-малко от предходната година. От тях, 68,5% са осъществени със средства от фонд „Инвестиции в горите“ за изпълнението на следните дейности, като са изразходвани общо 33 656 хил. лева, с 5 010 хил. лева повече от 2018 г.:

- проектиране на 58,8 км строителство на нови пътища и основен ремонт на съществуващи горски пътища - 368 хил. лева;
- строителство и основен ремонт на 107 км горски пътища и транспортна техническа инфраструктура - 20 294 хил. лева;
- проектиране и изграждане на 11 технико-укрепителни съоръжения – 1 128 хил. лева;
- за дейности по залесяване - 6 866 хил. лева;

Със средства от стопанската дейност са закупени 133 транспортни средства и 17 броя специализирана техника, 6 сгради и е извършен основен ремонт на 58 сгради.

13. Административно обслужване

През 2019 г. са проведени над хиляда консултации на физически лица и търговци, свързани с реда за вписване, отписване и актуализиране на информацията, която е вписана в публичните регистри на ИАГ за упражняване на лесовъдска практика и извършване на дейности в горските територии.

Комисията за разглеждане на заявления за вписване на физически лица и търговци в публичните регистри на ИАГ по чл. 235 и чл. 241 от ЗГ през 2019 г. е провела 23 заседания, в резултат на което са регистрирани и издадени удостоверения на 458 физически лица за упражняване на лесовъдска практика. Регистрирани и издадени са удостоверения на 390 търговци за извършване на

дейности в горските територии.

През годината от публичния регистър по чл. 241, ал. 1 от ЗГ са отписани 49 търговци, а от регистъра по чл.235 от ЗГ са отписани 44 физически лица. На 23 физически лица и 3 търговци са постановени откази за вписване в регистрите по чл. 235 и 241 от ЗГ.

Към 31.12.2019 г. общият брой на регистрираните физически лица за упражняване на лесовъдска практика е 11 672, а на регистрираните търговци - 4 209.

Във връзка с извършените промени в изискванията за регистрация на физически лица е организирана дейността за провеждане на изпити по реда на чл. 236 а от ЗГ. Проведени са 21 изпита, на които са се явили общо 831 кандидати, от които 346 са го издържали.

През 2019 г. са проведени 1 374 консултации на собственици, частни лесовъди и други заинтересовани лица по телефон, електронна поща, в приемната на МЗХГ и по време на извършените теренни проверки.

VII. РИБАРСТВО И АКВАКУЛТУРИ

1. Улов и производство на риба и други водни организми

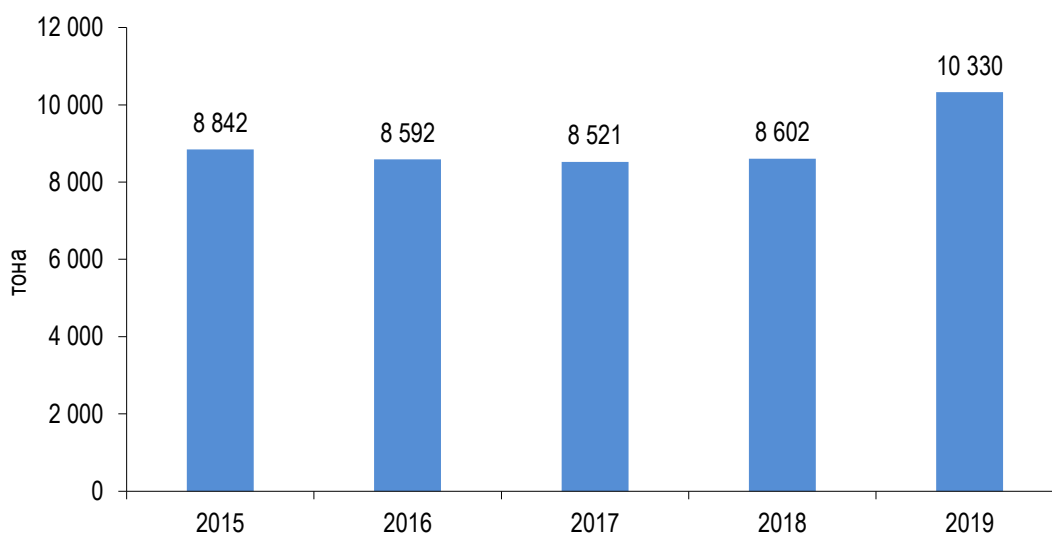
Улов на риба и други водни организми

По данни на Изпълнителната агенция по рибарство и аквакултури (ИАРА), през 2019 г. общият улов на риба и други водни организми от стопански риболов в страната възлиза на 10 330,4 тона, от които 10 269,7 тона в Черно море и 60,8 тона - в река Дунав. Общото количество е с 20,1% над нивото от 2018 г., като уловът в Черно море нараства с 20,2%, а този в река Дунав - с 8,9%.

Общото количество уловени морски видове риби през 2019 г. е в размер на 5 513,3 тона, с 25,2% повече спрямо 2018 г. Традиционно, най-значителен е уловът на риба от вида цаца (копърка, трицона, шпрот), който бележи ръст от 43,8% на годишна база, до 4 584,74 тона.

Сред останалите черноморски видове риба, съществено улов се отчита за черноморска барбуня (554,2 тона), сафрид (101,6 тона), хамсия (70,6 тона) и калкан (55,1 тона).

Фигура VII.1. Общ улов на риба и други водни организми в страната, тона

Източник: ИАРА

При улова на рапани, представляващ основен дял от улова на водни организми в Черно море, се наблюдава увеличение с 2,2% на годишна база. Уловът на черна морска мида нараства два пъти,

достигайки 25,7 тона, докато този на бяла пясъчна мида намалява с 15,4%, до 507,8 тона. При пясъчната скарида се отчита улов от 0,442 тона, наполовина по-малко спрямо 2018 г.

През 2019 г. уловът на проходни видове риба (карагъоз) в Черно море е в размер 25,6 тона, което е със 136,9% повече спрямо предходната година.

Таблица VII.1. Общ улов на риба и други водни организми в страната по водни басейни, тона

	2016	2017	2018	2019	Изменение 2019/2018
Улов в Черно море - общо, в т. ч.:	8 540,0	8 467,1	8 546,7	10 269,7	20,2%
- морски видове риби	4 473,9	4 007,1	4 403,9	5 513,3	25,2%
- проходни риби, карагъоз	15,6	10,3	10,8	25,6	136,9%
- рапани, миди и скариди	4 050,5	4 449,6	4 132,0	4 222,9	2,2%
Улов в река Дунав - общо, в т. ч.:	52,2	53,5	55,7	60,8	8,9%
- сладководна риба	50,2	49,1	54,3	57,4	5,8%
- проходни риби, карагъоз	1,1	0,5	1,0	2,6	156,6%
- други водни организми	0,9	4,0	0,5	0,7	49,2%
Общ улов на риба и др. водни организми	8 592,2	8 520,6	8 602,4	10 330,5	20,1%

Източник: ИАРА

През 2019 г. уловът в река Дунав се увеличава с 8,9% спрямо предходната година, до 60,8 тона, основно сладководна риба (57,4 тона).

Най-големи количества улов в река Дунав през годината се отчита при бяла мряна (8,8 тона), платика (7,2 тона), сребриста каракуда (6,6 тона), шаран (6,4 тона), морунаш (5 тона), пъстър толстолоб (5,8 тона), европейски сом (4,7 тона) и бял толстолоб (4,1 тона).

Значително е увеличението на уловите от сребриста каракуда – 73,5%, морунаш – с 51,1%, платика - 37,8%, бял амур – 23,6%, докато уловът на бяла мряна, шаран, пъстър толстолоб намаляват, съответно с 23,9%, 6,8% и 2,4%.

През 2019 г. уловеното количество карагъоз в река Дунав е над два пъти повече спрямо предходната година.

Таблица VII.2. Улов на риба и други водни организми от водоеми за стопански риболов през 2019 г.

	Вид риба/воден организъм	Количество (тона)
А. Река Дунав		
1	Бабушка / <i>Rutilus rutilus</i> /	0,008
2	Брияна /облез, уклея/ / <i>Chalcalburnus chalcoides</i> /	0,287
3	Бял амур / <i>Ctenopharingodon idella</i> /	2,359
4	Бял толстолоб / <i>Hypophthalmichthys molitrix</i> /	4,094
5	Бяла мряна / <i>Barbus barbus</i> /	8,817
6	Бяла риба /сулка/ / <i>Sander lucioperca/Stizostedion lucioperca</i> /	2,365
7	Голяма вретенарка (<i>Zingel zingel</i>)	0,007
8	Карагъоз, дунавска скумрия / <i>Caspialosa pontica/Alosa pontica</i> /	2,566
9	Лин/ <i>Tinca tinca</i> /	0,010
10	Морунаш / <i>Vimba vimba</i> /	4,997
11	Мъздруга / <i>Leuciscus idus</i> /	0,015
12	Косат (чил косат, немски косат)	0,056
13	Платика / <i>Abramis brama</i> /	7,198
14	Пъстър толстолоб / <i>Aristichthys nobilis</i> /	4,884
15	Распер / <i>Aspius aspius</i> /	1,062

	Вид риба/воден организъм	Количество (тона)
16	Речен кефал / <i>Leuciscus cephalus</i> /	0,013
17	Речен костур / <i>Perca fluviatilis</i> /	0,012
18	Сабица / <i>Pelecus cultratus</i> /	0,002
19	Скобар / <i>Chondrostoma nasus</i> /	1,423
20	Европейски сом / <i>Sillurus glanis</i> /	4,690
21	Сребриста Каракуда / <i>Carassius sp.</i> /	6,568
22	Уклей / <i>Alburnus alburnus</i> /	1,313
23	Червеноперка / <i>Scardinius erythrophthalmus</i> /	0,044
24	Шаран / <i>Cyprinus carpio</i> /	6,403
25	Щука / <i>Esox lucius</i> /	0,816
26	Други	0,746
	Общо за река Дунав	60,755
	Б. Черно море	
27	Атерина / <i>Atherina spp.</i> /	8,986
28	Барбуня / <i>Mullus surmuletus</i> /	0,054
29	Бяла пясъчна мида / <i>Mya arenaria</i> /	507,812
30	Дънен морски червей	0,038
31	Зарган / <i>Belone belone</i> /	3,976
32	Илария / <i>Liza saliens</i> /	2,275
33	Калкан / <i>Psetta maxima</i> /	55,164
34	Карагъоз, дунавска скумрия / <i>Caspialosa pontica/Alosa pontica</i> /	25,589
35	Кефал пелингас (<i>Mugil soiu</i>)	0,482
36	Лефер / <i>Pomatomus saltatrix</i> /	23,955
37	Морска котка / <i>Dasyatis pastinaca</i> /	2,583
38	Морска лисица / <i>Raja clavata</i> /	9,147
39	Морски дявол / <i>Lophius piscatorius</i> /	0,055
41	Морски кефал / <i>Mugil cephalus</i> /	2,914
42	Обикновени скариди / <i>Leander spp.</i> /	0,440
43	Пагур / <i>Eriphia verrucosa</i> /	0,098
44	Паламуд / <i>Sarda sarda</i> /	3,650
45	Писия / <i>Platichthys flesus luscus</i> /	0,043
46	Платерина / <i>Liza aurata</i> /	0,618
47	Сем. Попчета / <i>Gobiidae</i> /	31,251
48	Пясъчна скарида / <i>Crangon sp.</i> /	0,442
49	Рапани / <i>Rapana spp.</i> /	4 222,050
50	Сардина / <i>Sardina pilchardus</i> /	0,071
51	Сафрид / <i>Trachurus mediterraneus ponticus</i> /	101,570
52	Смарид / <i>Spicara spp.</i> /	0,012
53	Хамсия / <i>Engraulis encrasicolus ponticus</i> /	70,592
54	Цаца /копърка, тризона, шпрот/ / <i>Sprattus sprattus sulinus</i> /	4 584,745
55	Черна морска мида / <i>Mytilus galloprovincialis</i> /	25,748
56	Черноморска барбуня / <i>Mullus barbatus ponticus</i> /	554,229
57	Черноморска бодлива акула / <i>Squalus acanthias</i> /	16,840
58	Черноморски меджид / <i>Merlangius merlangus euxinus</i> /	14,229
59	Други	0,031
	Общо за Черно море	10 269,7
	Общо за Черно море и река Дунав	10 330,9

Източник: ИАРА

Към 31.05.2020 г. отчетеният общ стопански улов на риба и други водни организми възлиза на 1 885,47 тона – с 53,1% по-малко в сравнение с първите пет месеца на 2019 г. Уловът в Черно море се

свива с 53,5% спрямо същия период на предходната година, до 1 863,50 тона, докато този в река Дунав нараства с 30,8%, до 21,97 тона.

Производство на риба и други водни организми

По данни на ИАРА, общият брой на активните рибовъдни стопанства към края на 2019 г. е 700 (при 764 година по-рано). От тях, 675 са за сладководни аквакултури, а 25 - за морски аквакултури.

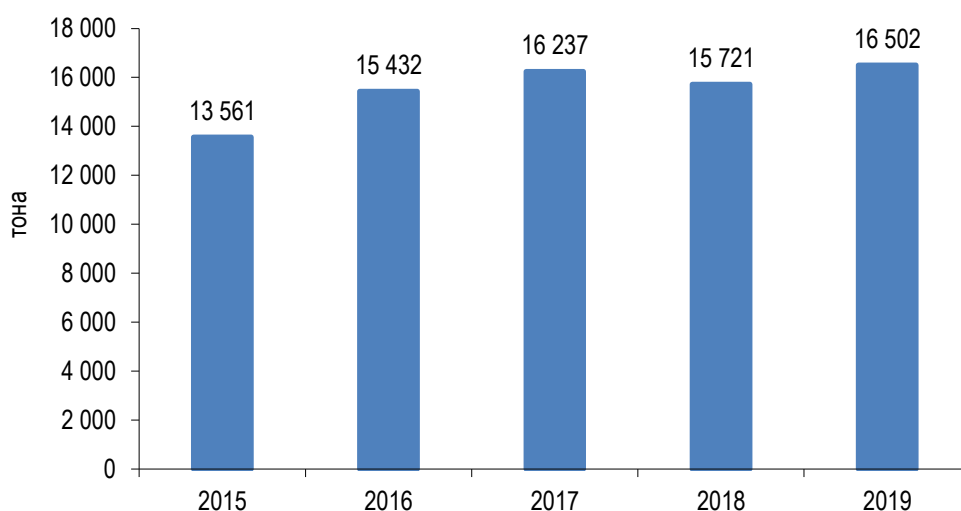
През 2019 г. общото производство на аквакултури (зарибителен материал, риба и други водни организми за консумация) в специализираните рибовъдни стопанства възлиза на 16 502,3 тона – с 4,7% повече спрямо предходната година, като се отчита увеличение както на производството на зарибителен материал, така и на това на риба за консумация.

Отчетено е производство на видове риби, които са приулов в екстензивните и полуинтензивни топловодни стопанства – платика (*Abramis brama*), уклей (*Alburnus alburnus*), речен костур (*Perca fluviatilis*) и червеноперка (*Scardinius erythrophthalmus*). Тези видове не са обект на целенасочено развъждане и отглеждане в аквакултурното производство.

Общото производство на зарибителен материал в рибовъдните стопанства през 2019 г. е в размер на 2 448,6 тона, отбелязвайки ръст от 23,3% спрямо предходната година. Това се дължи главно на по-голямото производство на зарибителен материал от два от основните видове риби, отглеждани в страната - дъгова пъстърва (986,9 тона) и шаран (684,69 тона). Увеличава се и производството на зарибителен материал от пъстър толстолоб (до 497,6 тона), сом (до 81,3 тона) и руска есетра (59,4). Значително намалява производството на зарибителен материал на бяла риба (сулка).

През 2019 г. в рибовъдните стопанства са произведени 14 053,4 тона риба и други водни организми за консумация – с 2,3% повече на годишна база.

Фигура VII.2. Производство на риба и други организми в специализирани рибовъдни стопанства за периода 2015 – 2019 г., тона

Източник: ИАРА

Традиционно, най-голямо е производството на риба за консумация от видовете дъгова пъстърва, шаран и пъстър толстолоб.

Спрямо предходната година се наблюдава нарастване на производството на пъстър толстолоб - с 16,5%, шаран - с 6,8%, сребриста каракуда - с 21,0%, бял амур - с 67,4% и др.

Сред по-значимите стопански видове риби, намаление в сравнение с 2018 г. бележи производството за консумация на дъгова пъстърва - със 17,2%, канален (американски) сом - с 63,7%, сибирската есетра – със 74,9% и руска есетра – с 24,3%.

Основният вид от морските аквакултури, отглеждани в крайбрежните акватории на страната, е черната морска мида. През 2019 г. нейното производство за консумация се увеличава с 15,7% на годишна база, достигайки 2 928,9 тона. Производството на езерен рак за консумация също е повече, с 58,9%.

Таблица VII.3. Производство на зарибителен материал, риба и водни организми в рибовъдните стопанства, тона

№	Общоприети и местни наименования	Зарибителен материал		Риба за консумация		Общо тегло	
		2018	2019	2018	2019	2018	2019
1	Речна (балканска) пъстърва	7,80	8,53	6,39	22,90	14,19	31,44
2	Дъгова пъстърва	845,72	986,88	3 828,14	3 170,03	4 673,86	4 156,90
3	Сивен	0,41	0,89	0,41	7,21	0,81	8,10
4	Щука	2,09	3,83	9,91	13,02	11,99	16,85
5	Лин	2,97	0,10	3,14	21,52	6,11	21,62
6	Уклея	0,00	0,00	2,79	3,05	2,79	3,05
7	Платика	0,00		31,72	11,06	31,72	11,06
8	Скобар	0,00		0,00	0,60	0,13	0,60
9	Шаран	659,56	684,69	3 897,48	4 163,57	4 557,04	4 848,26
10	Златиста каракуда	0,00	0,00	0,45	0,73	0,45	0,73
11	Сребриста каракуда	3,62	7,61	220,13	266,36	223,74	273,96
12	Бял толстолоб	4,55	22,06	184,38	142,63	188,93	164,68
13	Пъстър толстолоб	333,37	497,58	1 708,29	1 990,21	2 041,66	2 487,79
14	Бял амур	79,20	65,45	212,20	355,16	291,40	420,61
15	Черен амур	0,00	0,00	1,52	0,50	1,52	0,50
16	Сом	22,51	81,28	222,90	236,38	245,41	317,66
17	Канален (американски) сом	0,21	2,10	19,42	7,05	19,63	9,15
18	Бяла риба (сулка)	4,17	1,72	48,17	49,98	52,34	51,70
19	Речен костур	0,01	0,05	1,91	1,61	1,92	1,66
20	Чига	0,00	0,35	2,18	1,48	2,18	1,83
21	Моруна	0,00	0,00	17,37	11,31	17,37	11,31
22	Пъструга	0,00	0,00	2,36	0,95	2,36	0,95
23	Руска есетра	10,89	59,37	247,52	187,48	258,41	246,86
24	Черна морска мида	0,00	0,00	2 531,12	2 928,91	2 531,12	2 928,91
25	Други	0,00	0,00	2,05	6,10	2,05	6,10
26	Езерна съомга	0,88	10,56	0,00	30,92	0,88	41,48
27	Веслонос	6,04	14,00	59,71	129,14	65,74	143,14
28	Зелени водорасли	0,00	0,00	0,14	0,22	0,14	0,22
29	Червеноперка	0,00	0,15	7,25	5,32	7,25	5,47
30	Бабушка	0,00	0,00	0,73	0,90	0,73	0,90
31	Африкански сом	0,63	0,09	280,23	202,59	280,86	202,68
32	Сибирска есетра	0,35	0,57	108,52	27,28	108,87	27,85
33	Езерен рак	0,60	0,06	4,65	7,39	5,25	7,45
34	Бестер	0,00	0,00	4,43	0,92	4,43	0,92
35	Други хибриди от сем. Есетрови	0,11	0,72	64,66	42,52	64,77	43,24
36	Тилапия	0,35	0,00	3,14	2,93	3,49	3,23
37	Тихоокеанска стрида	0,00	0,00	0,00	3,50	0,00	3,50
	Общо	1 986,02	2 448,63	13 735,38	14 053,41	15 721,52	16 502,34

Източник: ИАРА (данните са актуални към 30.06.2020 г.)

През 2020 г. се очаква нарастване на производството на аквакултури. За развитие на сектора допринася изграждането на нови стопанства, както и модернизирването и увеличаването на производствени мощности.

2. Внос и износ на риба и рибни продукти

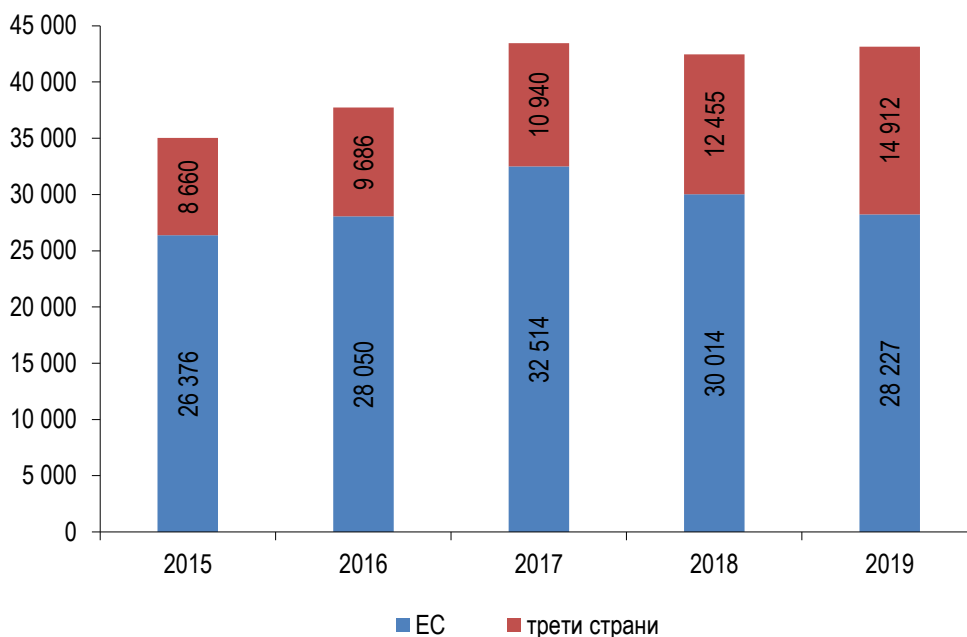
Внос

По данни на НСИ, през 2019 г. в страната са внесени общо 43 139 тона риба и рибни продукти. Това е с 1,6% повече спрямо предходната година, като доставките на прясна и охладена риба, филета, ракообразни и готови храни и консерви от риби нарастват, докато тези на замразена риба, водни безгръбначни, солени и сушени риби и преработени водни организми намаляват.

Около две трети от общо внесените количества риба и рибни продукти през 2019 г. са от държави-членки на ЕС. Доставките от Съюза се свиват с 6% на годишна база, до 28 227 тона, като основни партньори са Румъния (5,3 хил. тона), Нидерландия (3,3 хил. тона), Испания (3,1 хил. тона), Дания (3,1 хил. тона), Гърция (3 хил. тона), Полша (1,7 хил. тона) и Германия (1,5 хил. тона).

Вносът на риба и рибни продукти от трети страни бележи ръст от близо 20% на годишна база, достигайки 14 912 тона. В рамките на годината, най-съществен е вносът от Канада (2,9 хил. тона), Китай (1,9 хил. тона), Мароко (1,5 хил. тона), Фарьорски острови (1,3 хил. тона), Норвегия (1,3 хил. тона) и Исландия (1,0 хил. тона).

Фигура VII.3. Внос на риба и рибни продукти от ЕС и трети страни, тона

Източник: НСИ

Традиционно, най-голям дял от общия внос на риба, водни организми и рибни продукти заема този на замразената риба. През 2019 г. вносът на замразена риба, с изкл. на филета, е в размер на 17 823 тона, с 3,2% по-малко спрямо предходната година. Най-значителен остава вносът на замразена скумрия, макар да намалява с 1,5% на годишна база, до 10 606 тона. Сравнително големи са и внесените количества замразена риба от следните видове: сардини – 944 тона; херинга – 852 тона; мерлуза – 1 372 тона; съомга – 161 тона; акула – 251 тона; сафрид – 423 тона, пъстърви – 230 тона.

Таблица VII.4. Внос на риба, други водни организми и рибни продукти, тона

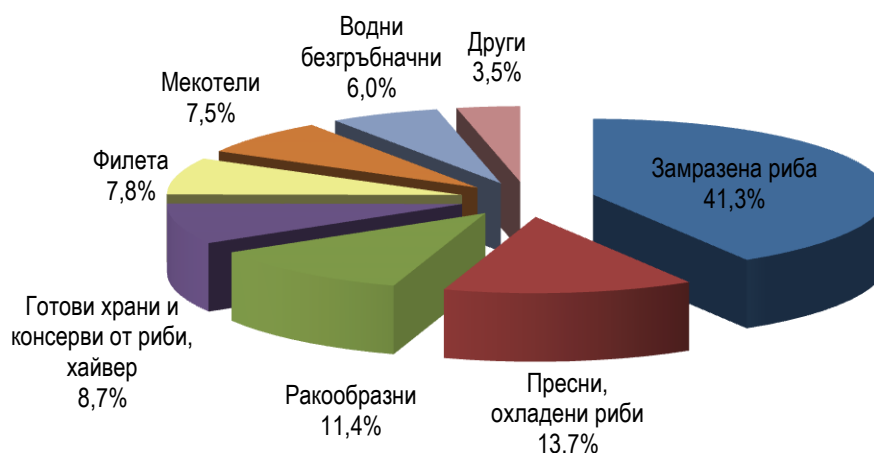
Продукти	2018	2019	Изменение 2019/2018
Риба, други водни организми и рибни продукти – общо, в т.ч.:	42 468	43 139	1,6%
Живи риби - сладководни и морски	240,9	193,4	-19,7%
Риби - пресни или охладени, с изкл. на филетата	4 818,2	5 908,4	22,6%
Риби - замразени, с изкл. на филетата	18 405,8	17 823,2	-3,2%
Филета и други меса от риби, пресни или охладени, замразени	2 751,3	3 380,5	22,9%
Риби - сушени, осолени, пушени	769,3	509,7	-33,7%
Ракообразни	4 658,3	4 918,8	5,6%
Мекотели*	3 429,3	3 244,7	-5,4%
Водни безгръбначни, различни от ракообразните и мекотелите	2 916,5	2 599,6	-10,9%
Готови храни и консерви от риби; хайвер	3 472,6	3 762,4	8,3%
Ракообразни и мекотели, консервирани	1 005,8	798,6	-20,6%

Източник: данни на НСИ, обработени от МЗХ.

*Включва и известно количество сухоземни мекотели, което не може да бъде разграничено.

Сред останалите продукти, доставяни в по-големи количества, намаление на годишна база се наблюдава при вноса на водни безгръбначни, различни от ракообразни и мекотели - с 10,9% и на мекотели - с 5,4%. От друга страна, доставките на филета, охладена риба, ракообразни и готови храни и консерви от риби нарастват с между 5,6% и 22,9%.

Фигура VII.4. Структура на вноса на риба и рибни продукти през 2019 г.

Източник: НСИ

По предварителни данни на НСИ, през първите шест месеца на 2020 г. общият внос на риба, други водни организми и преработени рибни продукти възлиза на 17 836 тона, с 8,7% по-малко спрямо същия период на 2019 г. Наблюдава се намаление на внесените количества както от ЕС - с 4,3%, до 10 700 тона, така и от трети страни - с 14,6%, до 7 136 тона.

Износ

По данни на НСИ, през 2019 г. общият износ на риба, други водни организми и рибни продукти е в размер на 15 890 тона, което представлява намаление с 4,9% спрямо 2018 г. Спадът се дължи най-вече на редуциране на износа на мекотели (пресни, замразени или сушени).

Таблица VII.5. Износ на риба, други водни организми и рибни продукти, тона

Продукти	2018	2019	Изменение 2019/2018
Риба, други водни организми и рибни продукти – общо, в т.ч.:	16 709	15 890	-4,9%
Живи риби - сладководни и морски	1 414	1 299	-8,2%
Риби - пресни или охладени, с изкл. на филетата	2 347	2 964	26,3%
Риби - замразени, с изкл. на филетата	1 980	2 263	14,3%
Филета и други меса от риби, пресни или охладени, замразени	360	555	54,2%
Риби - сушени, осолени, пушени	745	727	-2,4%
Ракообразни	120	84	-29,8%
Мекотели*	3 545	1 772	-50,0%
Водни безгръбначни, различни от ракообразните и мекотелите	240	147	-38,5%
Готови храни и консерви от риби; хайвер	2 653	2 927	10,3%
Ракообразни и мекотели, консервирани	3 306	3 153	-4,6%

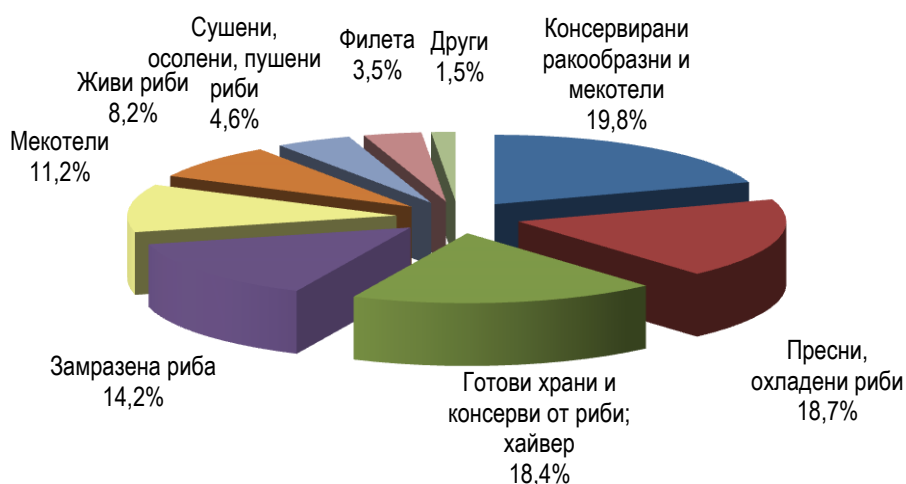
Източник: данни на НСИ, обработени от МЗХГ.

*Включва и известно количество сухоземни мекотели, което не може да бъде разграничено.

През 2019 г. изпращанията на риба и рибни продукти за ЕС възлизат на 12 505 тона, с 4,6% по-малко спрямо предходната година, формирайки около 79% от общия износ. Най-големите количества са насочени за Румъния (6,8 хил. тона) и Швеция (2,5 хил. тона), следвани от тези за Гърция (0,8 хил. тона), Белгия (0,6 хил. тона) и Нидерландия (0,5 хил. тона).

Износът на риба и рибни продукти за трети страни също намалява на годишна база – с 5,9%, до 3 385 тона, реализирани предимно в Сърбия (1 112 тона), Япония (732 тона) Южна Корея (503 тона), Босна и Херцеговина (331 тона), Китай (205 тона) и Северна Македония (148 тона).

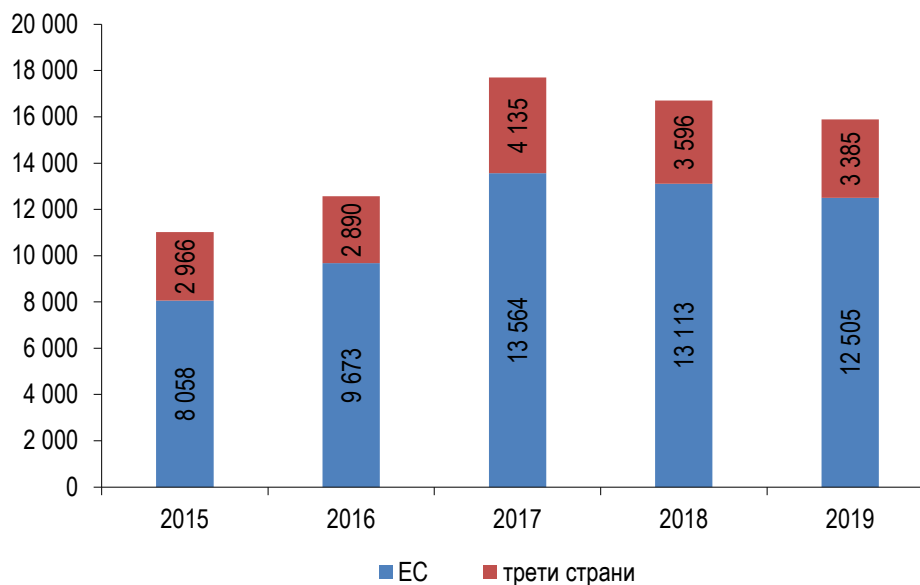
Фигура VII.5. Структура на износа на риба и рибни продукти през 2019 г.

Източник: НСИ

Сред групите продукти, изнасяни в по-големи количества, значително увеличение на годишна база се наблюдава при експорта на рибни филета – с 54,2%, а по-умерено – при този на пресни и охладени риби, замразени риби (основно шпрот, трициона или цаца) и готови храни и консерви от риби и хайвер – в рамките на 10,3% - 26,3%. От друга страна, износът на мекотели се свива наполовина, а този на консервирани ракообразни и мекотели, живи риби и сушени риби – с между 2,4% и 8,2%.

Фигура VII.6. Износ на риба, други водни организми и рибни продукти за ЕС и трети страни, тона

Източник: НСИ

По предварителни данни на НСИ, през първото полугодие на 2020 г. са изнесени общо 7 578 тона риба и рибни продукти, което е с 4,8% по-малко на годишна база. Изпращанията за ЕС се свиват с 8,3%, възлизайки на 5 955 тона, докато износът за трети страни бележи ръст от близо 11%, до 1 623 тона.

3. Оперативна програма за развитие на сектор „Рибарство“ 2007-2013 г.

Стратегическата визия за сектор „Рибарство“ е насочена към превръщането му в конкурентоспособен, модерен и динамичен сектор, базиран на устойчиво развитие на рибарството, както и подобряване качеството на живот в рибарските области.

Финансовият ресурс на Оперативна програма за развитие на сектор „Рибарство“ (ОПРСР) 2007-2013 г. е 163,72 млн. лева, от които 122,79 млн. лева финансиране от Европейския фонд за рибарство (ЕФР) и 40,93 млн. лева национално съфинансиране. Изпълнителна агенция по рибарство и аквакултури е Управляващ орган (УО) на ОПРСР 2007-2013.

Във връзка с приключването на програмния период 2007-2013 г. и предвид крайния срок за допустимост на разходите - 31.12.2015 г., през 2019 г. не са сключвани договори по ОПРСР. Изплатените средства за 2019 г. са в размер на 78 645,91 лева. Сертифицираните средства към 2019 г. са на стойност 156 021 874,31 лева.

Финансово изпълнение на ОПРСР към 31 май 2020 г.

- Общ брой регистрирани проекти: 609;
- Общ брой подписани договори/одобрени проекти: 318;
- Общ брой анулирани договори: 81;
- Общо договорени средства: 176 820 381,15 лева (108,00% от бюджета на Програмата);

- Общо изплатени средства към бенефициенти: 165 227 779,33 лева (100,92%);
- Общо сертифицирани средства: 156 021 874,31 лева.

Таблица VII.6. Финансово изпълнение на ОПРСР към 31 май 2020 г.

Ос/Мярка	Бюджет по ОПРСР	Договорени средства, лева			Реално изплатени средства, лева			Сертифицирани средства	
	Общо, лева	Брой	Общо публични разходи	% Изпълнение	Брой плащания	Общо публични разходи	% Изпълнение	Общо лева	% Изпълнение
Мярка 1.1	10 183 859,71	95	8 957 035,50	87,95	95	8 954 144,43	87,92	8 908 327,04	87,74
Мярка 1.3	94 371,16	7	106 507,87	112,86	7	94 371,16	100,00	94 371,16	100,00
ОС 1	10 278 230,88	102	9 063 543,37	88,18	102	9 048 515,59	88,04	9 002 698,20	87,59
Мярка 2.1	46 927 652,83	57	54 127 091,92	115,34	109	50 963 216,70	108,60	45 250 491,56	96,43
Мярка 2.2	76 281,45	1	76 281,43	100	3	57 987,95	76,02	57 987,95	76,02
Мярка 2.6	14 901 412,18	17	16 428 372,05	110,25	32	15 611 673,95	104,79	15 065 087,51	101,10
Мярка 2.7	11 496 570,10	1	12 167 850,00	105,84	3	11 696 567,28	101,74	11 496 567,28	100,00
ОС 2	73 401 916,56	79	82 799 595,40	112,80	147	78 329 445,88	106,71	71 870 134,30	97,91
Мярка 3.1	857 561,47	2	871 188,53	101,59	4	857 561,47	100,00	857 561,47	100,00
Мярка 3.3	28 010 477,95	3	28 154 850,27	100,52	9	27 980 971,24	99,89	26 637 545,81	95,10
Мярка 3.4	4 403 206,45	19	4 869 277,27	110,58	39	4 333 074,50	98,41	4 285 421,92	97,33
Мярка 3.5	938 012,38	1	938 012,38	100,00	3	938 012,38	100,00	938 012,38	100,00
ОС 3	34 209 258,25	25	34 833 328,45	101,82	55	34 109 619,59	99,71	32 718 541,58	95,64
Мярка 4.1	38 090 383,82	6	41 434 169,59	108,78	330	36 174 242,67	94,97	34 864 544,63	91,53
ОС 4**	38 090 383,82	6	41 434 169,59	108,78	330	36 174 242,67	94,97	34 864 544,63	91,53
Мярка 5.1	7 744 484,40	106	8 689 744,34	112,21	171	7 565 955,60	97,69	7 565 955,60	97,69
ОС 3	7 744 484,40	106	8 689 744,34	112,21	171	7 565 955,60	97,69	7 565 955,60	97,69
ОБЩО	163 724 273,91	318	176 820 381,15	108,00	805	165 227 779,33	100,92	156 021 874,31	95,30

Източник: ИАРА

Забележки: 1) Случаите, в които реално изплатените средства надвишават 100% са в резултат от наложени финансови корекции и невъзстановени лоши вземания.

2) При представяне на финансовата информация и изчисляване на сумите в лева за изпълнението на ОПРСР за целите на настоящия доклад е използван курс на БНБ 1,9558 лева/евро.

В изпълнение на разпоредбите на чл. 56 от Регламент (ЕО) № 1198/2006 и на одитните констатации, залегнали в докладите от извършените проверки от страна на контролни органи по изпълнение на проекти, финансирани по ОПРСР, ИАРА, в качеството ѝ на УО по ОПРСР, извършва ежегодни административни проверки и проверки на място на изпълнение на задълженията на проектите, финансирани по Програмата, със сключени договори до декември 2015 г.

Към настоящия момент УО извършва мониторинг по проектите по ОПРСР като следи изпълнението на задълженията по договори за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ.

През 2019 г. от Сертифициращият орган по ОПРСР - ДФ „Земеделие“, са осъществявани дейности, свързани с актуализиране и поддържане на книгата на длъжниците по програмата, във връзка с регистрираните нередности от извършените мониторингови проверки от УО на ОПРСР по изпълнение на проектите от бенефициентите и процедурите по приключване на ОПРСР.

4. Програма за морско дело и рибарство 2014 – 2020 г.

През 2019 г. по Програмата за морско дело и рибарство 2014 - 2020 г. (ПМДР) са отворени приеми по 45 мерки (в т. ч. 31 мерки от одобрените стратегии на 9 местни инициативни рибарски групи

по подхода Водено от общностите местно развитие (ВОМР)), разпределени както следва по приоритети на ЕС (ПС):

- **Приоритет на Съюза 1: „Насърчаване на устойчиво в екологично отношение, иновативно, конкурентоспособно и основано на знания рибарство, характеризиращо се с ефективно използване на ресурсите“**

По Приоритет на Съюза 1 (ПС 1) – на ниво Програма са заложили 8 мерки. В резултат на открити през 2018 и 2019 г. приеми по 4 мерки по ПС 1, в рамките на 2019 г. са сключени общо 11 договора:

Мярка 1.1 „Диверсификация и нови форми на доход“ – с бюджет 3 519 919,89 лева безвъзмездна финансова помощ (БФП). Приемът по мярката е отворен на 01.03.2019 г. Няма сключени договори.

Мярка 1.2 „Здраве и безопасност“ – с бюджет 452 456,82 лева БФП. Приемът по мярката е отворен на 27.06.2019 г., като няма сключени договори.

Мярка 1.6 „Опазване и възстановяване на биологичното разнообразие“ – с бюджет 3 702 848,09 лева БФП. Приемът по мярката е открит на 13.12.2018 г. до 13.03.2019 г. По мярката са сключени 3 договора на стойност 728 770 лева БФП.

Мярка 1.7 „Добавена стойност, качество на продуктите и използване на нежелания улов“ – с бюджет 5 580 449,22 лева БФП. Първият прием по тази мярка е отворен на 27.02.2019 г., а вторият – на 18.10.2019 г., който е с краен срок 16.01.2020 г. Сключени са 4 договора на стойност 228 360,00 лева БФП.

По Мярка 1.8 „Рибарски пристанища, кейове за разтоварване, рибни борси и покрити лодкостоянки“ приемът е проведен през 2018 г. и са сключени 4 договора през 2019 г. на стойност 16 051 632,00 лева БФП.

Общият напредък по ПС 1 по отношение на договорените средства през 2019 г. е в размер на 17 008 762,00 лева БФП или 44,00% от бюджета на приоритета.

Общият напредък по ПС 1 по отношение на изплатените публични разходи от бенефициентите през 2019 г. е в размер на 583 212,23 лева БФП или 1,51% от бюджета на приоритета.

Общо договорените средства до момента са в размер на 26 645 269,00 лева БФП.

Сертифицираните средства през 2019 г. са в размер на 4 501 070,71 лева БФП.

- **Приоритет на Съюза 2 „Насърчаване на устойчиво в екологично отношение, иновативно, конкурентоспособно и основано на знания рибарство с ефективно използване на ресурсите“**

По ПС 2 – на ниво Програма са заложили 5 мерки. През 2019 г. по ПС 2 са отворени 5 процедури по 3 мерки.

Мярка 2.2 „Продуктивни инвестиции в аквакултурите“ е с бюджет 10 865 290,62 лева БФП. Приемът по мярката е отворен на 27.02.2019 г. за сектор „Малки проекти“ и на 02.08.2019 г. за „Големи проекти“. Сключени са 3 договора на стойност 142 416,00 лева БФП.

По Мярка 2.2 „Продуктивни инвестиции в аквакултурите“, сектор „Малки проекти“ – приемът по мярката е открит през 2018 г. Сключени са 8 договора през 2019 г. на стойност 313 446,00 лева БФП.

По Мярка 2.2 „Продуктивни инвестиции в аквакултурите“, сектор „Големи проекти“, чийто прием е проведен през 2018 г., са сключени 16 договора през 2019 г. на стойност 5 311 680,00 лева БФП.

Мярка 2.3 „Насърчаване на нови производители на аквакултури, развиващи устойчиви аквакултури“ е с бюджет 14 125 186,27 лева БФП. Приемът по мярката е отворен на 06.03.2019 г. и

за втори път на 04.11.2019 г. с краен срок 03.02.2020 г. Сключени са 7 договора по първи прием на стойност 4 603 552,00 лева БФП. По втори прием са подадени 15 проектни предложения, които са в процес на оценка.

Мярка 2.5 „Аквакултури, осигуряващи екологични услуги“ е с бюджет 6 204 870,67 лева БФП. Приемът по мярката е отворен на 24.06.2019 г. Сключени са 4 договора на стойност 1 709 397,00 лева БФП.

Планираните разходи по ПС 2 за 2019 г. са в размер на 31 195 347,56 лева БФП, което е 46,85% от общия бюджет на програмата, а планираните разходи от ЕФМДР са 46,85% от общия бюджет на разходите по ЕФМДР.

Общият напредък по ПС 2 по отношение на договорените средства през 2019 г. е в размер на 12 080 491,00 лева БФП или 18,14% от бюджета на приоритета.

Общият напредък по ПС 2 по отношение на изплатените публични разходи от бенефициентите през 2019 г. е в размер на 602 692,78 лева БФП или 0,91% от бюджета на приоритета. Общо договорените средства са в размер на 37 300 133,00 лева БФП. Сертифицираните средства през 2019 г. са в размер на 11 818 926,90 лева БФП.

- **Приоритет на Съюза 3 „Насърчаване на изпълнението на Общата политика в областта на рибарството“**

По ПС 3 – на ниво Програма са заложили 2 мерки. През 2019 г. по ПС 3 са отворени 2 процедури по 2 мерки.

Приемът по **Мярка 3.1 „Контрол и изпълнение“** е отворен през 2017 г. и приключва през 2020 г., като общият бюджет е 14 542 924,06 лева БФП. Сключени са 7 договора на обща стойност 1 880 585,00 лева БФП.

Мярка 3.2 „Събиране на данни“ - с бюджет 5 000 000,00 лева БФП. Приемът по мярката е отворен през 2017 г. и е приключил на 31.12.2019 г. Сключен е 1 договор на стойност 1 688 547,00 лева БФП.

Планираните разходи по ПС 3 за 2019 г. са в размер на 19 542 924,06 лева БФП, което е 86,12% от общия бюджет на програмата, а планираните разходи от ЕФМДР са 86,89 % от общия бюджет на разходите по ЕФМДР.

Общият напредък по ПС 3 по отношение на договорените средства през 2019 г. е в размер на 3 569 132,00 лева БФП или 15,73% от бюджета на приоритета.

Общият напредък по ПС 3 по отношение на изплатените публични разходи от бенефициентите през 2019 г. е в размер на 1 472 493,52 лева БФП или 6,49% от бюджета на приоритета.

Общо договорените средства по ПС 3 са в размер на 16 307 378,00 лева БФП.

Сертифицираните средства през 2019 г. са в размер на 6 452 615,29 лева БФП.

- **Приоритет на Съюза 4 "Повишаване на заетостта и териториално сближаване"**

По ПС 4 – на ниво ПМДР са заложили 2 мерки. През 2019 г. е сключен 1 договор за БФП и 1 договор за управление на стратегия за ВОМР на стойност 3 911 660,00 лева БФП.

През 2019 г. са отворени приеми по 31 мерки от одобрените 9 стратегии за ВОМР на местните инициативни рибарски групи (МИРГ). Подадени са 69 проектни предложения. През 2019 г. няма подписани договори за БФП към стратегиите за ВОМР на МИРГ.

Планираните разходи по ПС 4 за 2019 г. са в размер на 16 481 057,00 лева БФП, което е 44,44% от общия бюджет на програмата, а планираните разходи от ЕФМДР са 44,44% от общия бюджет на разходите по ЕФМДР.

Общият напредък по ПС 4 по отношение на договорените средства през 2019 г. е в размер на 3 911 660,00 лева БФП или 10,55% от бюджета на приоритета.

Общият напредък по ПС 4 по отношение на изплатените публични разходи от бенефициентите през 2019 г. е в размер на 196 074,47 лева БФП или 0,53% от бюджета на приоритета.

Общо договорените средства до момента са в размер на 35 751 983,00 лева БФП.

Сертифицираните средства през 2019 г. са в размер на 1 439 854,06 лева БФП.

- **Приоритет на Съюза 5 „Насърчаване на предлагането на пазара и преработката“**

По ПС 5 – на ниво Програма са заложили 4 мерки. През 2019 г. по ПС 5 са отворени 5 процедури по 3 мерки.

Мярка 5.1 Планове за производство и предлагане на пазара с бюджет 356 662,43 лева БФП. Приемът по мярката е отворен на 09.11.2018 г. с краен срок през 2019 г. и за втори път на 22.08.2019 г. Няма сключени договори през 2019 г.

Мярка 5.3 „Мерки за предлагане на пазара“ с бюджет 1 411 157,00 лева БФП. Приемът по мярката е отворен на 04.12.2019 г. с краен срок през 2020 г. и за втори път на 17.12.2019 г. с краен срок през 2020 г. Сключени са 8 договора на стойност 332 027,00 лева БФП.

Мярка 5.4 „Преработване на продуктите от риболов и аквакултури“ с бюджет 2 765 145,00 лева БФП. Приемът по мярката е отворен на 30.07.2019 г. Сключени са 12 договора на стойност 8 012 245,00 лева БФП.

Планираните разходи по ПС 5 за 2019 г. са в размер на 4 532 964,43 лева БФП, което е 20,52% от общия бюджет на програмата, а планираните разходи от ЕФМДР са 20,52% от общия бюджет на разходите по ЕФМДР.

Общият напредък по ПС 5 по отношение на договорените средства през 2019 г. е в размер на 8 344 272,00 лева БФП или 37,77% от бюджета на приоритета.

Общият напредък по ПС 5 по отношение на изплатените публични разходи от бенефициентите през 2019 г. е в размер на 935 173,91 лева БФП или 4,23% от бюджета на приоритета.

Общо договорените средства до момента са в размер на 18 502 389,00 лева БФП.

Сертифицираните средства през 2019 г. са в размер на 3 859 032,17 лева БФП.

- **Приоритет на Съюза 6 „Интегрирана морска политика“**

По ПС 6 – на ниво Програма са заложили 3 мерки.

През 2019 г. по ПС 6 е отворен прием по една мярка - **Мярка 6.3 „Повишаване на знанията за морската среда“** с бюджет от 637 920,76 лева БФП. Приемът по мярката е отворен на 26.11.2019 г. с краен срок през 2020 г. Сключени са 2 договора на стойност 877 823,00 лева БФП.

Планираните разходи по ПС 6 за 2019 г. са в размер на 637 920,76 лева (326 168,71 евро) БФП, което е 10,52% от общия бюджет на програмата, а планираните разходи от ЕФМДР са 10,52% от общия бюджет на разходите по ЕФМДР.

Общият напредък по ПС 6 по отношение на договорените средства през 2019 г. е в размер на 877 823,00 лева БФП или 14,48% от бюджета на приоритета.

Общият напредък по ПС 6 по отношение на изплатените публични разходи от бенефициентите през 2019 г. е в размер на 0,00 лева БФП или 0,00% от бюджета на приоритета.

Общо договорените до момента средства са в размер на 877 823,00 лева БФП.

Няма сертифицирани средства през 2019 г. по ПС 6.

През 2019 г. в съответствие с член 131, параграф 1 от Регламент (ЕС) № 1303/2013 на Европейския парламент и на Съвета от Сертифициращият орган (СО) на ПМДР 2014 - 2020 са

изпратени четири заявления за междинно плащане до Европейската комисия за възстановяване на разходите направени от бенефициентите и платени за изпълнение на операциите.

Сертифицираните публични разходи за 2019 г. за ПМДР са в размер на 29 804 857,08 лева, от които 23 290 009,65 лева е съфинансиране от Европейския фонд за морско дело и рибарство (ЕФМДР) и 6 514 847,43 лева - средства от Националния бюджет и включват разходи, декларирани от бенефициентите по общо 101 броя подадени искания за плащане.

От началото на програмата до 31.12.2019 г. кумулативно от СО са сертифицирани 43 390 964,02 лева публични средства, от които 33 895 013,46 лева - от ЕФМДР и 9 495 950,56 лева - национално съфинансиране. Отчетено е 21,28% изпълнение на бюджета по ПМДР, което е с 15,16 процентни пункта повече спрямо 2018 г.

Таблица VII.7. Сертифицирани разходи по приоритетни оси по ПМДР 2014-2020 към 31.12.2019 г. (лева)

Приоритетна ос	Бюджет общо по ПМДР 2014-2020	Сертифицирани разходи			Процент на изпълнение към бюджета
		Съфинансиране от ЕС	Национално съфинансиране	Общо публични средства	
1	2	3	4	5	6
Приоритетна ос 1 - Насърчаване на устойчиво в екологично отношение, иновативно, конкурентоспособно и основано на знания рибарство, характеризиращо се с ефективно използване на ресурсите	38 659 427,26	3 910 884,39	1 580 658,76	5 491 543,15	14,20%
Приоритетна ос 2 - Насърчаване на устойчиви в екологично отношение, иновативни, конкурентоспособни и основани на знания аквакултури, характеризиращи се с ефективно използване на ресурсите	66 579 539,18	10 183 616,03	3 394 539,13	13 578 155,16	20,39%
Приоритетна ос 3 - Насърчаване изпълнението на ОПОР	22 691 856,78	9 416 912,92	1 398 763,52	10 815 676,44	47,66%
Приоритетна ос 4 - Увеличаване на заетостта и териториалното сближаване	37 089 249,21	2 162 473,20	381 613,30	2 544 086,50	6,86%
Приоритетна ос 5 - Насърчаване на предлагането на пазара и преработването	22 092 677,68	5 295 621,74	1 765 207,31	7 060 829,05	31,96%
Приоритетна ос 6 - Насърчаване на изпълнението на интегрираната морска политика	6 062 980,00	0,00	0,00	0,00	0,00%
Приоритетна ос 7 - Техническа помощ	10 756 900,00	2 925 505,18	975 168,54	3 900 673,72	36,26%
Общо:	203 932 630,11	33 895 013,46	9 495 950,56	43 390 964,02	21,28%

Източник: ДФЗ

В рамките на 2019 г. от ДФ „Земеделие“ РА са изплатени общо 32 573 991,86 лева по мерки от ПМДР 2014-2020 г., от които 25 337 396,07 европейско финансиране и 7 236 595,79 – национално финансиране.

Таблица VII.8. Платени проекти по мерки от ПМДР 2014-2020 за периода 01.01.2019 – 31.12.2019 г. (лева)

Мярка	Платена сума	Национално финансиране	Европейско финансиране
1.1.Диверсификация и нови форми на доход	0,00	0,00	0,00
1.2.Инвестиции за подобрене на хигиената, здравето, безопасността и условията на труд на борда или индивидуално оборудване, при условие че посочените инвестиции надхвърлят изискванията съгласно правото на Съюза или националното право	0,00	0,00	0,00
1.3.Окончателно преустановяване на риболовните дейности	0,00	0,00	0,00
1.4.Ограничаване на въздействието на риболова върху морската следа и за адаптиране на риболова към защита на видовете	0,00	0,00	0,00
1.5.Разработване или въвеждане на нови технически или организационни знания, водещи до намаляване на въздействието от риболовните дейности върху околната среда, вкл.:по-добри риболовни уреди, или постигането на по-устойчиво използване на морските биологични ресурси и съвместно съществуване със защитените хищници	0,00	0,00	0,00
1.7. Добавена стойност, качество на продуктите и използване на нежелания улов	242 011,84	64 713,96	177 297,88
1.8.Инвестиции за подобрене на инфраструктурата в рибарските пристанища, инвестиции за подобрене на кейови места за разтоварване.Изграждане или модернизацията на лодкостоянки Окончателно преустановяване на риболовните дейности	7 229 811,59	1 933 251,61	5 296 559,98
2.2.Продуктивни инвестиции в аквакултура	10 974 359,20	2 743 589,86	8 230 769,34
2.3. Насърчаване на нови производители на аквакултури, развиващи устойчиви аквакултури	623 552,38	155 888,09	467 664,29
3.1.Контрол и изпълнение	5 567 307,06	556 730,71	5 010 576,35
3.2.Събиране на данни	885 308,23	177 061,64	708 246,59
4.1 Подготвителна помощ за стратегии за ВОМР, в това число създаване на Национална рибарска мрежа	41 420,99	6 213,15	35 207,84
4.2.Изпълнение на стратегиите за Водено от общностите местно развитие	1 534 085,78	230 112,99	1 303 972,79
5.3.Създаване на организации на производители, на асоциации от организации на производители или на междубраншови организации.Търсене на нови пазари и подобряване на условията за пускане на пазара на продукти от риболов и аквакултури	183 581,78	45 895,45	137 686,33

Мярка	Платена сума	Национално финансиране	Европейско финансиране
5.4.Преработване на продуктите от риболов и аквакултури	3 875 061,07	968 765,26	2 906 295,81
6.1.Насърчаване на изпълнението на ИМП	0,00	0,00	0,00
7.1.Техническа помощ	1 417 491,94	354 373,07	1 063 118,87
Общо:	32 573 991,86	7 236 595,79	25 337 396,07

Източник: ДФЗ

В изпълнение на дейностите по прилагане на ПМДР 2014 - 2020 г., на 09.04.2020 г. ЕК прие изпратения Годишен счетоводен отчет за периода 01.07.2018 г. – 30.06.2019 г., съгласно чл. 126 (б) и във връзка с чл. 138 от Регламент (ЕС) № 1303/2013.

Общо възстановените суми от ЕФМДР към 31.12.2019 г. за ПМДР са в размер на 25 579 716,19 лева, като за 2019 г. са преведени 14 903 691,05 лева и представляват годишно уравниване на сметките по Програмата и възстановени междинни плащания.

Общ напредък в изпълнението на Програма за морско дело и рибарство (2014-2020), към 26.06.2020 г.

Приоритет на Съюза 1 "Насърчаване на устойчиво в екологично отношение, иновативно, конкурентоспособно и основано на знания рибарство, характеризиращо се с ефективно използване на ресурсите"

Мярка 1.1. "Диверсификация и нови форми на доход" - одобрени проекти – 2 броя с обща стойност на безвъзмездна финансова помощ (БФП) - 15 762,40 лева.

Мярка 1.3. "Окончателно преустановяване на риболовните дейности" - одобрени проекти – 8 броя с обща стойност на БФП - 483 173,09 лева. Извършени плащания – 8 броя на обща стойност на субсидията 483 173,09 лева.

Мярка 1.7. "Добавена стойност, качество на продуктите и използване на нежелания улов" - одобрени проекти – 2 броя с обща стойност на БФП - 245 383,46 лева. Извършени плащания – 2 броя на обща стойност на БФП - 242 011,84 лева.

Мярка 1.8. "Инвестиции за подобрене на инфраструктурата в рибарските пристанища, инвестиции за подобрене на кейови места за разтоварване. Изграждане или модернизацията на лодкостоянки" - одобрени проекти – 5 броя с обща стойност на БФП - 23 845 200,55 лева. Извършени плащания – 10 броя на обща стойност на субсидията 7 889 710,89 лева.

Приоритет на Съюза 2 „Насърчаване на устойчивото в екологично отношение, иновативно, конкурентоспособно и основано на знания аквакултури с ефективно използване на ресурсите“

Мярка 2.2. "Продуктивни инвестиции в аквакултура" - одобрени проекти – 62 броя с обща стойност на БФП - 20 502 457,60 лева. Извършени плащания – 68 броя на обща стойност на субсидията 13 786 376,99 лева.

Мярка 2.3 „Насърчаване на нови производители на аквакултури, развиващи устойчиви аквакултури" - одобрени проекти – 6 броя на обща стойност на БФП – 3 304 542,86 лева. Извършени плащания – 6 броя на обща стойност на субсидията 1 289 219,63 лева.

Мярка 2.5. "Аквакултури, осигуряващи екологични услуги" - одобрени проекти – 4 броя с обща стойност на БФП в размер на 1 709 397,32 лева.

Приоритет на Съюза 3 „Насърчаване на изпълнението на ОПОР“

Мярка 3.1. „Контрол и изпълнение“ - одобрени проекти – 25 броя с обща стойност на БФП - 13 134 317,85 лева. Извършени плащания – 24 броя на обща стойност на субсидията 7 643 717,74 лева.

Мярка 3.2. „Събиране на данни“ - одобрени проекти – 3 броя с обща стойност на БФП - 4 852 711,24 лева. Извършени плащания – 6 броя на обща стойност на субсидията 3 171 958,70 лева.

Приоритет на Съюза 4 „Увеличаване на заетостта и териториалното сближаване“

Мярка 4.1 „Подготвителна помощ за стратегии за ВОМР, в това число създаване на Национална рибарска мрежа“ - одобрени проекти – 14 броя с обща стойност на БФП 571 950,01 лева. Извършени плащания – 13 броя на обща стойност на субсидията 508 957,74 лева.

Мярка 4.2. „Изпълнение на стратегиите за Водено от общностите местно развитие“ - одобрени стратегии – 9 броя с обща стойност на БФП 35 204 940,00 лева. Извършени плащания – 81 броя на обща стойност на субсидията 3 547 147,36 лева.

Приоритет на Съюза 5 „Насърчаване на предлагането на пазара и преработването“

Мярка 5.1. „Планове за производство и предлагане на пазара“ - одобрени проекти – 1 брой с обща стойност на БФП - 55 500,00 лева.

Мярка 5.3. „Създаване на организации на производители, на асоциации от организации на производители или на междубраншови организации. Търсене на нови пазари и подобряване на условията за пускане на пазара на продукти от риболов и аквакултури“ - одобрени проекти – 6 броя на обща стойност на БФП 295 257,44 лева. Извършени плащания – 6 броя на обща стойност на субсидията 257 865,78 лева.

Мярка 5.4. „Преработване на продуктите от риболов и аквакултури“ – одобрени проекти – 26 броя с обща стойност на БФП - 18 751 777,54 лева. Извършени плащания – 17 броя на обща стойност на субсидията 7 903 062,52 лева.

Приоритет на Съюза 7 „Техническа помощ“ - одобрени проекти – 10 броя с обща стойност на БФП – 6 402 509,19 лева. Извършени плащания – 33 броя на обща стойност на субсидията 4 277 405,25 лева.

Таблица VII.9. Платени проекти по мерки от ПМДР 2014-2020 към 26.06.2020 г. (лева)

Мярка	Платена сума	Национално финансиране	Европейско финансиране
1.1. Диверсификация и нови форми на доход	0,00	0,00	0,00
1.2. Инвестиции за подобрене на хигиената, здравето, безопасността и условията на труд на борда или индивидуално оборудване, при условие че посочените инвестиции надхвърлят изискванията съгласно правото на Съюза или националното право	0,00	0,00	0,00
1.3. Окончателно преустановяване на риболовните дейности	483 173,09	241 586,55	241 586,54
1.4. Ограничаване на въздействието на риболова върху морската следа и за адаптиране на риболова към защита на видовете	0,00	0,00	0,00
1.5. Разработване или въвеждане на нови технически или организационни знания, водещи до намаляване на въздействието от риболовните дейности върху околната среда, вкл.: по-добри риболовни уреди, или постигането на по-устойчиво използване на морските биологични ресурси и съвместно съществуване със защитените хищници	0,00	0,00	0,00
1.7. Добавена стойност, качество на продуктите и използване на нежелания улов	242 011,84	64 713,96	177 297,88

Мярка	Платена сума	Национално финансиране	Европейско финансиране
1.8.Инвестиции за подобрене на инфраструктурата в рибарските пристанища, инвестиции за подобрене на кейови места за разтоварване.Изграждане или модернизацията на лодкостаянки Окончателно преустановяване на риболовните дейности	7 889 710,89	2 109 708,69	5 780 002,20
2.2.Продуктивни инвестиции в аквакултура	13 786 376,99	3 446 594,60	10 339 782,39
2.3. Насърчаване на нови производители на аквакултури, развиващи устойчиви аквакултури	1 289 219,63	322 304,91	966 914,72
3.1.Контрол и изпълнение	7 643 717,74	764 371,79	6 879 345,95
3.2.Събиране на данни	3 171 958,70	634 391,74	2 537 566,96
4.1 Подготвителна помощ за стратегии за BOMP , в това число създаване на Национална рибарска мрежа	508 957,74	76 343,70	432 614,04
4.2.Изпълнение на стратегиите за Водено от общностите местно развитие	3 547 147,36	532 072,34	3 015 075,02
5.3.Създаване на организации на производители, на асоциации от организации на производители или на междубраншови организации.Търсене на нови пазари и подобряване на условията за пускане на пазара на продукти от риболов и аквакултури	257 865,78	64 466,45	193 399,33
5.4.Преработване на продуктите от риболов и аквакултури	7 903 062,52	1 975 765,68	5 927 296,84
6.1.Насърчаване на изпълнението на ИМП	0,00	0,00	0,00
7.1.Техническа помощ	4 277 405,25	1 069 351,44	3 208 053,81
Общо:	51 000 607,53	11 301 671,85	39 698 935,68

Източник: ДФЗ

Очаквани данни за 2020 г.

През 2020 г. се очаква да бъдат изпратени за възстановяване от ЕК общо четири заявки за междинни плащания по ПМДР 2014-2020. Прогнозните разходи, които се очаква да бъдат сертифицирани по ЕФМДР за 2020 г. възлизат на 31 270 907,13 лева, като се очаква да се сертифицират и първите разходи по проекти на бенефициенти в изпълнение на стратегиите за BOMP на Местните инициативни рибарски групи и разходите по създадените специални мерки за смекчаване на въздействието на избухването на COVID-19 върху сектора на рибарството и аквакултурите в страната.

Таблица VII.10. Прогноза за плащанията по ПМДР 2014 – 2020 г. за 2020 г.

Приоритети на Съюза	Мярка/и/ по приоритета на Съюза	Общо за 2020 година		
		ЕФМДР	Национално съфинансиране	Общо финансови средства
Приоритет 1 „Насърчаване на устойчиво в екологично отношение, иновативно, конкурентоспособно и основано на знания рибарство, характеризиращо се с ефективно използване на ресурсите“	Мярка 1.2. Здраве и безопасност-73,26%	11 548,06	4 214,34	15 762,40
	Мярка 1.6. Опазване и възстановяване на морското биологично разнообразие и екосистеми и компенсационни режими в рамките на устойчивите риболовни дейности-73,26%	533 921,19	194 849,01	728 770,20
	Мярка 1.7. Добавена стойност, качество на продуктите и използване на нежелания улов-73,26%	167 303,95	61 055,84	228 359,79

Приоритети на Съюза	Мярка/и/ по приоритета на Съюза	Общо за 2020 година		
		ЕФМДР	Национално съфинансиране	Общо финансови средства
	Мярка 1.8. Инвестиции за подобрене на инфраструктурата в рибарските пристанища, инвестиции за подобрене на кейови места за разтоварване. Изграждане или модернизацията на лодкостоянки-73,26%	5 992 027,67	2 186 728,46	8 178 756,13
	Мярка 1.9 Временно преустановяване на риболовната дейност COVID 19	1 493 908,54	545 186,46	2 039 095,00
Приоритет 2 „Насърчаване на устойчиви в екологично отношение, иновативни, конкурентоспособни и основани на знания аквакултури, характеризиращи се с ефективно използване на ресурсите”	Мярка 2.2. Продуктивни инвестиции в аквакултура-75% сектор "Малки проекти" и сектор "Рециркуляционни системи и изграждане на нови, както и разширяване и модернизация на съществуващи аквакултурни стопанства"	4 581 290,46	1 527 096,82	6 108 387,28
	Мярка 2.3. Насърчаване на нови производители на аквакултури, развиващи устойчиви аквакултури-75%	482 844,76	860 948,25	1 343 793,01
	Мярка 2.5. Аквакултури, осигуряващи екологични услуги	232 563,11	77 521,04	310 084,15
	Мярка 2.6 Подкрепа за сектора на аквакултурата за временно спиране или намаляване на производството COVID 19	3 000 000,00	1 000 000,00	4 000 000,00
Приоритет 3 „Насърчаване на изпълнението на ОПОР“	Мярка 3.1. Контрол и изпълнение	2 641 612,75	293 512,53	2 935 125,28
	Мярка 3.2. Събиране на данни-80%	477 384,00	119 346,00	596 730,00
Приоритет 4 „Повишаване на заетостта и териториалното сближаване”	Мярка 4.2. Изпълнение на стратегиите за водено от общностите местно развитие-85%	2 886 926,09	509 457,55	3 396 383,64
Приоритет 5 „Насърчаване на предлагането на пазара и преработването”	Мярка 5.1. Планове за производство и предлагане на пазара	41 250,00	13 750,00	55 000,00
	Мярка 5.4. Преработване на продуктите от риболов и аквакултури-75%	7 444 658,34	2 481 552,78	9 926 211,12
	Мярка 5.3. Предлагане на пазара	355 432,35	118 477,45	473 909,80
Приоритет 6 „Интегрирана морска политика”	Насърчаване на изпълнението на ИМП - чл.80, т.1, ал.3 от Рег. 508/2014	658 367,00	219 455,67	877 822,66
Техническа помощ	75%	1 332 548,65	444 182,88	1 776 731,53
Общо:		32 333 586,91	10 657 335,08	42 990 921,99

Източник: МЗХГ, дирекция „Морско дело и рибарство”

Таблица VII.11. Предстоящи приеми по ПМДР 2014 – 2020 г. до края на 2020 г.

Мярка	Планирано отваряне на приема през 2020 г.	Общ бюджет на мярката (лева)	Краен срок за кандидатстване
Мярка 1.1 Диверсификация и нови форми на доход	1-во тримесечие	439 435,70	90 дни от датата на обявяване на процедурата
Мярка 1.2 Здраве и безопасност	1-ро тримесечие	74 723,50	90 дни от датата на обявяване на процедурата
Мярка 1.4 Ограничаване на въздействието на риболова върху морската среда и приспособяване на риболова към опазването на видовете	1-то тримесечие	260 454,14	90 дни от датата на обявяване на процедурата
Мярка 1.9 „Подкрепа за собственици на риболовни кораби и рибари за преодоляване на икономическите последици от избухването на COVID-19, поради временно преустановяване на риболовната дейност“	2-ро тримесечие	2 039 095,7	30 дни от датата на обявяване на процедурата
Мярка 1.6. Опазване и възстановяване на морското биологично разнообразие и екосистеми и компенсационни режими в рамките на устойчивите риболовни дейности	1-то тримесечие	1 446 811,76	90 дни от датата на обявяване на процедурата
Мярка 1.8. Рибарски пристанища, кейове за разтоварване, рибни борси и покрити лодкостоянки	4-то тримесечие	3 553 298,98	90 дни от датата на обявяване на процедурата
Мярка 2.2. Продуктивни инвестиции в аквакултурите – сектор „Малки проекти“	4-то тримесечие	500 000	90 дни от датата на обявяване на процедурата
Мярка 2.2. Продуктивни инвестиции в аквакултурите – сектор „Големи проекти“	4-то тримесечие	2 812 998,59	90 дни от датата на обявяване на процедурата
Мярка 2.6. „Мерки в областта на общественото здраве“	2-ро тримесечие	10 503 348,65	30 дни от датата на обявяване на процедурата
Мярка 5.1. Планове за производство и предлагане на пазара	1-то тримесечие	123 329,84	90 дни от датата на обявяване на процедурата
Мярка 5.4. Преработване на продуктите от риболов и аквакултури	4-то тримесечие	5 900 000,00	90 дни от датата на обявяване на процедурата
Мярка 5.4. „Подкрепа за преработвателни предприятия на продукти от риболов и аквакултури за преодоляване на икономическите последици от пандемията COVID-19“, мярка 5.4 „Преработване на продуктите от риболов и аквакултури“, чл. 69 (3) от Регламент (ЕС) 508/2014	2-ро тримесечие	4 785 625,22	30 дни от датата на обявяване на процедурата

Източник: МЗХГ, дирекция „Морско дело и рибарство“

5. Обща политика в областта на рибарството

Общата политика в областта на рибарството (ОПОР) съдържа правила за управление на европейските риболовни флоти и опазването на рибните запаси, мерки и действия за насърчаване на устойчиви в екологично отношение, иновативни, конкурентноспособни и основани на знания риболов и аквакултури.

Общата организация на пазарите (ООП) на продукти от риболов и аквакултури е един от стълбовете на ОПОР и представлява политиката на Европейския съюз за управление на пазара на

продукти от риболов и аквакултури. Основен фактор за постигането на целите на ООП са организациите на производителите на продукти на риболов и на продукти от аквакултури, асоциациите на организации на производителите и междубраншовите организации.

С прилагането на Наредба № 7 от 2018 г. за условията и реда за признаване на организации на производители на продукти от риболов и на продукти от аквакултури, асоциации на организации на производители и междубраншови организации в сектора на рибарството и за одобрение на планове за производство и предлагане на пазара (обн., ДВ, бр. 99 от 2018 г.) са осигурени условия за прилагане на изисквания на Регламент (ЕС) № 1379/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 11 декември 2013 г. относно общата организация на пазарите на продукти от риболов и аквакултури, за изменение на Регламенти (ЕО) № 1184/2006 и (ЕО) № 1224/2009 на Съвета и за отмяна на Регламент (ЕО) № 104/2000 на Съвета.

През 2019 г. със заповед на министъра на земеделието, храните и горите са признати две организации в областта на рибарството: една организация на производителите в областите крайбрежен риболов, дълбоководен риболов и риболов в морските пространства на ЕС във водите на Черно море, за някои видове продукти от риболов (Сдружение „Черноморски изгрев“) и една междубраншова организация в сектора на рибарството в областта на производството (на продукти от риболов или аквакултури), преработката и търговията (Асоциация на производителите на рибни продукти БГ ФИШ). В съответствие със законовите изисквания, през година е одобрен и първият План за производство и предлагане на пазара на признатата организация на производителите.

С цел опазване на популациите от риба и други водни организми, през 2019 г. са въведени временни забрани и ограничения за риболов в естествени и изкуствени водни обекти на територията на цялата страна. По този начин са създадени условия за защита на водните организми в периода на тяхното размножаване, както и опазване на рибните популации в определени водоеми и/или зони от тях.

По отношение на риболова в Черно море, през 2019 г. в рамките на 43-та сесия на Генералната комисия по рибарство за Средиземно море са приети редица мерки, насочени към устойчиво управление на морските биологични ресурси, адресиращи идентифицирани проблеми, заплахи или научни съвети, в това число за: установяване на многогодишен план за управление на риболова на калкан в Черно море, картографиране на мерките, приложими в зоните с ограничение за риболов, засилване на опазването на китоподобните, за представяне на актуална и пълна информация за флота, включително за използваните риболовни съоръжения, с оглед улесняване на дейностите по събиране на данни и по-добра характеристика на дребномащабния крайбрежен риболов и др.

През месец април 2019 г. е проведено шестото редовно заседание на Консултативния съвет по рибарство (КСР) с участието на представители от браншовите организации в сектора, научните институти и държавните администрации. Обсъдени са важни теми за сектора като резултати в борбата с незаконния, недеklarиран и нерегулиран риболов (ННН риболов); контролът на произвежданата риба и нейното транспортиране; подобряване на ефикасността на контрола и законодателната основа в аквакултурата чрез инициране на промени в Закона за рибарството и аквакултурите и наредбите към него; актуалната ситуация с инфекциозното заболяване „кои херпес вирус“ по шарана; националната позиция във връзка с преразглеждането през 2019 г. на подхода за определяне на общ допустим улов и квоти за улов на калкан в Черно море; възможни уреди за улов на бели миди и въвеждане на ограничение на улова им при пролетното размножаване; липса на мониторинг на водите на Черно море относно микробиологичния статус и статуса по отношение на биотоксините.

Дейности през 2020 г.:

- Въвеждане на временна забрана за извършване на риболов в рибностопанските обекти по чл. 3, ал. 1, т. 1 и 2 от ЗРА през размножителния период на рибите (чрез заповед на министъра на земеделието, храните и горите);

- Въвеждане на забрана за извършване на риболов на бели пясъчни миди от видовете *Donax trunculus* и *Chamelea gallina* в българската акватория на Черно море с цел опазване и създаване на оптимални условия за естественото им възпроизводство (чрез заповед на министъра на земеделието, храните и горите);
- Въвеждане на забрана за използването на бийм трап във вътрешните морски води и териториално море на Р България в акваторията на Черно море в зона „Бяла-Обзор“;
- Определяне на рибностопански обекти, разрешени за извършване на любителския риболов през тъмната част на денонощието;
- Провеждане на заседание на Консултативен съвет по рибарство към министъра на земеделието, храните и горите;
- Подготовка за 44-та годишна сесия на Генералната комисия по рибарство за Средиземно море, която се очаква да се проведе през първата половина на 2021 г., и да бъдат приети препоръки, пряко засягащи Р България, като установяването на мерки за опазване и управление на черноморската бодлива акула, барбуня и цаца, смекчаване на въздействието от рибарството върху китоподобните и есетровите риби в Черно море, баланса между капацитета на флота и възможностите за риболов, минималните правила при извършване на любителски риболов и др.;
- Одобрение на първият Годишен доклад за изпълнение на Плана за производство и предлагане на пазара на признатата организация на производителите в сектора на риболова;
- Изготвяне на проект на Закон за изменение и допълнение на Закона за рибарството и аквакултурите;
- Изготвяне на проект на Наредба за реда за водене на дневника на продажбите/реализацията на продукти от аквакултури и реда за издаване на декларации за произход при продажба/реализация на продукти от аквакултури;
- Приемане на Наредба за ветеринарномедицинските изисквания и мерките за биосигурност към животновъдните обекти за риба и други водни организми.

РАЗДЕЛ Б

ПРИОРИТЕТИ И ЦЕЛИ НА ПОЛИТИКАТА В АГРАРНИЯ ОТРАСЪЛ, МЕРКИ И ДЕЙСТВИЯ ЗА ПОСТИГАНЕТО ИМ ПРЕЗ 2021 Г.

Държавната политика в аграрния отрасъл е насочена към повишаване на конкурентоспособността на българското земеделие, устойчиво развитие на рибарския и горския сектори, подобряване условията на труд и качеството на живот в селските райони, при ефективно използване на средствата от европейските фондове, устойчиво управление на природните ресурси и спазване на високи стандарти за безопасност на храните. Приоритетите и целите на политиката в аграрния отрасъл, мерките и действията за тяхното постигане през 2021 г., заложи в този раздел, са в съответствие с Програмата за управление на правителството на Република България за периода 2017-2021 г. и с одобрените от Министерския съвет с Решение № 33 от 20.01.2020 г. Визия, приоритети и цели на Националната програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030. Възникналата през 2020 г. криза с разпространението на COVID-19 наложи предприемането на спешни мерки за съхраняване на аграрния отрасъл, ограничаване на загубите на земеделските производители, създаване на нормални условия за функциониране на веригата на реализация на българските земеделски продукти и храни. През следващата година Министерството на земеделието, храните и горите ще продължи с усилията за справяне с предизвикателствата, които постави пандемията от коронавируса пред сектора.

ПРИОРИТЕТ 1:

ПОСТИГАНЕ НА УСТОЙЧИВО, КОНКУРЕНТОСПОСОБНО И ПАЗАРНООРИЕНТИРАНО СЕЛСКО СТОПАНСТВО

ЦЕЛ 1: ОСИГУРЯВАНЕ НА ФИНАНСОВА ПОДКРЕПА С ФОКУС ВЪРХУ МАЛКИТЕ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ И СТИМУЛИРАНЕ НА ДОХОДОНОСНО СЕЛСКОСТОПАНСКО ПРОИЗВОДСТВО И РАВНОПОСТАВЕНОСТ НА ПАЗАРА

МЯРКА:

Максимално усвояване на европейските средства за подкрепа

ДЕЙСТВИЯ:

- Договаряне и разплащане на финансовите средства по Програма за развитие на селските райони 2014-2020 г. при спазване на сроковете, предвидени в индикативната годишна програма за 2021 г., намаляване на сроковете за обработка на документи от администрацията и опростяване на процедурите за кандидатстване.
- Подпомагане на малки стопанства, които имат потенциал да увеличат производството си и да навлязат на пазара, чрез Тематична подпрограма за малките земеделски стопанства към ПРСР 2014-2020 г.
- Създаване на условия за успешно провеждане на Кампания `2021 по директните плащания по Първи стълб на ОСП.
- Прилагане на Национална програма за подпомагане на лозаро-винарския сектор в България 2019 - 2023 г.
- Прилагане на Националната програма по пчеларство 2020-2022 г.

МЯРКА:

Запазване на съществуващите и въвеждане на нови схеми за държавна подкрепа и осигуряване на финансов ресурс за прилагане на схеми за преходна национална помощ в растениевъдството и в животновъдството

ДЕЙСТВИЯ:

- Преглед на прилаганите държавни помощи и оценка на целесъобразността и необходимостта от предоставяне на публичен ресурс в различните сектори.
- Разработване и прилагане на нови схеми на държавни помощи, съобразени с извършените промени в европейското и националното законодателство в областта на държавните помощи, в сила от 2021 г.
- Осигуряване на финансов ресурс за прилагане на схеми за преходна национална помощ в растениевъдството и в животновъдството.

ЦЕЛ 2: ПРОДЪЛЖАВАНЕ НА ПОЛИТИКИТЕ НА БАЛАНСИРАНО И ДИВЕРСИФИЦИРАНО ЗЕМЕДЕЛИЕ

МЯРКА:

Приоритизиране на интензивните сектори в земеделието за преодоляване на структурния дисбаланс на отрасъла

ДЕЙСТВИЯ:

- Прилагане на схеми за обвързано с производството подпомагане по Първи стълб на Общата селскостопанска политика за приоритетно подпомагане на интензивните сектори „Животновъдство“, „Плодове и зеленчуци“, „Протеинови култури“.

МЯРКА:

Оптимизиране на поземлените отношения за гарантиране ефективността на земеползването и увеличаване на доходите от земеделска дейност

ДЕЙСТВИЯ:

- Актуализиране на нормативната уредба, регламентираща обществените отношения в сферата на собствеността и ползването на земите.
- Насърчаване на доброволната поземлена комасация за целите на земеделското производство.
- Ефективно управление на държавния поземлен фонд.

МЯРКА:

Създаване на оптимални условия за развитие на ефективно поливно земеделие и превенция на риска от наводнения, бедствия и аварии

ДЕЙСТВИЯ:

- Възстановяване и модернизация на съществуващата главна инфраструктура чрез реализацията на инвестиции, финансирани по ПРСР 2014-2020 (мярка 4.3. „Подкрепа за инвестиции в инфраструктура, свързани с развитие, модернизация или адаптиране на земеделската и горска инфраструктура“)

- Реализиране на инвестиционни проекти в напояването и предпазването от вредното въздействие на водите по ПРСР 2014-2020 г. (Мярка 4 „Инвестиции в материални активи“) за инвестиционни разходи, свързани с напояване в рамките на земеделските стопанства.

МЯРКА:

Насърчаване развитието на биологичното земеделие

ДЕЙСТВИЯ:

- Прилагане на ефективен контрол за спазване на изискванията за производство на биологична продукция, с цел повишаване на доверието на потребителите.
- Прилагане на Мярка 11 „Биологично земеделие“ по ПРСР 2014-2020 г.
- Популяризиране на ползите от биологично произведените храни и продукти за човешкото здраве и биологичния метод на производство, като щадящ околната среда и запазващ природните ресурси.

МЯРКА:

Засилване на официалния контрол, гарантиращ ефективно прилагане на нормативната уредба в областта на земеделското производство

ДЕЙСТВИЯ:

- Ефективно прилагане и изпълнение на националното и европейско законодателство по отношение на официалния контрол в земеделското производство и употребата на продукти за растителна защита.

ЦЕЛ 3: ПРИЛАГАНЕ НА КОМПЛЕКСЕН ПОДХОД ЗА ПРЕВЕНЦИЯ И УПРАВЛЕНИЕ НА РИСКОВЕ И КРИЗИ

МЯРКА:

Превенция на климатичните рискове в земеделието

ДЕЙСТВИЯ:

- Създаване на подходяща правна рамка за осигуряване на ефективно функциониране на системата за превенция на неблагоприятни климатични събития в земеделието.
- По-нататъшно укрепване на системата за противоголедова защита

МЯРКА:

Използване на системата от държавни помощи за компенсиране на загуби за земеделските стопани, в резултат от неблагоприятни природоклиматични и икономически условия

ДЕЙСТВИЯ:

- Разработване и прилагане на схеми за държавни помощи за ограничаване на загубите на земеделските стопани вследствие неблагоприятни климатични събития и разпространение на болести по растения и животни.

ЦЕЛ 4: ВИСОКО НИВО НА ЗАЩИТА НА ЗДРАВЕТО НА ЖИВОТНИТЕ И ПРЕВЕНЦИЯ СРЕЩУ БОЛЕСТИ

МЯРКА:

Засилване на официалния контрол, гарантиращ ефективното прилагане на нормативната уредба

ДЕЙСТВИЯ:

- Провеждане на редовен, базиран на оценка на риска официален контрол в областта на животновъдството на всички етапи и звена по веригата на производство, преработка, съхранение, внос, транспортиране, разпространение, включително хранене на животните.
- Упражняване на навременен и ефективен контрол на идентификацията и регистрацията и проследимостта на животните и на ветеринарномедицинската дейност.
- Ефективно прилагане и изпълнение на националното и европейско законодателство, свързано с идентификацията на животните и ветеринарната дейност.
- Развитие на Интегрираната информационна система на БАБХ – ВетИС.

МЯРКА:

Създаване на условия за провеждане на адекватна профилактика на икономически важните болести по животните и по-ефективна организация за бързо овладяване на възникнали огнища на заболявания

ДЕЙСТВИЯ:

- Прилагане на високо ниво на контрол за спазване на изискванията на законодателството и изпълнението на мерките от Националната програма за профилактика, контрол, надзор на болести по животните и зоонози за периода 2019-2021 г. и своевременно изготвяне и одобряване на програмата за периода 2022-2024 г.
- Изпълнение на мерките, заложи в Плана за контрол и предотвратяване разпространението на заболяването Африканска чума по свинете в България през 2020 г., за ефективно ограничаване на неговото разпространение и постепенното му изкореняване.
- Ефективна комуникация с браншови организации и всички заинтересовани страни, имащи отношение към отглеждането на животни, хуманното отношение към тях и здравеопазването им.

МЯРКА:

Насърчаване и съблюдаване за спазване на изискванията за хуманно отношение към животните

ДЕЙСТВИЯ:

- Осъществяване на ефективен контрол за изпълнение на нормативните изисквания за хуманно отношение към животните, което осигурява качеството на добитите продукти от животински произход.
- Подпомагане по ПРСР 2014-2020 г., мярка 14 „Хуманно отношение към животните“.

МЯРКА:

Осигуряване на адекватна система за събиране и обезвреждане на странични животински продукти

ДЕЙСТВИЯ:

- Изпълнение на мерките от плана за действие за обезвреждане на странични животински продукти

ЦЕЛ 5: НАУКА И ИНОВАЦИИ В ЗЕМЕДЕЛИЕТО – ИНСТРУМЕНТ ЗА ГЕНЕРИРАНЕ НА ИНОВАТИВНИ ПОЛИТИКИ В АГРАРНИЯ СЕКТОР И ДОСТЪПЕН ЗА БИЗНЕСА ИНТЕЛЕКТУАЛЕН ЦЕНТЪР НА БЪЛГАРСКОТО ЗЕМЕДЕЛИЕ

МЯРКА:

Превръщане на националните аграрни научни звена в движеща сила за иновации в аграрния бизнес

ДЕЙСТВИЯ:

- Модернизиране на научната инфраструктура.
- Повишаване иновативността на научните изследвания в аграрната област:
  - ✓ Селекция на нови сортове културни растения и породи животни;
  - ✓ Разработване на традиционни и нови технологии за отглеждане на растения и животни;
  - ✓ Разработване на методи за съхраняване и подобряване на състоянието на почвите и на почвеното плодородие;
  - ✓ Разработване на системи за напояване при воден дефицит;
  - ✓ Провеждане на изследвания, свързани с качеството и безопасността на суровините и храните.
- Насърчаване на участието в програми с европейско и национално финансиране, подкрепящи фундаментални и приложни изследвания.
- Патентоване и сертифициране на създадените научни продукти.
- Трансфер на научни продукти в производството – сключване на лицензионни договори.
- Прилагане на мерки от ПРСР 2014-2020 г. за финансово подпомагане на сътрудничеството с научната общност за внедряването на иновативни решения и практики в земеделското производство.
- Провеждане на разяснителни информационни събития, в т.ч. семинари и срещи и консултации със земеделски производители за разясняване на предимствата и възможностите за модернизиране на стопанствата и внедряването на иновации, в т. ч. за малките и средни земеделски стопанства.
- Изграждане на партньорства, вкл. публично-частни, за трансфер на научни знания, внедряване на добри практики и иновации в българското земеделие.

МЯРКА:

Повишаване на професионалната квалификация и знанията на земеделските производители

ДЕЙСТВИЯ:

- Организиране и провеждане на специализирани обучения на земеделските стопани чрез дългосрочни и краткосрочни курсове и информационни дейности, в т.ч. и в рамките на Мярка 1 "Трансфер на знания и действия за осведомяване" по ПРСР 2014 - 2020 г.;
- Подпомагане на трансфера на иновативни технологии и практики чрез разпространение на резултатите от научно-изследователските проекти и разработки на нови продукти и техники

- Разпространение сред земеделските стопани на важна земеделска информация и новостите в областта на земеделието чрез организирането на информационно-образователни събития на Национална служба за съвети в земеделието (НССЗ) с научни институти, научно-приложни организации и други институции и експерти.
- Предоставяне на специализирани съвети на земеделските стопани в различни направления - създаване и управление на стопанството, прилагане на национално законодателство и стандарти на ЕС, интегрирана растителна защита, климат и околна среда и др.

МЯРКА:

Повишаване на ефективността на системата за съвети в земеделието

ДЕЙСТВИЯ:

- Повишаване активността и приноса на изградените „фермерските кръгове“ към областните офиси на НССЗ, с участието на активни фермери, в процеса на разпространение на полезна информация в областта на земеделието и за популяризиране на добри практики по кандидатстването и изпълнението на проекти по ПРСР.
- Активно функциониране на регионалните консултативни съвети за съвети в земеделието с участието на представители от НССЗ, регионалните структури на МЗХГ, университети, научни институти, неправителствени организации (НПО) и земеделски производители;
- Активно използване на различни комуникационни канали за предоставяне на съветнически услуги в т.ч. организиране и провеждане на информационни срещи / консултантски дни (изнесени приемни) по населени места и общини в съответната област, особено в отдалечените от областните центрове населени места;
- Засилване на използването на електронни услуги и употребата на разнообразни дигитални инструменти за предоставяне на съветнически услуги в т.ч. за провеждане на онлайн информационни срещи, семинари, демонстрации и други обучения на фермери.
- Улесняване на достъп до съвети в земеделието на земеделските производители особено от отдалечените от областните центрове населени места чрез повишаване на капацитета на Национална служба за съвети в земеделието в т. ч. на общинско ниво.

МЯРКА:

Подобряване на функционирането и взаимодействието между участниците в Системата за споделяне на знания и иновации в селското стопанство (СЗИСС - AKIS)

ДЕЙСТВИЯ:

- Идентифициране на основните елементи и създаване на база данни с информация за дейностите на участниците в СЗИСС свързани със споделянето на знания и иновации. Обработка на информацията и изготвяне на анализи за състоянието на СЗИСС в България.
- Създаване на консултативен орган за СЗИСС в т.ч. с участието на земеделски научни организации и университети, НССЗ, фермери, земеделски фирми, организации на земеделски стопани, публичните органи имащи отношение към знанията и иновациите в земеделието.

ЦЕЛ 6: ОСИГУРЯВАНЕ НА ИНСТИТУЦИОНАЛНА ПОДКРЕПА И ЕЛЕКТРОНИЗАЦИЯ НА АДМИНИСТРИРАНЕТО В ОТРАСЪЛА ЗА ОБЛЕКЧАВАНЕ НА АДМИНИСТРИВНИТЕ ПРОЦЕДУРИ И ОСИГУРЯВАНЕ НА ПРОЗРАЧНО, ДОСТЪПНО, ОБЕКТИВНО И ЕФЕКТИВНО УПРАВЛЕНИЕ НА АДМИНИСТРАТИВНИТЕ ПРОЦЕСИ.

МЯРКА:

Развитие на електронното управление и подобряване на административното обслужване в системата на Министерството на земеделието, храните и горите

ДЕЙСТВИЯ:

- Разширяване кръга на предоставяните от структурите на МЗХГ административни услуги по електронен път.
- Подобряване на достъпа до информация, събирана и обобщавана в системата на МЗХГ.
- Публикуване на информация и набори данни на Портала на отворени данни.
- Изграждане на Интегрирана информационна система за пространствени и регистри данни.
- Електронна идентификация и електронно здравеопазване на животните.

ПРИОРИТЕТ 2:

СТАБИЛНО РАЗВИТИЕ НА ХРАНИТЕЛНИЯ СЕКТОР

ЦЕЛ 1: ГАРАНТИРАНЕ КАЧЕСТВОТО И БЕЗОПАСНОСТТА НА ХРАНИТЕ

МЯРКА:

Опростяване на правната рамка за гарантиране защитата на потребителите чрез предлагане на пазара на безопасни храни и намаляване на сивия сектор при производството, преработката и дистрибуцията на храни

ДЕЙСТВИЯ:

- Подготовка на поднормативната уредба за прилагане на изискванията на приетите от Народното събрание през 2020 г. нови Закон за храните и Закон за управление на агрохранителната верига.

ЦЕЛ 2: УСТОЙЧИВО ПАЗАРНО РАЗВИТИЕ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ ПРОИЗВОДИТЕЛИ

МЯРКА:

Укрепване ролята на производителите по веригата на предлагане на храни

ДЕЙСТВИЯ:

- Насърчаване използването на суровини, произведени на територията на страната.
- Увеличаване на дела на произведените в България храни, предлагани в търговската мрежа, стимулиране на добрите и ограничаване на неприяните търговски практики по веригата на доставки на храни.
- Подобряване на възможностите за представяне и предлагане в търговските обекти на български храни, произведени по БДС (утвърдени или браншови стандарти), както и храни и вина със защитено географско указание или защитено наименование за произход.
- Засилване ролята на държавата за подкрепа на износа на земеделски продукти от страната чрез предоставяне на експертно-административна и техническа помощ.
- Създаване на възможности за изграждане на повече фермерски пазари на територията на общините, които да скъсят пътя на произведените земеделски продукти до крайния потребител.

- Организиране, провеждане и осигуряване на ефективно администриране на процедурите за одобрение и вписване на земеделски продукти и храни със защитени географски означения и с традиционно специфичен характер (схеми за качество).
- Провеждане на кампании за разясняване на предимствата на схемите за качеството.
- Подпомагане на дейността на организациите на производители и групи производители чрез европейско и национално финансиране.
- Прилагане на европейските схеми за предоставяне на мляко и плодове в учебните заведения.
- Популяризиране на възможностите, предоставени от промоционалните програми за утвърждаването и навлизането на български продукти на нови пазари.

ПРИОРИТЕТ 3:

УСТОЙЧИВО И МНОГОФУНКЦИОНАЛНО УПРАВЛЕНИЕ НА ГОРИТЕ

ЦЕЛ 1: УСТОЙЧИВО ПОЛЗВАНЕ НА ДЪРВЕСИНАТА

МЯРКА:

Поддържане на по-голям процент зрели запаси в горските насаждения

ДЕЙСТВИЯ:

- Подготовка на промени в Наредба № 8/2011 г. за сечите в горите;
- Преминане от краткосрочно-постепенни към дългосрочно-постепенни сечи

ЦЕЛ 2: РАЗВИТИЕ НА ИЗОСТАВАЩИТЕ И ПОДОБРЯВАНЕ КАЧЕСТВОТО НА ЖИВОТ В ГОРСКИТЕ РЕГИОНИ

МЯРКА:

Подобряване условията за развитие на малкия и средния бизнес в горската индустрия (дърводобив и дървопреработване)

ДЕЙСТВИЯ:

- Продължаване на мерките за преференциално предоставяне на дървесна суровина на български и местни преработватели.
- Стимулиране сключването на дългосрочното договаряне за добив и продажба на дървесина.
- Увеличаване дела на продажбите на дървесина от обществените гори чрез електронен търг.

ЦЕЛ 3: УСТОЙЧИВО ПОДДЪРЖАНЕ, ОПАЗВАНЕ И УВЕЛИЧАВАНЕ НА ГОРСКИТЕ РЕСУРСИ В СТРАНАТА

МЯРКА:

Поддържане на здравословното състояние на горите

ДЕЙСТВИЯ:

- Изготвяне на надеждна прогноза за очаквани нападения от болести и вредители по горите.
- Своевременно издаване на предписания за провеждане на санитарните и лесозащитни мероприятия и дейности.
- Повишаване на контрола при подбора на дървесни видове за възобновяване, съобразен с екологичните условия и типа месторастене.

МЯРКА:

Подобряване пожарната безопасност в горите

ДЕЙСТВИЯ:

- Изпълнение на инвестиционни проекти, финансирани по подмярка 8.3 „Предотвратяване на щети по горите от горски пожари, природни бедствия и катастрофични събития“ от ПРСР 2014 - 2020 г.

МЯРКА:

Възстановяване на уязвими и увредени горски площи

ДЕЙСТВИЯ:

- Извършване на анализ на ефективността на извършените съвместни проверки с ГД ПБЗН за защита на горските територии от пожари и изготвяне на препоръки за подобряване на дейностите.
- Анализ на инвентаризираните увредени площи и предприемане на съответни действия за възстановяване
- Реализиране на инвестиционни проекти, финансирани по подмярка 8.1. „Залесяване и поддръжка“ от ПРСР 2014-2020 г. с цел увеличаване на площта на горите, ограничаване на ерозията и запазване качеството на земите, подобряване на водния баланс в подкрепените територии, увеличаване поглъщането на въглерода и подобряване на борбата с промените в климата;
- Реализиране на инвестиционни проекти с финансова подкрепа по подмярка 8.4 от ПРСР 2014-2020 г. „Възстановяване на щети по горите от горски пожари, природни бедствия и катастрофични събития“.

ЦЕЛ 4: УВЕЛИЧАВАНЕ ЕФЕКТИВНОСТТА И ЕФИКАСНОСТТА НА УПРАВЛЕНИЕ НА ОБЩЕСТВЕНИТЕ ГОРИ ЗА РАЗВИТИЕ НА НАЦИОНАЛНА ЗЕЛЕНА ИКОНОМИКА И МОДЕРНА ГОРСКА ИНДУСТРИЯ

МЯРКА:

Увеличаване на ефективността и рентабилността на горските дейности в държавните гори чрез инвестиции в модерна природосъобразна техника, засилване на научните изследвания и въвеждане на иновативни технологии в горския сектор

ДЕЙСТВИЯ:

- Създаване на стимули за развитие на зелената икономика, основана на пазарен принцип.
- Изпълнение на Националния план за действие за енергия от горска биомаса 2018 - 2027 г.
- Стимулиране на инвестиции в съвременна и високопроизводителна горска техника.

ПРИОРИТЕТ 4:

РАЗВИТИЕ НА СЕКТОР „РИБАРСТВО И АКВАКУЛТУРИ“ ЧРЕЗ УСТОЙЧИВО ИЗПОЛЗВАНЕ НА ПРИРОДНИТЕ РЕСУРСИ И ПРЕДПАЗВАНЕ НА ЕКОСИСТЕМИТЕ ОТ СВРЪХЕКСПЛОАТАЦИЯ, ПРИ ОТЧИТАНЕ НА ВИСОКАТА СОЦИАЛНА ФУНКЦИЯ НА РИБОЛОВА В КРАЙБРЕЖНИТЕ РАЙОНИ

ЦЕЛ 1: ОПАЗВАНЕ НА РЕСУРСИТЕ И ЗАПАЗВАНЕ НА ЕКОСИСТЕМИТЕ В ЧЕРНО МОРЕ

МЯРКА:

Подготовка и прилагане на програма за научни изследвания за ефектите от стопанския риболов върху екосистемите в Черно море

ДЕЙСТВИЯ:

- Провеждане на научни изследвания за събиране и анализ на технически, биологически и икономически данни в сектор „Рибарство“, допринасящи за опазване, управление и експлоатация на живите водни ресурси.
- Докладване на събраните и обработени данни на ЕК, съгласно изискванията на европейското законодателство
- Активно партньорство с научни институти за провеждане на съвместни изследвания за събиране на данни за сектор „Рибарство“.

МЯРКА:

Активна превенция на нелегалния, нерегулиран и недеklarиран улов, включително и чрез въвеждане на модерни технологии за отдалечен мониторинг на риболовните съдове

ДЕЙСТВИЯ:

- Предприемане на стъпки за модернизиране на оборудването и технологиите за осъществяване на контрол в Рибарството
- Повишаване на административния капацитет на служителите, отговарящи за наблюдението, контрола и надзора на риболовните дейности
- Осигуряване на публичност по отношение на издадените лицензи за стопански риболов и установените нарушения

ЦЕЛ 2: КОНКУРЕНТОСПОСОБЕН И УСТОЙЧИВ РИБАРСКИ СЕКТОР

МЯРКА:

Подобряване на условията за разтоварване и акостиране на рибарските кораби

ДЕЙСТВИЯ:

- Прилагане на Мярка 1.8 „Рибарски пристанища, кейове за разтоварване, рибни борси и покрити лодкостоянки“ от ПМДР 2014 - 2020 г.

МЯРКА:

Подпомагане на инициативите за инвестиции за съхранение на борда на кораба за собствена преработка и реализация на уловите

ДЕЙСТВИЯ:

- Прилагане и популяризиране на мерките на Програмата за морско дело и рибарство 2014 – 2020 г., свързани с реализация на инвестиции за съхранение на борда на кораба за собствена преработка и реализация на уловите.

МЯРКА:

Подкрепа на дребномащабния риболов в Черно море и река Дунав

ДЕЙСТВИЯ:

- Прилагане на стимули за диверсификация на доходите и осигуряване на възможности за повишаване на добавената стойност от рибарската дейност чрез ПМДР.
- Подпомагане на инициативите за инвестиции за безопасност на труда на борда на корабите и лодките в сегмента чрез ПМДР.

МЯРКА:

Идентифициране на проблемите в областта на рибарството и вземане на обосновани решения

ДЕЙСТВИЯ:

- Провеждане на заседания на Консултативен съвет по рибарство и аквакултури към министъра на земеделието и храните, с активно участие на браншови и научни организации в определянето и провеждането на националната политика за развитие на сектор Рибарство.

МЯРКА:

Засилване на ролята на производителите, чрез създаване на организации на производители на продукти от риболов и/или на продукти от аквакултури, асоциации на организация на производители и междубраншови организации

ДЕЙСТВИЯ:

- Организиране и осигуряване на ефективно администриране на процедурите по признаване на организации на производители на продукти от риболов и/или на продукти от аквакултури, на асоциации на организации на производители и на междубраншови организации в сектора на рибарството (професионални организации).
- Осигуряване на ефективно администриране на процедурите за одобрение на плановете за производство и предлагане на пазара на организациите на производителите, както и осъществяването на контрола върху тях.

ЦЕЛ 5: КОНКУРЕНТОСПОСОБНИ И УСТОЙЧИВИ АКВАКУЛТУРНИ СТОПАНСТВА

МЕРКИ:

Подпомагане на инициативите за инвестиции за изграждане и модернизация на аквакултурни

стопанства и намаляване на административната тежест при упражняване на дейността им

ДЕЙСТВИЯ:

- Прилагане и популяризиране на мерките на Програмата за морско дело и рибарство 2014 – 2020 г., свързани с подкрепата за инвестиции в аквакултурите, преработката и пазарната реализация на продуктите от сектора.
- Стимулиране на диверсификацията на видовете, отглеждани в аквакултурните стопанства и въвеждането на иновативни методи за интензивно отглеждане на ценни видове риба и водни организми.
- Облекчаване на административните процедури по регистрация и отчитане на дейността на аквакултурните стопанства.

ПРИОРИТЕТ 5:

МОБИЛИЗИРАНЕ НА ПОТЕНЦИАЛА НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА БАЛАНСИРАНО СОЦИАЛНО И ТЕРИТОРИАЛНО РАЗВИТИЕ

ЦЕЛ 1: РАЗНООБРАЗЯВАНЕ НА ИКОНОМИКАТА НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ И ВИСОКА ЗАЕТОСТ НА МЕСТНОТО НАСЕЛЕНИЕ

МЕРКИ:

- Насърчаване стартирането и развитието на икономически дейности под формата на нови стопанства, нови предприятия, нови инвестиции в неселскостопански дейности.
- Насърчаване на местното развитие чрез прилагане на подхода „Водено от общностите местно развитие/Лидер“.

ЦЕЛ 2: ПОДОБРЯВАНЕ КАЧЕСТВОТО НА ЖИВОТ В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

МЕРКИ:

- Насърчаване изграждането на местната инфраструктура, включително широколентова инфраструктура и обновяване на селата.
- Насърчаване предлагането на местни основни услуги.
- Насърчаване опазването на местното културно и природно наследство.

За изпълнение на мерките и постигане на целите на аграрната политика през 2021 г. ще се прилага комплекс от инструменти за финансова подкрепа с европейски и национални средства.

Това включва основно директни плащания и пазарна подкрепа по Първи стълб на Общата селскостопанска политика, финансирани от Европейския фонд за гарантиране на земеделието, и прилагане на мерките на Програмата за развитие на селските райони за периода 2014 - 2020 г. (Втори стълб на ОСП), финансирана от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони. Развитието на устойчиво рибарство и производство на аквакултури ще се подпомага по Програмата за морско дело и рибарство за периода 2014 - 2020 г., финансирана от Европейския фонд за морско дело и рибарство. Въпреки ограниченията на държавния бюджет, устойчивото развитие на земеделието ще се насърчава и с национален ресурс – чрез схеми за преходна национална помощ, допълващи подкрепата с европейски средства по Първи стълб на ОСП и държавни помощи.

Общо за програмен период 2014 - 2020 г. се очаква страната да усвои около 7,5 млрд. евро в аграрния отрасъл. За подкрепа на доходите на земеделските стопанства през настоящия програмен период ще бъдат предоставени над 5 млрд. евро европейски средства под формата на директни плащания. Над 2,2 млрд. евро ще бъдат насочени за развитие на селските райони и инвестиции в земеделието по Програмата за развитие на селските райони 2014 - 2020 г.

Подпомагането на уязвими и приоритетни сектори ще бъде осъществено посредством прилагането на схеми за обвързано с производството подпомагане. България е нотифицирала максималният допустим размер на обвързано с производството подпомагане за периода 2015 – 2020 г. – 15% от финансовия таван за директни плащания, в т. ч. 13% за секторите „Животновъдство“ и „Плодове и зеленчуци“ и 2% за протеинови култури.

Целенасочена подкрепа за определени сектори и производства ще се осигури и от националния бюджет чрез схеми за държавни помощи и за преходна национална помощ.

ПРИЛОЖЕНИЯ

ПРИЛОЖЕНИЕ 1

БРУТНА И КРАЙНА ПРОДУКЦИЯ ОТ ОТРАСЪЛ СЕЛСКО СТОПАНСТВО ЗА 2019 Г.* (ПО ЦЕНИ НА ПРОИЗВОДИТЕЛ)

(млн. лв.)

Код	Продукти	Текущи цени															
		Брутна продукция	Загуби	Начални запаси	Употребено в единицата			Преработено от производителите	Самопотребление	Продажби			Продажби-общо	Производство на стоки от основен капитал за собствена сметка	Крайни запаси	Промяна в запасите	Крайна продукция
					Семена и посадъчен материал	Фуражни добавки	Друго			в рамките на страната		извън страната					
										в отрасъла	извън отрасъла						
а	б	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
01	Зърнени култури	3 145,4	2,2	787,1	183,3	76,0	26,6	0,7	15,5	182,0	2 598,0	7,1	2 787,1		841,1	54,1	2 933,3
01.1	Пшеница и лимец	1 830,4	1,4	309,9	147,5	28,4	2,1	0,4	10,8	117,4	1 467,4	5,3	1 590,1		359,6	49,8	1 679,4
01.1/1	Мека пшеница	1 817,0	1,4	306,1	147,2	28,2	2,1	0,3	10,6	113,1	1 456,1	5,3	1 574,5		358,8	52,8	1 666,3
01.1/2	Твърда пшеница	13,4		3,8	0,3	0,2		0,1	0,2	4,3	11,3		15,6		0,8	-3,0	13,1
01.2	Ръж	3,4		0,6	0,1	0,8		0,1	0,3	0,1	2,1		2,2		0,5	-0,1	3,3
01.3	Ечемик	157,3	0,1	14,4	5,5	6,6	0,2	0,1	1,4	8,8	131,3	0,2	140,3		17,5	3,1	151,5
01.4	Овес и зърнени смеси	9,7		3,4	0,5	2,7			0,2	0,8	2,6		3,4		6,3	3,0	9,2
01.5	Царевица за зърно	1 082,0	0,4	419,5	27,8	26,3	24,3	0,1	2,5	54,1	932,8	1,6	988,5		431,6	12,1	1 029,5
01.6	Ориз	41,3		30,5	1,8						50,0		50,0		20,0	-10,5	39,5
01.7	Други зърнени	21,3	0,3	8,8	0,1	11,2			0,3	0,8	11,8		12,6		5,6	-3,3	20,9
02	Технически култури	1 651,6	3,7	547,5	4,3	5,1	3,2	4,3	6,3	57,4	1 706,0	11,0	1 774,4		397,8	-149,5	1 640,4
02.1	Маслодайни семена	1 415,9	2,3	414,5	1,4	2,3	0,8	1,7	1,4	51,7	1 458,5	6,9	1 517,1		303,4	-110,8	1 411,4
02.1/1	Рапица и репица	287,8	0,4	2,6	0,1	0,2			0,1	10,9	277,8	0,1	288,8		0,8	-1,8	287,3
02.1/2	Слънчоглед	1 122,0	1,9	408,6	1,3	2,0	0,7	1,7	0,8	40,7	1 175,4	6,8	1 222,9		299,3	-109,2	1 118,1
02.1/3	Соя	4,1		1,0		0,1	0,1			0,1	3,2		3,3		1,6	0,7	4,0
02.1/4	Други маслодайни	2,0		2,3					0,5		2,1		2,1		1,7	-0,5	2,0
02.2	Протеинодайни култури	37,8	0,8	73,8	2,9	2,8	0,5		0,6	5,1	47,7		52,8		51,2	-22,6	33,6
02.3	Тютюн	32,5	0,1	33,6							40,8	1,1	41,9		24,1	-9,5	32,4
02.4	Захарно цвекло																
02.5	Други технически	165,4	0,5	25,6			1,9	2,6	4,3	0,6	159,0	3,0	162,6		19,1	-6,6	163,0
02.5/1	Влакнодайни култури	2,1		1,8							1,4	2,1	3,5		0,4	-1,5	2,1
02.5/2	Хмел	0,5		0,3							0,1		0,1		0,7	0,4	0,5
02.5/3	Други технически	162,8	0,5	23,5			1,9	2,6	4,3	0,6	157,5	0,9	159,0		18,0	-5,5	160,4
03	Фуражни култури	146,4		99,3		133,0	3,1	12,1	1,3	14,0	8,5	0,7	23,2		73,0	-26,3	143,3
03.1	Царевица за силаж	36,7				14,9	0,6	10,7	0,6	5,0	4,9		9,9				36,1
03.2	Кореноплодни фуражи			0,1		0,1											-0,1
03.3	Други фуражни	109,7		99,2		118,0	2,5	1,4	0,7	9,0	3,6	0,7	13,3		73,0	-26,2	107,2
04	Зеленчуци	389,4	0,4	17,1		0,6	0,2	2,3	1,4	12,1	378,5	3,3	393,9		7,7	-9,4	388,8
04.1	Пресни зеленчуци	362,3	0,3	10,4		0,6	0,2	2,3	1,4	4,3	356,0	3,2	363,5		4,4	-6,0	361,8
04.1/2	Домати	106,4								2,5	103,5	0,4	106,4				106,4
04.1/3	Други пресни зеленчуци	255,9	0,3	10,4		0,6	0,2	2,3	1,4	1,8	252,5	2,8	257,1		4,4	-6,0	255,4
04.2	Цветя	27,1	0,1	6,7						7,8	22,5	0,1	30,4		3,3	-3,4	27,0
04.2/1	Разсадници	9,6	0,1	6,1						5,1	7,1	0,1	12,3		3,3	-2,8	9,5
04.2/2	Декоративни растения, вкл. коледни дръвчета	17,5		0,6						2,7	15,4		18,1				-0,6
04.2/3	Създаване и отглеждане																
05	Картофи	91,2	0,9	31,8	4,3	0,3			1,0	7,7	84,9	0,1	92,6		23,9	-7,9	86,0
06	Плодове	294,4		6,0		0,2	0,4	5,7	0,7	13,3	267,4	8,1	288,8		4,6	-1,4	294,0
06.1	Пресни плодове	199,9		6,0		0,2	0,4	5,0	0,6	12,9	174,1	8,1	195,1		4,6	-1,4	199,5
06.1/1	Ябълки	21,9		4,1		0,2	0,4			1,7	22,2		23,9		1,5	-2,6	21,5
06.1/2	Круши	4,3								0,1	4,2		4,3				4,3
06.1/3	Праскови	17,3								0,1	12,2	5,0	17,3				17,3
06.1/4	Други пресни плодове	156,4		1,9				5,0	0,6	11,0	135,5	3,1	149,6		3,1	1,2	156,4
06.4	Грозде-всичко	94,5						0,7	0,1	0,4	93,3		93,7				94,5
06.4/1	Десертно грозде	8,8									8,8		8,8				8,8
06.4/2	Друго грозде	85,7						0,7	0,1	0,4	84,5		84,9				85,7
07	Вино																
07.1	Трапезно вино																
09	Други растениевъдни култури	42,5	2,3	24,3	4,9	2,5			0,2	3,8	28,0		31,8		25,1	0,8	35,3
09.2	Семена	40,0	2,2	24,3	4,9	2,5			0,2	1,4	28,0		29,4		25,1	0,8	32,9
09.3	Други растениевъдни продукти	2,5	0,1							2,4			2,4				2,4
10	Продукция от растениевъдството (от 01 до 09)	5 760,9	9,5	1 513,1	196,8	217,7	33,5	25,1	26,4	290,3	5 071,3	30,3	5 391,8		1 373,2	-139,6	5 521,1

Код	Продукти	Текущи цени															
		Брутна продукция	Загуби	Начални запаси	Употребено в единицата			Преработено от производителите	Самопотребление	Продажби			Продажби-общо	Производство на стоки от основен капитал за собствена сметка	Крайни запаси	Промяна в запасите	Крайна продукция
					Семена и посадъчен материал	Фуражни добавки	Друго			в рамките на страната		извън страната					
										в отрасъла	извън отрасъла						
а	б	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
11	Селскостопански животни	872,8		268,0				46,7			713,1		713,1	111,9	269,1	1,2	872,8
11.1	Едър рогат добитък	144,6		162,1				1,4			50,6		50,6	90,3	164,4	2,4	144,6
11.2	Свине	304,0		29,0				34,7			268,0		268,0	6,5	23,8	-5,2	304,0
11.3	Коне																
11.4	Овце и кози	143,5		33,6				0,8			120,8		120,8	15,1	40,4	6,8	143,5
11.5	Птици	280,7		43,3				9,8			273,7		273,7		40,5	-2,8	280,7
11.6	Други животни																
12	Продукти от животновъдството	994,3		89,2		43,5	65,7	10,4	48,6	74,4	742,0		816,4		98,9	9,7	885,1
12.1	Мляко	665,7				40,5		10,0	19,9	27,8	567,5		595,3				625,2
12.2	Яйца	226,4		3,1		0,1	44,4	0,4	21,6	33,1	124,9		158,0		5,0	1,9	181,9
12.3	Други продукти от животновъдството	102,2		86,1		2,9	21,3		7,1	13,5	49,6		63,1		93,9	7,8	78,0
12.3/1	Непрана вълна	3,0									3,0		3,0				3,0
12.3/2	Копринени пашкули																
12.3/3	Други продукти от животновъдството	99,2		86,1		2,9	21,3		7,1	13,5	46,6		60,1		93,9	7,8	75,0
13	Продукция от животновъдството (11+12)	1 867,1		357,2		43,5	65,7	57,1	48,6	74,4	1 455,1		1 529,5	111,9	368,0	10,9	1 757,9
14	Продукция на селскостопански стоки (10+13)	7 628,0	9,5	1 870,3	196,8	261,2	99,2	82,2	75,0	364,7	6 526,4	30,3	6 921,3	111,9	1 741,2	-128,7	7 279,0
15	Продукция на селскостопански услуги	492,2									492,2		492,2				492,2
16	Продукция от селското стопанство (14+15)	8 120,2	9,5	1 870,3	196,8	261,2	99,2	82,2	75,0	364,7	7 018,6	30,3	7 413,5	111,9	1 741,2	-128,7	7 771,2
17	Неселскостопански неотделими второстепенни дейности	198,9							198,9								198,9
17.1	Преработка на селскостопански продукти	198,9							198,9								198,9
17.1/1	- зърнени	62,0							62,0								62,0
17.1/2	- зеленчуци	24,9							24,9								24,9
17.1/3	- плодове	13,3							13,3								13,3
17.1/4	- вино	33,1							33,1								33,1
17.1/5	- животни	44,0							44,0								44,0
17.1/6	- животински продукти	14,9							14,9								14,9
17.1/6/1	- мляко	14,9							14,9								14,9
17.1/7	- друга	6,7							6,7								6,7
17.2	Други неотделими второстепенни дейности																
18	Продукция от отрасъл 'Селско стопанство' (16+17)	8 319,1	9,5	1 870,3	196,8	261,2	99,2	82,2	273,9	364,7	7 018,6	30,3	7 413,5	111,9	1 741,2	-128,7	7 970,1

Източник: НСИ

* Данните за 2019 г. са предварителни.

ПРИЛОЖЕНИЕ 2

СТОЙНОСТ НА БРУТНАТА ПРОДУКЦИЯ И БРУТНА ДОБАВЕНА СТОЙНОСТ ОТ ОТРАСЪЛ СЕЛСКО СТОПАНСТВО (ПО ЦЕНИ НА ПРОИЗВОДИТЕЛ) ЗА ПЕРИОДА 2017 - 2019* Г.

(млн. лв.)

Код	Продукти	2017	Изменение 2018/2017 %	2018	Изменение 2019/2018 %	2019*
а	б	1	2	3	4	5
01	Зърнени култури	2 580,3	12,6%	2 904,6	8,3%	3 145,4
01.1	Пшеница и лимец	1 688,7	4,0%	1 756,4	4,2%	1 830,4
01.1/1	Мека пшеница	1 669,7	4,1%	1 738,4	4,5%	1 817,0
01.1/2	Твърда пшеница	19,0	-5,3%	18,0	-25,6%	13,4
01.2	Ръж	4,4	-15,9%	3,7	-8,1%	3,4
01.3	Ечемик	157,0	-17,3%	129,9	21,1%	157,3
01.4	Овес и зърнени смеси	8,3	-20,5%	6,6	47,0%	9,7
01.5	Царевица за зърно	673,3	41,5%	952,4	13,6%	1 082,0
01.6	Ориз	28,6	13,6%	32,5	27,1%	41,3
01.7	Други зърнени	20,0	15,5%	23,1	-7,8%	21,3
02	Технически култури	1 859,9	-6,8%	1 732,7	-4,7%	1 651,6
02.1	Маслодайни семена	1 493,8	-6,5%	1 396,8	1,4%	1 415,9
02.1/1	Рапица и репица	316,1	-1,7%	310,8	-7,4%	287,8
02.1/2	Слънчоглед	1 164,8	-7,3%	1 080,0	3,9%	1 122,0
02.1/3	Соя	11,2	-73,2%	3,0	36,7%	4,1
02.1/4	Други маслодайни	1,7	76,5%	3,0	-33,3%	2,0
02.2	Протеинодайни култури	124,9	-18,8%	101,4	-62,7%	37,8
02.3	Тютюн	62,3	-33,9%	41,2	-21,1%	32,5
02.4	Захарно цвекло	-		-		0,0
02.5	Други технически	178,9	8,0%	193,3	-14,4%	165,4
02.5/1	Влакнодайни култури	2,7	-37,0%	1,7	23,5%	2,1
02.5/2	Хмел	0,6	0,0%	0,6	-16,7%	0,5
02.5/3	Други технически	175,6	8,8%	191,0	-14,8%	162,8
03	Фуражни култури	226,2	-21,3%	178,0	-17,8%	146,4
03.1	Царевица за силаж	58,3	-38,8%	35,7	2,8%	36,7
03.2	Кореноплодни фуражи	0,1	300,0%	0,4	-100,0%	0,0
03.3	Други фуражни	167,8	-15,4%	141,9	-22,7%	109,7
04	Зеленчуци	344,6	10,5%	380,7	2,3%	389,4
04.1	Пресни зеленчуци	319,7	11,0%	354,9	2,1%	362,3
04.1/2	Домати	121,9	-16,2%	102,1	4,2%	106,4
04.1/3	Други пресни зеленчуци	197,8	27,8%	252,8	1,2%	255,9
04.2	Цветя	24,9	3,6%	25,8	5,0%	27,1
04.2/1	Разсадници	9,4	-2,1%	9,2	4,3%	9,6
04.2/2	Декоративни растения, вкл.коледни дръвчета	15,5	7,1%	16,6	5,4%	17,5
04.2/3	Създаване и отглеждане	-		-		-
05	Картофи	81,2	29,1%	104,8	-13,0%	91,2
06	Плодове	341,4	-12,4%	299,2	-1,6%	294,4
06.1	Пресни плодове	240,8	-21,3%	189,6	5,4%	199,9
06.1/1	Ябълки	22,3	21,5%	27,1	-19,2%	21,9
06.1/2	Круши	2,2	45,5%	3,2	34,4%	4,3

Код	Продукти	2017	Изменение 2018/2017 %	2018	Изменение 2019/2018 %	2019*
а	б	1	2	3	4	5
06.1/3	Праскови	23,3	-38,2%	14,4	20,1%	17,3
06.1/4	Други пресни плодове	193,0	-24,9%	144,9	7,9%	156,4
06.4	Грозде-всичко	100,6	8,9%	109,6	-13,8%	94,5
06.4/1	Десертно грозде	11,9	-44,5%	6,6	33,3%	8,8
06.4/2	Друго грозде	88,7	16,1%	103,0	-16,8%	85,7
07	Вино	-		-		-
07.1	Трапезно вино	-		-		-
09	Други растениевъдни култури	49,3	-14,8%	42,0	1,2%	42,5
09.2	Семена	46,5	-14,4%	39,8	0,5%	40,0
09.3	Други растениевъдни продукти	2,8	-21,4%	2,2	13,6%	2,5
10	Продукция от растениевъдството (от 01 до 09)	5 482,9	2,9%	5 642,0	2,1%	5 760,9
11	Селскостопански животни	817,0	0,6%	822,3	6,1%	872,8
11.1	Едър рогат добитък	136,5	1,0%	137,8	4,9%	144,6
11.2	Свине	265,9	3,5%	275,1	10,5%	304,0
11.3	Коне	-		-		-
11.4	Овце и кози	149,4	-8,2%	137,2	4,6%	143,5
11.5	Птици	265,2	2,6%	272,2	3,1%	280,7
11.6	Други животни	-		-		-
12	Продукти от животновъдството	1 037,6	-4,0%	996,3	-0,2%	994,3
12.1	Мляко	736,6	-4,7%	702,2	-5,2%	665,7
12.2	Яйца	215,8	0,5%	216,9	4,4%	226,4
12.3	Други продукти от животновъдството	85,2	-9,4%	77,2	32,4%	102,2
12.3/1	Непрана вълна	2,8	3,6%	2,9	3,4%	3,0
12.3/2	Копринени пашкули	-		-		-
12.3/3	Други продукти от животновъдството	82,4	-9,8%	74,3	33,5%	99,2
13	Продукция от животновъдството (11+12)	1 854,6	-1,9%	1 818,6	2,7%	1 867,1
14	Продукция на селскостопански стоки (10+13)	7 337,5	1,7%	7 460,6	2,2%	7 628,0
15	Продукция на селскостопански услуги	465,3	7,8%	501,7	-1,9%	492,2
16	Продукция от селското стопанство (14+15)	7 802,8	2,0%	7 962,3	2,0%	8 120,2
17	Неселскостопански неотделими второстепенни дейности	228,7	-15,7%	192,7	3,2%	198,9
17.1	Преработка на селскостопански продукти	228,7	-15,7%	192,7	3,2%	198,9
17.1/1	- зърнени	51,9	7,7%	55,9	10,9%	62,0
17.1/2	- зеленчуци	23,8	1,7%	24,2	2,9%	24,9
17.1/3	- плодове	12,1	6,6%	12,9	3,1%	13,3
17.1/4	- вино	30,6	3,9%	31,8	4,1%	33,1
17.1/5	- животни	80,2	-48,9%	41,0	7,3%	44,0
17.1/6	- животински продукти	23,7	-14,3%	20,3	-26,6%	14,9
17.1/6/1	- мляко	23,7	-14,3%	20,3	-26,6%	14,9
17.1/7	- друга	6,4	3,1%	6,6	1,5%	6,7
17.2	Други неотделими второстепенни дейности	-		-		-
18	Продукция от отрасъл 'Селско стопанство' (16+17)	8 031,5	1,5%	8 155,0	2,0%	8 319,1
19	Междинно потребление	4 766,4	5,4%	5 024,5	2,0%	5 126,3

Код	Продукти	2017	Изменение 2018/2017 %	2018	Изменение 2019/2018 %	2019*
а	б	1	2	3	4	5
	Загуби	10,2	84,3%	18,8	-49,5%	9,5
19.01	Семена и посадъчен материал	345,3	-22,9%	266,2	50,9%	401,6
19.01/1	доставено от други селскостопански предприятия	25,6	8,6%	27,8	1,4%	28,2
19.01/2	закупено извън сектора	169,7	-9,8%	153,0	15,4%	176,6
	произведено и потребено в самото стопанство	150,0	-43,1%	85,4	130,4%	196,8
19.02	Горива и масла	1 096,0	8,2%	1 186,2	-10,4%	1 062,8
19.02/1	- електричество	86,8	8,2%	93,9	-10,4%	84,1
19.02/2	- газ	27,3	8,4%	29,6	-10,5%	26,5
19.02/3	- други горива	978,2	8,2%	1 058,7	-10,4%	948,5
19.02/4	- други	3,7	8,1%	4,0	-7,5%	3,7
19.03	Торове и почвени подобрители	394,9	14,1%	450,5	4,2%	469,5
19.03/1	доставено от други селскостопански предприятия	7,0	8,6%	7,6	1,3%	7,7
19.03/2	закупено извън сектора	387,9	14,2%	442,9	4,3%	461,8
	произведено и потребено в самото стопанство	-		-		-
19.04	Препарати за растителна защита и пестициди	299,9	12,9%	338,7	-1,5%	333,6
19.05	Ветеринарни разходи	236,3	5,5%	249,4	4,4%	260,3
19.06	Фуражни добавки	948,8	4,8%	994,3	0,9%	1 003,5
19.06/1	доставено от други селскостопански предприятия	264,5	8,5%	287,0	1,7%	291,8
19.06/2	закупено извън сектора	444,6	12,5%	500,3	-1,2%	494,1
19.06/3	произведено и потребено в самото стопанство	239,7	-13,6%	207,0	5,1%	217,6
	Фуражни добавки, невключени в ЕАА	58,9	-12,1%	51,8	-15,8%	43,6
19.07	Поддръжка и ремонт на машини и дребен инвентар	298,2	8,5%	323,6	1,7%	329,0
19.08	Поддръжка на сгради	146,2	8,5%	158,7	1,6%	161,3
19.09	Селскостопански услуги	465,3	7,8%	501,7	-1,9%	492,2
19.10	ФИЗИМ	73,5	13,1%	83,1	-3,4%	80,3
19.11	Други стоки и услуги	392,9	2,2%	401,5	19,3%	479,1
	доставено от други селскостопански предприятия	79,1	0,0%	79,1	0,0%	79,1
	закупено извън сектора	246,0	0,9%	248,1	21,3%	301,0
	произведено и потребено в самото стопанство	67,8	9,6%	74,3	33,2%	99,0
20	Брутна добавена стойност по цени на производител (р. 18 - 19)	3 265,1	-4,1%	3 130,5	2,0%	3 192,8

Източник: НСИ

* Данните за 2019 г. са предварителни.

ПРИЛОЖЕНИЕ 3

МЕЖДИННО ПОТРЕБЛЕНИЕ, ФАКТОРНИ РАЗХОДИ, ДРУГИ СУБСИДИИ И ДАНЪЦИ ЗА 2019* ГОДИНА

(млн. лв.)

Елементи на междинното потребление	За създаване на брутната продукция по цени на производител	За създаване на крайната продукция по базисни цени	Произведено и потребено в самото стопанство	Покупка на стоки и услуги за междинно потребление	
				от други селскостопански единици	от единици извън отрасъла
а	1	2	3	4	5
Загуби	9,5		9,5		
Семена и посадъчен материал	401,6	204,8	196,8	28,2	176,6
Горива и масла	1 062,8	1 062,8			1 062,8
- електричество	84,1	84,1			84,1
- газ	26,5	26,5			26,5
- други горива	948,5	948,5			948,5
- други	3,7	3,7			3,7
Торове и почвени подобрители	469,5	469,5		7,7	461,8
Препарати за растителна защита и пестициди	333,6	333,6			333,6
Ветеринарни разходи	260,3	260,3			260,3
Фуражни добавки	1 003,5	1 003,5	217,6	291,8	494,1
Фуражни добавки, невключени в ЕАА	43,6		43,6		
Поддръжка и ремонт	490,3	490,3			490,3
- поддръжка и ремонт на машини и дребен инвентар	329,0	329,0			329,0
- поддръжка на сгради	161,3	161,3			161,3
Селскостопански услуги	492,2	492,2			492,2
ФИЗИМ	80,3	80,3			80,3
Други стоки и услуги	479,1	380,1	99,0	79,1	301,0
Междинно потребление	5 126,3	4 777,4	566,5	406,8	4 153,0
Потребление на основен капитал	910,3	910,3			910,3
- оборудване	732,6	732,6			732,6
- сгради	80,9	80,9			80,9
- създаване и отглеждане	22,5	22,5			22,5
- други	74,3	74,3			74,3
Компенсации на наетите	1 007,9	1 007,9			1 007,9
Други данъци върху производството	9,9	9,9			9,9
Други субсидии върху производството	1 977,1	1 977,1			1 977,1
Аренда	1 166,3	1 166,3			1 166,3
Платени лихви	73,0	73,0			73,0
Получени лихви	28,6	28,6			28,6

Източник: НСИ

* Данните за 2019 г. са предварителни.

ПРИЛОЖЕНИЕ 4

СТОЙНОСТ НА КРАЙНАТА ПРОДУКЦИЯ, БРУТНА ДОБАВЕНА СТОЙНОСТ И ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИ ДОХОД В ОТРАСЪЛ СЕЛСКО СТОПАНСТВО (ПО ТЕКУЩИ БАЗИСНИ ЦЕНИ) ЗА ПЕРИОДА 2017 – 2019* Г.

(млн. лв.)

Код	Продукти	2017	Изменение 2018/2017 %	2018	Изменение 2019/2018 %	2019*
а	б	1	2	3	4	5
01	Зърнени култури	2 437,8	15,8%	2 823,6	3,9%	2 933,3
01.1	Пшеница и лимец	1 556,4	8,5%	1 688,4	-0,5%	1 679,4
01.1/1	Мека пшеница	1 538,2	8,7%	1 671,3	-0,3%	1 666,3
01.1/2	Твърда пшеница	18,2	-6,0%	17,1	-23,4%	13,1
01.2	Ръж	4,3	-18,6%	3,5	-5,7%	3,3
01.3	Ечемик	151,3	-17,9%	124,2	22,0%	151,5
01.4	Овес и зърнени смески	7,8	-21,8%	6,1	50,8%	9,2
01.5	Царевица за зърно	672,0	41,1%	948,5	8,5%	1 029,5
01.6	Ориз	27,1	13,3%	30,7	28,7%	39,5
01.7	Други зърнени	18,9	17,5%	22,2	-5,9%	20,9
02	Технически култури	1 969,2	-7,1%	1 829,0	-5,5%	1 728,1
02.1	Маслодайни семена	1 489,9	-6,5%	1 392,4	1,4%	1 411,4
02.1/1	Рапица и репица	315,5	-1,6%	310,4	-7,4%	287,3
02.1/2	Слънчоглед	1 161,7	-7,4%	1 076,2	3,9%	1 118,1
02.1/3	Соя	11,0	-74,5%	2,8	42,9%	4,0
02.1/4	Други маслодайни	1,7	76,5%	3,0	-33,3%	2,0
02.2	Протеинодайни култури	145,4	-15,6%	122,7	-72,6%	33,6
02.3	Тютюн	151,3	-20,0%	121,1	-5,0%	115,1
02.4	Захарно цвекло	-	-	-	-	-
02.5	Други технически	182,6	5,6%	192,8	-12,9%	168,0
02.5/1	Влакнодайни култури	7,1	-2,8%	6,9	2,9%	7,1
02.5/2	Хмел	0,6	-	0,6	-16,7%	0,5
02.5/3	Други технически	174,9	5,9%	185,3	-13,4%	160,4
03	Фуражни култури	223,9	-21,0%	176,8	-18,9%	143,3
03.1	Царевица за силаж	57,9	-38,9%	35,4	2,0%	36,1
03.2	Кореноплодни фуражи	0,1	300,0%	0,4	-100,0%	-
03.3	Други фуражни	165,9	-15,0%	141,0	-24,0%	107,2
04	Зеленчуци	384,1	9,3%	420,0	-7,4%	388,9
04.1	Пресни зеленчуци	359,3	9,7%	394,3	-8,2%	361,9
04.1/2	Домати	122,9	-16,9%	102,1	4,3%	106,5
04.1/3	Други пресни зеленчуци	236,4	23,6%	292,2	-12,6%	255,4
04.2	Цветя	24,8	3,6%	25,7	5,1%	27,0
04.2/1	Разсадници	9,3	-2,2%	9,1	4,4%	9,5
04.2/2	Декоративни растения, вкл.коледни дръвчета	15,5	7,1%	16,6	5,4%	17,5
04.2/3	Създаване и отглеждане	-	-	-	-	-
05	Картофи	78,9	28,9%	101,7	-13,9%	87,6
06	Плодове	426,7	-10,1%	383,6	-16,2%	321,5
06.1	Пресни плодове	278,4	-16,2%	233,2	-14,5%	199,5
06.1/1	Ябълки	22,2	21,6%	27,0	-20,4%	21,5
06.1/2	Круши	2,2	45,5%	3,2	34,4%	4,3
06.1/3	Праскови	23,3	-38,2%	14,4	20,1%	17,3
06.1/4	Други пресни плодове	230,7	-18,2%	188,6	-17,1%	156,4
06.4	Грозде-всичко	148,3	1,4%	150,4	-18,9%	122,0
06.4/1	Десертно грозде	11,9	-44,5%	6,6	33,3%	8,8
06.4/2	Друго грозде	136,4	5,4%	143,8	-21,3%	113,2
07	Вино	-	-	-	-	-
07.1	Трапезно вино	-	-	-	-	-
09	Други растениевъдни култури	46,5	-17,6%	38,3	-5,0%	36,4

Код	Продукти	2017	Изменение 2018/2017 %	2018	Изменение 2019/2018 %	2019*
а	б	1	2	3	4	5
09.2	Семена	43,7	-17,4%	36,1	-5,8%	34,0
09.3	Други растениевъдни продукти	2,8	-21,4%	2,2	9,1%	2,4
10	Производство от растениевъдството	5 567,1	3,7%	5 773,0	-2,3%	5 639,1
11	Селскостопански животни	1 048,9	5,1%	1 102,5	15,5%	1 273,8
11.1	Едър рогат добитък	257,2	13,9%	293,0	-15,4%	249,6
11.2	Свине	293,5	4,0%	305,1	10,8%	336,6
11.3	Коне	-	-	-	-	-
11.4	Овце и кози	200,4	-0,2%	200,0	87,3%	372,5
11.5	Птици	297,8	2,2%	304,4	3,5%	315,1
11.6	Други животни	-	-	-	-	-
12	Продукти от животновъдството	929,8	-4,5%	887,7	1,5%	900,6
12.1	Мляко	681,6	-4,2%	653,0	-4,1%	625,3
12.2	Яйца	172,1	1,3%	174,3	4,6%	181,9
12.3	Други продукти от животновъдството	76,1	-20,6%	60,4	54,6%	93,4
12.3/1	Непрана вълна	2,8	3,6%	2,9	3,4%	3,0
12.3/2	Копринени пашкули	-	-	-	-	-
12.3/3	Други продукти от животновъдството	73,3	-21,6%	57,5	57,2%	90,4
13	Производство от животновъдството (р. 11+12)	1 978,7	0,6%	1 990,2	9,3%	2 174,4
14	Производство на селскостопански стоки (р.10 + 13)	7 545,8	2,9%	7 763,2	0,6%	7 813,5
15	Производство от селскостопански услуги	465,3	7,8%	501,7	-1,9%	492,2
16	Производство от селското стопанство (р.14 + 15)	8 011,1	3,2%	8 264,9	0,5%	8 305,7
17	Неселскостопански неотделими второстепенни дейности	228,7	-15,7%	192,7	3,2%	198,9
17.1	Преработка на селскостопански продукти	228,7	-15,7%	192,7	3,2%	198,9
17.1/1	- зърнени	51,9	7,7%	55,9	10,9%	62,0
17.1/2	- зеленчуци	23,8	1,7%	24,2	2,9%	24,9
17.1/3	- плодове	12,1	6,6%	12,9	3,1%	13,3
17.1/4	- вино	30,6	3,9%	31,8	4,1%	33,1
17.1/5	- животни	80,2	-48,9%	41,0	7,3%	44,0
17.1/6	- животински продукти	23,7	-14,3%	20,3	-26,6%	14,9
17.1/6/1	- мляко	23,7	-14,3%	20,3	-26,6%	14,9
17.1/7	- друга	6,4	3,1%	6,6	1,5%	6,7
17.2	Други неотделими второстепенни дейности	-	-	-	-	-
18	Производство от отрасъл Селско стопанство (р.10 + 13 +15 +17)	8 239,8	2,6%	8 457,6	0,6%	8 504,6
19	Междинно потребление	4 479,5	7,0%	4 794,2	-0,4%	4 777,4
19.01	Семена и посадъчен материал	195,3	-7,4%	180,8	13,3%	204,8
19.01/1	доставено от други селскостопански предприятия	25,6	8,6%	27,8	1,4%	28,2
19.01/2	закупено извън сектора	169,7	-9,8%	153,0	15,4%	176,6
19.02	Горива и масла	1 096,0	8,2%	1 186,2	-10,4%	1 062,8
19.02/1	- електричество	86,8	8,2%	93,9	-10,4%	84,1
19.02/2	- газ	27,3	8,4%	29,6	-10,5%	26,5
19.02/3	- други горива	978,2	8,2%	1 058,7	-10,4%	948,5
19.02/4	- други	3,7	8,1%	4,0	-7,5%	3,7
19.03	Торове и почвени подобрители	394,9	14,1%	450,5	4,2%	469,5
19.03/1	доставено от други селскостопански предприятия	7,0	8,6%	7,6	1,3%	7,7
19.03/2	закупено извън сектора	387,9	14,2%	442,9	4,3%	461,8
19.04	Препарати за растителна защита и пестициди	299,9	12,9%	338,7	-1,5%	333,6
19.05	Ветеринарни разходи	236,3	5,5%	249,4	4,4%	260,3
19.06	Фуражни добавки	948,8	4,8%	994,3	0,9%	1 003,5
19.06/1	доставено от други селскостопански предприятия	264,5	8,5%	287,0	1,7%	291,8
19.06/2	закупено извън сектора	444,6	12,5%	500,3	-1,2%	494,1
19.06/3	Произведено и потребено в самото стопанство	239,7	-13,6%	207,0	5,1%	217,6
19.07	Поддръжка и ремонт на машини и дребен инвентар	298,2	8,5%	323,6	1,7%	329,0

Код	Продукти	2017	Изменение 2018/2017 %	2018	Изменение 2019/2018 %	2019*
а	б	1	2	3	4	5
19.08	Поддръжка на сгради	146,2	8,5%	158,7	1,6%	161,3
19.09	Селскостопански услуги	465,3	7,8%	501,7	-1,9%	492,2
19.10	ФИЗИМ	73,5	13,1%	83,1	-3,4%	80,3
19.11	Други стоки и услуги	325,1	0,6%	327,2	16,2%	380,1
	доставено от други селскостопански предприятия	79,1		79,1		79,1
	закупено извън сектора	246,0	0,9%	248,1	21,3%	301,0
20	Брутна добавена стойност по базисни цени (р.18 - 19)	3 760,3	-2,6%	3 663,4	1,7%	3 727,2
21	Потребление на основен капитал	869,9	3,9%	903,7	0,7%	910,3
21.1	- оборудване	729,0	1,8%	741,9	-1,3%	732,6
21.2	- сгради	58,3	26,1%	73,5	10,1%	80,9
21.3	- създаване и отглеждане	21,1	-18,5%	17,2	30,8%	22,5
21.4	- други	61,5	15,6%	71,1	4,5%	74,3
22	Нетна добавена стойност по базисни цени (р. 20 - 21)	2 890,4	-4,5%	2 759,7	2,1%	2 816,9
23	Компенсации на наетите	926,2	4,3%	966,2	4,3%	1 007,9
24	Други данъци върху производството	15,0	-52,7%	7,1	39,4%	9,9
25	Други субсидии върху производството	1 920,3	-3,4%	1 854,9	6,6%	1 977,1
26	Доход по фактори (р. 22 - 24 + 25)	4 795,7	-3,9%	4 607,5	3,8%	4 784,1
27	Операцрац излишък / Смесен доход (р. 22 - 23 + 25)	3 869,5	-5,9%	3 641,3	3,7%	3 776,2
28	Аренда	1 102,0	3,3%	1 138,6	2,4%	1 166,3
29	Платени лихви	99,2	-22,4%	77,0	-5,2%	73,0
30	Получени лихви	45,9	-24,2%	34,8	-17,8%	28,6
31	Предприемачески доход (р. 27 - 28 - 29 + 30)	2 714,2	-9,3%	2 460,5	4,3%	2 565,5

Източник: НСИ

* Данните за 2019 г. са предварителни.

ПРИЛОЖЕНИЕ 5

КРАЙНА ПРОДУКЦИЯ И БРУТНА ДОБАВЕНА СТОЙНОСТ (ПО БАЗИСНИ ЦЕНИ) - 2018 - 2019 Г. * - СТОЙНОСТ И ИНДЕКСИ НА ИЗМЕНЕНИЕ - 2019 СПРЯМО 2018 Г.

Код	Продукти	Връзки	Текуща стойност за 2018 г.- млн. лв.	Индекс на физическия обем (предх. година =100)	Стойност на продукцията за 2019 г. по цени на предходната година - млн. лв.	Индекс на цените (предх. година =100)	Текуща стойност за 2019 г. - млн. лв.	Смесен индекс
01	Зърнени култури	1=2+5+6+7+8 +9+10	2 823,6	104,5	2 951,1	99,4	2 933,3	103,9
01.1	Пшеница и лимец	2=3+4	1 688,4	100,7	1 700,2	98,8	1 679,4	99,5
01.1/1	Мека пшеница	3	1 671,3	101,0	1 688,0	98,7	1 666,3	99,7
01.1/2	Твърда пшеница	4	17,1	71,3	12,2	107,4	13,1	76,6
01.2	Ръж	5	3,5	85,7	3,0	110,0	3,3	94,3
01.3	Ечемик	6	124,2	123,8	153,7	98,6	151,5	122,0
01.4	Овес и зърнени смеси	7	6,1	134,4	8,2	112,2	9,2	150,8
01.5	Царевица за зърно	8	948,5	108,8	1 031,5	99,8	1 029,5	108,5
01.6	Ориз	9	30,7	112,4	34,5	114,5	39,5	128,7
01.7	Други зърнени	10	22,2	90,1	20,0	104,5	20,9	94,1
02	Технически култури	11=12+17+18 +19+20	1 829,0	96,5	1 765,6	97,9	1 728,1	94,5
02.1	Маслодайни семена	12=13+14+15 +16	1 392,4	98,0	1 364,2	103,5	1 411,4	101,4
02.1/1	Рапица и репица	13	310,4	90,9	282,2	101,8	287,3	92,6
02.1/2	Слънчоглед	14	1 076,2	99,9	1 075,3	104,0	1 118,1	103,9
02.1/3	Соя	15	2,8	160,7	4,5	88,9	4,0	142,9
02.1/4	Други маслодайни	16	3,0	73,3	2,2	90,9	2,0	66,7
02.2	Протеинодайни култури	17	122,7	49,0	60,1	55,9	33,6	27,4
02.3	Тютюн	18	121,1	87,0	105,3	109,3	115,1	95,0
02.4	Захарно цвекло	19	-	-	-	-	-	-
02.5	Други технически	20=21+22+23	192,8	122,4	236,0	71,2	168,0	87,1
02.5/1	Влакнодайни култури	21	6,9	115,9	8,0	88,8	7,1	102,9
02.5/2	Хмел	22	0,6	100,0	0,6	83,3	0,5	83,3
02.5/3	Други технически	23	185,3	122,7	227,4	70,5	160,4	86,6
03	Фуражни култури	24=25+26+27	176,8	71,3	126,1	113,6	143,3	81,1
03.1	Царевица за силаж	25	35,4	82,5	29,2	123,6	36,1	102,0
03.2	Кореноплодни фуражи	26	0,4	0,0	0,0	-	0,0	0,0
03.3	Други фуражни	27	141,0	68,7	96,9	110,6	107,2	76,0
04	Зеленчуци	28=29+32	420,0	96,1	403,8	96,3	388,9	92,6
04.1	Пресни зеленчуци	29=30+31	394,3	95,6	376,8	96,0	361,9	91,8
04.1/2	Домати	30	102,1	95,0	97,0	109,8	106,5	104,3
04.1/3	Други пресни зеленчуци	31	292,2	95,8	279,8	91,3	255,4	87,4
04.2	Цветя	32=33+34+35	25,7	105,1	27,0	100,0	27,0	105,1
04.2/1	Разсадници	33	9,1	104,4	9,5	100,0	9,5	104,4
04.2/2	Декоративни растения, вкл.коледни дръвчета	34	16,6	105,4	17,5	100,0	17,5	105,4
04.2/3	Създаване и отглеждане	35	-	-	-	-	-	-
05	Картофи	36	101,7	71,9	73,1	119,8	87,6	86,1
06	Плодове	37=38+43	383,6	98,9	379,2	84,8	321,5	83,8
06.1	Пресни плодове	38=39+40+41 +42	233,2	103,6	241,6	82,6	199,5	85,5
06.1/1	Ябълки	39	27,0	85,9	23,2	92,7	21,5	79,6
06.1/2	Круши	40	3,2	156,3	5,0	86,0	4,3	134,4
06.1/3	Праскови	41	14,4	116,7	16,8	103,0	17,3	120,1
06.1/4	Други пресни плодове	42	188,6	104,2	196,6	79,6	156,4	82,9
06.4	Грозде-всичко	43=44+45	150,4	91,5	137,6	88,7	122,0	81,1
06.4/1	Десертно грозде	44	6,6	106,1	7,0	125,7	8,8	133,3
06.4/2	Друго грозде	45	143,8	90,8	130,6	86,7	113,2	78,7
07	Вино	46	-	-	-	-	-	-

Код	Продукти	Връзки	Текуща стойност за 2018 г.- млн. лв.	Индекс на физическия обем (предх. година =100)	Стойност на продукцията за 2019 г. по цени на предходната година - млн. лв.	Индекс на цените (предх. година =100)	Текуща стойност за 2019 г. - млн. лв.	Смесен индекс
07.1	Трапезно вино	47	-		-			
09	Други растениевъдни култури	48=49+50	38,3	91,6	35,1	103,7	36,4	95,0
09.2	Семена	49	36,1	90,9	32,8	103,7	34,0	94,2
09.3	Други растениевъдни продукти	50	2,2	104,5	2,3	104,3	2,4	109,1
10	Продукция от растениевъдството	51=1+11+24+28+36+37+46+48	5 773,0	99,3	5 734,0	98,3	5 639,1	97,7
11	Селскостопански животни	52=53+54+55+56+57+58	1 102,5	97,8	1 078,5	118,1	1 273,8	115,5
11.1	Едър рогат добитък	53	293,0	93,4	273,8	91,2	249,6	84,6
11.2	Свине	54	305,1	97,0	295,9	113,8	336,6	110,8
11.3	Коне	55	-	-6,6	-	-8,8	-	
11.4	Овце и кози	56	200,0	98,9	197,7	188,4	372,5	187,3
11.5	Птици	57	304,4	102,2	311,1	101,3	315,1	103,5
11.6	Други животни	58	-		-		-	
12	Продукти от животновъдството	59=60+61+62	887,7	97,4	864,2	104,2	900,6	101,5
12.1	Мляко	60	653,0	93,3	609,4	102,6	625,3	95,9
12.2	Яйца	61	174,3	108,1	188,5	96,5	181,9	104,6
12.3	Други продукти от животновъдството	62=63+64+65	60,4	109,8	66,3	140,9	93,4	154,6
12.3/1	Непрана вълна	63	2,9	100,0	2,9	103,4	3,0	103,4
12.3/2	Копринени пашкули	64	-		-		-	
12.3/3	Други продукти от животновъдството	65	57,5	110,3	63,4	142,6	90,4	157,2
13	Продукция от животновъдството (р. 11+12)	66=53+59	1 990,2	97,6	1 942,7	111,9	2 174,4	109,3
14	Продукция на селскостопански стоки (р.10 + 13)	67=51+66	7 763,2	98,9	7 676,7	101,8	7 813,5	100,6
15	Продукция от селскостопански услуги	68	501,7	95,3	478,3	102,9	492,2	98,1
16	Продукция от селското стопанство (р.14 + 15)	69=67+68	8 264,9	98,7	8 155,0	101,8	8 305,7	100,5
17	Неселскостопански неотделими второстепенни дейности	70=71+80	192,7	97,4	187,7	106,0	198,9	103,2
17.1	Преработка на селскостопански продукти	71=72+73+74+75+76+77+79	192,7	97,4	187,7	106,0	198,9	103,2
17.1/1	- зърнени	72	55,9	100,9	56,4	109,9	62,0	110,9
17.1/2	- зеленчуци	73	24,2	100,0	24,2	102,9	24,9	102,9
17.1/3	- плодове	74	12,9	100,0	12,9	103,1	13,3	103,1
17.1/4	- вино	75	31,8	100,0	31,8	104,1	33,1	104,1
17.1/5	- животни	76	41,0	101,0	41,4	106,3	44,0	107,3
17.1/6	- животински продукти	77>=78	20,3	71,4	14,5	102,8	14,9	73,4
17.1/6/1	- мляко	78	20,3	71,4	14,5	102,8	14,9	73,4
17.1/7	- друга	79	6,6	98,5	6,5	103,1	6,7	101,5
17.2	Други неотделими второстепенни дейности	80	-		-			
18	Продукция от отрасъл Селско стопанство (р.10 + 13 +15 +17)	81=69+70	8 457,6	98,6	8 342,7	101,9	8 504,6	100,6
19	Междинно потребление	82=83+86+91+94+95+96+100+101+102+103+104	4 794,2	97,8	4 690,3	101,9	4 777,4	99,6
19.01	Семена и посадъчен материал	83=84+85	180,8	111,1	200,9	101,9	204,8	113,3
19.01/1	доставено от други селскостопански предприятия	84	27,8	99,6	27,7	101,8	28,2	101,4
19.01/2	закупено извън сектора	85	153,0	113,2	173,2	102,0	176,6	115,4
19.02	Горива и масла	86=87+88+89	1 186,2	90,1	1 069,2	99,4	1 062,8	89,6

Код	Продукти	Връзки	Текуща стойност за 2018 г.- млн. лв.	Индекс на физическия обем (предх. година =100)	Стойност на продукцията за 2019 г. по цени на предходната година - млн. лв.	Индекс на цените (предх. година =100)	Текуща стойност за 2019 г. - млн. лв.	Смесен индекс
		+90						
19.02/1	- електричество	87	93,9	90,1	84,6	99,4	84,1	89,6
19.02/2	- газ	88	29,6	89,9	26,6	99,6	26,5	89,5
19.02/3	- други горива	89	1 058,7	90,1	954,3	99,4	948,5	89,6
19.02/4	- други	90	4,0	92,5	3,7	100,0	3,7	92,5
19.03	Торове и почвени подобрители	91=92+93	450,5	98,8	445,0	105,5	469,5	104,2
19.03/1	доставено от други селскостопански предприятия	92	7,6	96,1	7,3	105,5	7,7	101,3
19.03/2	закупено извън сектора	93	442,9	98,8	437,7	105,5	461,8	104,3
19.04	Препарати за растителна защита и пестициди	94	338,7	99,4	336,7	99,1	333,6	98,5
19.05	Ветеринарни разходи	95	249,4	99,1	247,2	105,3	260,3	104,4
19.06	Фуражни добавки	96	994,3	98,8	981,9	102,2	1 003,5	100,9
19.06/1	доставено от други селскостопански предприятия	97	287,0	99,5	285,5	102,2	291,8	101,7
19.06/2	закупено извън сектора	98	500,3	96,6	483,5	102,2	494,1	98,8
19.06/3	Произведено и потребено в самото стопанство	99	207,0	102,9	212,9	102,2	217,6	105,1
19.07	Поддръжка и ремонт на машини и дребен инвентар	100	323,6	100,8	326,1	100,9	329,0	101,7
19.08	Поддръжка на сгради	101	158,7	99,3	157,6	102,3	161,3	101,6
19.09	Селскостопански услуги	102	501,7	95,3	478,3	102,9	492,2	98,1
19.10	ФИЗИМ	103	83,1	93,9	78,0	102,9	80,3	96,6
19.11	Други стоки и услуги	104	327,2	112,9	369,4	102,9	380,1	116,2
20	Брутна добавена стойност по базисни цени (р.18 - 19)	105=81-82	3 663,4	99,7	3 652,4	102,0	3 727,2	101,7

Източник: НСИ

* Данните за 2019 г. са предварителни.